

Pia Lundbom

Eläinten puolustajat

Suomalaisen eläinoikeusaktivismin
muuttuva poliittinen tyyli ja toiseus

Pia Lundbom

Eläinten puolustajat

Suomalaisen eläinoikeusaktivismiin
muuttuva poliittinen tyyli ja toiseus

Esitetään Jyväskylän yliopiston yhteiskuntatieteellisen tiedekunnan suostumuksella
julkisesti tarkastettavaksi yliopiston Agora-rakennuksen auditoriossa 2
joulukuun 10. päivänä 2016 kello 12.

Academic dissertation to be publicly discussed, by permission of
the Faculty of Social Sciences of the University of Jyväskylä,
in building Agora, auditorium 2, on December 10, 2016 at 12 o'clock noon.

UNIVERSITY OF JYVÄSKYLÄ

JYVÄSKYLÄ 2016

Eläinten puolustajat

Suomalaisen eläinoikeusaktivismiin
muuttuva poliittinen tyyli ja toiseus

JYVÄSKYLÄ STUDIES IN EDUCATION, PSYCHOLOGY AND SOCIAL RESEARCH 570

Pia Lundbom

Eläinten puolustajat

Suomalaisen eläinoikeusaktiivisuuden
muuttuva poliittinen tyyli ja toiseus

UNIVERSITY OF JYVÄSKYLÄ

JYVÄSKYLÄ 2016

Editors

Olli-Pekka Moisio

Department of Social Sciences and Philosophy, University of Jyväskylä

Pekka Olsbo, Annikki Järvinen

Publishing Unit, University Library of Jyväskylä

Cover Photo: "Turkistarhaus historiaan" by Marika Eteläperä

URN:ISBN: 978-951-39-6842-7

ISBN 978-951-39-6842-7 (PDF)

ISBN 978-951-39-6841-0 (nid.)

ISSN 0075-4625

Copyright © 2016, by University of Jyväskylä

Jyväskylä University Printing House, Jyväskylä 2016

ABSTRACT

Lundbom, Pia

For the sake of animals: the changing political style and cultural othering of the Finnish animal rights movement

Jyväskylä: University of Jyväskylä, 2016, 57 p. (+ included articles)

(Jyväskylä Studies in Education, Psychology and Social Research

ISSN 0075-4625; 570)

ISBN 978-951-39-6841-0 (nid.)

ISBN 978-951-39-6842-7 (PDF)

Summary

This study examines animal rights activism in Finland. Since 1995, when the first public acts of animal liberation in Finland took place, animal rights activists have made up one of the most debated Finnish social movements. In this research, I study animal rights activism as a phenomenon and as a form of political action. The study approaches the issue by applying the concepts of political style and cultural othering as analytical tools. The study is empirical and bases its analysis on qualitative methodology, especially content analysis. I interviewed activists in 2000-2002 and again in 2015. I have also done observation at demonstrations as well as some campaign analysis.

In the five articles, I analyse activism from various perspectives. In the early days of the movement, animal rights activism was almost invariably seen as a form of terrorism, and the political issues which the activists attempted to raise were not covered in public discussions. The activists were seen as urban youngsters who did not understand what they were doing. The presumed gender and age of the activists were used as narratives to justify their othering. On the basis of this representation, the activists were dismissed as non-serious political actors.

In late 2007, animal rights activists managed to get videos and pictures, secretly taken on animal farms, screened on a national television programme. More recently activists have had several media breakthroughs with similar material, collected in what they call 'investigation campaigns'. These picture and video campaigns have had a professional appearance. The activists have succeeded in changing their political style in a more discursive and strategic direction. As a result, their political agenda has gained much increased visibility. Most often, activists are no longer categorised as dangerous 'others'.

The study shows that the animal rights movement has not given up its original goals, but has become more capable in politicking its agenda to the public. It has also been given more space to communicate its vision. Activists have succeeded in the politicisation process and they are successfully campaigning on animal rights issues.

Keywords: animal rights activism, political style, othering, social movement, politicking, politicisation

Author's address Pia Lundbom
Department of Social Sciences and Philosophy
University of Jyväskylä, Finland
pia.lundbom@gmail.com

Supervisors Professor Markku Lonkila
Department of Social Sciences and Philosophy
University of Jyväskylä, Finland

University lecturer Pertti Lappalainen
Department of Social Sciences and Philosophy
University of Jyväskylä, Finland

Reviewers Docent, postdoctoral researcher Tuomas Ylä-Anttila
Department of Social Research
University of Helsinki

Docent, postdoctoral researcher Eeva Luhtakallio
School of Social Sciences and Humanities
University of Tampere

Opponents Tuomas Ylä-Anttila
Department of Social Research
University of Helsinki

KIITOKSET

Maailma ei ole vielä valmiiksi parannettu, mutta tämä kirja prosesseineen onneksi alkaa olemaan päätöspisteessään. Tätä tutkimusta ei olisi olemassa ilman eläinoikeusaktivisteja ja heidän poliittista toimintaansa. Isoin kiitos kuuluu ilman muuta eläinoikeustoimijoille, ihmisille, ketkä ovat eläinten asialla. Minulla on ollut ilo saada ohjausta usealta henkilöltä. Professori Martti Siisiäiselle lämmin kiitos lähtee jo Lapin yliopiston sosiologian opinnoista. Olen siirtynyt yliopistosta toiseen ja lehtori Pertti Lappalainen on kulkenut aiheeni rinnalla pitkän taipaleen. Professori Markku Lonkilasta tuli työn pääohjaaja Martin eläköitymisen aikoihin. Kaikki kolme edellä mainittua henkilöä ovat jaksaneet kommentoida aina tarvittaessa räpellyksiäni ja luoda uskoa, että joskus joku teksti saattaa tulla valmiiksi. Kiitän kaikesta teitä lämmöllä! Esitarkastajiani dosentti, tutkijatohtori Eeva Luhtakalliota ja dosentti, tutkijatohtori Tuomas Ylä-Anttilaa kiitän ajatuksia herättäneistä palautteista ja huomioista. Käsikirjoituksen työssä näistä kommentteista oli paljon apua. Ursa Dykstralle kiitos kielentarkastamisesta.

Väitöskirjan tekeminen on ollut itselläni varsin monivaiheinen prosessi. Aloitin tutkimustaipaleeni Nuorisotutkimusseura ry:n ja Nuorisotutkimusverkoston tutkijana sijoittuneena Tampereen yliopiston Poliitiikan tutkimuksen laitokselle. Tampereella minulla oli ilo olla mukana Suomen Akatemian rahoittamassa Muuttuva suomalainen kansalaisaktivismi-hankkeessa, jossa niin Jukka Paastela, Jarmo Rinne, Tiina Rättilä, Taina Riski kuin Tapio Häyhtiö mahdollistivat Pertti Lappalaisen ohella inspiroivia keskusteluita. Tutkimustyöni alkuvaiheessa toimin reilut pari vuotta tutkimusrahoituksella, jota sain Nuorisotutkimusverkostolta, jo mainitusta Muuttuva kansalaisaktivismi-hankkeesta ja Jenny ja Antti Wihurin rahastosta. Arto Lindholmin kanssa tutustuimme jo maisteriopintojen aikana. Teimme 2000-luvun alussa Arton kanssa muun muassa jonkun verran yhteishaastatteluita ja kirjoitimme myös yhdessä muutamia tekstejä. Myöhemmin tiemme ristesivät uudelleen. Edellä mainittujen ohella kiitos Ari Rasimukselle, Ville Lähteelle, Pirita Jupille, Jukka Peltokoskelle ja Miikka Pyykköselle kiinnostavista keskusteluista. Tutustuin jo tuolloin 2000-luvun alussa Merja Kylmäkoskeen Poliitiikan tutkimuksen laitoksella. Myöhemmin meistä tuli onnekseni uudelleen kollegoita. Merjasta on vuosien aikana tullut hyvin tärkeä ystävä, jonka kanssa asioiden ihmettely on mukavaa ja antoisaa. Laitoksen jatkokoulutusseminaarit ja nuorisotutkimusverkoston tutkijaseminaarit tarjosivat oivallisia hetkiä ideoiden jalostamiseen. Vuosien tauon jälkeen kaivettuani loppuvuodesta 2014 paperini uusiksi esille hain Jyväskylän yliopiston Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitokselle jatko-opiskelijaksi sosiologian oppiaineeseen.

Nuorisotutkimusverkostosta toimijoineen on vuosien varrella tullut yhteisö, jonka merkitystä on vaikea sanallistaa. Tommi Hoikkala Nuorisotutkimusverkoston luotsaajana toivotti minut tervetulleeksi nuorisotutkijoiden joukkoon keväällä 2000. Tunnettani verkostoa kohtaan syventää se, että seuran ja verkoston kautta olen saanut elämäni tieteellisen ihmettelyn ohella myös ihania ystä-

viä. Nuorisotutkimusseura ry:ssä olen ollut myös mukana erilaisissa luottamus-toimissa 2000-luvun alkupuolelta saakka. Nuorisotutkijoiden joukkoa kiitänkin kollektiivisesti! Kiitän lämpimästi Nuorisotutkimus-lehdessä kanssani samoina vuosina vaikuttaneita sekä kaikkia Nuorisotutkimusseuran hallituskokoonpanoissa samaan aikaan kanssani toimineita. Muutamia henkilöitä haluan mainita erityisellä lämmöllä. Anskun, Sinin ja Annen kanssa tutustuimme toisiimme vuonna 2000. Tommi, Leena, Minttu ja Tanja ovat olleet seuran suoranainen kivijalka ja teidän kanssanne kaikki kuviteltavissa oleva on aina toiminut. Anskun, Sinin ja Kaisan kanssa meillä ollut hulvatonta – olette tärkeitä. Kiitos Sinikka, Sanna, Päivi, Anu, Tomi, Sofia ja Kari, niin ystävydestä kuin kirjoitus-hankkeista sekä analyttisistä keskusteluista. Kiitos myös antoisista Pohjoismaisten nuorisotutkijoiden NYRIS-konferenssireissuista asianosaisille.

Aloitin Humanistisen ammattikorkeakoulun kansalaistoiminnan ja nuorisotyön lehtorina elokuussa 2002. Tarkoitukseni oli tehdä vuoden tutkimusmenetelmäopettajan sijaisuus Lohjan kampukselle ja sille tielle jäin. Olen työskennellyt Humakissa monella eri nimikkeellä ja neljässä eri toimipisteessä, toimenkuvissa vaihtelua on ollut laidasta toiseen. Olen viihtynyt pitkään samassa työpaikassa ja kiinnostavat tehtävät eivät ole siihen riittävä syy. Viihtymisen ovat tehneet ihmiset, keiden kanssa on ollut hauskaa, idearikasta ja opettavaista. Monista on tullut tärkeitä ystäviä. Kollektiivinen kiitos Humakin väelle ja niin nykyisille kuin entisille kollegoille. Arvostan. Reijo on ollut kautta vuosien tukipilari ja hyvä ystävä. Kiitos tekstien kommentoinneista, hassuttelusta ja vuoropuhelusta Merja, Erja, Antti, Ruut, Hanna, Eeva S-J, Arto ja Tarja. Ja kaunis kiitos Katja, Sipe, Kim, Annikki A ja Annikki K sekä Päivi tuesta ja hyvästä pöhinästä.

Yhdistystoiminta ja kaikenlaisessa yhteisessä tekemisessä mukana olo on ollut myös opettavainen koulu. ”Käpylä-ihmiset”, vanhempain toiminnassa mukana olevat, opettajayhdistyksen väki – kiitos teille. Olen siinä mielessä onnekas ihminen, että minulla on elämässäni monia hyviä ihmisiä. Kiitos ystävät, kiitos sukulaiset ja kiitos perhe. Kiitos etenkin Anu, Mervi A, Mira, Tiia, Tiina, Hannele, Mervi L, ja jo edesmennyt lapsuudenystäväni Merja, jonka tyttären Tuan kummi minulla on ilo olla. Edesmenneet isovanhempani pitivät opiskelua ja sivistymistä tärkeänä. Olen kasvanut ympäristössä, jossa lukeminen ja opiskelu on ollut hyve. Olenkin tavannut lukea kaiken, mitä olen käsiini saanut. Vasta aikuisena olen oivaltanut, että kaikilla ei ole niin. Kiitos äidilleni Maijalle, isälleni Laurille ja veljilleni Ismolle ja Vesalle. Äidilleni ja anopilleni Tarulle kaunis kiitos myös lastenhoitoavusta. Kaikista läheisimmät ansaitsevat kaikkein suurimmat kiitokset. Puolisoni Teppo on ihmeiden tekijä, väsymätön kannustaja sekä analyttinen pohdiskelija. Olemme myös viettäneet lukemattomia tunteja parisuhteen laatu-aikaa analysoimalla yhteiskunnallista muutosta niin kansallisella kuin globaalillakin tasolla. Meillä on kaksi upeaa tytärtä, jotka pitävät hipit vanhempansa kiinni monissa arkisissa elämän alueissa. Tämä kirja on omistettu Usvalle ja Kielolle.

Helsingin Käpylässä 2.11.2016
Pia Lundbom

SISÄLLYS

ABSTRACT

KIITOKSET

SISÄLLYS

VÄITÖSKIRJAN ARTIKKELIT

1	ELÄINASIAN ÄÄRELLÄ.....	9
2	AKTIVISMIA TUTKIMASSA.....	13
	2.1 Aiempi tutkimus.....	13
	2.2 Kysymyksenasettelu ja tutkimuksen rajaus	14
	2.3 Aktivistihaastattelut 2000-luvun alussa	15
	2.4 Haastattelut 2015.....	17
	2.5 Analyysi ja etiikka	18
3	ARTIKKELEIDEN ESITTELY	21
4	ELÄINOIKEUSLIIKE TOIMIJANA.....	24
	4.1 Kansainvälisen liikkeen radikalismista suomalaisiin toimintasovelluksiin.....	24
	4.2 Suomalaisen eläinaktiivismin vaiheita	26
	4.3 Eläinoikeusliike ja perinteinen suomalainen poliittinen järjestelmä... ..	27
5	ELÄINOIKEUSLIIKKEEN POLIITTINEN TOIMINTATYYLI	31
	5.1 Tyyli, kehys ja toimintarepertuaari.....	31
	5.2 Eläinoikeusliike ja poliittisen toimintatyylin konstituominen.....	32
	5.3 Julkisuuden hyödyntämisen ja tyylin muutos	34
6	TOISEUS JA ELÄINOIKEUSLIIKEHDINTÄ.....	38
	6.1 Toiseus ja toiseuttaminen	38
	6.2 Aktivistien toiseus ja toiseuttaminen.....	39
7	YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET	44
	YHTEENVETO (SUMMARY).....	47
	LÄHTEET	49

VÄITÖSKIRJAN ARTIKKELIT

1. Lundbom, Pia (2002) Kettutyttöjä vai naisaktivisteja. Teoksessa Aaltonen, Sanna & Honkatukia, Päivi (toim.) Tulkintoja tytöistä. Tietolipas 187. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura & Nuorisotutkimusseura / Nuorisotutkimusverkosto. 88-105.
2. Lundbom, Pia & Rinne, Jarmo (2003) Eläinaktivismi ja poliittinen osallisuus. Identiteettipoliitikkaa radikaaliliikkeessä. Teoksessa Juppi, Pirita, Peltokoski, Jukka & Pyykkönen, Miikka (toim.) Liike-elämää. Vastakulttuurinen radikalismi vuosituhannen vaihteessa. SoPhi. 182-210.
3. Lundbom, Pia (2009) Kun pihdit kameraan vaihtuivat... Eläinoikeusaktivistien poliittinen tyyli muutos. Poliitikka 51:2, 107-116.
4. Lundbom, Pia (2011) Kulttuurisista toisista vakavasti otettaviksi poliittisiksi toimijoiksi? Pohdiskelua eläinoikeusaktivismiin kulttuurisesta toiseudesta. Nuorisotutkimus 29:3, 47-57.
5. Lundbom, Pia (2016) Suomalaisen eläinoikeusliikkeen toinen aalto verkottuneena ja vakiintuvana. Poliitikka 58: 3, 193-205.

Yhteisartikkelissa Lundbom & Rinne (2003) vastuullani oli etenkin aktivismia ja aktivismikeskustelua käsittelevä empiria. Jarmo Rinne hyödynsi omassa osiossaan aiemmin kirjoittamaansa artikkelia Ympäristövallankumouksellista ja eläinten oikeuksien politiikkaa (Rinne 1999). Työstimme teoreettista kehikkoa sekä pohdintaa molemmat. Lopputuloksesta vastaamme molemmat. Artikkelin uudelleenjulkaisemiseen on Jarmo Rinteen lupa.

1 ELÄINASIAN ÄÄRELLÄ

”Olet joko eläinten puolella tai sitten et”. Näin eräs aktivisti totesi Oikeutta eläimille-yhdistyksen kokouksen jälkeen syksyllä 1997, kun puheeksi tuli oma suhtautumiseni eläinten oikeuksiin. Havainnoin noina aikoina turkistarhasta vastustavissa mielenosoituksissa ja eläinten oikeuksia sivuavissa keskustelutilaisuuksissa. Olin erityisen kiinnostunut mielenosoittajien ja mielenilmaisujen « yleisön » vuoropuhelusta. Ihmettelin, mistä kaikessa eläinoikeustoiminnassa olikaan kyse. Aktivismi ja sen analysointi suorastaan koukuttivat mieleni. Mietin, mistä toimijat ammensivat intonsa, aktiivisuutensa ja mielenkiintonsa. Mielenosoituksissa mukaansa tempaavissa iskulauseissa vaadittiin oikeutta eläimille ja turkiksista luopumista. Lentolehtisten kärsivät eläimet haastoivat pohtimaan omaa eläinsuhdetta.

Tämä tutkimus käsittelee suomalaista eläinoikeusaktivismia. Olen kiinnostunut eläinoikeusaktivismista ilmiönä, poliittisen toiminnan muotona ja kokemuksina. Tutkimukseni keskiössä on Oikeutta eläimille -yhdistyksen suoraan tai väljemmin kytkeytyvien aktiivien toiminta. Aloitin tutkimuksen teon 1990-luvun ja 2000-luvun taitteessa. Julkaisin sen aikaisesta aineistosta joitakin artikkeleita 2000-luvun alussa (Lundbom 2001a, Lundbom 2002, Lundbom & Rinne 2003). Kun palasin vuosia myöhemmin tarkastelemaan aktivismia, totesin niin aktivistien toimintatavoissa kuin tavoissa suhtautua aktivismiin tapahtuneen monia isoja muutoksia. Pitkä tutkimusprosessi antaakin mahdollisuuksia käsitellä liikkeen ajallista kaarta, kehittynyttä poliittista tyyliä ja aktivistien toiseuttamisen muutosta.

Oma tutkimukseni on empiirinen tarkastelu suomalaisesta eläinoikeusaktivismista. Työni keskeinen argumentti on, että eläinoikeusliike on muuttanut toiseutetusta toimijasta poliittisesti vakavasti otettavaksi vaikuttajaksi, joka sekä osaa politisoida että politikoida¹ agendansa ja muotoilla tyylikkäästi poliit-

¹ Tukeudun politikointi-käsitteessä Jyväskylän yliopiston valtio-opin emeritusprofessori Kari Palosen käsitelmärittelyyn. Politikointi on politiikkaa toimintana. Politikoinnissa kysytään sekä mitä pitäisi tehdä ja sen lisäksi, miten pitäisi tehdä. (Palonen 2003, 177.) Kari Paloselle politisointi tarkoittaa jonkun ilmiön tulkitsemista, nimeämistä poliittiseksi ja uuden peliaikatilän luomista mahdolliselle toiminnalle, politikoinnille. (Palonen 2003, 180.) Policy-retoriikkaa tarvitaan tilanteissa, jois-

tiset tavoitteensa. Politikoinnilla en tarkoita tässä mitään pikkupolitikointia, suhmurointia tai salamyhkäistä kähmintää. Sen sijaan eläinten oikeuksien teeman kohdalla tarkoitan politikoinnilla Kari Palosta (2003, 177) mukaillen aktivistien tekemää työtä. Onnistuttuaan ensin politisoimaan eläinten oikeudet ovat eläinoikeusaktivistit taidokkaasti politikoineet eläinten hyväksikäytön lopettamisen puolesta. Eläinoikeusliikkeestä on kahdenkymmenen vuoden aikana muotoutunut poliittista tyyliään tarkkaan harkitseva ja uudistava vaikuttaja. Kun eläinoikeusaktivisteja 1990-luvun puolivälissä kritisoitiin ymmärtämättömiksi terroristeiksi, 2010-luvun aktivistit saavat ja ottavat puhetilaa hyvin argumentoivilla viestinnällisillä kampanjoilla. Liike ja muu kansalaistoiminta ovat pysyneet aktivistien tärkeimpinä vaikuttamiskanavina, eikä näköpiirissä ole, että esimerkiksi poliittisten puolueiden merkitys olisi muotoutumassa keskeisemmäksi kentäksi aktivisteille eläinten oikeuksien edistämiseen (myös Rasmus 2006, 119-120). Marginaalinen positio ei ole liikkeen toimijoille taakse jäänyt todellisuus, mutta julkipuheessa aktivistien esille nostamiin epäkohtiin ja yhteiskunnallisiin kysymyksiin ei suhtauduta enää urbaanien nuorten pelleilynä. Perinteinen vaikuttamistyö mielenosoituksineen ja lentolehtisten jakamisineen ei ole loppunut, mutta keinovalikoima on liikkeen elinkaaren aikana muotoutunut vuorovaikutteisemmaksi.

Tässä yhteenvetoluvussa kontekstualisoin tekemäni osatutkimukset, avaan tekemiäni metodologisia ratkaisuja ja teen havaintoja aktivismin mediasuhteesta. Sosiologina olen kiinnostunut toiminnan merkityksistä toimijoille itselleen, mutta myös toimintaa väistämättä muovaavista ristiriidoista. Käsillä olevan yhteenvetoluvun tarkoituksena on asettaa itsenäiset artikkelit omine tehtävineen ja viitekehyksineen keskustelemaan keskenään (Kulmala 2006,18), kytkeä artikkelit tutkimuksen teoreettiseen, metodologiseen ja sisällölliseen kokonaisuuteen, sekä kuvata tekemiäni työvaiheita (Anis 2008, 16). Eläinoikeusliikkeen alkuaikoina 1990-luvun puolivälissä eläinoikeusaktivismi määrittyi radikaaliksi vaikuttamistoiminnaksi. Siinä olivat uutta sekä teemat että keinot. Osalle toimijoista moraaliset lähtökohdat olivat juridista kehystä tärkeämpiä mietittäessä sopivia ja mahdollisia toimintakeinoja.

Aktivisteilla oli toiminnan alkuvuosina monenlaisia kokemuksia siitä, kuinka heitä asetettiin osaksi marginaalia sekä määritettiin ei-toivotuiksi toimijoiksi. Aktivisteille myös innokkaasti ”kaupiteltiin” yhteiskunnallisen toiminnan kohteeksi muita yhteiskunnallisia kysymyksiä. Kuulluksi tulemisen koke-

sa monista jotakin tiettyä kysymystä koskevista vaihtoehdoista on valittava yhteinen linja (Palonen & Summa 1996, 11). Politikointiretoriikka kääntää tämän näkökulman niin, että toimijoiden välinen kamppailu kohoaa sen tulosten yläpuolelle: policyn lukkoonlyönti on vain uusi käänne kamppailussa, esimerkiksi osa sen asetelmien tai osapuolten uudelleenryhmittymistä (Palonen & Summa 1996, 12). Polity-retoriikka puolestaan viittaa tilanteisiin, joissa poliittisuus näyttäytyy vakiintuneiden toimintatapojen, normien ja rakenteiden merkityskenttänä. Politisointiretoriikka kohdistuu toiminnan pelivaran osoittamiseen ja avaamiseen (Palonen & Summa 1996, 12). Tämä voi ilmetä uusien kysymysten tematisointina, vakiintuneen polityn purkamisena tai sen mahdollisuuksien horisontin uudelleen tulkintana. Politikoinnissa on kyse ”performanssista”, liikkeestä, jonka merkitys on itse esityksessä, ei sen ulkopuolella, kun taas ”politisointi on ”pelinavausliike”, joka luo uusia mahdollisuuksia performatiiviselle toiminnalle (Palonen & Summa 1996, 13).

mukset vaihtelivat eri toimijoilla runsaasti. Osa haastattelemistani aktivisteista kuvasi turhautumistaan, joka johtui epäonnistuneista kokemuksista yrittää tulla kuulluksi. Aktivistit joutuivat toiseutetuiksi ja kohtaamaan niin terroristiksi määrittelyn kuin urbaaneiksi nuoriksi kategorisoinnin

Julkisuuteen eläinoikeusaktivistit pääsivät lähinnä eläinten vapautusiskujen tai muiden sabotaasitekojen myötä. Varsinaista eläinoikeusasiaa tai aktivismin taustalla olevia päämääriä ei käsitelty mediassa. Eläinaktivistien politikointi herätti tuolloin voimakasta julkista huolta toiminnan keinoista, luonteesta ja motiiveista. 2000-luvun loppuvuosina aktivistien keinovalikoiman keskiöön nousi eri eläintiloilla kuvatun materiaalin saaminen julkisuuteen. Tällä tiellä ollaan vuonna 2016 edelleen: tuoreimmat aktivistien salakuvaamat materiaalit eri teurastamoilta julkaistiin loppuvuodesta 2015 kaikissa ykkösmedioissa (Lundbom & Eskelinen 2015). Tilan saaminen valtakunnallisilla tv-kanavilla kertoo myös aktivistien poliittisen retoriikan ja käytettyjen keinojen onnistumisesta.

Aktivisteille käsite ”me” on sisältänyt ja sisältää kantavan ajatuksen tasa-vertaisuudesta ja oikeudenmukaisuudesta sekä kunnioituksesta lähiympäristöä kohtaan (Lundbom 2001a, 56). Eläinaktivistien räväkkä poliittinen tyyli on myös ollut erottautumista aiemmista toimintatavoista. Erottautuminen edeltäjästä on ja on ollut myös oman poliittisen tyylin luomista (Lappalainen 2002, 130).² Kriittisen kuluttajan rooli ja teknokraattisen kehityksen vastustaminen rakentuivat monissa yhteyksissä olennaisiksi positioiksi maailman muuttamiseen. Internet toimintaympäristöineen alkoi kehittyä. Samaan aikaan eläinaktivistit kärsivät toiseuden positioista ja jäivät altavastajaan asemaan politikoinnissaan (Palonen 2003, 180). Vaikka tavoitteena oli eläinkysymysten syvällisempi politisointi, aktivistien puhetila jäi marginaaliseksi (emt.).

Eläinoikeusliikkeen kahden vuosikymmenen aikana aktivistien toimintatavoista ja koko poliittisesta tyylistä on muotoutunut helpommin lähestyttäviä. Aktivistien kritiikin ja poliittisen toiminnan kohteet eivät kuitenkaan muuttuneet. Aktivistien tavoitteet eivät ole vaatimattomia: yhteiskunnallisten epäkohdientien esiin nostaminen, äänitorvena toimiminen, kuluttajaroolien haastaminen sekä maailman muuttaminen kaikille oikeudenmukaisemmaksi. Aktivistit haastavat ajattelemaan, miksi ihmisellä olisi oikeus kohdella muita eläviä olentoja millä tavalla tahansa. Samalla poliittiseksi kysymykseksi rakentuu vastuun ottaminen ja kantaminen kaiken kaikkiaan siitä, miten kohtelemme heikommassa asemassa olevia.

Kun eläinten vapautusiskut ovat taakse jäänyttä aikaa ja aktivistit ovat myös osanneet artikuloida tavoitteensa eläinten hyväksikäytön lopettamiseen suurta yleisöä puhuttelevalla tavalla, on poliittista puhetilaa ollut tarjolla myös valtamedioissa. Aktivistit ovat onnistuneet muotoilemaan uudelleen poliittista tyyliään tavalla, joka on sekä vuorovaikutteisempi että puhuttelevampi ja ymmärrettävämpi suhteessa liikkeen ulkopuolisiin. Erilaisten poliittisten toimintakeinojen rinnakkainen käyttö näyttäytyy tutkimukseni perusteella aktivisteille

² Matti Kojon (2005, 22) sanoin ”poliittisen tyylin näkökulma on syntynyt vastauksena sellaiselle politiikan ymmärtämiselle, jossa auktoriteetit eivät enää yhdistä kansaa eivätkä nauti enää samanlaista kunnioitusta kuin ennen”.

välttämättömänä. Myös aiemmassa yhteiskunnallisten liikkeiden tutkimuksessa on korostettu, että protestoinnin ohella ja tukena yhteiskunnallisille liikkeille on välttämätöntä myös harjoittaa esimerkiksi perinteistä lobbaustoimintaa (della Porta & Diani 2006, 233). Kun usein yhteiskunnallisista liikkeistä muotoutuu formaaleja yhdistyksiä, niin eläinoikeustoiminnan kehitys on ollut kahtalaista. Yhtäältä eläinoikeusaktiivit ovat osin pysyneet edelleenkin formaalin politiikointikentän ulkopuolella (Palonen 2003). Toisaalta eläinaktivistien itseymmärrys toiminnastaan on kaiken aikaa käynnissä oleva poliittinen prosessi. Organisoitumismuutosten ohella sekä sisältö että toimintakeinojen valikoimat ovat kehittyneet toimintoja vakiinnuttavaan suuntaan. Osalle aktivisteista virallisesta, normaaliksi ja tavalliseksi nähdystä politiikkasektorista on tullut ja voi tulla entistä vieraampi. Osa aktivisteista taas siirtyy jouhevasti toisenlaisille ja myös perinteisemmille poliittisille areenoille.

Osa yhteiskunnallisesti ja poliittisesti aktiivisista toimijoista valitsee puoluepoliittisia yhdistyksiä mielummin erilaisissa yhteiskunnallisissa liikkeissä ja ryhmissä toimimisen (Lundbom 2003, 89). Martti Siisiäinen (2003b, 51) toteaa, että 1990-luvulla yhdistyksiä perustettiin ennätystahtia, mutta kuitenkin näistä puoluepoliittisten yhdistysten osuus on pienempi kuin koskaan aiemmin itse-näisen Suomen historiassa. Haastattelemani aktivistit kritisoivat parlamentaarisen politiikan tapoja, mutta eivät millään muotoa vieroksuneet politiikkaa tai poliittista toimintaa (Lundbom 2003, 93).

Tutkimukseni kiinnittyy laveampaan yhteiskunnallisia liikkeitä käsittelevään tutkimusperinteeseen. Yhteiskunnallinen liike ei kuitenkaan ole erityisen selkeä termi. Esimerkiksi Charles Tilly (2004, ix) kirjoittaa vältelleensä käsitteen käyttöä vuosien ajan, koska siihen tarttui niin monenlaisia merkityksiä, jotka pikemmin hämärsivät kuin selkeyttivät. Usein sosiologisessa keskustelussa yhteiskunnallinen liike nähdään ja määritetään kollektiivisena toimijana, joka on organisoitunut tietyn teeman ja asiakokonaisuuden ympärille. Liike tulkitsee ja artikuloi toimijoiden kokemuksia esimerkiksi sosiaalisesta epäoikeudenmukaisuudesta tai epätasa-arvosta (Siisiäinen 2003b, 33). Yhteiskunnallisilla liikkeillä on erilaisia päämääriä ja toimintamuotoja (Kriesi 1996, 158). Donatella della Porta (2005, 73) kirjoittaa, että yhteiskunnalliset liikkeet refleктоivat siirtymiä ympäristössään: ne ovat pakotettuja sopeutumaan ulkoisissa olosuhteissa tapahtuviin muutoksiin, mutta liikkeet myös varautuvat muutoksiin. Yhteiskunnalliset liikkeet ovat sidoksissa historiallis-rakenteellisiin ja tilanteellisiin tekijöihin (ks. Ilmonen 1998, 17, Eyerman & Jamison 1991, 634, Lundbom 2001a). Charles Tillyn (1978, 9) mukaan yhteiskunnallisilla liikkeillä usein tarkoitamme ryhmää ihmisistä, joiden katsomme kannattavan tiettyjä periaatteita. Tilly (emt.) toteaa myös, että tällaisessa tilanteessa liikkeeseen kuuluvat, eli toimijapopulaatio, voivat vaihdella runsaasti, mutta niin kauan, kun joitakin henkilöitä toimii samanlaisten uskusten ja käsitysten mukaisesti, uskomme liikkeen selviävän liikkeenä "elossa".

Eläinoikeusliike tavoittelee varsin mittavia muutoksia eläinten asemassa ja kohtelussa (Kantola 2004, 323). Liikkeen tavoitteena on laventaa kollektiivista ajattelua ja haastaa « meitä » kantamaan vastuuta myös heistä, kenellä itsellään ei ole ääntä ja mahdollisuutta poliittiseen toimijuuteen.

2 AKTIVISMIA TUTKIMASSA

2.1 Aiempi tutkimus

Yhteiskunnallinen osallistuminen, politiikkaa kohtaan tunnettu kiinnostus ja halu vaikuttaa ovat varsin suosittuja tutkimusteemoja. Yhteiskunnallisista liikkeistä, kansalaisaktivismista ja poliittisen toiminnan menestyksestä on 2000-luvun aikana julkaistu Suomessa lukuisia tutkimuksia (muun muassa Juppi 2004, Konttinen & Peltokoski 2004, Kalliala 2005, Lindholm 2005, Rasimus 2006, Luhtakallio 2010, Ylä-Anttila 2010, Rinne 2011, Reunanen & Harju 2012). Edellä mainituista Juppi (2004), Konttinen & Peltokoski (2004) ja Rasimus (2006) kohdentavat huomionsa selkeimmin eläinoikeusaktivismiin ja eläinoikeusliikkeen. Tuomas Ylä-Anttila (2010) tutkii globalisaatioliikettä ja julkisuutta. Eeva Luhtakallio (2010) analysoi politisointiprosesseja Suomessa ja Ranskassa. Jarmo Rinne (2011) käsittelee refleksiivistä poliittista toimintaa analysoimalla erilaisia verkkokampanjoita. Esa Reunanen ja Auli Harjun (2012) tutkimuksessa käsitellään poliitikkojen ja aktivistien kokemuksia nykyisessä mediakulttuurissa, ja he ovat haastatelleet tutkimustaan varten myös eläinoikeusaktivisteja.

Esa Konttinen ja Jukka Peltokoski (2004) analysoivat ympäristöprotestin neljänneksi aalloksi kutsumaansa ilmiökenttää muun muassa kyselyaineiston avulla. Konttinen ja Peltokoski (emt., 174) käsittelevät suomalaista yhteiskunnallista toimijuutta ajallisena jatkumona. Heidän mukaansa ensimmäinen, ympäristön saastumiseen ja metsäkysymyksiin keskittynyt aalto ajoittui noin vuosiin 1967-70 ja puolestaan toinen eli paikallisiin vesistöihin, lintuvesiin sekä ydinvoimakysymyksiin keskittynyt aalto vuosiin 1979-82. Kolmannen aallon, jossa etenkin vanhat metsät ja kaupunkiympäristön kulttuurikohteet olivat keskiössä, syntyhetken Konttinen ja Peltokoski sijoittavat vuoden 1987 paikkeille ja arvioivat sen jatkuneen 1990-luvulle saakka (emt., 177). "Neljäs aalto" toi Konttisen ja Peltokosken (2004, 169) mukaan suomalaiseen julkisuuteen erityisesti eläinoikeuskysymykset ja veganismin. Varsinkin veganismi kytkeytyi eläinten oikeuksiin ja militanttiin radikalismiin (emt.). Protesti laajensi oikeuksien teemaa ihmisistä eläinkuntaan. Neljäs aalto kehitteli modernin kauden vastalogii-

koita avatakseen uusia mahdollisuuksia ahdistuksen täyttämään tilaan (emt., 171). Omaehtoisen yhteiskunnallisen liikkeen muoto otettiin ensisijaiseksi toiminnan kentäksi. Konttisen ja Peltokosken (emt., 171) mukaan neljännen aallon organisaatiolle oli ominaista ruohonjuuridemokratian ja yhteisöllisyyden korostus, keskitettyjen toimintamallien vieroksunta sekä henkilökohtaisen autonomian ja toimintavelvollisuuden tähdentäminen. Muutospyrkimysten kolme päämuotoa olivat 1) yleiseen mielipiteeseen vaikuttaminen laajaa huomiota herättävän julkisuustoiminnan avulla, mikä palveli samalla potentiaalisten aktivistien rekrytointitehtävää, 2) yhteiskunnallisten käytäntöjen – erityisesti markkinavälitteisten – muuttaminen niihin kohdistuvalla suoralla toiminnalla sekä 3) oman elämäntavan politisoiminen liikkeen ajamien päämäärien tavoitteluksi. (emt.) Arto Lindholmin mukaan 1990-luvun eläinoikeusprotesteja hallitsi verkostomainen solurakenne (Lindholm 2005, 196). Myöhemmin globalisaatiokriittisissä protesteissa nämä verkostot muuttuivat poikkikansallisiksi ja osittain virtuaalisiksi (emt., 197).

Edellä mainituista tutkimuksista teemaltaan työtäni lähimpänä ovat Pirita Jupin ja Ari Rasimuksen tutkimukset. Juppi (2004) tarkastelee eläinoikeusaktivisteja käsittelevää sanomalehtiaineistoa ja todentaa, miten aktivisteille on haluttu antaa ”isän kädestä” ja heitä on puhuteltu Disney-elokuvien kautta eläimet liian humanisti näkevinä ”hörhöinä”. Eläinoikeusliikkeen ja median suhde on ollut kaksijakoinen ja jännittynyt (emt., 14). Ari Rasimus (2006) puolestaan tarkastelee radikaalia ympäristöaktivismia yleisemmin. Tuoreimmat tarkastelut eläinoikeusaktivismista ovat kaikki pro gradu-tasoisia tutkielmia (ainakin Rauhämäki 2008, Männistö 2009, Malm 2011, Niinikoski 2014, Ollila 2014). Tehtyjen gradujen ansioina ovat erilaiset aineistot ja raikkaat tulokulmat eläinoikeustee-
maan. Mitenkään kartoittamattomasta kentästä ei siten ole kyse.

2.2 Kysymyksenasettelu ja tutkimuksen rajaus

Kysyn työssäni, millaisia merkityksiä eläinoikeusaktivistit itse omalle toiminnalleen antavat. Haen vastauksia siihen, miten eläinaktivistien poliittinen tyyli ja kulttuurisen toiseuden positio on muuttunut liikkeen kahdenkymmenen vuoden elinkaaren aikana. Pohdin, onko liike muuttunut enemmän kollektiivisesta toimijasta vielä selkeämmin verkottuneeksi toimijaksi (vrt. Bennett & Segerberg 2012).³ Eläinoikeusliikkeen niin kuin minkä tahansa muunkin yhteiskunnallisen liikkeen lähtökohtana ovat toimivat verkostot ja yhdessä tehty toiminta, joka rakentaa kollektiivista identiteettiä, kokemusta siitä, keitä kuuluu meihin. Se, mitä parin vuosikymmenen aikana eläinoikeusaktivismissä on tapahtunut, on onnistuminen agendan avaamisessa valtaväestölle.

³ Kollektiivista toimintaa Bennett ja Segerberg (2012, 756) kuvaavat organisatorisesti välittyneiksi verkostoiksi. Verkottuvassa toiminnassa keskeinen koossapitävä elementti on jakaminen: persoonallistuminen, joka johtaa toiminnan ja sisällön jakamiseen sosiaalisissa verkostoissa (Bennett & Segerberg 2012, 760).

Yhteiskunnallisia liikkeitä on tutkittu varsin vähän poliittisen tyylin näkökulmasta.⁴ Joitakin tutkimuksia toki on, esimerkiksi Matti Kojo (2005) hyödynää poliittisen tyylin tulokulmaa ydinjätteen loppusijoituslaitoksen paikanvalintaa käsittelevässä tutkimuksessaan. Oma kontribuutioni yhteiskunnallisia liikkeitä käsittelevälle tutkimuskentälle on toiseuden ja tyylin kombinaation käsitteleminen. Analysoin eläinaktivismiin poliittisen tyylin muutosta sekä toiseuden rakentumista.

Kutsun kulttuuriseksi toiseudeksi sekä liikkeen ulkopuolella, esimerkiksi mediassa, tuotettua toiseuden asemaa että aktivistien kokemaa ja myös itse tuottamaa toiseutta. Suomessa eläinoikeusliike on pieni ja toiminnot lähellä Oikeutta eläimille (OE) -yhdistystä, kun taas monessa muussa maassa eläinoikeusliike muodostuu useista järjestöistä ja toimintaryhmistä. Pelkkä yhdistys ei kuitenkaan riittäisi tapausesimerkiksi, koska esimerkiksi salakuvauskampanjat eivät ole olleet varsinaisesti yhdistyksen toimintaa, vaikka OE onkin välittänyt materiaalit julkisuuteen. Olenkin määritellyt sen vuoksi tutkimuskohteekseni Oikeutta eläimille -toimijoiden aktivismin ja Oikeutta eläimille -yhdistystä lähellä olevan toiminnan.

2.3 Aktivistihaastattelut 2000-luvun alussa

Tutkimukseni perustuu laadulliseen aineistoon: haastatteluihin, havainnointiin, kampanja-analyysihin ja mediaseurantaan, tarkoittaen sekä ”aktivistimediaa” että valtamedioita. Laadullisen tutkimuksen aineisto tavanomaisesti kerätään jonkunlaisen kenttätönn avulla (Patton 2015, 14). Seuraavaksi kuvaan aineistonkeruuprosessin alkuvaiheita.

Alun alkaen päädyin eläinoikeusaktivismiin pariin jo tehdessäni sosiologian pro graduani (Lundbom 1998). En tiennyt tuolloin eläinoikeusaktivismista oikeastaan mitään, eikä suomenkielistä kirjallisuutta aiheesta juurikaan ollut.⁵ Haalin käsiini sanomalehtiartikkeleita ja muotoilin ideoita haastattelukysymyksistä. Lähetin viestin Oikeutta eläimille -järjestön sähköpostiosoitteeseen ja tiedustelin mahdollisuutta haastatteluiden tekemiseen. Tätä kautta sain haastateltavia niin Helsingistä, Tampereelta kuin Oulustakin. Yksi haastattelu toteutui Rovaniemellä. Pääsin osallistumaan eläinoikeusleirille 1997 Pieksämäellä ja tein leirin aikana muutaman haastattelun. Osallistuin työryhmiin, katsoin eläinten vapautusvideoita ja keskustelin ihmisten kanssa. Noihin aikoihin moni muukin tutki aktivismia, ja tutustuin eläinoikeusliikkeen tarkastelun yhteydessä myös toisiin tutkijoihin (mm. Luukka 1998, Lindholm 1998). Varsinkin pro gradu-töitä tekeviä aktivismi kiinnosti 1990-luvun lopussa. Hyödynnän osittain jo graduani varten kokoamaani aineistoa artikkeleissa ”Kettutyttöjä vai naisakti-

⁴ Joitakin poikkeuksia on, esimerkiksi Jussi Lassila (2011) tarkastelee venäläisen Nashiliikkeen poliittista tyyliä artikkelissaan.

⁵ Voi sanoa, että haastattelijana olin aktivismista varsin tietämätön osapuoli (Ruusu-vuori & Tiittula 2009, 22).

visteja?” (2002) sekä ”Eläinaktivismi ja poliittinen osallisuus. Identiteettipoliittikkaa radikaaliliikkeessä” (Lundbom & Rinne 2003).

Osa 2000-luvun alussa (vuosina 2000-2002) haastattelemistani henkilöistä oli samoja kuin 1990-luvun loppupuolella.⁶ Tein haastatteluja niin yliopistolla, eri kahviloissa kuin haastateltavien kodeissakin. Muutamasta haastattelusta tein vain muistiinpanot, koska haastateltava ei halunnut nauhoitusta. Joitakin haastatteluista täydensin myöhemmin sähköpostitse.⁷ Varsinaisia haastatteluista tein 12, joiden lisäksi tulevat epämuodolliset keskustelut ja vapaamuotoisempi ajatustenvaihto. Teimme tutkija Arto Lindholmin kanssa myös yhdessä muutamia haastatteluista. Kahdella haastateltavista oli tausta eläinoikeusliikkeessä.⁸ Tein haastatteluista niin yksilö- kuin parihaastatteluinkin eri paikkakunnilla: Helsingissä, Oulussa, Turussa ja Tampereella. Osa keskusteluista noudatteli varsin selkeästi luonnosteltua teemahaastattelurunkoa, osassa keskustelut laventuivat vapaamuotoisemmiksi. Pääsääntöisesti henkilöt, joilta olen kysynyt eläinaktivismiin liittyviä kysymyksiä, ovat olleet valmiita vuoropuheluun ja ovat olleet myös valmiita auttamaan sekä haastateltavien löytämisessä että vastaamalla kärsivällisesti jälkikäteen tarkentaviin kysymyksiin.

Vuosien 2000-2002 aikana tekemiäni haastatteluiden haastateltavat olivat nuoria aikuisia, naisia ja miehiä, joista valtaosa oli korkeakouluopiskelijoita. Muistiinpanoja haastatteluista kertyi kymmeniä sivuja. Tästä tutkimuksesta on rajattu pois muutama haastattelu, jotka kohdentuivat vain kuluttamiseen ja kulutuskriittisyyteen. Ne olivat kuitenkin merkittäviä keskusteluja, jotka auttoivat itseäni ymmärtämään esimerkiksi veganismia paremmin.⁹

Keskustelimme haastatteluissa muun muassa ”kettutyttöjen” merkityksestä. Käytännössä 2000-luvun alun haastatteluissa vuonna 1995 tapahtuneiden iskujen roolia pidettiin varsin olennaisena eläinten oikeuksien esiin saamisessa. Haastateltavilla oli erilaisia kokemuksia niin sanotusta heräämisestä eläinten asiaan: osa oli tiedostanut eläinten kokeman vääryyden jo ala-asteiässä, toiset taas aktivoituneet nuoruusiän kiihkeimmässä vaiheissa. Kriittinen kuluttajajäsen näkyi koko elämän tasolla. Kukaan haastatelluista ei tuominut sabotaa tai laitonta suoraa toimintaa ehdottomasti¹⁰.

Olen analysoinut aktivistien tuottamaa materiaalia, etenkin Oikeutta eläimille -yhdistyksen nettisivuja, Oikeutta eläimille -lehtiä ja salakuvakampanjoitten materiaaleja¹¹. Muutoksen kevät -lehden ilmestymisajalta olen käynyt läpi

⁶ Kaikilta en kysynyt, osin siksi, ettei minulla ollut enää ajantasaisia yhteystietoja, osa kieltäytyi uusintahaastattelusta esimerkiksi perustellen, ettei asia ole enää ajankohdasta omassa elämässä tai että on antanut jo kaikkensa tutkimusmaailmalle

⁷ Tässä muun muassa se, että parissa haastattelunauhoista taustahäly oli voimakasta, taas joissakin kohti huomasin, että oli lisää kysyttävää

⁸ Muut yhdessä tekemämme haastattelut keskittyivät globalisaatiokritiikkiin. Yhdessä keräämämme aineisto on ollut meidän molempien käytössämme.

⁹ Veganismista, kulutuskritiikistä, freeganismista ja ilmastonmuutoksen parissa toiminnasta sivistyminen myös auttoi jäsentämään ajatuksia siitä, miten aktivismi näkyy arkielämän tasolla

¹⁰ Havaintoni vastaa Rasimuksen (2006, 255) havaintoja.

¹¹ Salakuvakampanjoitten kampanjasivuilla on näin vuonna 2016 katsottavissa laava määrä materiaaleja, ks. eläintehtaat.fi, tehotuotanto.net, sikatehtaat.fi ja tarhauskielto.fi.

eläinoikeusaktivismia käsittelevät tekstit.¹² Näiden kirjallisten materiaalien keskeisin funktio on ollut seurata aktivistien toimintaa. Havainnoinnin ja haastattelumateriaalin sekä aktivistien tuottaman materiaalin lisäksi olen aktiivisesti seurannut aktivismia koskevaa mediakirjoittelua. Mediakirjoittelua hyödynnän varsinkin Kun pihdit kameraan vaihtuivat -artikkelin aineistona (Lundbom 2009). Viime vuosien aikana olen myös seurannut Facebookissa Oikeutta eläimille -yhdistyksen päivityksiä ja päivityksiä seuranneita keskusteluita.

Ari Rasimus kuvaa todenneensa tutkimusprosessinsa myötä, että aktivistien oma tuottama kirjallinen aineisto rakentui varsin merkitykselliseksi (Rasimus 2006, 52). Rasimus toteaa, että haastatteluissa aktivistit kuvasivat kokemuksiaan ja näkemyksiään liikehdinnän ulkopuoliselle tutkijalle, mutta kirjallinen materiaali, etenkin jäsenlehdet, olivat ensisijaisesti kanssa-aktivisteille suunnattua liikehdinnän sisäistä viestintää. Rasimus (emt., 53) analysoi, että erityyppiset aineistot yhdistämällä hän kykeni luomaan ehjemmän ja kokonaisvaltaisemman kuvan liikehdinnästä kuin pelkästään toisen aineiston avulla olisi ollut mahdollista. Oma kokemukseni on varsin samankaltainen.

2.4 Haastattelut 2015

Palatessani loppuvuodesta 2014 uudelleen eläinaktivismianalyysien äärelle, totesin nopeasti tarvitsevani vuoropuhelua aktivistien kanssa: olivathan edelliset keskustelut reilun kymmenen vuoden takaisia, vaikka kampanja-analyysejä olin välillä tehnytkin (Lundbom 2009, 2011). Otin yhteyttä tammikuussa 2015 muutamiin henkilöihin, joiden tiesin olleen pitempään aktiivisia eläinten oikeuksien parissa. Ajattelin, että olisi hedelmällistä keskustella eläinoikeusliikkeen nykytilasta sellaisten henkilöiden kanssa, joilla oli pitkä kokemus ja perspektiiviä myös menneiden vuosien vaiheisiin.

Pyrin kohtaamaan myös lyhyen aikaa eläinoikeusliikkeessä mukana olleita henkilöitä: mikään yhteiskunnallinen liike ei pysy elossa ilman uusien toimijoiden mukaan tuloa. Neljä haastateltavaa oli toiminut liikkeessä pitkään, lähes 20 vuotta, ja pari haastateltavaa oli tätä ”tuoreempia”, vaikkakin jo kokeneita toimijoita. Informoin etukäteen kirjoittaneeni aktivismista jo aiemmin. Keskusteluiden keskiössä oli eläinoikeusliikkeen nykytila. Esitin myös etäältä tekemiäni huomioita reflektoiden sitä, pitävätkö ne haastatteluhetkellä paikkaansa ja ovatko ne relevantteja. Kyse oli siis myös eräänlaisesta kanssatutkijuudesta. Yhdeltä toimijoista sain kolmen aktivistin yhteystiedot.

Vuoden 2015 haastateltavani olivat aikuisia miehiä ja naisia. Eläinoikeusaktivistien ikäjakauma vaikuttaisikin kehittyneen ”kypsempään” suuntaan. Vuoden 2015 alussa haastattelemani aktivistit olivat lähinnä aktiivisia eläinoi-

Puolestaan Oikeutta eläimille-lehdestä 7 lehden numeroa löytyy yhdistyksen verkkosivuilta. Viitattu 16.3.2016.

<https://oikeuttaelaimille.fi/oikeutta-elaimille/oikeutta-elaimille-lehti>

¹² Muutoksen kevät oli vuosina 1995-2003 ilmestynyt ympäristökysymyksiä sekä ihmisten ja muiden eläinten oikeuksia käsitellyt suomalainen aikakauslehti.

keuskentällä ja eläinasioissa, mikä on iso ero 2000-luvun alun toimijoihin, jotka tuntuivat toimivan samaan aikaan hyvin monissa toimintaryhmissä.

Alkuvuoden 2015 haastatteluiden perusteella eläinoikeusliikkeeseen on myös tullut uusia toimijoita mukaan ja niin sanotusta uudesta noususta on viitteitä. Käsittelen vuonna 2015 keräämäni ja analysoimaani aineistoa tämän yhteenvetotekstin lisäksi yhdessä artikkelissa (Lundbom 2016). Lähetin artikkelin työstövaiheessa luettavaksi haastatelluille ja osa myös kommentoi sitä. Selkeä tutkimuksellinen havainto on, että vuonna 2015 ja jo vuosia aiemmin osa aktiivisteista on halunnut toimia omilla kasvoillaan ja nimillään.

2.5 Analyysi ja etiikka

Olen analysoinut tutkimusaineistojani laadullisen aineistolähtöisen sisällönanalyysin keinoin. Miten aktivistit muotoilevat toimijaroolinsa ja oman vaikuttamistilansa? Millaisia merkityksiä aktivistit antavat omalle toiminnalleen (Alasuutari 2001, 155)? Olen jäsennellyt aineiston kokonaisuuksiksi, joissa pääosioita ovat toiminnalle annetut merkitykset sekä toimintakeinot. Aineiston keruu ja analyysi ovat tapahtuneet vaiheittain (Mäkelä 1995, 52). Laadullisessa tutkimuksessa tämä on varsin tavanomaista. Etukäteen ei voi tietää kovin tarkasti, miten paljon aineistoa tarvitaan tai onko aineisto soveltuva siihen, että sen avulla voi vastata tutkimuskysymyksiin. Analysointi käynnistyi rinnakkain aineistonkeruun kanssa.

Pertti Alasuutarin (1995, 13) mukaan kvalitatiivisen aineiston analyysi koostuu kahdesta vaiheesta: havaintojen pelkistämisestä sekä arvoituksen ratkaisemisesta. Tämä eronteko voidaan tehdä ainoastaan analyttisesti ja käytännössä nämä vaiheet ovat aina sidoksissa toisiinsa (emt.). Havaintojen pelkistäminen on aina sidoksissa teoreettisiin ja metodologisiin lähtökohtiin (emt.). Omassa työssäni havaintojen pelkistäminen on sidoksissa aiempaan liikettä ja liikkeitä käsittelevään kontekstiin. Havaintojen pelkistäminen tapahtuu sisällönanalyysin avulla. Arvoituksen ratkaisemisessa annetaan selityksiä tarkasteltavalle ilmiölle (emt., 16). Selitykset tarkasteltavalle ilmiölle rakentuvat tehdyn sisällönanalyysin avulla. Tehdyt huomiot ovat vihjeitä, eivät tuloksia sellaisenaan (emt., 39). Tulokseksi tämä rakentuu sen kautta, kun pohditaan, millaiset asiat ja teemat aktivismista pääsevät esille. Tulokseksi muodostuukin muun muassa se, mitä muutoksia yhteiskunnallisella kentällä on tapahtunut ja millä tavoin eläinten asema artikuloituu julkisessa puheessa.

Eläinten oikeuksien vaatiminen on ilman muuta myös retorista toimintaa, jolla samalla konstruoidaan poliittista toimintatilaa eläinten aseman huomioimiselle. Varsinkin poliittisen retoriikan kannalta on relevanttia pohtia, keitä tiedotuskampanjoilla puhutellaan ja miten tämä puhuttelu tapahtuu. Tämä tarkoittaa samalla analyysiä siitä, keihin kaikkiin aktivistit haluavat tiedotuskampanjoillaan vaikuttaa. Aktivismi ei kuitenkaan tyydy pelkkään retoriikkaan ja retoristen keinojen käyttöön. Aktivistien intressi on haastaa vallitsevaa eläinkäsitystä ja saada ihmiset toimimaan toisin tavoin. Haastatteleman aktivistit itse

kutsuivat 2000-luvun alkupuolella mielenosoituksissa jäsentynyttä puhetapaa taisteluretoriikaksi. Taisteluretoriikka teki erontekoa meihin ja muihin sekä jäseni yhteisiä päämääriä ja tavoitteita. Olen kiinnostunut siitä, millaisia kulttuurisia jäsennyksiä toimijoiden puheessa ja kampanjamateriaaleissa rakentuu. Asiasisällöllisesti esimerkiksi kulutuskritiikki ja kokemukset omista vaikuttamismahdollisuuksista ovat taloudellisen taantumän keskellä ajankohtaisempia kuin koskaan. Sosiaalinen media ja digiaktivismän muodot puolestaan ovat muuttaneet kollektiivista toimijuutta ja varsinkin mahdollisuuksia viestiä sekä verkottua (Bennett & Segerberg 2012).

Tutkimuksessani analyysi ei rajoittunut haastatteluaineiston jälkikäteiseen analysointiin, vaan jo haastattelutilanteet olivat eräänlaista dialogista analyysia. Haastattelijana olen osa yhteistä hetkeä ja teen tulkintoja aktivismistaan kertovan toimijan puheesta (Jokiranta 2003, 82). Käytännössä teksteissäni aineistot ovat näkyvillä niin haastattelupuheen sitaatteina kuin viittauksina aktivistien omiin kampanjamateriaaleihin. Aineistoviittausten avulla lukijalla on mahdollisuus tehdä samalla omia tulkintojaan ja huomioitaan. Viittaukset ovat valitsemiani esimerkkejä aineistosta ja niiden funktio on artikkeleissa elävöittää tekstiä ja tuoda sitä kautta myös asiaa lähemmäksi lukijaa (Tuomi & Sarajarvi 2009, 22)

Eläinoikeusaktivismiin teemana on liittynyt erilaisia eettisiä kysymyksiä, joista vähäisin ei ole se, miten aktivismia tarttuu tutkimaan. Vaikka olen analysoinut myös kampanja-aineistoja ja erilaisia kirjallisia materiaaleja, kuten sanomalehtiartikkeleita ja Oikeutta eläimille-lehden tekstejä, keskeistä on ollut aktivistien kanssa käyty vuoropuhelu. Monet ihmiset ovat vuosien varrella olleet valmiita keskustelemaan omasta aktivismistaan. Koen saavuttaneeni luottamusta, mutta olen myös kohdellut luottamuksella niitä kokemuksia, mitä toimijat ovat minulle jakaneet.

Klaus Mäkelän mukaan tutkijalla on kolme erisuuntaista perusvelvollisuutta: velvollisuus tuottaa luotettavaa tietoa, velvollisuus ylläpitää tieteellistä julkisuutta ja velvollisuus kunnioittaa tutkittavien oikeuksia (Mäkelä 2005, 386). Mäkelä kiteyttää, että tutkija ei saa vahingoittaa tutkittavia, mutta hänen ei tarvitse olla heille hyödyksi (emt., 389). Henkilökohtaisesti olen usein kuitenkin toivonut, että saan tekemäni työni kautta nostettua tutkimieni toimijoiden poliittisia perusteita osaksi yhteiskunnallista keskustelua. Tavoitteeni on, että tekstini lukemalla lukija pystyy seuraamaan päättelyketjuni ja saamaan käsityksen, miten olen tulkintani tehnyt (Mäkelä 1995, 53).

Olen kysynyt haastateltavia pääosin kirjallisesti, sähköpostitse tai tuoreimmissa myös Facebookin avulla. Siten haastateltavilla on ollut mahdollisuus pohtia suostumustaan.¹³ Pääsääntöisesti kerron haastateltavista niin vähän kuin mahdollista, mikä on tutkimuseettisesti tarkoituksenmukainen valinta. Olen päättänyt ratkaisuun olla esittämättä tarkkoja kuvauksia tai taustatietoja niistä haastateltavista, joille nimettömyys on tärkeää. Tavoitteeni on se, ettei sellaisia haastateltavia voi välittömästi tunnistaa, jotka eivät halua tulla tunnistetuksi

¹³ Erillisiä kirjallisia tutkimuslupia en ole pyytänyt (se ei näyttäytynyt välttämättömänä, eikä edes tarpeellisena, myös Kuula 2011, 117).

(tästä myös Kuula 2011, 129). Muutamille aktivisteille omalla nimellään ja kasvoillaan toimiminen on ollut tietoinen valinta ja myös poliittisen position tarkoituksellinen otto. Molempia toimijapositioneita tarkoitukseni on kohdella eettisellä tavalla. Sukupuolta ja aktivismia käsittelevässä artikkelissa (Lundbom 2002) käytän haastateltavista pseudonyymejä (myös Gaarder 2011, 15). Puolestaan tuoreimmassa artikkelissa (Lundbom 2016) kerron tekstin lopussa niiden haastateltavien nimet, jotka halusivat toimia omilla nimillään ja puhuttelen anonyymeinä heitä, jotka halusivat yksityisyyttään suojeltavan. Aineistot olen analysoinut itse, enkä ole luovuttanut haastattelumateriaalia muiden käyttöön. Sen sijaan avoimesti saatavilla olevia aktivistien kampanjamateriaaleja kenen tahansa aktivismista kiinnostuneen on helppo saada haltuunsa.

3 ARTIKKELEIDEN ESITTELY

Eri jouluaaleissa ja kokoomateoksissa julkaistuissa artikkeleissani pureudun eläinoikeusaktivismiin "arvoitukseen" eri keinoin. Työni punaisen langan muodostaa eläinoikeusliikkeen itseymmärrys ja sen suhde ulkopuolisiin kategorisointeihin, kuten toiseuteen. Tavoitteeni on ollut empiirinen tutkimus, jossa aktivistit ja aktivistien kampanjat saavat äänen. Kysymys iästä ja nuorten politiikoinnista on ollut erityisen haastava. Osatutkimuksissani olen pohtinut niin julkista suhtautumista aktivismiin, kulttuurisen identiteetin ja toiseuden rakentumista kuin poliittisen vaikuttamisen mahdollisuuksia ruohonjuuritason yhteiskunnallisen osallistumisen kautta. Jokaisessa artikkelissa on esitelty myös tarkasteltavat tutkimuskysymykset sekä vähintäänkin suppealla tavalla käytetty aineisto. Esittelen seuraavaksi kronologisessa järjestyksessä artikkelien keskeisen sisällön.

Suomessa eläinoikeusliike oli erityisesti alkuvuosinaan nuorten toimijoiden muodostama liike. Ikä oli varsinkin 1990-luvun lopulla myös yksi peruste työntää aktivismi marginaaliin. Iän ohella eläinten vapautukset ja muu laiton toiminta teki aktivismista epäilyttävää. Ensimmäisessä artikkelissa (Lundbom 2002) "Kettutyttöjä vai naisaktivisteja" käsittelen aktivismia sukupuolen kannalta: mitä merkitsee toimia tyttönä tai naisena radikaalissa liikkeessä? Tarkastelen artikkelissa sitä, miten liikkeissä toimivat naiset kokevat oman positionsa, toimintatilansa ja vaikutusmahdollisuutensa. Tässä artikkelissa hyödynnän sekä haastatteluaineistoa että aktivistien kirjoituksia. Menetelmällisesti kyseessä oli aineistolähtöinen sisällönanalyysi. Toimijoiden nuoruus ja sukupuoli olivat varsinkin 1990-luvun jälkipuoliskolla tyypillisimpiä tapoja tulkita aktivisteja (Lundbom 2011, 51). Eläinoikeuskysymyksissä tytöt ovat olleet näkyvässä ja kuuluvassa roolissa (Lundbom 2002). Aluksi "kettutyttöjen" ajateltiin olevan viattomia, kotimaisten tai ulkomaisten miesjohtajien manipuloimia uhreja (emt., 90). Sukupuolittunut suhtautuminen aktivismiin on eittämättä vaikuttanut liikehdintään. Toimintatavoissa tämä haastoi politikoimaan sukupuolinormeja murtavilla tavoilla. Poliittisena tyylikeinona uhoaminen esimerkiksi oli keino murtaa sukupuolittunutta asetelmaa: ei olla hoivaavia, pehmeitä tyttöjä vaan poliittisesti toimivia aktiivisia naisia (emt, 101). Artikkelin keskeinen tulos on,

että kettutyöttely aiheutti muun muassa sen, etteivät liikkeen varsinaiset tavoitteet päässeet esille huomion kiinnittyessä toimijoiden ikään tai sukupuoleen, usein molempiin.

Toisessa artikkelissa ”Eläinaktivismi ja poliittinen osallisuus. Identiteetti-politiikkaa radikaaliliikkeessä”, jonka olen kirjoittanut yhdessä Jarmo Rinteen kanssa (Lundbom & Rinne 2003), tarkastelemme eläinaktivismia identiteetti-politiikkana. Käsittelemme eläinaktivismia poliittisen osallistumisen muotona, tapana ja tyylinä. Aktivisti-identiteettiä muotoutuu ja rakentuu uusissa poliittisissä liikkeissä (Lundbom & Rinne 2003, 184). Jarmo Rinne hyödynsi omassa osiossaan aiemmin kirjoittamaansa artikkelia Ympäristövallankumouksellista ja eläinten oikeuksien politiikkaa (Rinne 1999). Tätä yhteisartikkeliamme varten perehdyin haastatteluaineiston analysoinnin lisäksi aktivistien tuottamiin materiaaleihin, joita olen tulkinnut poliittisen tyylin ja toiminnan ilmentyminä. Käytin myös näyteaineistona sanomalehti Kalevan verkkolehden Juttutupa-keskustelupalstan mielipidekirjoituksia. Osa artikkelissa hyödynnetyistä aineistosta oli koottu jo pro gradu-työtäni tehdessä. Artikkelin kirjoitushetkellä eläinoikeusliikkeen toimijoiden määrä oli vähenemään päin ja pohdimmekin artikkelissa myös sitä, mikä on liikkeen tulevaisuus. Artikkelimme keskeisiä tuloksia ovat, että aktivistit toiminnallaan nostavat esille epäkohtia, vääryyksiä. Esitämme myös, että julkisuus on keskeinen foorumi ja kanava poliittisten epäkohtien esittämiseen. Yksi loppupäätelmämme artikkelissamme on, että julkisen huomion saaminen vaatii aktivisteilta innovatiivisia keinoja.

Kolmannessa artikkelissa (Lundbom 2009) ”Kun pihdit kameraan vaihtuivat..” analysoin eläinoikeusliikkeen poliittisen tyylin muutosta käyttäen esimerkkinä ”Julma totuus. Tutkimus suomalaisesta eläintuotannosta”-kampanjaa. Artikkelin aineistona on kampanjan materiaalien lisäksi välittömästi kampanjan julkistamisen jälkeen etelä- ja länsisuomalaisissa lehdissä julkaistuista sanomalehtiteksteistä koostuva näyteaineisto. Menetelmänä artikkelissa oli aineistolähtöinen sisällönanalyysi. Artikkelini tuo esille, että tutkimassani tapauksessa toimijoiden mediasuhde on muuttunut reilun vuosikymmenen aikana. Aktivistien toiminta on strategisesti harkitumpaa ja analysoimani kampanjamateriaali on hyvin tuotettua. Vuonna 2007 julkistetut salakuvamateriaalit ja sitä seuranneet salakuvakampanjat muuttivat eläinoikeusliikkeen politikointitilaa. Artikkelin keskeisenä tuloksena on se, että siirtymä ”pihdeistä kameraan” on ollut eläinoikeusliikkeen edistämisen asian näkökulmasta suotuisaa.

Neljäs artikkeli (Lundbom 2011) ”Kulttuurisista toisista vakavasti otettaviksi politikoijiksi? Pohdiskelua eläinoikeusaktivismin kulttuurisesta toiseudesta” käsittelee suomalaista eläinoikeusaktivismia kulttuurisen toiseuden käsitteen kautta. Olen kiinnostunut ensinnäkin siitä, onko käsite relevantti kuvaamaan (tämän päivän) aktivismia. Kulttuurisella toiseudella tarkoitan sekä liikkeen ulkopuolelta esimerkiksi mediassa tuotettua toiseuden asemaa että aktivistien kokemaa toiseutta. Poliittinen toiseus ei kuitenkaan ole ainoastaan ongelma aktivisteille vaan myös aktivistien itse tuottamaa. Tässä mielessä kyse on myös toiseuden hallinnasta ja taidosta tuottaa halutunlaista toiseutta, eikä pelkästään määrittelyn kohteeksi joutumista. Aktivistien kohtaama marginalisointi

herättää kuitenkin kysymyksen, millaista aktiivisuutta yhteiskunnassa halutaan kohdata. Lähestymistapani tässä artikkelissa oli ensisijaisesti teoreettinen: lähestyn toiseutta etenkin aiempien eläinoikeusaktivismia käsittelevien tutkimusten pohjalta. Arvioin samalla kulttuurinen toiseus-käsitteen käyttökelpoisuutta. Artikkelin keskeinen tulos on se, että aktivistit on paitsi asetettu marginaaliin, myös he itse ovat asettautuneet marginaaliin, niin valitsemiensa toimintatapojen kuin järjestäytymisen logiikan vuoksi.

Viides artikkeli (Lundbom 2016) tarkastelee eläinaktivismia vuoden 2015 alussa. Käsittelem artikkelissa suomalaisen eläinoikeusliikkeen nykytilaa erityisesti digitaalisen verkostoitumisen, mediasuhteen ja organisatoristen muutosten näkökulmasta. Tarkastelen haastattelemieni toimijoiden kertomusta siitä, mitä ovat aktivismin painopisteet ja päämäärät. Analysoin, onko eläinoikeusliikkeestä tullut enemmänkin verkottunut kuin kollektiivinen toimija (Bennett & Segerberg 2012). Aineistossa todentuu, kuinka eläinten puolustajat politikoiivat eläinten vuoksi, koska eläimet eivät itse osaa ottaa esille kokemiaan vääryyksiä. Artikkelin keskeinen tulos on, että sekä Oikeutta eläimille -yhdistys että suomalainen eläinoikeustoiminta kokonaisuudessaan elävät uutta vaihetta. Tähän uuteen vaiheeseen liittyy sekä eläinoikeustoimijoiden tarkempi strategisuus, harkitumpi viestintä että vankka tietotaito eläinten asian esille nostamisesta.

Artikkelit kuvaavat aktivistien toiminnalleen antamia merkityksiä, toiminnan motiiveja ja käytettyjä keinoja. Artikkeleiden kautta piiryy käsitys niin poliittisen vaikuttamisen haasteista kuin vahvasta sitoutumisesta toimintaan eläinten asialla. Artikkeleista tuloksineen muotoutuu kokonaisuudessaan kuva, että eläinoikeusliikkeen poliittinen tyyli on uudelleenmuotoutunut. Toiseuttamisen asetelma on myös muuttunut.

4 ELÄINOIKEUSLIIKE TOIMIJANA

4.1 Kansainvälisen liikkeen radikalismista suomalaisiin toimintasovelluksiin

Suomalainen eläinoikeusliike syntyi kansainvälisesti vertaillen varsin myöhään. Käytännön eläinoikeustoiminnassa Iso-Britanniassa toimintaa on ollut pisimpään ja monimuotoisimpana (Juppi 2004, 27). Iso-Britanniassa eläinoikeusaktiivismin alkuketkiä voidaan paikantaa jo 1950-luvulle metsästyksen vastaisiin kampanjoihin (Monaghan 2013). Iso-Britanniassa tai Yhdysvalloissa varsinaisen eläinoikeusliikkeen synty voidaan ajoittaa 1970-luvulle (ks. Libby 1998, 52; Ryder 1996, 169; Jasper 1996, 130). Laajempi filosofinen keskustelu eläinten oikeuksista alkoi muotoutua jo 1970-luvun lopulla australialaisen Peter Singerin vuonna 1975 julkaistun ”Animal Liberation. A New Ethics for our Treatment of Animals”-kirjan myötä (suomennettu Oikeutta eläimille 1991). Toinen merkki-teos eläinoikeusliikkeen alkuvuosina oli yhdysvaltalaisen Tom Reganin vuonna 1983 julkaistu kirja ”The Case for Animal Rights”.

Eläinoikeusliikkeen perustan muotoutumisessa moraalifilosofialla onkin ollut varsin keskeinen rooli. Samoihin vuosiin Singerin Oikeutta eläimille -teoksen ilmestymisen kanssa voidaan paikantaa niin eläinoikeusliikkeen syntyminen kuin tehotuotannon kiihtyminen. Singeriä selkeämmin eläinten oikeuksista puhuva Tom Regan (1997) määrittää eläinoikeustoiminnalle selkeitä päämääriä ja eläinten oikeuksien mukaisesti vaatii eläimille vapautta häkeistä. Teoriasta on käyty kriittistä keskustelua ja esimerkiksi Carl Cohen (1997, 101) päätyy johtopäätökseen, ettei ainakaan Reganin argumenttien perusteella eläimillä ole oikeuksia.

1970-luvun alussa Band of Mercy -niminen ryhmä keskittyi eläinten asiaan, myös omaisuutta tuhoten (Monaghan 2013, 935). Kampanjat oli aluksi kohdistettu eläinkokeita vastaan. Animal Liberation Frontin (ALF) nimissä harjoitettu laiton toiminta käynnistyi vuonna 1976, kun yksi Band of Mercyn jäsenistä vapautui vankilasta ja kokosi ryhmän toimijoita, joka jatkoi eläinten asian edistämistä etenkin omaisuutta vahingoittamalla (Monaghan 2013, 935). Rachel Mo-

naghanin mukaan osa aktivisteista on käyttänyt sekä laillisia että laittomia keinoja. Yksittäinen kohde on identifioitu ja ollut intensiivisen kampanjan kohde, sisältäen sekä mielenosoituksia, joukkoprotesteja ja suoraa toimintaa, vierailuja työntekijöiden koteihin, kulkuneuvoihin laitettuja palopommeja sekä kirjepommeja (Monaghan 2013, 937). Sellaiset taktikat ovat Monaghanin (emt.) sanoin tuottaneet toivotun lopputuloksen: kohteena olevan yrityksen lopettamisen.

ALF:in toimijoiden käyttämä laittoman suoran toiminnan keinovalikoima levisi muihin maihin, osittain myös Suomeen. Eläinten Vapautusrintama (EVR) on suora käänös ALF:stä. Suomalainen toimintamalli ei kuitenkaan ole sellaisenaan toisaalta kopioitu vaan jossain määrin täkäläiseen toimintakulttuuriin mukautettu (Juppi 2004, 27). Britanniassa on lisäksi ollut muun muassa Animal Rights Militia (ARM), joka on ryhmänä ollut ALF:ia radikaalimpi (Monaghan 2013, 936). Britanniassa Humphreyn ja Stearsin arvion mukaan nähtiin eläinoikeusaktivistien ainakin 2000-luvun alussa olevan kakkossijalla heti islamilaisten terroristien jälkeen demokraattisen järjestyksen uhkaajina (Humphrey & Stears 2006, 401). Eläinoikeusliikkeestä usein esille nostetaan nimenomaan laittomat toimintatavat, luultavasti sen vuoksi, että ne saavat eniten näkyvyyttä, vaikka ovatkin vain osa joidenkin toimijoiden keinovalikoimaa. Eläimiä hyväksikäyttävien rakenteiden ja toimintatapojen muuttamiseksi aktivistit tekevät eri maissa paljon tiedotustyötä ja nostavat esiin erilaisia eläinten kohteluun liittyviä epäkohtia.

Eläinoikeusliike on globaali liike. Lähimaista Ruotsissa ja Norjassa eläinoikeusaktivisteilla on ollut varsin samankaltaiset agendat ja keinot käytössään kuin Suomessa (ruotsalaisesta aktivismista Jacobsson & Lindblom 2013, 2014). Norjassa teemana on ollut lisäksi valaanpyynnin vastustaminen. Suomessa, Ruotsissa ja Norjassa turkistarhauksen vastustaminen on yhdistävä teema, globaalilla tasolla puolestaan eläinoikeustoimijoiden yhteinen tavoite on kasvisyönnin edistäminen. Salakuvakampanjoita Norjassa on myös ollut, kuten myös Ruotsissa.¹⁴ Myös verrattaessa suomalaista aktivismia muun muassa saksalaiseen eläinoikeusliikkeitään, voidaan löytää monia yhtymäkohtia (Köpf 1996). Yhtenä saksalaisen liikkeen toimijoiden iskulauseena on ollut ”mieluummin alasti kuin turkki päällä”. Tätä slogania ja mielenosoitustyyliä on hyödynnetty muissakin maissa, myös Suomessa.¹⁵

¹⁴ Lähteenä NOAH - for animal rights, henkilökohtainen sähköposti (26.1.2015)

¹⁵ 2000-luvun alussa (25.3.2000) järjestettiin ainakin kerran mielenosoitus otsikolla ”mieluummin tuulipuku kuin turkki päällä (A-Infos). 2000-luvun alussa järjestettiin myös mielenosoitus alusvaatteisillaan ”mieluummin alasti kuin turkki päällä”-hengessä.

4.2 Suomalaisen eläinaktiivisuuden vaiheita

Suomalaisen eläinoikeusliikkeen syntyhetkeksi kuvataan useimmiten kevättä 1995 ja silloin tapahtuneita ensimmäisiä isoja kettujenvapautuksia, jotka herättivät runsaasti kohua (Konttinen & Peltokoski 2004, 11–23; Luukka 1998, 51, Juppi 2004, 26). Teot tuomittiin yleisesti, sen sijaan hetkellisesti epätietoisuutta oli lähinnä siitä, ketkä olivat iskujen takana (Juppi 2004, 154). Tarhaiskujen jälkeisessä epäselvässä ja hämmentävässä tilanteessa käytännössä kaikki vakiintuneet ympäristö- ja eläinsuojelujärjestöt kiiruhtivat tuomitsemaan iskut eläinten hyvinvointia millään tavalla edistämättömiksi (Rasimus 2006, 252). Perinteiset järjestöt Suomen Eläinsuojeluyhdistysten liitto ry (SEY) ja Animalia tekivät selväksi, etteivät kannattaneet näitä toimintatapoja. Esimerkiksi Tiia Aarnipuu (2011, 151) kuvaa, ettei Animalialla ollut koskaan ollut yhtä vaikeaa. Samoihin aikoihin ajoittuu kuitenkin myös toinen suomalaisen eläinoikeusliikkeen kannalta olennainen hetki: Oikeutta eläimille -järjestön (OE) perustaminen huhtikuussa 1995. Eläinoikeusliikkeen perusta oli rakentunut jo aiemmin toisaalta perinteisemmän ympäristö- ja eläinsuojelutoiminnan nimissä, toisaalta 1980- ja -90-lukujen punk-alakulttuurin ja anarkistiliikkeen parissa (Lindholm 1998, 4, Luukka 1998, Konttinen & Peltokoski 2004, 12–16, Juppi 2004, 26). Useat Oikeutta eläimille -järjestöä perustamassa olleista toimijoista olivat aiemmin ajaneet eläinten asiaa muun muassa Animaliaassa tai eläinsuojeluyhdistyksissä (ks. Tuomivaara 1998). On huomattava, että Oikeutta eläimille ei ole perinteinen rekisteröitynyt yhdistys.

Pirita Juppi (2004, 27) huomauttaa, että Oikeutta eläimille -järjestön perustamista voi pitää ratkaisevana eläinoikeusliikkeen synnylle, sillä vasta se avasi eläinoikeusasiasta kiinnostuneille selkeän kanavan järjestäytyneeseen kollektiiviseen toimintaan ja aikaisempaa laajempaan yhteydenpitoon samat näkemykset ja tavoitteet jakavien ihmisten kanssa. Oikeutta eläimille antoi mahdollisuuden identifioida itsensä nimenomaan eläinaktivistiksi erotuksena eläinsuojelijoista tai aiemmista yhteiskunnallisista liikkeistä (ks. Juppi 2004, 27–28). Oikeutta eläimille valitsi kuitenkin jo lähtökohtaisesti toisenlaisen julkisuusstrategian kuin perinteiset vakiintuneet ympäristö- ja eläinsuojelujärjestöt (Rasimus 2006, 252). OE ei irtisanoutunut iskuista, vaan viestitti julkisuuteen, että vaikka järjestö ei harjoita eikä tue laitonta toimintaa, se ei kuitenkaan tuomitse näitä eläinten puolesta tehtyjä tekoja (emt). EVR-iskujen ja ne toteuttaneiden ”kettutyttöjen” myötä eläinoikeusliike nousi suuren yleisön tietoisuuteen. Varsinaiset teot ja sen myötä myös niiden tekijät määritettiin julkisuudessa nopeasti terrorismiksi ja terroristeiksi (Juppi 2004, 154). Oikeutta eläimille -yhdistyksen perustajajäsen Salla Tuomivaaran mukaan ”kettutyöt” olivat ennen iskua epäilleet vaatimattomasti, että jotkut pohjoismaiset sanomalehdet ehkä uutisoisivat asiasta (Tuomivaara & Purmonen 1998, 26, Lundbom 2001a). Kun iskun tekijät heinäkuussa 1995 jäivät kiinni ja paljastui, että teon takana olikin kolme 19-vuotiaasta naista, tekijöiden sovittaminen julkisuudessa luotuun vaarallisen terroristin muottiin kävi ongelmalliseksi. Julkisuudessa käytetty retoriikka alkoikin peh-

metä jossain määrin. Kun tiedotusvälineet olivat aikansa käyttäneet pitkiä ja etenkin otsikoissa hankalia nimityksiä, kuten kettuja vapauttaneet tytöt tai kettutarhoihin iskeneet tytöt, lyheni nimitys kettutytytöksi (tai vaihtoehtoisesti turkistytöksi), joka nopeasti levisi ja vakiintui nimityksen lanseeranneesta Iltasanomista yleiseen käyttöön. (Juppi 2004, 155).

Kettutyttöjen jälkeen seuraava voimakkaan julkisuuden kausi ja samalla koko eläinoikeusjulkisuuden huippu ajoittui Jupin (2004) mukaan talveen 1997–1998. Median huomiota herättivät jo syksyn mittaan minkkitarhoihin kohdistuneet iskut, mutta varsinaisen mediarommutuksen saivat aikaan Orimattilan tapahtumat itsenäisyyspäivän yönä. Tuolloin orimattilalainen turkistarhaaja ampui haulikolla tarhalleen pyrkinyttä viiden aktivistin joukkoa haavoittaen heistä kolmea. Ryhmän kiinni jäämisen myötä useiden selvittämättä jääneiden iskujen sarja lähti purkautumaan. Orimattilan tapauksen jälkeen lehtien palstoilla käsiteltiin iskujen lisäksi eläinoikeusliikettä yleisemminkin. (Juppi 2004, 15.) Toinen 1990-luvulla paljon mediahuomiota saanut eläinaktivismiin muoto oli kampanja, jonka tavoitteena oli lopettaa beagle-koiria tutkimusta varten kasvattavan Karttulan koe-eläinkasvattamon toiminta (Aaltola 2013, 206). Eläinoikeusliike nousi näkyvämmiin takaisin julkisuuteen syksyllä 2000 Pohjanmaalla sekä muualla Suomessa tapahtuneiden tarhaiskujen myötä (Juppi 2004, 15).

Muutamien vuosien kuluessa aktivismin näkyvä muoto muuttui. Tarhaiskut käytännössä loppuivat. Vuodesta 2007 eteenpäin salakuvakampanjat ovat olleet eniten esillä oleva suomalaisen eläinaktivismiin muoto. Salakuvakampanjoissa on taltioitu niin eri tuotantoeläinyksiköissä kuin teurastamoissa eläinten kokemaa kohtelua.

4.3 Eläinoikeusliike ja perinteinen suomalainen poliittinen järjestelmä

Yhteiskunnalliset liikkeet jaetaan perinteisesti vanhoihin ja uusiin yhteiskunnallisiin liikkeisiin. Jaottelulla viitataan niin organisoitumisen tapaan kuin ideologisiin taustoihin (Ilmonen & Siisiäinen 1998). Uusiksi yhteiskunnallisiksi liikkeiksi on ryhdytty kutsumaan 1960-1970-luvulta alkaen syntyneitä erilaisia yhden asian liikkeitä ja vaihtoehtoliikkeitä. Perinteisten yhteiskunnallisten liikkeiden sijasta uusien liikkeiden vetovoima kohdistuu enemmän nuoriin, hyvin koulutettuihin ja kohtalaisen varakkaisiin väestöpiireihin siinä missä aikaisempien liikkeiden kannatuspohja oli alistetuissa tai huono-osaisissa ryhmissä. Uusien yhteiskunnallisten liikkeiden toimintaa pitää koossa väljä yhteinen ideologinen kehys, jonka sisälle mahtuu erilaisia toimijoita. Uusien liikkeiden tavoitteena on pikemmin elämänlaadun lisääminen ja kulttuurinen työstö kuin materiaallinen kasvu. Eläinoikeusliikettä voi pitää uutena yhteiskunnallisena liikkeenä (Siisiäinen 1998, Ilmonen 1998).

1990-luvun radikaaliliikehdinnässä on sekä sidoksia että katkoksia suhteessa aiempiin protesteihin (Konttinen & Peltokoski 2004). Toisaalta varsin monet toimijat olivat mukana monissa yhteiskunnallisissa kamppailuissa: eläinoikeusliikkeessä aktiiviset ihmiset usein toimivat myös muissa ryhmissä, kampanjoissa, järjestöissä ja liikkeissä (Luukka 1998, 64, Lundbom 1998, 2001, Lindholm 1998, 2003).

Konttisen (1998, 197) mukaan pehmeät arvot alkoivat nousta 1970-luvun puolenvälin tienoilla ja jälkeen ihmisten kiinnostuksen kohteiksi monissa yhteyksissä. Konttinen (1998, 198) toteaa, että mielenkiinto siirtyi selvemmin suurista järjestelmistä pieniin miljöihin, arkielämään ja subjektiviteettiin noin vuosina 1977-1979. Kulttuurista ja luonnollista ympäristöä puolustavat liikkeet käynnistyivät Suomessa 1970-1980-lukujen vaihteessa (Siisiäinen 1998, 229). Ekologisen liikkeen toiminta eroaa eniten perinteisistä liikkeistä ja siihen kuuluville näyttää olevan tyypillistä niin kutsuttuun uuteen keskiluokkaan kuuluminen. (Siisiäinen 2003a, 8, Siisiäinen 1998.)

Suomessa 1990-luvun protestiaalto merkitsi protestikulttuurin radikalisoitumista aiempaan liikehdintään nähden. Suomalainen 1990-luvun protestitoiminta ei ollut radikaalimpaa kuin muissa Euroopan maissa, mutta kansallisessa kulttuurisessa kontekstissa toiminta näyttäytyi poikkeuksellisen radikaalina ja "hajottavana". Turkistarhaiskujen kaltainen omaisuuteen kohdistuva vahingonteko oli suomalaisessa protestoinnissa ennenäkematöntä (Juppi 2004, 65). Martti Siisiäinen (1998) totesi 1990-loppupuolella, että pinnallisellakin tarkastelulla "kettutyttöihin" liitetystä protestoinnista voidaan tuoda esille piirteitä, jotka näyttävät uusilta verrattuna aikaisempiin protestijaksoihin vuosisadan alusta aina 1990-luvun alkupuolelle. Ensinnäkin mielenosoittajat olivat nuoria ja naisten osuus tapahtumissa oli suuri, toiseksi vastustajiksi määriteltyjen yksityistä omaisuutta vahingoitettiin ja kaupankäyntiin puututtiin, ja kolmanneksi toiminnassa vuorottelivat maanalaisuus ja julkisuus (Siisiäinen 1998, 234). Lisäksi sosiaalisten verkostojen luonne oli toisenlainen: toiminta kumpusi joustavimmista verkostoista, eikä merkkejä ollut siitä, että uusia rekisteröityjä yhdistyksiä olisi ollut tulossa (emt., 235).

Eläinoikeusliike sai myös osakseen varsin tylyn vastaanoton muiden yhteiskunnallisten toimijoiden ja poliittisen järjestelmän taholta (Juppi 2004, 70). Toimintavalikoimien erilaisuus myös eristi liikkeitä toimijoineen potentiaalisista liittolaisista (Siisiäinen 2003b, 54-55). Sekä eläinoikeusliikkeen teeman kulttuurinen vieraus että toimintakeinojen vieraus kansallisessa protestiperinteessä olivat omiaan estämään liikkeen ja sen ajaman asian integroitumista poliittiseen järjestelmään. Törmäys laillisuuden ja laittomuuden vastakohtaan koettiin järkytyksenä tuolloisessa yhteiskunnallisessa ilmapiirissä (Alapuro 1997, 52). Asiaan vaikutti myös liikkeen virallista poliittista järjestelmää kohtaan tuntema epäluulo ja tietoinen pyrkimys pysytellä sen ulkopuolella. (Juppi 2004, 70.)

Yhteiskunnalliset liikkeet esittävät vaatimuksia tahoille, joiden toivovat muuttavan toimintatapoja. Näiden vaatimusten esittäminen tapahtuu erilaisten kampanjoiden ja performanssien avulla (Tilly 2004). Toisin kuin puolueet tai painostusryhmät, yhteiskunnalliset liikkeet ovat verkostomaisesti raken-

tuneita. Yhteiskunnallisten liikkeiden puitteissa toimivat ryhmät ovat usein epämuodollisia: niissä on heikko koordinaatio, tunnustettu johtajuus puuttuu, organisatoriset rajat ovat joustavat ja jäsenyys harvoin tarkoittaa jäsenkortin olemassaoloa (della Porta 2005, 79).

Pierre Rosanvallonin (2008, 63) mukaan ilmaisu ”uudet yhteiskunnalliset liikkeet” tulee ymmärtää nimenomaan valvontamallien uusien muotojen valossa. Rosanvallonin (2008, 64-65) mukaan ”uusien yhteiskunnallisten liikkeiden” hallitseva piirre nimittäin on se, että niiden toiminnan peruslähtökohta on juuri valppaus, ilmianto ja arvostelu. Vastademokraattisilla liikkeillä on kannattajia ja rahoittajia, mutta tarkkaan ottaen ne eivät pyri kasvattamaan jäsenmääräänsä. Vastademokraattisten ryhmien tavoitteena on ongelmien nostaminen esille ja rajojen asettaminen vallankäytölle, ei ihmisten edustaminen (emt., 66).

Identiteetteihin perustuva tapa ymmärtää liikkeet toimijoina erottaa ne (uudet yhteiskunnalliset liikkeet ja postmodernit liikkeet) vanhemmista ideologiaan pohjaavista yhteiskunnallisista liikkeistä (Rinne 2011, 119). Rinne (emt.) toteaa, että jos halutaan ymmärtää miten toimijuus konstruoituu ja mitä toiminta merkitsee toimijakollektiiville ja yksittäiselle toimijalle, on tarpeen pohtia myös julkisen identiteetin merkitystä poliittisissa liikkeissä. Individuaalinen identiteetti on yksilön oma käsitys itsestä subjektina ja toimijana, ja siihen liittyy jatkuvuuden ja samana pysymisen kokemus. Puolestaan kollektiivinen identiteetti kuvaa ajatusta meistä. Alberto Meluccille (1996, 67) ”kollektiivinen identiteetti on interaktiivinen prosessi, jossa yksittäiset toimijat sekä heidän muodostamansa ryhmät tunnistavat toimintansa merkityksen ja tuon toiminnan mahdollisuudet ja rajoitukset”.

Uudet ja vanhat liikkeet -käsitepari ei välttämättä enää riitä kuvaamaan 2000-luvun liikkeitä. 2000-luvun salakuvakampanjoiden myötä Oikeutta eläimille ja perinteiset järjestöt ovat lähentyneet toisiaan. Välien lämpenemisestä yksi konkreettinen esimerkki oli Eläinsuojeluliitto Animalian, Luonto-Liiton, Oikeutta eläimille -yhdistyksen sekä Suomen Eläinsuojeluyhdistysten liiton (SEY) yhteistyössä keräämä kansalaisaloite turkistarhauksen lakkauttamiseksi, joka eteni vuonna 2013 eduskuntaan¹⁶. Välien lähentymisestä kertoo myös se, että erilaisia tilaisuuksia ja mielenilmaisuja pystytään järjestämään yhdessä.¹⁷

Esa Konttinen ja Jukka Peltokoski (2004, 7) kirjoittavat, kuinka tarhaiskujen nostamaa keskustelua lukiessa voi havaita sabotaasien loukanneen valtakulttuurista kolmella tavalla. Omaisuuteen ja lailliseen elinkeinon kohdistuneet iskut rikkoivat maltillisen ja järjestäytyneen kansalaistoiminnan kansallista ihannetta. Ne tulkittiin pelottavaksi harha-askeleeksi suuntaan, joka on tuonut maailmaan verenvuodatusta ja epäjärjestystä. Protesti myös kyseenalaisti valtakulttuurisia käsityksiä siitä, että ihmisillä on oikeus käyttää luontoa ja eläimiä

16 Järjestöjen kansalaisaloite hyväksyttiin Väestörekisterikeskuksessa 9.1.2013 ja luovutettiin Eduskunnalle 5.3.2013. Aloitteen lopullinen allekirjoittajamäärä oli 69381. Eduskunta käsitteli aloitetta kesäkuussa 2013 ja äänesti turkistarhauksen jatkumisen puolesta äänin 146-36.

17 Esimerkiksi 28.1.2015 järjestetty mielenosoitus susien tappolupia vastaan oli useiden järjestöjen yhteisesti organisoima.

hyväkseen. (Konttinen & Peltokoski 2004, 7.) Laitonta suoraa toimintaa tutkinut Miira Rauhamäki (2008) on tarkastellut aktivismia sekä haastattelemalla että liikkeen sisällä tuotettujen julkaisujen ja uutisoinnin avulla. Rauhamäki (2008) kirjoittaa:

”suoran toiminnan iskuja tekevien aktivistien mielestä jokainen eläin yksilönä on pelastamisen arvoinen siihen liittyvistä, henkilökohtaisista riskeistä huolimatta. Ajatus perustuu logiikkaan, jonka mukaan väkivallan ja alistamisen kohteeksi joutunutta tulisi auttaa, olkoon kyseessä sitten orja puuvillaplantaasilla, juutalainen keskitysleirillä tai minkki turkistarhalla. Eläinoikeuksien parissa toimivat eivät näe eläimiä moraalisesti ihmistä alempiarvoisempina: niillä kuten ihmisilläkin tulisi olla oikeus elää lajityypillistä elämää vailla kärsimystä. Suoran toiminnan aktivistit haastavat oikeuskäsitystämme vaatien yhteiskuntaamme punnitsemaan eläimiä koskevat lakimme uudestaan: eläimet tulisi nähdä yksilöinä eikä esineen kaltaisena omaisuutena, hyödykkeenä.” (Rauhamäki 2008, 7)

Kiinnostavaa edellä olevassa sitaatissa on varsinkin se, miten suoran toiminnan kannattajat toivovat eläinten tulevan nähdyksi: ei hyödykkeinä vaan yksilöllisinä olentoina. Yhteiskunnalliseen muutokseen pyrkivien liikkeiden toiminta on vääjäämättä aina poliittista (Rasmus 2006, 89). Vaikka eläinoikeusaktivismi on noussut usein esille ennen kaikkea värikkäiden toimintakeinojen tiimoilta (Lundbom 2002, 88), on kokemuksellisuus ja intressi toimia tärkeiksi koettujen asioiden vuoksi kaikkein olennaisinta. Miira Rauhamäki (2008, 46) kirjoittaa: ”aktivistit näkevät, että eläinten kohtelu on mennyt koko ajan huonompaan suuntaan koventuneen talouskilpailun eli entistä tehokkaamman ja entistä suurempiin voittoihin tähtäävän tehomatalouden vuoksi”. Aktivistien politikointi pureutuukin kovasanaisesti tehotuotannon ongelmakohtiin.

Eläinasian politisoitumista ja radikalisoitumista juuri 1900-luvun lopulla voi selittää osaltaan yhteiskunnassa ja eläinten kohtelussa tapahtuneilla muutoksilla (Juppi 2004, 36). Eläinoikeusliikkeen ja yleisemminkin 1990-luvun radikalismien aallon toimintakeinojen sekä sallittuja keinoja koskevien käsitysten radikalisoitumisen taustalla voidaan nähdä liikkeiden toimijoiden virallista poliittista järjestelmää kohtaan tuntema epäluottamus sekä laajemminkin muutos tavoiteltavana pidettävää yhteiskunnallista järjestystä koskevissa käsityksissä (Juppi 2004, 68). Aktivismien poliittisuus perustuu henkilökohtaisesti koettujen, mutta yhteisölliseen elämään vaikuttavien epäkohtien nostamiseen julkiseksi ongelmaksi (Lundbom & Rinne 2003, 184). Tullakseen kuulluksi aktivistien täytyy kaiken aikaa miettiä ja myös jossain määrin uusintaa toimintastrategioitaan.

Eläinoikeusliikkeen kannalta olennaista on ollut paitsi globaalien kulttuuristen virtojen tarjolla olo, myös kansallisen kulttuuri-ilmaston muutos (Juppi 2004, 53). Vasta kaupungistumiskehitys ja siihen liittyvä maaseutuväestön yhteiskunnallisen ja kulttuurisen merkityksen romahtaminen ovat avanneet sopivaa toimintatilaa eläinoikeusliikkeen traditionaalisia käsityksiä kyseenalaistaville ja niitä vastaan asettuville merkityksille (Konttinen 2003, 126-127). Täten suomalaisen eläinoikeusliikkeen myöhäistä heräämistä voidaankin ymmärtää nimenomaan suomalaisen yhteiskunnan myöhäisen rakennemuutoksen valossa. (Mt., 126-127; ks. myös Konttinen & Peltokoski 2004, 184, Juppi 2004, 53.)

5 ELÄINOIKEUSLIIKKEEN POLIITTINEN TOIMINTATATYYLI

5.1 Tyyli, kehys ja toimintarepertuaari

Yksi potentiaalinen ja paljon sovellettu tapa määrittää yhteiskunnallisten liikkeiden toimintoja on analysoida ja kuvata niitä kehysanalyysin avulla. Erving Goffmanin (1974) kehittämä kehysten käsite tarkoittaa tulkinnallista kehikkoa, joka auttaa jäsentämään erilaisia tapahtumia ja toimintoja. Etenkin David A. Snow ja Robert D. Benford (1992) ovat jatkaneet Goffmanin ajatusten työstöä nimenomaan yhteiskunnallisten liikkeiden toiminnan tarkastelussa. Yhteiskunnallisten liikkeiden parissa on jo kauan aikaa korostettu kehystämisen merkitystä liikkeen menestykselle (Ryan & Gamson 2006, 13). Snowin ja Benfordin (2000, 615) mukaan kehystämisen avulla ”liike artikuloi vaihtoehdoisen toimintatavan ja haastaa toisia toimimaan muutoksen aikaansaamiseksi”. ”Kehys järjestää ajatuksia: se korostaa joitakin tapahtumia ja tosiasioita, jättäen toiset samalla näkymättömäksi” (Ryan & Gamson 2006, 13).

Toinen yhteiskunnallisten liikkeiden tutkimuksessa laajalti hyödynnetty käsite on toimintarepertuaari. Charles Tillyn (1986, 4) lanseeraama toimintarepertuaarin käsite viittaa yhteiskunnallisen liikkeen käyttämiin keinoihin. Repertuaarit nojaavat arkielämän identiteetteihin, sosiaalisiin siteisiin ja yhteistoiminnan muotoihin (Tilly 2006, 42). Repertuaareissa ei ole yksinomaan kyse siitä, mitä toimijat tekevät osallistuessaan vaan myös siitä, millaista tietoa heillä on toimintatavoista ja muiden odotuksista heidän toimintaansa kohtaan (Tarrow 1998, 30).

Vaikka kehystäminen on olennaista, se ei yksin riitä. Ryan ja Gamson (2006, 18) huomauttavat, että mikäli poliittisen debatin haluaa saada uudelleenkehystettyä menestyksekkäästi ja päästä haastamaan virallisen kehysten ylläpitäjiä, joilla on paljon resursseja ja organisatorista voimaa, täytyy tunnistaa valtasuhteiden epätasa-arvoisuudet ja löytää keinot näiden haastamiseen. Tämä edellyttää kansalaisten näkemistä mahdollisina joukkoliikkeiden jäseninä pelkkien yksilötoimijoiden sijaan. (Ryan & Gamson 2006, 18).

Poliittisen tyylin käsite yhdistää kehystämisen sekä toimintarepertuaarin käsitteet. Poliittinen tyyli sisältää sekä ajatuksen siitä, miten toimijoiden täytyy muotoilla sanomansa ja haastaa valtaapitäviä että vaikuttamiseen ja yhteiskunnalliseen vuoropuheluun käytetyt keinot. Matti Kojon (2005, 22) sanoin ”lähestymistapana poliittinen tyyli korostaa poliittisten subjektien ajankohtaista toimintaperspektiiviä ja kyseenalaistaa toimintaa määräävät ja säätelevät mahdollisuusrakenteet”. Poliittisen tyylin käsite kumpuaa politiikan tutkimuksesta ja sen etu on, että hyvin monenlaista poliittista toimintaa voidaan tarkastella tyylin näkökulmasta. Poliittisen tyylin näkökulma ja väljä analyysikehys myös samalla vastaa tapahtuneeseen aktivistien viestinnälliseen muutokseen. Tyylin käsitteellä on annettavaa nimenomaan uusien ja uusiutumaan pyrkivien poliittisten liikkeiden tutkimukselle (Lappalainen 2002, 23.) Tyyliässä on kyse paitsi oman toiminnan muodosta, myös toiminnan tuottamista reaktioista ja niiden ennakkoinnista (Kojon 2014, 93). Poliittisella tyyllillä voidaan ymmärtää myös yhteiskunnallisten suhteiden luomisessa käytettävien performanssien kirjoa (Moffitt & Tormey 2014, 387). Uusien poliittisten liikkeiden on menestyäkseen pystyttävä poikkeamaan olemassa olevista poliittista toimijoista ja uusiutuvien poliittisten toimijoiden on kyettävä erottautumaan omista vanhoista toimintatyyleistään. Kaikenlainen uuden poliittisen toiminnan aloittaminen edellyttää tarkoin harkittua erottautuvaa tyyliä. (Lappalainen 2002, 23-24).

5.2 Eläinoikeusliike ja poliittisen toimintatyylin konstituoinen

Poliittisen tyylin käsite merkityksellistyy tilanteissa, joissa uutta poliittista ilmiötä ei ole mahdollista määritellä institutionaalisten käsitteiden avulla (von Beyme 1971, 353). Robert Hariman (1995, 4) määrittelee poliittisen tyylin olevan esteettisistä reaktioista riippuvainen johdonmukainen valikoima retorisia konventioita, joiden tarkoitus on saada aikaan poliittisia vaikutuksia. Hariman (emt., 187) laventaa ”klassisen retoriikan sekä yhteiskuntatutkimuksen yhteensovittamisen avulla poliittisen tyylin käsitettä ja näkee tyylin olevan myös: 1) joukko puhe- ja käytössääntöjä, jotka ohjaavat merkkien ja tilanteiden, tekstien, puheen, käytöksen ja paikan jäsentymistä, 2) kommunikaatiota ja esillepanoa ohjaavia käytäntöjä, jotka 3) toimivat esteettisistä reaktioista riippuvien retoristen konventioiden repertuaarin kautta ja 4) määrittävät yksilöllistä identiteettiä, luovat yhteiskunnallista koheesiota ja jakavat valtaa”. Poliittisessa tyyliässä käytetty retoriikka onkin merkittävässä roolissa.

Tyyli on näkökulma toimintaan. Tyyli rajoittuu nimenomaan toimintaan ja sen dynamiikkaan, mikä tekee tyylistä rajatumman ja tarkemman käsitteen kuin mitä esimerkiksi identiteetti on (Lappalainen 2000, 250). Pertti Lappalainen (emt.) kutsuu pitkäaikaiseksi poliittiseksi tyyliksi tilannetta, jossa toimijat joutuvat luomaan itselleen pysyväisluonteisemman tyylin vakuuttaakseen yleisöjään. Toisaalta tyyli tekee politikoinnista myös ennakoimatonta (Lappalainen

2000, 251). Poliittiset toimijat profiloituvat kuitenkin tyyllisesti myös sisällöllisten asiakysymysten ja toiminnan aatteellisten perusteluiden avulla. Lappalaisen (2002, 25) sanoin tyyllinen profiloituminen on erityisen vakuuttavaa silloin, kun toimijat pystyvät pukemaan nämä asiakysymykset omintakeiseen, ennen näkemättömään muotoon ja kykenevät luomaan omaperäisiä muotosisältöjä. Toimijoiden täytyy jatkuvasti ja valppaasti reflektoida aiempiin ja muiden toimijoiden toimiin sekä suorittaa jatkuvasti poliittista arviointia tarkoituksenmukaisuudesta ja tekojen seurauksista (Rinne 2011, 69).

Jarmo Rinne (2011, 69) analysoi, kuinka jokainen poliittinen tilanne on siinä toimivalle ainutkertainen ja siten samalla poikkeuksellinen. Toimimisen tavat ja tyyli ovat merkittävä osa politiikan keinovalikoimaa ja erottautumista muista toimijoista. Toimija voi milloin tahansa pyrkiä politisoimaan minkä ilmiön hyvänsä ja siten onnistua tietoisesti rikkomaan konsensuaalisen politiikan koodiston (emt.). Analysoitaessa toiminnan tyyliä kysytään, miten ongelmia määritellään, millaisia ratkaisuja esitetään ja miten ongelmien ratkaisemiseksi konkreettisesti toimitaan (Lappalainen 2002, 28). Haastateltavani määrittivät eläinten puolesta toimimisen merkitykselliseksi, koska eläimet eivät itse kykene puolustamaan oikeuksiaan. Vaikka aktivistien mielestä tehotuotannossa eläimiä kohdellaan vain taloudellisen hyödyn hankkimisen välineinä, kohdistuu toimijoiden esittämä kritiikki samanaikaisesti laajamittaisempiin yhteiskunnallisiin kysymyksiin. Eläinten oikeudet tai eläinten vapauttaminen alistussuhteista ovat siten vain yksi aktivistien tavoittelemista päämääristä.

Henkilökohtaiseen eettiseen vastuunkantamiseen ja siitä kumpuavaan huoleen ja haluun taistella epäkohtia ja vääryyksiä vastaan liittyvät myös eläinoikeusliikkeen ja kansalaisvalvonnan¹⁸ tapaisen toiminnan perustelut (Rinne 2011, 82). Etenkin 2000-luvun alussa haastattelemilleni aktiiveille kaupiteltiin muita, parempia politikoimisfoorumeita ja yhteiskunnallisia kysymyksiä (Lundbom 2002). Kuulluksi tulemisen kokemukset vaihtelivat eri toimijoilla runsaasti. Osa toimijoista kuvasi lukuisia turhauttavia kokemuksiaan yrittäessään saada omaa ääntään kuuluville. 2015 haastattelemani aktivistit analysoivatkin myös sitä, kuinka toimintakeinoja olisi taas aika päivittää (Lundbom 2016).

Jarmo Rinne (2011, 69) toteaa, että politiikka ymmärrettynä toimintana tai toimimisena on tulevien tilanteiden ennakoimattomuuden ja arvaamattomuuden hyväksi käyttämistä, mikä edellyttää hyvää poliittista lukutaitoa ja nopeaa reaktiokykyä. Rinteen (emt.) mukaan politiikan käsite soveltuu myös viimeaikaisen kansalaispolitiikoinnin tarkasteluun, missä politiikka nähdään tulkittavissa olevana toimintana ja liikkeenä vaihtelevissa ja tulkinnallisissa tilanteissa. Pirita Juppi (2004, 31) huomauttaa, että julkisuudessa eläinoikeusliikkeestä nähdään enimmäkseen vain kaikkein radikaalein puoli: julkiset konfrontaatiot, kuten mielenosoitukset ja laittoman suoran toiminnan iskut. Koko eläinoikeusliike on kuitenkin huomattavasti laajempi ja radikaalein toiminta on vain jää-

18 Rinne (2011, 76) kirjoittaa esimerkiksi yksilöiden tekemästä kansalaisvalvonnasta, jossa puututaan rasismiin.

vuoren huippu, jonka perustana on arkinen liikkeen verkostoissa toimiminen sekä vastakulttuurinen merkitystuotanto sekä ”toisineläminen”.

Julkiset performanssit ovat samalla sekä demonstraatioita sinällään eli heijastuksia liikkeen itseymmärryksestä että liikkeen päämäärien nostamista julkiseen keskusteluun eli erilaisten asiakysymysten politisoimista. Toiminnan ei tarvitse olla suunniteltua tai edes rationaalista, riittää kunhan se tuo esiin liikkeen tavoitteet. Performansseilla osoitetaan epäkohta, luodaan me-henkeä ja erottaudutaan muista. Julkiseen identiteettiin kietoutuu kaksi ristiriitaista tendenssiä. Yhtäältä se on liikehdinnän ja sen toimintatyylin representaatio ja toisaalta se on niiden saama reseptio (Rinne 2011, 120.).

Eläinaktivismi määrittyy kannattajilleen toimintana, jonka periaatteisiin ei sovi muodollinen organisoituminen, vaan ennemminkin jonkin asian puolesta ja jotakin vastaan toimiminen. Jaettu käsitys eläinten oikeuksista ja sensitiivisyys niiden hyväksikäytölle rakentavat eläinoikeusaktivisti-identiteettiä (Rinne 2011, 132.).

Räväkkä toimintatyyli on kuitenkin ollut vedenjakaja monessakin mielessä. Radikaalimmat keinot ovat kiinnittäneet julkihuomion toimintakeinojen laillisuuteen tai laittomuuteen. Poliittisen tyylin näkökulmasta valittu tyyli on pidetty tietoisena erottavana. Eläinoikeusliikkeen toimijat ovat halunneet selkeästi erottautua muista samaa ongelmaa jollakin tavalla ratkomaan pyrkineistä toimijoista (ks. Lappalainen 2000, 257). 1990-luvun aktivistien politikointityyli oli raflaavaa ja sisälsi voimakasta, ärhääkää ja tunteisiin vetoavaa artikulointia. Massan suosiota ei tavoiteltu eikä myöskään saatu (ks. Lappalainen 2002, 161). Eläinten kohtelun politisoiminen osoitti aktivisteilta luovaa poliittista lukutaitoa (Lundbom & Rinne 2003, 196). Eläinoikeusaktivismiin poliittisessa tyyliässä voikin sanoa tapahtuneen suuria muutoksia sekä toimintalogiikassa, sisällön tuotannossa että strategisessa ajattelussa. Varsinkin salakuvakampanjoilla on tavoiteltu nimenomaan mediahuomiota ja suuren yleisön tietoisuuden saavuttamista. Eläinoikeusliikkeen toimijoiden suhde mediaan onkin muuttunut valtavasti. Siksi kutsun kuvakampanjoista käynnistynyttä periodia eläinoikeusliikkeen toiseksi aalloksi (Lundbom 2016).

5.3 Julkisuuden hyödyntämisen ja tyylin muutos

Toisin kuin aiemmin suomalaisten yhteiskunnallisten liikkeiden ja protestien historiassa, eläinoikeusliikkeen tapauksessa suomalainen yhteiskunta ja tiedotusvälineet eivät etenkin aktivismin alkuvuosina näyttäneet erityisen avoimina ja valmiina vuoropuheluun. Vaikka marginaalisemmissä diskursseissa on esitetty vuoropuhelua ja aktivistien kuuntelemista keinoiksi konfliktin ratkaisuun ja radikaalien ”kesyttämiseen”, ainakin sanomalehtijulkisuudessa vallitsevaksi näkemykseksi näytti muodostuneen, ettei ”terroristien” kanssa voi eikä ole tarpeen keskustella. Radikaalien aktivistien ei katsottu olevan integroitavissa osaksi yhteiskuntaa, osaksi ”meitä” (Juppi 2004, 273).

Eläinoikeusaktivistien suhde julkisuuteen onkin muuttunut merkittävästi. Haastattelemieni aktivistien mukaan mediajulkisuus on välttämätöntä liikehdinnälle, niin kuin ylipäänsä kansalaisjärjestöille, ja osaltaan sen vuoksi mediahuomiota saavat toimintamuodot ovat suosittuja (ks. myös Tuomivaara 1998a). Median tavat kehystää ja esittää protesteja ja liikkeitä eivät ole suinkaan yhden- tekeviä, sillä niillä voi olla konkreettisia seurauksia protestien kehittymiselle (Juppi 2004, 104).

Ari Rasimus (2006, 286) toteaa, että julkisuuden lisääntyneen merkityksen vuoksi nykyisten liikkeiden toiminta pyritään usein suunnittelemaan jo lähtökohtaisesti julkisuutta luovaa mediaa kiinnostavaksi. Tämä johti Rasimuksen (2006, 286) sanoin mediavälitteisyyden lisääntymiseen. Rasimuksen tutkimus on tehty ennen Facebook-aikakautta ja ennen sosiaalisen median nykymuotoisia elementtejä. Yhteiskunnallinen toimintakaan ei ole ihan samanlaista. Digitaalinen media onkin muuttanut aktivistien poliittista toimijuutta ja todellisuutta erittäin paljon.

Yhteiskunnalliset liikkeet tuovat esiin poliittisia konflikteja julkisuudessa (Ylä-Anttila 2010, 148). Niin konkreettiset poliittiset vaatimukset kuin laajemmista kulttuurisista merkityksistä käytävät kamppailutkin tuodaan nykyään julkisen keskustelun agendalle pääasiassa median välityksellä (Rasimus 2006, 286). Liikkeet pyrkivät vaikuttamaan julkiseen mielipiteeseen ja sitä kautta päätöksiin esittämällä poliittisia haasteita kollektiivisen toiminnan keinoin (Ylä-Anttila 2010, 148). Tiina Seppälä (2007, 99) huomauttaa, että ilman julkilausuttuja ja poliittisia pyrkimyksiäkin media tuottaa sosiaalista todellisuutta, kun se valikoi aiheita ja käsittelee niitä. Suomalainen uutismedia on osallistunut aktivismin ja sitä kautta aktivistien sosiaalisen todellisuuden rakentamiseen (Hjelm 2005, 12). Mediasta on tullut keskeinen väline, kanava ja ”paikka” yhteiskunnallisten liikkeiden poliittiseen toimintaan. (Juppi 2004, 92).

Mediajulkisuutta on aina korostettu uusia yhteiskunnallisia liikkeitä määrittävänä piirteenä (Ylä-Anttila 2010, 16). Liikkeet ja julkisuus ovat sekä käsitteellisesti että historiallisesti olleet sidoksissa toisiinsa (emt., 17). Julkisuudella tarkoitetaan toki muutakin kuin mediajulkisuutta ja varsinkin poliittisen julkisuuden voidaan ajatella koostuvan osajulkisuuksista, jotka ovat erityinen sosiaalisen kanssakäymisen muoto (emt., 20). Mediajulkisuus on laajemman liikkeen syntymisen ennakoedellytys myös siksi, että median areenalla tuotetaan ja esitetään liikehdinnän mobilisoitumisen ja jatkuvuuden edellytyksenä olevaa kollektiivista identiteettiä ja samalla liikkeen yhteisöllisyyttä (Juppi 2004, 92-93).

Liikkeen ja median suhteella on kuitenkin myös toinen ulottuvuus: liike ei ainoastaan pyri vaikuttamaan yhteiskuntaan ja sen eri toimijoihin median välityksellä, vaan myös mediajulkisuus vaikuttaa liikkeeseen, sen keinovalikoimaan ja sen tavoitteiden toteutumiseen (Juppi 2004, 99). Tiedotusvälineet kontrolloivat liikkeiden pääsyä julkisuuteen sekä muovaavat voimakkaasti liikkeistä julkisuudessa muodostuvaa mielikuvaa (Rasimus 2006, 286). Tällä tavoin tiedotusvälineet omine preferensseineen legitimoivat ja illegitimoivat liikkeiden pyrkimyksiä ja niiden esittämiä vaatimuksia. Tässä näkyy median ja demokratian kaksoissuhde. Yhtäältä tietoyhteiskunta on vahvasti demokratisoiva voima,

joka antaa uusille toimijoille äänen; toisaalta media tuhoaa avaamaansa julkista tilaa trivialisoimalla poliittisia kysymyksiä (Giddens 2002, 78).

Ari Rasimus (2006, 287) huomauttaakin, että median luomat ja ylläpitämät mielikuvat ovat olennaisen tärkeitä liikkeiden ja niiden toiminnan kehityksen kannalta. Median luomat mielikuvat vaikuttavat siihen, kuinka ja millaisista aineksista liikehdinnän toimijat rakentavat itseymmärrystään (Rasimus 2006, 287). Pirita Jupin (2004, 99) mukaan se, minkälaisia identiteettejä eläinoikeusaktiivisteille ja -liikkeelle julkisuudessa tuotetaan, vaikuttaa suhtautumiseen liikkeen ajamaan asiaan: kuunnellaanko liikettä ja otetaanko sen sanomaa vakavasti vai ei. Jupin (emt.) mukaan toisaalta eläinoikeusliikkeelle mediassa tuotettu identiteetti voi vaikuttaa myös siihen, miten yhteiskunnan kontrollikoneisto liikettä kohtelee, sekä liikkeen itseymmärrykseen eli siihen, miten liike mieltää itsensä ja suhteensa muuhun yhteiskuntaan. Tutkimukseni 2000-luvun alun haastateltavat kuvasivat suhdettaan mediaan ja julkisuuteen haastavaksi (Lundbom 2002).

Sosiaalisen median kehittymisen myötä lisääntyneet politikointimahdollisuudet ovat olleet suomalaiselle eläinoikeusliikkeelle eduksi (Lundbom 2009, 115). Sosiaalisessa mediassa aktivistit myös rakentavat poliittista tyyliä. Toisaalta aktivistit tietoisesti pohtivat mediaa koukuttavia tyylikeinoja (Lappalainen 2002, 28). Sekä 2007 että myöhemmin julkaistujen kuvamateriaalien tiimoilta voi todeta, että eläinoikeustoimijoita ei ole julkisuudessa nähty yksinomaan uhkaavina tai terroristisina, vaikka luvatonta kuvaamista eri eläintiloilla on myös kritisoitu. Toimijat ovat päässeet puhumaan itse asiasta eli eläinten asemasta. Tässä on melkoinen ero 1990-luvun ja vielä 2000-luvun alkupuolen aktivismin mediasuhteeseen (ks. myös Lundbom 2009). Sosiaalinen media tarjosi foorumeineen valtavasti uusia mahdollisuuksia ja tilaa asian esittämislle. Toisaalta pelkkä sosiaalinen media ympäristöineen ei riittänyt: valtamediassa esille nostetut videoklipit ja siinä rinnalla tapahtunut some-aktivismi rinnakkain saivat aikaan poliittista keskustelua eläinten kohtelusta. Sikatehtaat-kampanja osoitti, että tiedotustoimintaa opettelemalla ja tarjoamalla uutisarvoista materiaalia, liike voi kasvattaa valtaansa journalistisena lähteenä ja samalla sen poliittinen vaikutusvalta kasvaa (Niinikoski 2013, 128).

Ihan marginaalipiirien kannatuksen varassa esimerkiksi Oikeutta eläimille-yhdistyksen toiminta ei enää ole, mikäli katsotaan esimerkiksi sosiaalisessa mediassa Oikeutta eläimille-yhdistyksen toimintaa seuraavaa ihmisjoukkoa. Oikeutta eläimille-yhdistyksen sivuilla on Facebookissa helmikuun alussa 2015 (5.2.2015) on 42999 tykkääjää. Reilua vuotta myöhemmin tykkääjiä on jo 62063 (9.5.2016). Pelkästään eläinten vapautusiskujen loppuminen ja keinovalikoiman muuttaminen on vaikuttanut aktivistien asemaan paljon. Eläinaktivistit ovat hyödyntäneet mediaa eläinten asemasta kertomiseen. Puhetapojen ja tyylien ohella itse media on muuttunut varsin nopeasti. Parisenkymmentä vuotta sitten medialla tarkoitettiin yleensä joukkoviestimiä: televisiota, radiota, elokuvaa, sanoma- ja aikakauslehtiä (Sumiala 2010, 75). Verkko on syntynyt kokonaan uudenlainen mediajulkisuus ja sen myötä yleisöä on alettu ajatella yhä enemmän aktiivisena tiedonvälittäjänä (emt., 77). Mediatilan haltuunottoyrkimyk-

siä voidaan käsitellä kansalaisjournalismin muotona. Tässä valtamedian formaatit ovat yksi mediakeskusteluun osallistumisen kenttä. Toinen merkittävä areena, jolla aktivistit tuottavat ja jakavat omaa materiaaliaan on sosiaalinen media eri ympäristöineen. Esimerkiksi Indymedia kehitettiin Seattlen 1999 protesteihin (ks. White 2014, 133). Suomessa Vaikuttava tietotoimisto, Takku-media ja Eläinoikeusfoorumi keskustelufoorumeineen ovat esimerkkejä ruohonjuuritasolta nousseista media- ja vaikuttamisprojekteista. Vaihtoehtomedioiden merkitystä ei voikaan vähätellä.

2000-luvun jälkipuoliskolta eläinaktivisteilla oli päämääränä ensinnäkin saada kuvamateriaaliaan valtamediaan ja toisaalta saada selkeästi korkeassa asemassa olevia, kuten vastuullisia ministereitä, reagoimaan esitettyyn aineistoon. Mutta ammattijournalisteja aktivistit pääosin eivät ole. Siksi sopiikin kysyä, miten aktivisteille tuli mahdolliseksi politikoida valtamedian kautta.

6 TOISEUS JA ELÄINOIKEUSLIKEHDINTÄ

6.1 Toiseus ja toiseuttaminen

Toiseuden käsite auttaa ymmärtämään aktivistien poliittisia toimijarooleja ja myös poliittista tyyliä. "Toiseuttaminen" (othering) on poliittisesti yksi tärkeimmistä representaation strategioista (Fiske 2003, 235). Keskusta ja marginaalia tuotetaan ja uusinnetaan jatkuvasti erilaisissa arkipäiväisissä ja institutionaalisissa käytännöissä (Jokinen, Huttunen & Kulmala 2004, 10). Ihmisillä on universaali taipumus kategorisoida lähes lukemattomin eri tavoin ihmisiä meihin ja muihin, omiin ja vieraisiin (Jouhki 2006). Toiseuttamisen käsitettä ja näkökulmaa on hyödynnetty varsinkin rasismia ja monikulttuurisuutta käsittelevässä sekä feministisessä tutkimuksessa.¹⁹ Leena-Maija Rossi (2012, 23) kuvaa, kuinka sukupuoli on liitetty moniin vastakkainasetteluihin ja kahtiajakoihin, kuten esimerkiksi kulttuuri-luonto, valo-pimeä, valkoinen-musta, sivistynyt-villi. Kirsti Lempiäinen (2001, 23) kirjoittaaakin, kuinka "naisfeministisubjekti kääntää selkensä hierarkkiselle subjekti-toinen-asetelmalle tietoisena, että sosiaaliset käytännöt tuottavat normeja, sääntöjä ja hierarkioita, joissa joku on aina "yksi" (subjekti) ja joku taas "toinen" (ei-subjekti)".²⁰ Toinen ei näyttäydy aktiivisena toimijana.

Simone de Beauvoirille (2009) toiseuden kategoria liittyykin nimenomaan naiseen ja sukupuoleen. Beauvoir kuvaa toiseuden olevan yhtä vanha kategoria kuin tietoisuus (emt., 44). Toiseutta on analysoitu paljon myös kulttuurien pelkistämisen näkökulmasta. Esimerkiksi Edward W. Said (1978) tarkastelee teoksessaan *Orientalism* ei-eurooppalaisia kulttuureja toiseuttamisen näkökulmasta,

¹⁹ Esimerkiksi ekofeminismissä tavoite on saada nostettua alisteisessa asemassa olevat "toiset" tasavertaisiksi toimijoiksi parempiosaisten kanssa (Lundbom 2001b, 53).

²⁰ Lempiäinen viittaa artikkelissaan Rosi Braidottin (1994) nomadistiseen kartastoon ja teokseen *Nomadic subjects. Embodiment and Sexual Difference in Contemporary Feminist Theory*. New York: Columbia University Press.

käsitellen tällaista toiseuttavaa "orientalismia" valtasuhteena (emt., 5).²¹ Sune Qvotrup Jensen (2009, 11) kiteyttää, että toiseuttamisen käsite on saanut vaikutteita sekä feministisestä että postkolonialistisesta teoriasta ja on ollut alusta saakka intersektionaalinen termi.

Kieli on voimakas väline toiseuttamisen prosessissa. Kun toiseuttaminen on tehty kielen avulla, se voidaan myös purkaa kielen avulla. (Traustadóttir 2001, 15.) Toiseus ei ole välttämättä pysyvä tila vaan se voi olla kontekstisidonnaista ja diskurssikohtaista (Riitaoja 2013, 40). Riggins (1997, 6) huomauttaa, että minuus ja toiseus ovat niin kietoutuneita toisiinsa että lopettaakseen puhumisen "niistä" pitää lopettaa puhuminen "meistä". Sybille Reinke De Buitrago (2012, xiii) liittää erilaisuuden representaatiot erottamattomasti toiseuttamiseen: molemmat kuuluvat säännönmukaisesti valtioiden, ryhmien ja yksilöiden väliseen kanssakäymiseen. Makrotasolla toiseus on ollut keskeinen tekijä valtiiovallan harjoittamisessa sekä niissä ideologioissa, jotka seuraavat mukana (Isherwood & Harris 2014, 49).

6.2 Aktivistien toiseus ja toiseuttaminen

1990-luvun suomalainen eläinoikeusaktivismi syntyi vastareaktiona aiempien liikkeiden institutionalisoitumiselle. Monet liikehdintään osallistuvat eivät kokeneet voivansa toimia olemassa olevien yhdistysten tai ryhmien kautta, vaan halusivat luoda uudenlaista poliittista toimintaa (myös Tuomivaara 1996). Samalla, kun toimijat ryhtyivät suunnittelemaan omanlaistaan toimintakulttuuria, syntyi hyvä perusta yhteisöllisen me-hengen muotoutumiselle. Kollektiivisen identiteetin eli sen, mitä me olemme, rakentamisessa määrittelyprosessi meihin ja muihin on keskeistä. Negaation eli kieltämisen kautta rajataan se, mitä "me" emme ainakaan ole. Negaatio on yksi keskeinen käsite tai voisiko sanoa prosessi kollektiivisen identiteetin rakentumisessa. Negaation avulla meistä, kollektiivista, tulee vahvempi ryhmä, joukko toimijoita. Eläinoikeusliikkeeseen vahvat määrittelyt ja myös negaatioiden tekeminen kuuluvat keskeisesti. Julkisuusko-neisto korostaa erontekostrategioita entisestään (Kivikuru 1998, 333). Samastamalla johonkin ryhmään yksilö myös välttämättä vertaa itseään ryhmän ulkopuolella oleviin (Alapuro 1998, 336).

Arto Lindholmin (2003, 71) mukaan eläinoikeusliike rajojaan luodessaan tekee sitä suhteessa kolmeen ryhmään: vihollisiin, tavallisiin ihmisiin ja muihin eläintensuojelijoihin. Lindholmin (2003, 71) sanoin kaikki nämä ovat rajan vetämistä siihen, ketkä kuuluvat meihin ja ketkä kuuluvat muihin. Tämä eronteko on ollut merkittävä liikehdinnän toimijoita koossa pitävä tekijä (Lundbom 2001): mikäli liikkeeltä katoaa vastustettava, liikkeen "liike" pysähtyy, tavoitteellinen tehtävä hämärtyy ja liike käy tarpeettomaksi (Lindholm 2003, 71).

²¹ "It is enough for "us" to set up these boundaries in our own minds; "they" become "they" accordingly, and both their territory and their mentality are designated as different from "ours"" (Said 1978, 54).

Ryhmästä siis muodostuu yhteisö etenkin suhteessa ”viholliseen” (Lundbom 2001a). Liikehdintään osallistuvien muodostamat ryhmät olivat aktivistien näkökulmasta ”meitä”, toisaalta taas esimerkiksi eläimiä tavalla tai toisella hyväksikäyttävät olivat ”meidän vihollisiamme”²². Kuva ”pahasta vihollisesta” antaa toimille motiivin, varmistaa asetelman ja eri osapuolten roolit sekä kytkee tilanteen osaksi ikuista taistelua hyvän ja pahan voimien välillä (Kuusisto 1996, 274). Viholliskuvien luominen keskittyi 1990-luvun lopussa ja 2000-luvun alussa ennen kaikkea eläinten tehotuotantoa harjoittaviin ammattiryhmiin (Lundbom 2001a, Lundbom 2002). Maltillisemmin toimivat eivät ole liikehdinnän vihollisia, koska se, että toimii jotenkin maltillisessa järjestössä, on parempi kuin ettei toimi lainkaan (Lindholm 1998, 45).

Toiminnassa tietynä aikana ja tietyssä paikassa, rakentuu toiminnallinen yhteisöllisyys, ”toiminnallinen me”. Tässä merkityksessä ”meitä” ovat ne, jotka taistelevat eläinten puolesta, koska eläimet itse eivät voi toimia omien olosuhteidensa parantamiseksi (Lundbom 2002). Eläinoikeusaktivistien kollektiivinen ”me” tuli esille monin tavoin, mutta etenkin suhteessa vastapuoleen (Lundbom 2001a, 61). Aktivistien vihollisia ovat turkistarhaajat, tehomaa-aloutta harjoittavat, eläinkokeita tekevät ja ylipäätänsä tavalla tai toisella eläimistä hyötyä saavat tahot.

Taisteluretoriikan hyödyntäminen kertoo samalla siitä, että aktivistien medientiteettiä täytyy pitää koossa tavalla tai toisella. Yhtäältä taisteluretoriikka luo vaikutelman kamppailusta, jossa ryhmänä on puututtu ongelma-kohtiin, joihin muut eivät ole aiemmin puuttuneet tai ovat puuttuneet tavoilla, jotka ovat olleet vääriä tai riittämättömiä. Toisaalta aktivistit myös legitimoivat puheessaan omaa asemaansa ja esimerkiksi negaation kautta saatetaan vahvistaa omaa positiota: me emme ole eläinten riistäjiä, mutta he ovat. ”Aktivistit” ja ”eläinten riistäjät” eivät viittaa vain kahteen erilliseen ryhmään vaan täysin toisistaan poikkeaviin asenteisiin (Bauman 1997, 53). Poliitiikka ja aktivismi eivät ole vain viileää asioista sopimista ja niistä kamppailua, vaan niihin sisältyy myös kosolti tunnetta (Reunanen & Harju 2012, 21). Liikkeen vastustajan ja kamppailuun velvoitettujen ”meidän” nimeäminen ei ole mahdollista ilman voimakasta emotionaalista komponenttia (Flam 2005, 24; Lindholm & Lundbom 2010.)

Ryhmän sisäisen yhteisöllisyyden rakentumisen kannalta ulkopuolinen stereotypisointi on ollut isossa roolissa. Turkistarhaajille eläinoikeusliike on muodostanut kouriintuntuvan, omaisuuteen kohdistuvan uhan, mikä on ollut omiaan synnyttämään demonisoivia tulkintoja liikkeestä (Juppi 2004, 240). Eläinoikeusliikkeen alkuvuosina kettutyttöjen ajateltiin olevan viattomia, kotimaisten tai ulkomaisten miesjohtajien manipuloimia uhreja (Lundbom 2002, 90). Aineistoni kautta radikaaliksi toiminnaksi kuitenkin määrittyi ennen kaikkea uudenlaisten toimintakeinojen hyödyntäminen (Lundbom 2002, 101). Osa oli saanut kuulla veganismista lähipiiriltään huomioita: ”koska tulet järkiisi”. Ulkopuolelta tuleva terroristi-puhe ei sekään ollut kovin miellyttävä kategoria,

²² Viholliskuvien luominen tarkoittaa tässä puheen tasolla tuotettuja kuvitteellisia viholliskuvia, ei konkreettista sodan julistusta.

saati sitten osaamattomaksi tytöksi puhuttelemisen (Lundbom 2002). Marginalisointi typeriksi kettutyttöiksi tuntui haastateltavieni mielestä kohtuuttomalta (Lundbom 2002, 100). Poliittisen tyylin näkökulmasta sukupuoli saattoi aktivismin alkuvuosina tarkoittaa äänekkäämpää politikointia, jotta olisi mahdollisuuksia saada sanomansa kuulluksi. Arvojensa, kuten oikeudenmukaisemman maailman vuoksi toiminta ei sellaisenaan ole radikaali tapa politikoida, vaikka valtamediassa tai eläinoikeusliikkeen ulkopuolisten toimesta eläinaktivismi itsessään esitettiin radikaalina. Eläin- ja ympäristönsuojelukysymyksissä naiset ovat olleet enemmistönä, eikä eläinoikeusliike ole ollut poikkeus. Poikia kuitenkin oli mukana eläinoikeusliikkeessä ja ainakin alkuvaiheessa poikia, nuoria aikuisia miehiä, tarkasteltiin potentiaalisina tyttöjä harhateille johdattelevina johtajina. Toiseuttavana mekanismina toimi näin se, että nuoret naiset eivät näyttäytyneet oman poliittisen ajattelun subjekteina: poliittinen kompetenssi näyttäytyi mahdollisena vain nuorille miehille (vrt. Palonen 2003, 180). Eläinoikeusliikkeessä toimivia naisaktivisteja haastatellut Emily Gaarder (2011, 12) ilmaisee myös huolensa siitä, että miesten ääni saa eniten tilaa ("continues to occupy center stage").

Aineisto antoi viitteitä "coolien poikien" ihailusta, mikä liittyi sekä siihen, että karkeasti sanoen alkuvaiheessa liikkeen nuoret miehet olivat hieman vanhempia kuin nuoret naiset ja heillä vaikutti olevan enemmän uskottavuutta toimijoina (Lundbom 2002, 92). Toiseutetuille tytöille vaikkapa se, miten oli pukeutunut, oli osa poliittisen toiminnan uskottavuutta (emt., 95). Aktivistien toiseuttaminen, aktivismin mitätöiminen ja poliittisen agendan ohittaminen varsinkin 2000-luvun alkupuolella oli kuluttavaa ja tarkoitti osalle väsymistä altavastaaajana toimimiseen (Lundbom 2002, 99). 2000-luvun alussa aktivistien veganismi esimerkiksi saattoi tarkoittaa myös toiseutetuksi tulemistä omassa lähipiirissään (emt., 100). Aktivisteja turhautti, miten keskiöön kerta toisensa jälkeen päätyi puhe toimijoiden nuoruudesta, sukupuolesta tai urbaanuidesta (Lundbom 2002, 101). Aktivistien poliittisen toiminnan ja kritiikin kärki kohdentui tapoihin nähdä eläimet vain välineenä (Lundbom & Rinne 2003, 184).

Puhe oikeanlaisesta tyylistä oli 1990-luvun lopun ja 2000-luvun alun haastatteluissa yksi keskeisistä teemoista (Lundbom & Rinne 2003). Haastateltavieni mukaan oli myös välttämätöntä käyttää erilaisia toimintakeinoja (Lundbom 2002, 101). Heidän kokemuksensa oman toiminnan uskottavuudesta vaihtelivat (Lundbom 2002, 97). Erilaisten tapahtumien järjestäminen on ollut kovaa työtä, josta ei ole saanut paljon kiitosta (Lundbom 2002, 96). Sekä kettutyttöilyyn että toiminnan mitätöimiseen nuoruuden perusteella toimijat ovat vastanneet monin eri tavoin, esimerkiksi pyrkimällä argumentoimaan selkeistä eläinten asemaan ja kohteluun liittyvistä epäkohdista. Vähättelyn ja terroristisen leiman vuoksi osa toimijoista on haastateltavieni arvion mukaan jättäytynyt pois liikehdinnästä ja siirtynyt toimimaan jollakin toisella areenalla.

Aineistossani toimijoiden keskeiseksi haasteeksi määrittänyt ulkopuolelta tuotettujen identifiointitapojen murtaminen varsinaisen asian kuulemiseksi (Lundbom 2002, 101). Kansalaisten väliset eroavuudet voivat toimia poissulkeamisen oikeuttajina tai vastavuoroisuuden lähteinä näkökulmasta riippuen.

Poissulkeminen synnyttää paljolti toiseuden kokemuksia, vastavuoroisuus osallisuutta (Parikka 2003, 220). Eläinoikeusliikkeen tapauksessa nuoruuden aiheuttamaan toiseuteen yhdistyi liikkeen ajaman asian sekä epäkonventionaalisten toimintakeinojen kulttuurinen vieraus (Juppi 2005, 31). Se on saattanut provosoida voimakkaita reaktioita, koska sitä ole kyetty sovittamaan vaivattomasti olemassa oleviin luokittelujärjestelmiin ja kategorioihin.

Sekä aatteellisen että toimintakulttuurisen vierautensa vuoksi eläinoikeusliikkeen toiminta onkin näyttäytynyt liikkeen ulkopuolisten silmissä epäilemättä usein ristiriitaisena, jopa käsittämättömänä – kuten minkkien vapautusiskut, joissa minkkiyksilöiden pelastamisen nimissä vaarannetaan esimerkiksi linnunpoikaset ja jossain määrin koko ympäröivän ekosysteemin tasapaino (Juppi 2004, 124).

Analyysini mukaan aktivistit onnistuivat siirtämään keskustelussa huomion kohti koneellista, tehokasta ja mahdollisimman halpaan hintaan pyrkivää tuotannontapaa ja eläinten elinolosuhteita (etenkin Lundbom 2009). Valtayleisön tukea on lähtökohtaisesti helpompi saada kuvamateriaalilla ja kritisoimalla koko tuotannonalaa (Lundbom 2009, 113). Internetin eri foorumeilla kehittyneet keinot tiedottaa ja verkostoitua sekä digiaktiivisuuden lisäämät toimintamahdollisuudet ovat laventaneet eläinoikeusliikkeen potentiaalista kannattajajoukkoa (myös Bennett & Segerberg 2012). Julkisessa puheessa eläinaktivistien kuvaamat videot on otettu vakavasti ja esille nostetut kysymykset on huomioitu poliittisina ongelmina (Lundbom 2009, 114). Voimapihtien vaihto kameraan osoittaa aktivisteilta hyvää poliittista lukutaitoa ja taitoa arvioida uudelleen tyyliään (Lundbom 2009, 115). Sosiaalisen median kehittymisen myötä lisääntyneet politikointimahdollisuudet ovat eittämättä olleet suomalaiselle eläinoikeusliikkeelle eduksi (Lundbom 2009, 115).

Kulttuurisella toiseudella tarkoitan sekä liikkeen ulkopuolelta esimerkiksi mediassa tuotettua toiseuden asemaa että aktivistien kokemaa (ja tuottamaa) toiseutta (Lundbom 2011, 47). Poliittinen toiseus ei ole vain ongelma aktivisteille vaan myös aktivistien itsensä tuottamaa (Lundbom 2011, 47). Tässä mielessä kyse on myös toiseuden hallinnasta ja taidosta tuottaa halutunlaista toiseutta, eikä pelkästään määrittelyn kohteeksi joutumista (Lundbom 2011, 47). Kulttuurinen toiseus pitää käsitteenä sisällään ajatuksen tutusta ja vieraasta, tavanomaisesta ja tästä eroavasta (Lundbom 2011, 49). Toiseutta on tuotettu siten esimerkiksi korostamalla aktivistien ikää ja sukupuolta, rakentamalla kuvaa pienestä ydinjoukosta, jolla ei ole todellista merkitystä yhteiskunnallisen muutoksen aikaansaajina, tai puhumalla ääri-ideologiaa kannattavista fundamentaalisista, toisista, joihin ei tarvitse tai voi suhtautua vakavasti (Lundbom 2011, 51). Kulttuurisesta toiseudesta puhuttaessa on kuitenkin otettava huomioon, että aktivistit on paitsi asetettu myös itse asettautuneet marginaaliin niin valitsemiensa toimintatapojen kuin järjestäytymisen logiikankin vuoksi (Lundbom 2011, 56).

Eläinoikeusliikkeelle on mediajulkisuuden diskursseissa tuotettu useita erilaisia julkisia identiteettejä, joita kuitenkin yhdistää se, että ne tavalla tai toisella määrittelevät ja asemoivat eläinaktivistit ”toiseuteen”, kuvitteellisen ”me”-

yhteisön ulkopuolelle (Juppi 2004, 269). Aktivistien puheessa myös tehdään eroa niihin, jotka eivät ole vihollisia, mutta eivät ole myöskään osa meitä. Ne ovat jotain muita toimijoita, jotka toimivat esimerkiksi perinteisissä järjestöissä. Keskiössä on tapa kyseenalaistaa valtakulttuurin arvoja ja totuttuja toimintatapoja (ks. Suutari & Suurpää 2001, 8). Samalla toiminta on eron tekemistä valtavirtaan, tietoista kiinnittymistä reunalle tai jäämistä ulkopuolelle (Suutari & Suurpää 2001, 8). Aktivistien ”meille” keskeistä on tunnettu moraalinen vastuu toisista: ollaan valmiita toimimaan olosuhteiden muuttamiseksi (ks. Lundbom 2001a, 55).

Epämuodollinen ja verkostomainen rakenne on samalla ollut tapa asettautua ja asemoitua osaksi marginaalia. Pitemmällä aikavälillä tarkasteltuna voidaan todeta, että eläinoikeusaktivismi on pysyttäytynyt sellaisessa politikointiasemassa, minkä se on toiminnallisesti valinnut. Toisin kuin suomalaiselle kansalaistoiminnalle on ollut tyypillistä, eläinoikeusliike ei ole rakentunut uuden rekisteröidyn yhdistyksen muotoon. Siten aktivisteilla ei ole tunnistettavaa johtajaa. Julma-totuus kampanjalla on ollut nimettyjä tiedottajia, muttei johtajaa tai johtajia (ks. Lundbom 2009).

Esimerkiksi iso ero kansalaisjärjestön ja yhteiskunnallisen toimijaryhmän välillä voikin olla, onko olemassa joku toimija, kenellä on ns. muodollinen asema esiintyä toimijoiden nimissä tai asialla. Aineistosta ja artikkeleista todentuu lukuisia huomioita siitä, kuinka itseymmärrys rakentuu myös suhteessa siihen, millaisia määräyksiä ulkopuolelta tehdään (ks. identiteetin rakentumisesta myös Kulmala 2006, 58). Aktivistien tyyli kampanjoida esimerkiksi turkissomisteiden käytön lopettamiseksi tai eläinten kohtelun parantamiseksi maataloilla herättivät voimakkaita vastareaktioita. Yhteisöllisestä näkökulmasta ulkoapäin tapahtunut viholliseksi määrittäminen on kuitenkin saattanut samalla vahvistaa yhteenkuuluvuuden tunnetta. Marginaali on siten aina suhteessa keskukseen, johon nähden se edustaa toiseutta (Jokinen et al 2004, 12). Toiseuden rakentaminen näyttää myös poliittisen tyylin keinona. Omia toimintakeinojaan luodessaan aktivistit tuottavat samalla käsitystä siitä, mitä he haluavat olla. Poliittinen tyyli on myös sisällöllinen teema. Se ei siten tarkoita vain käytettyjä keinoja, toimintaa muotona tai siltä, miltä toiminta näyttää. Tyylin muotosisältö on elänyt myös. (Lappalainen 2002).

Poliittiseksi tyylikeinoksi vaikuttaa usein rakentuneen eläinten oikeuksiin keskittyminen mahdollisimman laajalla mediahuomiolla. Kaikkeen toimintaan tämä ei toki liity, esimerkiksi Vegaanihaasteessa²³ ajatus on motivoida olemaan kuukausi vegaanina ja kokeilemaan vegaanista elämäntapaa. Mediajulkisuuden tavoittelu vaikuttaa rationaaliselta ja harkitulta. Haastatteleman aktivistit arvioivat, ettei esimerkiksi salakuvien jakamiseen keskittyminen alun alkaen ollut kovin pitkälle harkittua. Kuvamateriaalin jakaminen suurelle yleisölle koettiin välttämättömänä, mutta keskustelun laajuus ja monipuolisuus oli myös yllätys.

²³ Oikeutta eläimille ja Vegaaniliitto ovat yhdessä haastaneet kokeilemaan vegaanisuutta. Käytännössä vegaanihaaste tarkoittaa sitä, että elää vegaanista elämää kuukauden. Tähän voi saada tuekseen vegaanitutorin.

7 YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Miten eläinoikeusliikkeen poliittinen toimintatyyli tai toiseus ovat muuttuneet? Onko eläinoikeusliike samassa mielessä ”toinen” kuin parikymmentä vuotta sitten? Olen tarkastellut työssäni, millaisia merkityksiä eläinoikeusaktivistit omalle toiminnalleen antavat sekä miten aktivisteja on määritelty ja toiseutettu liikkeen ulkopuolelta. Olen kuvannut aktivistien poliittisen tyylin ja julkisuus-suhteen muutosta marginaalisista toiseutetuista poliittisiksi tyyliittelijöiksi. Päädyn huomioon Bennettiä ja Segerbergiä (2012) mukaillen, että eläinaktivistien kollektiivisesta toimijuudesta on tullut kollektiivisen toiminnan sijasta enemmänkin konnektiivista eli verkottunutta. Kollektiivisuus ei kuitenkaan ole kadonnut mihinkään, mutta muutosta vaativien kysymysten esittäminen tapahtuu tavoilla, joiden taakse on myös ”kenen tahansa” helpompi asettua. Digitaalisen median aikakaudella ihmiset voivat verkottuneessa toiminnassa löytää toisensa, vaikka heillä ei olisi muuta yhteistä kuin eläinten oikeudet.

Miksi eläinoikeusliike aktivoitui Suomessa vasta 1990-luvulla, kun se monissa muissa maissa syntyi parikymmentä vuotta aiemmin? Tällä on suora sidos suomalaisen kollektiivisen toiminnan sosiaaliseen ja poliittiseen kulttuuriin. Eläinoikeusliike irtaantui perinteisistä suomalaisista toimintatavoista. Suomessa kansallinen tapa toimia on ollut kantava ja kollektiivisen toiminnan jatkuvuus sidoksissa yleisemmin kansallisen kulttuurin jatkuvuuteen (Konttinen 1999, 214). Maltillisella, omaisuutta kunnioittavalla toiminnalla oli Suomessa pitkät perinteet. Eläinoikeusaktivismille ei ollut ennen 1990-luvun puoliväliä Suomessa otollista kulttuurista ja yhteiskunnallista pohjaa silloin, kun liike käynnistyi Iso-Britanniassa ja Yhdysvalloissa. Myös lihantuotannossa ja lihateollisuudessa koettiin 1990-luvun lopussa ja 2000-luvun alkupuolella skandaali toisensa perään (Aarnipuu 2011). Tämä edesauttoi myös aktivistien politisointi- ja politikointimahdollisuuksia. Taloudellinen lama, EU-jäsenyys ja poliittiset valtasuhteet saattoivat tehdä tilaa aktivistien politikoinnille (Siisiäinen 2003, 54). Voi myös sanoa, että eläinoikeusliikkeen esiinmarssi oli jo itsessään merkki tapahtuneesta yhteiskunnallisesta muutoksesta. Alkuvaiheessa aktivisteilla oli vaikeuksia löytää liittolaisia (Siisiäinen 2003, 55). Eläinoikeustoiminta onkin koko liikkeen toiminnan ajan ollut politikoinnista marginaalista käsin, valtakulttuu-

risten arvojen ja elämäntapojen haastamista sekä vaihtoehtoisten näkökulmien tarjoamista (Lundbom 2001a; Palonen 2003, 177).

Miksi aktivistit sitten alun alkaen valitsivat toimintakeinokseen eläinten vapauttamisen? EVR-iskujen tavoitteena oli tuottaa tuotannonalalle taloudellista vahinkoa niin, että toiminta muuttuisi kannattamattomaksi. Iskuilla arvioitiin saatavan hieman huomiota. Kuitenkaan eläinten vapauttaminen ei missään vaiheessa ole ollut aktivistien ainoa tapa toimia. Jo 2000-luvun alussa tekemisiä haastattelussa haastatellut muotoilivat, kuinka toimintaa täytyy aina uudistaa niin, että sanoma on mahdollista saada esille. Salakuvaamisen kautta saadun materiaalin puolestaan arvioitiin pakottavan ihmiset pohtimaan eläintilojen todellisuutta. Aktivistit eivät salakuvakampanjoissaan kritikoineet yksittäisiä turkistuottajia, eläintilallisia tai teurastamoiden työntekijöitä vaan kokonaisuudessaan eläinten hyväksikäyttöä. Tällainen poliittisen puhettavan muutos on aikaansaanut myös sen, että aktivistien on ollut aiempaa parempi mahdollisuus olla vuoropuhelussa myös turkistuottajien ja muiden tuotannonalojen edustajien kanssa.

Kun 2007 aktivistien kuvaamat salakuvat alkoivat vyöryä kuluttajien silmille medioiden kautta, oli tapahtunut sekä suhteellisen mittavaa teknologista kehitystä että muutoksia sekä journalismin saralla että vaikuttamiskeinojen valikoimassa. Yhteiskunnallisten liikkeiden kentällä aiemmat liikkeet pohjustivat eläinoikeusliikkeen poliittista toimintatilaa (Lundbom & Rinne 2003, 194, Siisiäinen 1996, 36). Varsinkin eläinoikeusaktivismiin alkuvaiheissa monien perinteisempien järjestöjen nihkeä suhtautuminen aktivismia kohtaan on myös muuttunut sitä mukaa, kun aktivistien kampanjointi on siirtynyt kohti verkotuneempaa politikointia (Lundbom 2016, Bennett & Segerberg 2012). Kuvakampanjat ovat laventaneet aktivistien politikointimahdollisuuksia ja ne ovat tehneet politikointitilaa myös muille eläinten asiaa edistäville toimijoille. Kuvamateriaali haastaa jokaisen pohtimaan tehomatalouden tilannetta, vastuuttaa ja pakottaa katsojan analysoimaan myös omaa suhdettaan kuluttamiseen (Lundbom 2009, 107). Poliittisena tyylikeinona kuvamateriaalien käyttö on samalla ”pelikentän” hallintaa, siirtymää toiseudesta vakavasti otettavaksi poliittisesta toimijaksi (Palonen 2003, 180). Salakuvat eivät ole silti mikään puhdas sosiaalisen median ilmiö. Sen sijaan ne ovat aktivistien kuvaamaa, tuottamaa ja sosiaalisen median avulla jakamaa sisältöä kiinnostuneiden katsottavaksi (Lundbom 2016).

Erialaisten poliittisten toimintakeinojen rinnakkainen käyttö näyttyy tutkimukseni perusteella aktivisteille välttämättömänä. Toki, kun toimijoiden joukko on pieni, keskittyminen ja pääagendojen valitseminen parantaa menestymisen edellytyksiä (Lundbom 2016). Eläinoikeusliike on kuitenkin muuttunut poliittisesta altavastaaajasta vaikuttajaksi. Aktivisteista on tullut taitavampia poliittisen pelitilan ja myös peliajan hyödyntäjinä (Palonen 2003, 180). Monista aktivisteista on tullut vuosien toiminnan aikana median tekijöitä, ammattilaisia medioiden hyödyntäjinä ja tuottajina. Media muotoineen on toki samalla muuttunut samoin kuin median tekemisen keinot. Samalla myös kyse ei ole puh-

taasta sosiaalisen median mukanaan tuomasta murroksesta vaan siirtymästä kohti verkottuvampaa tapaa toimia (Bennett & Segerberg 2012).

Miten aktivistit ovat sitten politikoinnissaan onnistuneet? Turkistarhaus ei ole loppunut Suomesta, eikä tehotuotantokaan. Voi kuitenkin arvioida, että aktivistien kampanjat ja kuvamateriaalit ovat omalta osaltaan tehneet tilaa myös kasvissyönnin ja vastuullisen kuluttamisen valitsemiselle. Viimeisen parin vuoden aikana erilaisten kasvisperäisten ruoka-aineiden kysyntä on kasvanut suorastaan räjähdysmäisesti. Tarjonta on lantunut kysynnän mukana, eikä tarjonta ole edes pystynyt vastaamaan kysyntään kaikilta osin. Kaikki kauppa- ketjut ovat vastanneet kasvisperäisten tuotteiden isompaan kysyntään ja isommissa kaupoissa alkaa olla erillisiä vegaanisten tuotteiden hyllypaikkoja. Vegaanisia valmisruokia tulee markkinoille kiihtyvällä tahdilla.

On oletettavaa, että aktivistit tuottavat jatkossakin sekä sisällöltään että muodoltaan uusia avauksia poliittiseen ja yhteiskunnalliseen keskusteluun. Vuonna 2015 oli nähtävissä se, että eläinoikeusaktivismi on vakiintunut ja myös toimintakeinoiltaan uudistuvaa. Anarkistishenkisestä aktivismista on muotoutunut strategista ja harkitsevaa politikointia. Aktivistien sitoutuminen toimintaan on ollut hyvin vahvaa, mutta identiteetti vaikuttaisi merkitsevän vähemmän. Tehokkaan toiminnan tavoitteen ja aktivisti-identiteetin välillä voi olla ristivetoa, mikä näkyy erityisesti pitkään toimineilla aktivisteilla (etenkin Lundbom 2016). Saadakseen asiaansa esille aktivistien on jatkuvasti pohdittava laveampaa yhteiskunnallista toimintakontekstia.

Systemaattinen kokonaistutkimus kyselytutkimuksena esimerkiksi Oikeutta eläimille -aktivisteista 2010-luvun jälkipuoliskolla olisi kiinnostava tutkimuksellinen haaste. Tulevaisuudessa myös loppuvuodesta 2015 julkaistujen teurastamokuvien aikaansaama keskustelu eri foorumeilla, kuten vaikkapa Oikeutta eläimille-yhdistyksen Facebook-sivulla, olisi kiinnostava analyysin kohde.

Yhteiskuntatieteelliseen eläinpoliittiseen keskusteluun syventyminen voisi olla myös varsin kiinnostavaa tulevaisuudessa. Suomessa onkin viime aikoina tehty selkeästi aiempaa enemmän eläinpoliittista tutkimusta. Eläinpolitiikan muotoutumisen vaiheena voidaan nähdä 1990-luvun aikana voimistunut eläin- keskustelu (Ratamäki & Tynkkynen 2006, 15). Tuleville tutkijoille eläinoikeus- aktivismi tarjoaa monia kiinnostavia tulokulmia. Esimerkiksi olisi mielenkiintoista tarkastella vain uusia liikkeeseen mukaan tulevia toimijoita ja analysoida, miten uudet aktivistit määrittävät ja kuvaavat toimintaansa. Eläinoikeusliikettä on sen koko olemassaolon ajan pidetty varsin haastavana lähestyttävänä ja uusien eläinten oikeuksista kiinnostuneiden toimijoiden liikkeeseen rekrytoitumiseen onkin kiinnitetty huomiota.

Onko aktivisteilla sitten mahdollisuuksia onnistua? Eläinoikeusaktivistit ovat onnistuneet jo valtavirtaistamaan poliittista agendaansa ilman luopumista keskeisistä tavoitteistaan. Etenkin kasvissyönnin edistämisessä aktivisteilla todellakin on mahdollisuus menestyä. Esimerkiksi vegaanihaaste on lyönyt läpi hyvin. Se, millaisia vaikutuksia kasvissyönnin lisääntymisellä on esimerkiksi eläintuotantoon, on kuitenkin mahdoton ennakoida.

SUMMARY

For the sake of animals: the changing political style and cultural othering of the Finnish animal rights movement

This research focuses on the Finnish animal rights movement. Since 1995, when the first public acts of animal liberation in Finland took place, animal rights activists have made up one of the most debated social movements in Finland. The movement has received extensive media attention, although this attention has typically been unfavourable for the activists.

I approach the topic from the perspective of the activists and their campaigns. As conceptual tools, I use political style and cultural othering. The research is empirical and the material consists of interviews with activists as well as campaign analyses. I interviewed 12 activists during 2000-2002 and 6 activists in the beginning of 2015. All activists interviewed were active in the organisation Oikeutta eläimille or linked to its action. The analysis in this research is based on a qualitative methodology, especially content analysis.

I analyse Finnish animal rights activism and its changing forms from different perspectives. Initially, I asked what motivated the animal rights activists. I interviewed activists and asked them to define activism and how they saw their position. I was keen to understand why animals were chosen as the topic of the activist agenda. Quite rapidly I came to the realisation that the activists were looking for a change that went beyond modified patterns of consumption.

In the early days of the movement, the activists were framed by outsiders, especially by various media, as 'fox girls', urban kids, or terrorists who did not fully comprehend their own actions. In the late 1990s and in the beginning of the 2000s, animal liberation was one political tool amongst others, but clearly not the sole tool. Activists simultaneously utilised demonstrations, campaigns and information materials to pursue their political goals.

Second, I am interested in the identity politics and political aspects of activism. What are the most central political elements in animal rights activism? Being vegan and avoiding all animal products is one element. However, the interviewed activists deemed such consumer activism insufficient. They stated that the objective should be outright halting the use and abuse of animals.

Third, I analyse the cultural othering processes and how the activists are othered, not only from the outside but also by themselves. The othering also has gender aspects. In the early days of the movement, female activists were perceived as misguided girls. The gender perspective was relevant: female activists were seen from the outside as non-credible political actors. Some activists described their own way of talking and protesting as struggle rhetoric.

Fourth, I research the changes in the political style of the activists. The activists have been campaigning for animal rights for years. In earlier years some activists released foxes from fur farms and many campaigned against fur

farming. Several means of political action have been used simultaneously. As an example of changed political style, I analyse a campaign called Cruel Truth, launched in November 2007. In late 2007, animal rights activists managed to get videos and pictures, secretly taken on animal farms, screened on a national television programme. These picture and video campaigns have had a professional appearance. The activists have succeeded in changing their political style in a more strategic direction. As a result, their political agenda has gained much increased visibility. Typically, activists are no longer categorised as dangerous 'others', and their agenda is heard.

Through the concepts of 'political style' and othering, I examine the recent changes in animal right activism. The political style of the activists has changed to more strategic political action. As a result, their political agenda has gained much increased visibility. Social media seems to have played a crucial role in the dissemination of this and other material, but social media as such does not explain the success of the animal rights activists. The activists have also successfully politicised animal issues more generally. They have also had a more interactive relationship with the media than in the early days.

The study shows that the animal rights movement has been able to renew its political style. Othering as a process has not completely vanished, but activists are more able to share their vision and their agenda with the public. At the same time, there has been a significant positive shift in mainstream attitudes towards a vegetarian lifestyle.

LÄHTEET

- Aaltola, E. 2004. Eläinten moraalinen arvo. Tampere: Vastapaino.
- Aaltola, E. 2013. Eläinoikeudet Suomessa. Teoksessa Grant, Catharina. Eläinten oikeudet. Suomentanut Risto Tiittula. Into.
- Aarnipuu, T. 2011. Jonkun on uskallettava katsoa. Animalian puoli vuosisataa. Helsinki: Like Kustannus oy.
- Alapuro, R.1997. Suomen älymystö Venäjän varjossa. Helsinki: Tammi.
- Alapuro, R.1998. Sosiaaliset verkostot ja kollektiivinen toiminta. Teoksessa Teoksessa Ilmonen, Kaj & Siisiäinen, Martti (toim.) Uudet ja vanhat liikkeet. Tampere: Vastapaino.
- Alasuutari, P. 1995. Researching Culture. Qualitative Method and Cultural Studies. London: SAGE Publications.
- Alasuutari, P. 2001. Johdatus yhteiskuntatutkimukseen. Helsinki: Gaudeamus.
- Alasuutari, P. 2011. Laadullinen tutkimus 2.0. Tampere: Vastapaino.
- Anis, M. 2008. Sosiaalityö ja maahanmuuttajat. Lastensuojelun ammattilaisten ja asiakkaiden vuorovaikutus ja tulkinnat. Väestötutkimuslaitoksen julkaisusarja D 47. Helsinki: Väestöliitto.
- Bauman, Z.1997. Sosiologinen ajattelu. (Thinking sociologically: An introduction for everyone, 1990.) Suomentanut Jyrki Vainonen. Tampere: Vastapaino.
- Bennett, W. L. & Segerberg, A. 2012. The Logic of Connective Action. *Information, Communication & Society*, 15:5, 739-76.
- Cohen, C. 1997. Do Animals Have Rights? *Ethics & Behavior*, 7:2,91-102.
- de Beauvoir, S. 2009. Toinen sukupuoli 1. Suomentaneet Iina Koskinen, Hanna Lukkari ja Erika Ruonakoski. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- De Buitrago, S. R. 2012. Introduction. In De Buitrago, Sybille Reinke (ed) *Portraying the Other in International Relations: Cases of Othering, Their Dynamics and the Potential for Transformation*. xiii- xxvi
- della Porta, D. 2005. Making the polis: social forums and democracy in the global justice movement. *Mobilization: An International Journal* 10(1): 73-94.
- della Porta, D. & Diani, M. 2006. *Social Movements. An Introduction*. Second Edition. Oxford: Blackwell Publishing.
- Eyerman, R & Jamison, A. 1991. *Social Movements. A Cognitive Approach*. Cambridge: Polity Press.
- Fiske, J. 2003. Toimi maailmanlaajuisesti, ajattele paikallisesti. Teoksessa Lehtonen Mikko & Löytty Olli (toim.) *Erlaisuus*. Tampere: Vastapaino, 131-153.
- Flam, H. 2005. Emotion's map: a research agenda. Teoksessa Flam, Helena & Debra King (eds.) *Emotions and Social Movements*. London: Routledge, 19-40.
- Gaarder, E. 2011. *Women and the Animal Rights Movement*. New Brunswick, NJ: Rutgers University Press.

- Giddens, A. 2002. *Runaway World. How Globalisation is reshaping our lives.* London: Profile Books.
- Goffman, E. 1974. *Frame Analysis. An Essay on the Organization of Experience.* Boston: Northeastern University Press.
- Hariman, R. 1995. *Political Style. The Artistry of Power.* Chicago & London: The University of Chicago Press.
- Hjelm, T. 2005. Saatanapalvonta, media ja suomalainen yhteiskunta. Nuorisotutkimusverkosto & Nuorisotutkimusseura. Julkaisu 55. Helsinki: Yliopistopaino: Nuorisotutkimusverkosto.
- Humphrey, M. & Stears, M. 2006. Animal rights protest and the challenge to deliberative democracy. *Economy and Society*, 35:3, 400-422.
- Ilmonen, K. 1998. Uudet ja vanhat yhteiskunnalliset liikkeet. Teoksessa Kaj Ilmonen & Martti Siisiäinen (toim.) *Uudet ja vanhat liikkeet.* Tampere: Vastapaino. 15-42.
- Ilmonen, K. & Siisiäinen, M. 1998. Johdanto. Teoksessa Ilmonen, K. & Siisiäinen, M. (toim.) 1998. *Uudet ja vanhat liikkeet.* Tampere: Vastapaino. 7-14.
- Jacobsson, K. & Lindblom, J. 2013. Emotion work in animal rights activism. A moral-sociological perspective. *Acta Sociologica* 56:1, 55-68.
- Jacobsson, K. 2012. Fragmentation of the collective action space: the animal rights movement in Poland, *East European Politics*, 28:4, 353-370.
- Jamieson, D. 2008. The Rights of Animals and the Demands of Nature. *Environmental Values* 17 (2): 181-199.
- Jasper, J. M. 1996. The American Animal Rights Movement. Teoksessa Garner, Robert (toim.) *Animal Rights. The Changing Debate.* Houndmills, Basingstoke, Hampshire & London: Macmillan Press LTD.
- Jasper, J. M. & Poulsen, J. D. 1995. "Recruiting Strangers and Friends: Moral Shocks and Social Networks in Animal Rights and Anti-Nuclear Protests." *Social Problems* 42 (4), 493-511.
- Jensen, S. Q. 2009. Preliminary notes on othering and agency-Marginalized young ethnic minority men negotiating identity in the terrain of otherness. *Sociologiske arbejdsrapporter* 27. viitattu 8.5.2016
http://sociologi.samf.aau.dk/fileadmin/user_upload/dokumenter/Sociologiske_arbejdsrapporter/Arbpapir-27.pdf
- Jokinen, A., Huttunen, L. & Kulmala, A. 2004. Johdanto: neuvottelu marginaalien kulttuurisesta paikasta. Teoksessa Jokinen, Arja, Huttunen, Laura & Kulmala, Anna (toim.) *Puhua vastaan ja vaieta. Neuvottelu kulttuurisista marginaaleista.* Helsinki: Gaudeamus. 9-19.
- Jokiranta, H. 2003. Se on miehen elämää - Maaseudulla asuvia miehiä elämäänsä kertomassa. *Yhteiskuntatieteellinen tiedekunta, sosiaalipolitiikka ja sosiaalityö. Acta Electronica Universitatis Tampereensis*: 291. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Jouhki, 2006. Tulkintoja toiseudesta. *Lectio praecursoria Jyväskylän yliopistossa* 31.1.2006. *Elore* 13(1), 1-5. (Viitattu 9.4.2009.)
http://www.elore.fi/arkisto/1_06/jou1_06.pdf.

- Juppi, P. 2004. "Keitä me olemme? Mitä me haluamme?". Eläinoikeusliike määrittelykamppailun, marginalisoinnin ja moraalisen paniikin kohteena suomalaisessa sanomalehdistössä. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Juppi, P. 2008. Eläinaktivistien videot havahduttivat median. Teoksessa Jaakkola, Maarit (toim.) Journalismikritiikin vuosikirja 2008. Tampere: Juvenes Print.
- Kalliala, M. 2005. Poliittikka toisaalla - poliittinen liike ja laitton toiminta. Poliisiammattikorkeakoulun tutkimuksia 23. Espoo: Poliisiammattikorkeakoulu.
- Kantola, I. 2004. Sosiaaliset liikkeet. Teoksessa Kantola, Ismo, Koskinen, Keijo & Räsänen, Pekka (toim.) Sosiologisia karttalehtiä. Tampere: Vastapaino. 323-338.
- Kivikuru, Ullamaija (1998) Identiteetit viestinnässä. Samastumisen ja erottautumisen kierre. Teoksessa Kivikuru, Ullamaija & Kunelius, Risto (toim.) Viestinnän jäljillä. Helsinki: WSOY. 319-338.
- Kojo, M. 2005. Hyväksyttävyyttä hankkimassa. Kamppailu ydinjätteen loppusijoituslaitoksen paikanvalinnasta poliittisen tyylin näkökulmasta. Poliitiikan tutkimuksen laitos. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Kojo, M. 2014. Ydinjätepolitiikan osallistava käänne. Acta Electronica Universitatis Tamperensis: 1474.
<http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-44-9605-9>
- Konttinen, E. 1998. Uusien liikkeiden tuleminen subjektiviteetin puolustaminen kulttuuri-ilmastossa. Teoksessa Ilmonen, Kaj & Siisiäinen, Martti (toim.) Uudet ja vanhat liikkeet. Tampere. Vastapaino. 187- 217.
- Konttinen, E. 1999. Ympäristökansalaisuuden kyläsepät. Jyväskylä: SoPhi.
- Konttinen, E. & Peltokoski, J. 2004. Ympäristöprotestin neljäs aalto. Eläinoikeusliike ja uuden polven ympäristöradikalismi 1990-luvulla. Jyväskylä: SoPhi.
- Kouvo, A. 2004. Muuttuva poliittinen osallistuminen. Teoksessa Kantola, Ismo, Koskinen, Keijo & Räsänen, Pekka (toim.) Sosiologisia karttalehtiä. Tampere: Vastapaino. 305-322.
- Kriesi, H. 1996. The organizational structure of new social movements in a political context. In McAdam Doug, McCarthy John D. & Zald Mayer N (ed) Comparative Perspectives on Social Movements. Political Opportunities, Mobilizing Structures, and Cultural Framing. Cambridge University Press. 152-184.
- Krumer-Nevo, M. 2012. Writing against othering. In Denzin, Norman K, Giardina, Michael D (ed) Qualitative Inquiry and the Politics of Advocacy. Walnut Creek, US: Left Coast Press. 185-204.
- Kulmala, A. 2006. Kerrottuja kokemuksia leimatusta identiteetistä ja toiseudesta. Acta Universitatis Tamperensis 1148. Tampere: Tampere University Press. (2006)
- Kuula, A. 2011. Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Tampere: Vastapaino.

- Kuusisto-Arponen, A.-K. 2002. Ulkopuolisuuden haaste toiseuden tutkimuksessa. *Kosmopolis: rauhan-, konfliktin- ja maailmanpolitiikan tutkimuksen aikakauslehti* 32 (2002) : 1, 61-68. Viitattu 9.4.2009. <http://elektra.helsinki.fi/se/k/1236-1372/32/1/ulkopuol.pdf>
- Kuusisto, R. 1996. Sodan retoriikasta: Persianlahden ja Bosnian konfliktit läntisten suurvaltajohtajien lausunnoissa. Teoksessa Palonen, Kari & Summa, Hilikka (toim.) *Pelkkää retoriikkaa: tutkimuksen ja politiikan retoriikat*, 267-291.
- Lappalainen, P. 2000. Rakenteista fragmentteihin, tiedoista toimintaan - suomalaisen kansalaisaktiivisuuden tyylien ja niiden kontekstin muutoksista. *Politiikka* 42 (4),
- Lappalainen, P. 2002. Poliittisen tyylin taito. Tampere: Vastapaino.
- Lassila, J. 2011. Making sense of Nashi's political style: The bronze soldier and the counter-orange community. *Demokratizatsiya*, 19(3), 253-276
- Lempiäinen, K. 2001. Naisellinen feministi: naisfeministisubjekti. Teoksessa Nikunen, Minna, Gordon, Tuula, Kivimäki Sanna & Pirinen, Riitta (toim.) *Nainen / Naiseus / Naisellisuus*. Tampere: Tampere University Press. 21-42.
- Lindblom, J. & Jacobsson, K. 2014. A Deviance Perspective on Social Movements: The Case of Animal Rights Activism. *Deviant Behavior*, 35:2, 133-151.
- Lindholm, A. 1998. Radikaali ympäristöaktivismi modernin murroksessa. Helsingin yliopisto, valtiotieteellinen tiedekunta, yhteiskunta-politiikan laitos. Pro gradu. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Lindholm, A. 2003. Yhteisöllisyys eläinoikeusliikkeessä. Teoksessa Juppi, Pirita, Peltokoski, Jukka & Pyykkönen, Miikka (toim.) *Liike-elämää. Vastakulttuurinen radikalismi vuosituhaten vaihteessa*. Jyväskylä: SoPhi. 67-90.
- Lindholm, A. 2005. Maailman parantajat - globalisaatiokriittinen liike Suomessa. Helsinki: Gaudeamus.
- Lindholm, A. & Lundbom, P. 2010. Tunteet yhteiskunnallisissa liikkeissä. Teoksessa Konttinen, Esa & Peltokoski Jukka (toim.): "Verkostojen liikettä". Viitattu 26.4.2016. <http://kans.jyu.fi/tutkimuksia/kirja/liikekirja2.pdf/view/176-193>
- Luhtakallio, E. 2010. Local Politicizations: A Comparison of Finns and French Practicing Democracy. University of Helsinki, Department of Social research, Sociology Research reports no 265.
- Lundbom, P. 1998. "Mitä me haluamme? Oikeutta eläimille!" Sosiologia silmäyksiä suomalaiseen eläinoikeusliikkeeseen. *Sociologia pro gradu* (julkaisematon). Lapin Yliopisto.
- Lundbom, P. 2001a. Yksi kaikkien ja kaikki yhden puolesta? Eläinoikeusliikkeen solidaarinen yhteisöllisyys. Teoksessa Suutari, Minna (toim.) *Vallattomat marginaalit. Nuorisotutkimusseura / Nuorisotutkimusverkosto*. 49-75.

- Lundbom, P. 2001b. Oikeutta kaikille alisteisessa asemassa oleville? Katsaus ekofeminismiin ideologiana. *Politiikka* 43:1, 49-55.
- Lundbom, P. 2002. Kettutyttöjä vai naisaktivisteja? Teoksessa Aaltonen, Sanna & Honkatukia, Päivi (toim.) *Tulkintoja tytöistä*. Tietolipas 187. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura & Nuorisotutkimusseura / Nuorisotutkimusverkosto. 88-105.
- Lundbom, P. 2003. "Hei kaveri millä välineillä äänestät?" Mitä demokratia, vaalit ja poliittinen osallistuminen merkitsevät nuorille. Teoksessa Paakkunainen, Kari (toim.) *Kyllä politiikalle, mutta...* Nuorisosiain neuvottelukunta, Nuorisotutkimusverkosto, Opetusministeriö. 84-96.
- Lundbom, P. & Rinne, J. 2003. Eläinaktivismi ja poliittinen osallisuus. Identiteettipolitiikkaa radikaaliliikkeessä. Teoksessa Juppi, Pirita, Peltokoski, Jukka & Pyykkönen, Miikka (toim.) *Liike-elämää*. Vastakulttuurinen radikalismi vuosituhannen vaihteessa. Jyväskylä: SoPhi. 181-210.
- Lundbom, P. 2009. Kun pihdit kameraan vaihtuivat... Eläinoikeusaktivistien poliittinen tyylimuutos. *Politiikka* 51:2. 107-116.
- Lundbom, P. 2011. Kulttuurisista toisista vakavasti otettaviksi poliittisiksi toimijoiksi? pohdiskelua eläinoikeusaktivismin kulttuurisesta toiseudesta. *Nuorisotutkimus* 29 (2011): 3, 47-57.
- Lundbom, P. 2016. Suomalaisen eläinoikeusliikkeen toinen aalto verkottuneena ja vakiintuvana. *Politiikka* 58 (3), 193-205.
- Lundbom, P. & Eskelinen, T. 2015. Teurastamo ja eläinaktivismin uusi politiikka. 4.11.2015. *Politiikasta.fi*
<http://politiikasta.fi/teurastamo-ja-elainaktivismin-uusi-politiikka/>
- Luukka, P. 1998. Ei ole oikeutta, on vain me-Radikaali eläinoikeusliike Suomessa. Valtio-opin pro gradu- tutkielma. Helsingin Yliopisto. 1998.
- Malm, T. 2011. Aktivistin eetos. Seurantatutkimus 1990-luvun radikaalitoimijoista. Sosiologian pro gradu-tutkielma. Helsingin yliopisto, valtiotieteellinen tiedekunta.
https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/26608/gradu_lopullinen.pdf?sequence=2. (Viitattu 31.7.2011.)
- Mieluummin tuulipuku kuin turkki päällä. *Lehdistötiedote* 22.3.2000. Oikeutta eläimille. Viitattu 2.11.2016. A-Infos.
<http://www.ainfos.ca/00/mar/ainfos00423.html>
- Moffitt, B. & Tormey, S. 2014. Rethinking Populism: Politics, Mediatisation and Political Style. *Political Studies*. 62 (2), 381-397
- Monaghan, R. 2013. Not Quite Terrorism: Animal Rights Extremism in the United Kingdom. *Studies in Conflict & Terrorism*, 36:11, 933-951.
- Mäkelä, K. 2005. Sosiaalitutkimuksen eettinen säätely. *Yhteiskuntapolitiikka* 70:4, 386-395.
- Männistö, A. 2008. Kamerapuhelimet uudistavat journalismia. Teoksessa Jaakkola, Maarit (toim.) *Journalismikritiikin vuosikirja 2008*. Tampere: Juvenes Print.

- Männistö, S. 2009. Vastamainonta – performatiivista häirinnän politiikkaa. Oikeutta Eläimille -yhdistyksen vastamainoskampanjat yhteiskunnallisessa määrittelykamppailussa. Valtio-opin pro gradu tutkielma. Tampereen yliopisto.
- Niinikoski, A.-K. 2013. Sikatehokas mediakampanja: tapaustutkimus eläinoikeusliikkeen ja median suhteesta eläinoikeusaktivistien kertomana vuoden 2009 Sikatehtaat-kampanjassa. Viestinnän, median ja teatterin yksikkö. Tiedotusopin pro gradu. Tampere: Tampereen yliopisto. Viitattu 10.11.2015.
<http://urn.fi/URN:NBN:fi:uta-201312051685>
- NOAH - for animal rights. Henkilökohtainen sähköposti 26.1.2015.
- Oikeutta eläimille. <http://www.oikeuttaelaimille.net/>
- Oikeutta eläimille-lehti.
<https://oikeuttaelaimille.fi/oikeutta-elaimille/oikeutta-elaimille-lehti>
Viitattu 16.3.2016.
- Oikeutta eläimille Facebook-sivu. Viitattu 16.3.2016.
<https://www.facebook.com/oikeuttaelaimille/>
- Ollila, K. 2014. Inhimillisestä kasvottomaan viholliseen. Eläinoikeusaktivistien viholliskuvien muutos 1998-2010. Tampereen yliopisto. Johtamiskorkeakoulu, Poliitiikan tutkimuksen tutkinto-ohjelma/Valtio-opin opintosuunta. Pro gradu-tutkielma.
<https://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/96134/GRADU-1411726912.pdf?sequence=1>
- Palonen, K. 2003. Four Times of Politics: Policy, Polity, Politicking, and Politicization. *Alternatives* 28 (2), 171-186.
- Palonen, K. & Summa, H. 1996. Johdanto: retorinen käänne? Teoksessa Palonen, K. & Summa, H (toim.) Pelkkää retoriikkaa. Tampere: Vastapaino, 7-19.
- Parikka, T. 2003. Yhteisöllisyys ei yksin riitä. Teoksessa Malmelin, Nando (toim.) Välittämisen tiede. Viestinnän näkökulmia yhteiskuntaan, kulttuuriin ja kansalaisuuteen. Helsinki: Helsingin yliopisto. 218-227
- Patton, M. Q. 2015. *Qualitative Research & Evaluation Methods*. Fourth Edition. Los Angeles: SAGE.
- Rasimus, A. 2006. Uudet liikkeet. Radikaali kansalaisaktivismi 1990-luvun Suomessa. *Acta Electronica Universitatis Tamperensis*; 565. Saatavilla <http://acta.uta.fi/pdf/951-44-6758-2.pdf>
- Ratamáki, O. & Tynkkynen, S. 2006. Eläinpolitiikka, mitä se voi olla? Alue ja ympäristö 35:1. 14-24.
- Rauhamäki, M. 2008. Miksi eläinaktivisti menee maan alle? Laitonta suoraa toimintaa käyttävien eläinoikeusaktivistien motiivit taktiikoilleen. Jyväskylän Yliopisto Yhteiskuntatieteellinen tiedekunta. Yhteiskuntapolitiikan pro gradu -tutkielma
- Regan, T. 1983. *The Case for animal rights*. Berkeley / Los Angeles: University of California Press.
- Regan, T. 1997. The rights of humans and other animals. *Ethics and Behavior* 7 (2):103 - 111.

- Reunanen, E. & Harju, A. 2012. Media iholla. Poliitiikan julkisuus kansanedustajien ja aktivistien kokemana. Tampere: Tampereen yliopistopaino Oy: Juvenes Print.
- Riggins, S. H. 1997. The rethoric of Othering. In: Riggins, Stephen H. (Ed.). The language and politics of exclusion: Others in discourse. Thousand Oaks (Calif.): Sage. 1- 30.
- Riitaola, A.-L. 2013. Toiseuksien rakentuminen koulussa: Tutkimus opetus suunnitelmista ja kahden helsinkiläisen alakoulun arjesta. Helsingin yliopisto, käyttäytymistieteellinen tiedekunta, opettajankoulutuslaitos. Viitattu 24.4.2016.
<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-10-7876-7>
- Rinne, J. 2011. Henkilökohtaistuva politiikka. Tutkimusmatkoja refleksiiviseen kansalaistoimintaan. Acta Electronica Universitatis Tamperensis 1042. Tampere: Tampereen yliopistopaino Oy: Juvenes Print.
<https://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/66705/978-951-44-8341-7.pdf?sequence=1>
- Rosanvallon, P. 2008. Vastademokratia. Poliitiikka epäluulon aikakaudelle. Tampere: Vastapaino.
- Rossi, L.-M. 2012. Sukupuoli ja seksuaalisuus, erosta eroihin. Teoksessa Saresma, Tuija, Rossi, Leena-Maija & Juvonen, Tuula (toim.) Käsikirja sukupuoleen. Tampere: Vastapaino. 21-38.
- Rucht, D. 1996. The impact of national contexts on social movement structures: A cross-movement and cross-national comparison. In McAdam Doug, McCarthy John D. & Zald Mayer N (ed) Comparative Perspectives on Social Movements. Political Opportunities, Mobilizing Structures, and Cultural Framing. Cambridge University Press. 205-226.
- Ruusuvuori, J. & Tiittula, L. 2009. Tutkimushaastattelu ja vuorovaikutus. Teoksessa Ruusuvuori, Johanna & Tiittula, Liisa (toim.) Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Tampere: Vastapaino. 22-56.
- Ryan, C. & Gamson, W. A. 2006. The Art of Reframing Political Debates. Contexts 5 (1), 13-18.
- Ryder, R. D. 1996. Putting Animals Into Politics. Teoksessa Garner, Robert (toim.) Animal Rights. The Changing Debate. Houndmills, Basingstoke, Hampshire & London: Macmillan Press LTD.
- Said, E. W. 1978. Orientalism. New York: Pantheon Books.
- Seppälä, T. 2007. Media, politiikka ja yleinen mielipide. Teoksessa Koikkalainen, Petri & Krause, Sam (toim.) Miksi Pluto ei ole planeetta? Johdatuksia politiikan tutkimukseen. Rovaniemi: P.S.C. Inter. 93-122.
- Siisiäinen, M. 1996. Mihin yhdistyksiä tarvitaan? Teoksessa Riikonen, V. & Siisiäinen, M. (toim.) Yhdistys 2000. Helsinki: Opintotoiminnan keskusliitto.
- Siisiäinen, M. 1998. Uusien ja vanhojen liikkeiden keinovalikoimat. Teoksessa Ilmonen, Kaj & Siisiäinen, Martti (toim.) Uudet ja vanhat liikkeet. Tampere. Vastapaino. 219-243.

- Siisiäinen, Martti. 2003a. Vuoden 1997 yhdistykset. Teoksessa Hänninen, S., Kangas, A & Siisiäinen, M. (toim.) Mitä yhdistykset välittävät. Tutkimusalueena kolmas sektori. Jyväskylä: Atena Kustannus Oy. 11-37.
- Siisiäinen, M. 2003b. Vuosituhannen vaihteen yhteiskunnalliset liikkeet Suomessa. Teoksessa Juppi, Pirita, Peltokoski, Jukka & Pyykkönen, Miikka (toim.) Liike-elämää. Vastakulttuurinen radikalismi vuosituhannen vaihteessa. Jyväskylä: SoPhi.
- Singer, P. 1991. Oikeutta eläimille. Juva: WSOY.
- Sipilä, M. 2011. "Kuvasta katsoo piinattu eläin". Eläinoikeusliikkeen media-aktivismi Tarhauskielto-kampanjassa talvella 2010. Tiedotusopin pro gradu. Tampere: Tampereen yliopisto. Viitattu 10.11.2015. <https://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/82668/gradu05171.pdf?sequence=1>
- Snow, D. A. & Benford, R. D. 1992. Master Frames and Cycles of Protest. in Morris, A.D. & Mueller, C.M. (eds) *Frontiers in Social Movement Theory*. Yale University Press, New Haven. 133-155.
- Snow, D.A. & Benford, R.D. 2000. Framing Processes and Social Movements: An Overview and Assessment. *Annual Review of Sociology*. 26, 611-639.
- Sulkunen, P. 1998. Johdatus sosiologiaan - käsitteitä ja näkökulmia. Helsinki, Porvoo, Juva: WSOY.
- Sumiala, J. 2010. Median rituaalit. Johdatus media-antropologiaan. Tampere: Vastapaino.
- Suutari, M. & Suurpää, L. 2001. Erottautumista, kiinnikkeitä ja irrallisuutta. Teoksessa Suutari, Minna (toim.) *Vallattomat marginaalit. Yhteisöllisyyksiä nuoruudessa ja yhteiskunnan reunoilla*. Nuorisotutkimusseura & Nuorisotutkimusverkosto julkaisuja 20. Helsinki: Yliopistopaino oy. 5-12.
- Traustadóttir, R. 2001. Research with others: Reflections on representation, difference and othering, *Scandinavian Journal of Disability Research*, 3:2, 9-28. DOI: 10.1080/15017410109510773
- Tilly, C. 1978. *From Mobilization To Revolution*. Reading, MA: Addison-Wesley.
- Tilly, C. 1986. *The Contentious French*. Cambridge, MA: The Belknap Press of Harvard University Press.
- Tilly, C. 2004. *Social movements, 1768-2004*. London: Paradigm Publishers.
- Tilly, C. 2006. *Regimes and Repertoires*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Vantaa: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Tuomivaara, S. 1998. 1. osa. Teoksessa Tuomivaara, Salla & Purmonen, Joni (1998) *Ulos häkeistä! Kaksi näkökulmaa uuden eläinliikkeen sisältä*. Jyväskylä: Kustannusosakeyhtiö Tammi. 2-213.
- Tuomivaara S. 1998a. Media, valta ja kansalaistoiminta. *Tiedotustutkimus* 21 (2), 109-114.
- Vegaanihaaste. Viitattu 16.3.2016. www.vegaanihaaste.fi

- von Beyme, K. 1971. "Politische Kultur" und "Politischer Stil". Zur Rezeption Zweier Begriffe aus den Kulturwissenschaften. Teoksessa von Beyme, K. (ed.) Theory and Politics/Theorie und Politik. Festschrift zum 70. Geburtstag für Carl Joachim Friedrich. Springer Netherlands.
- White, A. 2014. Digital Media and Society. Transforming Economics, Politics and social practices. Palgrave Macmillan.
- Ylä-Anttila, T. 2010. Poliitikan paluu. Globalisaatioliike ja julkisuus. Tampere: Vastapaino.

VÄITÖSKIRJAN ARTIKKELIT

I

KETTUTYTTÖJÄ VAI NAISAKTIVISTEJA

Pia Lundbom 2002

Teoksessa Aaltonen, Sanna & Honkatukia, Päivi (toim.) Tulkintoja tytöistä.
Tietolipas 187. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura & Nuorisotutkimusseura /
Nuorisotutkimusverkosto. 88-105

Uudelleenjulkaisu kustantajan suostumuksella

Kettutyttöjä vai naisaktivisteja?¹

Pia Lundbom

Olen sitä mieltä, että eläinterroristit, jotka itsestään käyttävät nimeä ”eläinsuojelijat”, pitää laittaa kuriin. He eivät tajua, mitä tuskaa he aiheuttavat eläimille, jotka kuitenkin saavat ihmisen kädestä ruokansa ja hoidon häkkiinsä.²

Eläinaktivistit, turkistarhaterroristit, eläinterroristit, kettutyöt, huli-noitsijat – näitä käsitteitä ja monia muita värikkäitä termejä on käytetty viime vuosina puhuttaessa niin sanotusta perinteisestä, järjestömuotoisesta kansalaisaktivismista erottuvasta yhteiskunnallisesta toiminnasta.³ Aktivistit on ”haluttu laittaa järjestykseen”, antaa kurinpalautusta niin kuin väärin toimineille lapsille yleensä tehdään.⁴ Perinteisten järjestöjen, kuten esimerkiksi eläinsuojeluliitto Animalian, toimintamuotojen rinnalle – tai sijaan – keskustelun keskipisteeseen ovat nousseet radikaalimmat toimintamuodot. Eläinaktivismi on noussut julkisuudessa esille ennen kaikkea värikkäiden toimintakeinojen käyttämisen vuoksi. Vilkkaimman keskustelun kohteena ovat olleet erilaiset eläinten vapautusiskut. Aktivismi on varsin usein ulkoapäin leimattu terrorismiksi ja pahanteoksi.⁵ Aktivistit itse ovat kuitenkin määritelleet ja määrittelevät keinonsa yhdeksi keskeiseksi poliittisen toiminnan väyläksi ja tavaksi ottaa osaa yhteiskunnalliseen keskusteluun. Poliittisen toiminnan tapana aktivismi on ollut ruohonjuuritasolta käsin politikoimista.

Kettutyöttely on osaltaan saanut aikaan sen, että usein huomion kohteena ovat olleet erityisesti tytöt sekä enemmän esimerkiksi eläinten vapautusiskut kuin toimintaan kannustavat ideologiset ja moraaliset lähtökohdat. Tässä tekstissä erityishuomioni kohteena on eläinaktivismin ja naiseuden linkittyminen. Liikehdinnässä on ollut muka-

na paljon tyttöjä, ja tyttöjen rooli radikaalissa liikehdinnässä on kiinnostanut itseäni koko liikehdinnän olemassaolon ajan lähinnä sen vuoksi, että myös tytöt vaikuttavat olleen näkyvässä ja kuuluvassa roolissa liikehdinnän sisällä. Myös Solveig Bergmanin mukaan tyttöjen ja naisten osallistuminen ei-institutionaaliseen poliittiseen toimintaan on tutkimuksellisesti kiinnostava tarkastelukohde, koska naiset ovat osallistuneet siihen vähintään samassa mittakaavassa kuin miehet. Usein tyttöjen tai naisten osallistuminen yhteiskunnallisiin liikkeisiin on kuitenkin jäänyt tutkimusten ulkopuolelle.⁶

Tarkastelen tekstissäni niin sanottua radikaalia aktivismia sukupuolen kannalta: mitä merkitsee toimia tyttönä tai naisena radikaalissa liikkeessä? Tekstini pohjautuu väitöskirjatutkimukseni aineistoon, josta pyrin nostamaan tarkastelun kohteeksi sukupuoleen ja erityisesti tyttöyteen liittyviä näkökulmia ja mainintoja. Tutkimuksiani varten olen haastatellut monia itsensä eläinaktivistiksi, kansalaisaktivistiksi tai globalisaatiokriittiseksi toimijaksi mieltäviä henkilöitä. Tutkimukseni aineisto on kerätty vuosien 1997–2002 aikana.⁷ Sukupuolta koskevat kannanotot ja maininnat liittyivät lähinnä vuosiin 1995–1998. Osaltaan hyödynnän myös teemaa käsitteleviä pro gradu -tutkimuksia sekä aihepiiriä koskevaa kirjallista materiaalia.⁸ Olen kiinnostunut siitä, miten liikkeissä toimivat tytöt kokevat oman positionsa, toimintatilansa ja vaikutusmahdollisuutensa. Miten tytöt näkevät oman asemansa toimijoina tai politikoina?⁹ Onko eläinaktivismia esimerkiksi vähätelty sen vuoksi, että suuri osa näkyvistä toimijoista on ollut tytöjä? Vastaavatko liikehdinnän ulkopuolelta toimijoista tuotetut käsitykset aktivistien omia näkemyksiä?

Kettutyttöilmiön synty

Neljään pohjanmaalaiseen kettutarhaan iskeneet helsinkiläiset Minna Salonen ja Mia Salli pitivät tiistaina Helsingissä tiedotustilaisuuden. He vakuuttivat olevansa ”aivan tavallisia 19-vuotiaita nuoria”, jotka olivat yllättyneitä ihmisten voimakkaan kielteisistä reaktioista. [...] Vapautimme ketut täysin yksityishenkilöinä. Me olimme kolme nuorta naista, joita ei johdettu kotimaasta eikä ulkomailta, Minna Salonen sanoi.¹⁰

PIA LUNDBOM

Anne Väisänen¹¹ kirjoittaa, että kun keväällä 1995 tunnistamattomat henkilöt kävivät neljällä turkistarhalla aukomassa kettujen häkkeitä, ei monelle varmaankaan tullut mieleen, että tekojen takana voisi olla tyttökolmikko. Ensimmäisten julkisten eläinten vapautusiskujen tekijöistä alettiin nopeasti puhua julkisuudessa kettutyttöinä. Sukupuolituneen nimikkeen, kettutyttöttelyn, kautta eläinaktivismi leimautui ja leimattiin nimenomaan naisten toiminnaksi.¹² Etenkin aluksi kettutyttöjen ajateltiin olevan viattomia, kotimaisten tai ulkomaisten miesjohtajien manipuloimia uhreja. Miehiä etsittiin tyttöjen taustalta varsin pitkään, eikä naisten uskottu olevan tarpeeksi kyvykkäitä suunnittelemaan kyseisenkaltaista operaatiota.¹³ Salla Tuomivaara kommentoi keskustelua seuraavasti:

Koska kysymyksessä eivät olleet vahvat ja vaaralliset miehet, tekijät olivat siis tunteen voimalla toimivia tyhmiä ja säälittäviä tyttöjä, mitä varmimmin joltain ylemmältä taholta ohjailtiin.¹⁴

Kettutyötöt saivat myöhemmin mittavat korvaukset maksettavakseen. Suuren rangaistuksen tarkoituksena oli oikeusjärjestelmän kautta vaikuttaa ojentavasti käyttäytymissäantöjä rikkoneisiin aktivisteihin ja palauttaa heidät ruotuun.¹⁵ Osaltaan kovien rangaistusten motiivina oli se, että kettutyötöt toimivat toisin kuin mihin oltiin totuttu. Tyttöjen tekemät eläinten vapautusiskut toivat samalla sukupuolia koskevat rooliristiriidat huomion keskipisteeseen. Etenkin laillisuusnäkökulmasta sukupuoli on nostettu koko eläinoikeusliikkeen elinkaaren ajan korostetusti esille ainakin lehtijutuissa. Eläinten vapautusiskuista on syntynyt räiskyvää uutisotsikointia. Kysytään, mihin maailma oikein on menossa, kun tytötkin toimivat noin.¹⁶ Aggressiivisuus ja väkivallan käyttö on perinteisesti yhdistetty maskuliinisuuteen ja miehiin. Lähtökohtaisesti naisten uskotaan olevan luonnostaan epäaggressiivisiä, ja tästä uskomuksesta poikkeava toimintatapa voi määrittyä epänaiseksi.¹⁷

Useimmat haastateltavistani nostivat puheessaan esiin ensimmäiset iskut ja käyttivät itsekin kettutyttö-käsitettä kuvaamaan nimenomaan ensimmäisten tarhaiskujen tekijöitä. Kettutyttö ei siten aktivisteille itselleen ollut kuka tahansa aktivisti, vaan sillä viitattiin lähinnä Minna Saloseen ja Mia Salliin. Iskuja ja niiden roolia haastatel-

tavat pohtivat monin tavoin. Julkisuuden merkitystä useimmat haastateltavistani pitivät kaiken kaikkiaan suurena. Haastateltu Niina määritteli ensimmäisten iskujen merkitykseksi sen, että eläinoikeusliike oli niiden jälkeen ”virallisesti” liike ja osa yhteiskunnallisen aktiivismin toimintapalettia. Siten, vaikka Niina itse ei ollut aluksi kannattanut iskuja, hän kuvasi ensimmäisten iskujen mahdollistaneen eläinoikeusliikehdinnän esiinmarssin.

[...] julkisuudesta ollu mun mielestä enemmän hyötyä ku haittaa. Surullisen kuuluisat Pohjanmaan turkistarhaiskut -95, jos niitä ei ois tapahtunut, niin varmaan, se oli niinku semmonen hetki, millo eläinoikeusliike nosti päänsä elikkä siitä lähtien ollu vaikka minkälaista toimintaa tuonu julki asioita, joihin ei ois muuten kiinnitetty huomiota [...] (Niina)

Haastattelemanani Nooran mielestä poliisin ylireagointia ja liioittelua toiminnan vaarallisuudesta esiintyi runsaasti. Noora kuvaili haastattelussa, että radikaali toiminta esimerkiksi määritetty hyvin eri tavoin erilaisissa tilanteissa. Nooran mukaan omien arvojensa mukaan toimiminen ei sinänsä ole radikaalia. Kuitenkin ulkoapäin kaikki eläinaktivismiin viittaava on määritelty radikaaliksi. Etenkin poliisi oli Nooran mielestä pyrkinyt aktiivisesti luomaan käsitystä Eläinten vapautusrintaman (EVR) terroristeista, vaikka kyseessä olisivat olleet eläinten oikeuksia rauhanomaisesti ajavat henkilöt. Myös Anne Väisäsen mukaan se, että eläinten vapautusiskujen yhteydessä haastateltiin toistuvasti poliisia, korostaa näkemystä, että ilmiön keskeisimpänä piirteenä nähtiin sen rikollinen luonne.¹⁸

[...] tota mun mielestä poliisi pitää kaikkia joilla on mielipiteitä jotka on vähääkään radikaalimpia ku Animalian, niin pitää EVR-terroristeina. Ja ko poliisi lähtee semmosesta mielipiteestä liikkeelle ja no se, musta ne yli-reagoi ja odottaa aina kaikkein pahinta [...] (Noora)

Kaikkein pahinta ei ole totuttu kuitenkaan odottamaan tyttöjen toiminnasta. Puhuttelemalla aktivisteja kettutyttöiksi eläinaktivismi on samalla määritelty nimenomaan tyttöjen ”jutuksi”, toiminnaksi, jolla ei välttämättä ole mitään sanomaa tai todellista tarkoitusperää. Kettutyttöily on siten ollut samalla toiminnan vähättelyä ja määrittelyä merkityksettömäksi. Samalla tämä on käytännössä tarkoittanut akti-

PIA LUNDBOM

vismin työntämistä ulkoapäin marginaaliin, ei-vakavasti otettavaksi toiminnaksi.

Kovia jätkiä, tunteellisia tyttöjä?

Esimerkiksi eläinoikeusliikkeellä on puolellaan se, että mukana on poikia, jotka ovat niin itsevarmoja ja cooleja että he vetävät sinne paljon ihmisiä.¹⁹

Tyttöjä on ollut mukana eläinten oikeuksia puolustavassa liikehdinnässä poikia enemmän – myös näkyvässä ja aktiivisessa roolissa.²⁰ Esimerkiksi Esa Konttisen ja Jukka Peltokosken kyselytutkimuksen aineistossa naisia oli vastanneista kaksi kolmasosaa (n=167).²¹ Tämä itessään ei ole mitenkään yllättävää, koska perinteisesti erilaisissa luonnon- ja ympäristönsuojelua edistävissä liikkeissä on ollut mukana enemmän tyttöjä kuin poikia. Salla Tuomivaara kirjoittaa, että liikehdinnän alkuvaiheissa hän ei tuntenut montaakaan eläinasioista kiinnostunutta miespuolista henkilöä, koska ”ovathan miehet olleet eläinsojelijärjestöjen piirissä melkoisia kummajaisia”²².

Vaikka miehet ovat olleet vähemmistönä, vaikuttavat he silti saaneen korkean aseman. Varsin mielenkiintoista on se, että valta kasaantuu usein miehille, vaikka pyrkimyksenä olisi ollut hierarkiattomuus ja demokraattisuus.²³ Myös esimerkiksi edellä siteeraamassani Naisena vaihtoehtoliikkeessä -jutussa käsitellään johtajuuskysymystä:

Ja vaikka eläinoikeusliikkeessä on paljon enemmän tyttöjä kuin poikia, niin silti liikkeessä on vain muutama, ehkä 5–6 tyttöä, joita tosissaan kuunnellaan päätöksenteossa. Muut tytöt on sitten lähinnä karismaattisten poikajohtajien ihailijoita. Eläinoikeusliikkeen ongelma on myös se, että pojat on iältään 22 vuodesta ylöspäin ja tytöt 16 ylöspäin. Nuoremmat tytöt katsovat luonnollisestikin vanhempia poikia ihailen.²⁴

”Coolien poikien” ihailu ei tarkoittanut sitä, että tytöt olisivat liikkeen alkuaikoina automaattisesti tehneet niin kuin pojat sanovat. Iältään hieman vanhemmilla henkilöillä saattoi olla enemmän kokemusta ja samalla myös uskottavuutta sekä liikehdinnän sisällä että julkisuudessa. Koko liikehdinnän elinkaaren aikana osa toimijoista on ollut hyvin nuoria, mikä on heijastunut liikehdinnän julkiseen imagoon. Eläin-

oikeustoiminta on esimerkiksi Anne Väisäsen²⁵ mukaan leimattu vahvasti pikkutyttöjen muoti-ilmiöksi ja samalla aktivistien protestilta on viety voima. Radikaalia toimintakulttuuria ei ensimmäisenä ole yhdistetty poikia pehmeämmiksi tai kiltimmiksi toimijoiksi ajateltuihin tyttöihin.²⁶ Toisaalta myös liikehdinnän sisällä on ollut erilaisia käsitteitä siitä, ketkä ovat kykeneviä ”oikeanlaiseen” aktivismiin. Esimerkiksi *Muutoksen kevät* -lehdessä nimimerkillä ”Itsehallinnolliset eläinaktivistit” kirjoittaneet ottivat kantaa naisten rooliin seuraavanlaisesti:

Nuoret naiset ovat olleet eläinoikeusliikkeeseen mukaan tulevissa enemmistönä. Toiminnan laajetessa räjähdysmäisesti 90-luvun puolivälissä monet ryhmät olivat tilanteessa, jossa kokouksissa käy joukoittain nuoria naisia, jotka eivät käytännössä kuitenkaan uskalla ottaa työtehtäviä, koska heidän kokemuksensa on niin vähäinen. Tästä johtuen jokunen miespuolinen on omaksunut tiedostamattoman asenteen, että kukaan nuori nainen ei osaa tehdä mitään, ainakaan komentamatta.²⁷

Usein naisaktivistien toiminnan motiiveja on tulkittu vastuuratiionaalisuuden käsitteen avulla. Tyttöjen on ajateltu olevan vastuuratiionaalisia ja kantavan huolta viattomista eläimistä tunteidensa vuoksi. Siten tyttöjen on nähty oman toimintansa kautta ottavan vastuun eläinten kohtelusta ja asemasta. Varsinkin aluksi liikehdinnän aktivisteista puhuttiin tyttöinä, jotka haluavat vain hoivata pörröisiä eläimiä.²⁸ Panu Luukan²⁹ mukaan eläinoikeusliike lähti kuitenkin alusta alkaen rakentamaan eläinasialiikkeen pehmeästä imagosta eroavaa kuvaa. Näkyvän tunteellisuuden sijaan eläinasioiden filosofinen ja yhteiskunnallinen näkökulma määrittyivät keskeiseksi osaksi uuden liikkeen imagoa. Eläimistä välittämisen sijaan merkitykselliseksi filosofisessa ja yhteiskunnallisessa mielessä määrittyivät muun muassa eläinten omistaminen, eläinten oikeudet sekä kärsimys.

Ääriesimerkit, kuten kommandopipot ja sorkkarauta, on helpompi ainakin mielikuvatasolla yhdistää poikiin tai miehiin kuin tyttöihin tai naisiin. Suoraa toimintaa käyttävien mielestä vapautusiskun teko ei ole maskuliininen toimintakeino eikä sabotaasi ole ”kovaa ja miehistä”. *Muutoksen kevään* Olen tavallinen nainen -haastattelussa Pia kertoi kokemuksistaan näin:

PIA LUNDBOM

Laitonta suoraa toimintaa, kasvottomuutta ja maanalaisuutta on kuvailtu myös miehiseksi toimintamuodoksi. Pia ei koe asiaa näin. Hänen mukaansa ryhtyminen laittomuuksiin tuskin voi riippua siitä, onko kyseessä mies vai nainen. ”En edes tiedä onko toiminnassa enemmän mukana miehiä vai naisia. Varmaan tämä on aika sukupuoletona toimintaa”. [...] Pia itse ei näe, että eläimiä riistävien yritysten sabotointi olisi kovaa ja miehistä. Myös julkisuudessa esitetyt väitteet siitä, että miehet johtaisivat ja naiset toteuttaisivat, eivät saa Pialta vahvistusta. ”Olen toiminut sekä pelkästään naisten kanssa että myös poikien kanssa. En ole huomannut suurta eroa solun toiminnassa. Onhan se kuitenkin erilaista poikien kanssa, kuten mikä tahansa muukin kanssakäyminen, mutta erot eivät ole olleet vallan jaossa. Kaikki suunnitellaan ja toteutetaan yhdessä, eikä johtajia ole.”³⁰

Materiaan kohdistuva sabotaasi on joidenkin tyttöjen mielestä mahdollinen toimintamuoto myös naisaktivisteille. Sabotaasi-iskujen teko ei ole mikään itseisarvo sinänsä. Joidenkin tyttöjen käyttämät kovat keinot voivat olla sekä erontekoa aiempiin liikehdintöihin että halua tulla kuulluksi. Kovempaan imagoon on kuulunut esimerkiksi vaate-liikkeisiin kahliutuminen. Marimekko joutui Oikeutta eläimille -järjestön protestoinnin kohteeksi sen jälkeen, kun yritys osti turkis- ja nahkatuotteita valmistavan Grünstein Product Oy:n.³¹

Kaksi Oikeutta eläimille -yhdistyksen jäsentä kahliutui lauantaina puolen päivän aikaan Marimekon Kämp Gallerian myymälään vastalauseena hiljan tehdylle turkistuotantokaupalle. Nuoret naiset saatiin irti kaiteesta puolentoista tunnin kuluttua vasta pelastuslaitoksen erikoisvälinein. (STT 12.5.2001)³²

Panu Luukan³³ mukaan liikkeen sukupuoliroolit ovat peilanneet yhteiskunnassamme laajemmin tapahtunutta rooliodotusten muutosta. Siinä missä uuden naisen on täytynyt olla vahva ja itsenäinen, uusi mies on saanut olla pehmo. Tunteensa liian avoimesti näyttävä tyttö on siten määrittynyt heikoksi ja perinteiseksi, kun puolestaan tunteensa avoimesti näyttävä poika on tulkittu aidoksi ja positiivisella tavalla erottuvaksi. Luukan mielestä tunteellisuuden hävittämisen ”pakko” saattoi vaikuttaa joidenkin aktivistityttöjen jopa militanttiin puukeutumiseen. Luukka kirjoittaa:

Kettutyttöjä vai naisaktivisteja?

Militantilla ja siten ”äijämäisellä” (aktivistien käyttämä termi – Panu Luukan tarkennus) käyttäytymisellä ja sen vetämisellä niin kutsutusti ”överiksi”, haetaan hyväksytyä roolia ryhmässä. Se saattaa olla myös helppoin tapa käsitellä sisäinen rooliristiriita.³⁴

Militantilla pukeutumisella on saatettu vastustaa perinteisiä naiseuteen ja tunteellisuuteen liittyviä oletuksia. Eräs haastateltavistani kuvasi pukeutumiskoodistoa myös siten, että oli joitakin vaatteita, joissa hän ei olisi voinut kuvitella menevänsä vaikkapa kokoukseen. Reisitaskuhousut ja huppari olivat ”turvallinen” ja ”sopiva” asu. Luukka jatkaa:

Pukeutumalla militantisti, mustiin reisitaskuhousuihin ja huppariin sekä tekonahkaiseen maihinnousukenkiin, käyttäytymällä mielenosoituksissa aggressiivisesti ja ”uhoamalla” aktivistien kesken ”deeraan” (DA eli direct action eli suora toiminta – Panu Luukan tarkennus) välttämättömydestä, pojat omalta osaltaan rikkovat mielikuvaa eläinaktivismista ”tunteellisten tyttöjen” toimintana. Olemuksellaan ja toiminnallaan he viestittävät, että pehmeitäkin arvoja voi ajaa kovilla keinoilla.³⁵

Pikkutyttö-imagoin vastainen puhe- ja pukeutumiskulttuuri on haastanut tämän ulkoapäin tuotetun käsityksen. Yksilötasolla jokainen toimija toki on valinnut oman pukeutumistyyliinsä. Toisaalta myös korostetun feminiininen pukeutuminen on voinut myös herättää kummastusta. Kun alkuperäiset kettutyöt astuivat julkisuuteen peruukein ja kukkamekoin varustautuneina, nousivat sukupuoliroolit jälleen keskustelunaiheeksi.³⁶

Naisvoimaa

Kovilla keinoilla pehmeiden arvojen ajaminen ja uhoaminen on ollut tiettyssä mielessä myös poikien ”oikeus”. Yksi haastateltavistani kuvasi, että toiminnassa ”kaikista kovimmaksi” toimijaksi määrityksi se, joka uhosi kaikista eniten. Myös *Muutoksen kevät* -lehden Naisena vaihtoehtoliikkeessä -jutussa uhokulttuuri nostettiin esille.

Pojat uhoaa eri tavalla kuin tytöt ja huomattavasti enemmän. Sellainen poika joka vain uhoaa, saa paljon arvovaltaa, mutta kun taas joku tyttö

PIA LUNDBOM

tekee paljon työtä järjestön eteen mutta ei uhoa, häntä ei juurikaan arvosteta eikä hänen sanansa paina.

Ajatus poikien tai miesten maskuliinisesta uhokulttuurista nostattaa samalla mieleen kysymyksen siitä, mitä tytöillä sitten on ollut valtiokorttinaan, jos pojat voivat uhoamisen kautta saada katu-uskottavuutta ja toimintatilaa. Onko tytöillä mahdollisuus olla uskottavia toimijoita ainoastaan toimimalla poikkeuksellisen radikaalisti? Haastateltavieni mielestä tyttöjen olisi pitänyt ja pitäisi rohkeammin ottaa osaa keskusteluun ja jättää osa kritiikistä omaan arvoonsa. Mira kertoi kokouksissa hiljaa istuvista tytöistä. Naiset eivät välttämättä olleet halunneet olla huomion keskipisteenä ja ovat siksi jättäneet tuomatta mielipiteensä esille.

[...] tytöt eivät uskalla tuoda mielipiteitään julki. Eivät lähde esittelemään mielipiteitään. Tyttöjen tulisi olla rohkeampia eikä välittää tai oikeastaan ottaa nokkiinsa toisten kommentteista. Saa pojatkin niitä! (Mira)

Eläinoikeustoiminnassa on haastateltavieni mukaan ollut mukana varsin vahvoja naisia, jotka ovat olleet keskeisesti mukana erilaisissa kampanjoissa. Sukupuolen sijasta muut henkilön persoonaan liittyvät ominaisuudet ovat vaikuttaneet asemaan liikehdinnässä. Merkitykselliseksi tekijäksi on noussut se, kuka on ollut innokas toimimaan jonkun kampanjan eteen ja ottanut vastuun kantaakseen toiminnan onnistumisesta. Erilaisten tapahtumien järjestäminen on haastateltavieni mukaan ollut kovaa työtä, josta ei ole saanut paljon kiitosta. Päätösten tekijä on voinut myös saada osakseen kaiken kritiikin, jos joku kampanja tai suunniteltu toimintamuoto ei ole toteutunut suunnitellulla tavalla.

Eläinoikeusliikkeessä on myös vahvoja naisia, itse tunnen pari erittäin läheisesti. He työskentelevät rinta rinnan poikien kanssa, ideoivat ja toteuttavat omia juttujaan. (Jaana)

Ehkä kyse on siis omasta asennoitumisesta. Se kuka tekee, tietyllä tavalla joutuu joskus myös päättämään viime hetken asioista, kun maan laajuista kokousta ei saada kasaan. (Anu)

Kettutyttöjä vai naisaktivisteja?

Liikehdinnän sisällä kokemukset oman toiminnan uskottavuudesta vaihtelivat. Siinä missä yksi haastatelluista koki liikehdinnän olevan elitistinen ja seksistinen sekä vallanhaluisten ihmisten kahmivan kaikki merkitykselliset kontaktit itselleen, toisen mielestä tilanne oli demokraattisempi. Juho Vuori kuvaa *Ydin*-lehden artikkelissaan, että demokraattisen toimintakulttuurin luominen oli yksi eläinoikeusliikehdinnän tavoitteista, joissa onnistuttiin vaihtelevasti.³⁷ Marika koki saaneensa äänensä kuuluville, eikä hän pitänyt ongelmallisena sitä, että jotkut toimijat olivat enemmän julkisuudessa kuin toiset.

Itse en koe, että olisin tyttönä saanut asiat huonommin läpi. Tosin ei minusta sitten ole kritisoimaan asioita, joissa en ole itse ollut mukana. Varmasti järkevät ja toimivat ideat otetaan lämmöllä vastaan. Sitä en ole pohtinut että onko tyttöjen ideat yhtä realistisia kuin poikien. Ja en tiedä että onko tytöt valmiita osallistumaan kaikkiin tapahtumiin. Kyllähän jokaisella toimintamuodolla ja jutulla on omat tekijänsä. Ja tietenkin radikaaleimmat jutut ja teot aina puhuttaa, myös mediassa, ja muut yhtä tärkeät tai tärkeämmätkin jutut painetaan villaisella. Kiitosta saa ehkä harvoin. On itse osattava kiittää itseään ja olla tyytyväinen siihen mitä tekee. (Marika)

Kyllähän usein ns. paperityöt (OE:ssa [Oikeutta eläimille järjestössä] tarkoitan jäsenrekisterin hoitamista, tiliasioita..) jäävät naisten tehtäväksi, eikä niistä saa kiitosta. Ja usein se näkyvin mediahenkilö (keulahahmo) radikaalissa liikkeessä on mies. (Kaisa)

Eri ihmiset toteuttavat erilaisia kampanjoita, ja kaikki eivät halua toimia samanlaisilla keinoilla. Kun kaikkein radikaaleimmat toimintatyylit ja niiden toteuttajat tulevat huomatuiksi, moni muu toimintakeino saattaa jäädä taka-alalle. Toiminnan jatkumisen kannalta olennaiset asiat, kuten jäsenrekisterin ylläpito, ovat haastateltavieni mukaan esimerkkejä naisten tekemästä näkymättömästä työstä.

Miksi eläinoikeusliikehdintään?

Haastattelemieni tyttöjen näkökulmasta esimerkiksi julkisuuden tavoittelu tai nuoruuden vallattomuus eivät olleet toimintaa selittäviä tai toimimiseen kannustavia tekijöitä.³⁸ Eläinoikeusliikehdintään mukaan lähtemisen perusteet olivat haastateltavillani hyvin samansuun-

PIA LUNDBOM

taiset: halu tehdä jotain konkreettista paremman maailman puolesta. Haastattelemani Heli kertoi olleensa pitkään kiinnostunut toimimaan eläinten puolesta. Hänelle toimintaan jo osallistuneet ystävät olivat kannustin lähtee mukaan Oikeutta eläimille -järjestöön.

Mulla oli ystävät sillee mukana ja ne oli jotkut mukana vähän niinku perustamassa sitä. Kavereitten kautta tulin liittyneeksi tai kiinnostuneeksi siitä [...] (Heli)

Mulla on ehkä ollu silleen niinku monilla muilla, [...] et se eläinoikeusjärjestö on se ensimmäinen järjestö mihin on liittynyt... Ensimmäinen kansalaisjärjestö, semmonen, mis on ollu mukana. Ton OE:n lisäksi mä olin välissä Vegaaniliitossa aktiivisesti mukana. (Johanna)

Haastateltavillani oli ollut erilaisia vaiheita aktivismuurallaan. Esimerkiksi haastateltu Johanna kertoi Oikeutta eläimille -yhdistyksen olleen hänelle ensimmäinen järjestö, missä hän oli toiminut. Oikeutta eläimille -järjestön kautta hän tuli sitten liittyneeksi myös Vegaaniliittoon. Eija puolestaan kertoi menneensä Oikeutta eläimille -yhdistykseen keväällä 1995, heti yhdistyksen perustamisen alkuvaiheessa. Sitä ennen hän oli osallistunut luonnonsuojelutoimintaan, muun muassa Luonto-Liitossa.

Siis joskus 16-vuotiaana, ku mä olin ollu järjestökuvioissa ehkä noin vuoden mukana, niin mä... Siis tavallaan silloin myös Suomessakin nousi eläinoikeusliike ja Oikeutta eläimille -yhdistyksessä mä olin mukana ihan perustamisesta lähtien. Ja sit siinä oli sellainen parin vuoden, tavallaan mä olin näkemässä sen eläinoikeusliikkeen nousun ja tuhon [...] Mut mä jo silloin, jotenkin otin siitä etäisyyttä siitä fanaattisuudesta, ehkä just sen takia, että se ei mulle koskaan ollu se ainoa tapa toimia, koska mulla oli niin vahva pohja just sitte yleensä luonnonsuojelupuolella. (Eija)

Eijan suhtautuminen eläinoikeustoiminnassa mukana oloon oli hyvin analyttinen, hänen mielestään eläinoikeusliikehdintä ”päätyi” Oimattilan laukauksiin 6.12.1997.³⁹ Hänen mielestään eläinoikeusaktivismiin suurimpana ongelmana oli liian mustavalkoinen ajattelu, itsekkyyttä ja vahvojen viholliskuvien tuottaminen. Eija kertoi olevansa edelleen mukana eläinoikeustoiminnassa, vaikka ei enää käynytkään esimerkiksi turkisten vastaisissa mielenosoituksissa tai ko-

Kettutyttöjä vai naisaktivisteja?

kouksissa. Hanna kuvasi arvojensa pysyneen vuosien aikana samoina, mutta keinovalikoimaan oli vaikuttanut iän lisääntyminen ja perhelanteen muutos. Perheen perustamisen jälkeen hän kertoi olleensa mukana järjestökentällä satunnaisesti ja toimineensa lähinnä kotoa käsin lehtiin kirjoittamalla.

Tietenkin nyt, kun mulla on lapsi, sitte sen myötä ne mun toimintatavat on muuttunu, ei enää oo niin tiiviisti mukana järjestöissä, toimii oikeestaan enemmän kotoa käsin. (Hanna)

Politiikkaa eikä peukaloiden pyörittelyä

Kettutyöttelyn lisäksi myös nuoriksi puhuttelemisen on toisinaan ollut aktivismin vähättelyä. Sekä kettutyöttelyyn että nuoruuden vuoksi tapahtuvaan toiminnan mitätöimiseen toimijat itse ovat vastanneet monin eri tavoin, esimerkiksi pyrkimällä argumentoimaan selkeistä eläinten asemaan ja kohteluun liittyvistä epäkohdista. Vähättelyn ja terroristisen leiman vuoksi osa toimijoista on haastateltavieni arvion mukaan jättäytynyt pois liikehdinnästä ja siirtynyt toimimaan jollakin toisella areenalla. Toimijalle itselleen aktivismikentälle lähteminen oli saattanut tarkoittaa suurta elämänmuutosta. Kansalaistoiminnan lisäksi ruokavalio oli saattanut muuttua, samoin kuin ystäväpiiri. Meira painotti haastattelussa, että varsinkin aluksi oma innostus oli valtava ja usko muutokseen suuri. Meiran mukaan kesti aikansa havaita, että maailmaa ei muuteta hetkessä.

Haastateltavani määrittivät toimivansa poliittisesti ja vaikuttavansa yhteiskunnallisiin epäkohtiin. He pitivät puoluepolitiikkaa jäykkänä ja hitaana vaikuttamiskanavana. Kansalaisaktivismi oli heidän mielestään konkreettisempi toimintaväylä.⁴⁰ Mari määritteli aktivisminsa poliittiseksi vaikuttamistavaksi.

Mun mielestä oikeestaan kaikki toiminta, mitä me ajatellaan, sehän on poliittista, oikeestaan kaikki ratkaisut on poliittisia ratkaisuja. Kaikki mitä me tehdään se on politiikkaa. (Mari)

Eläinaktivismia ei ole aina tulkittu poliittisen toiminnan muotona eikä edes laillisia keinoja käyttäviä aktivisteja ole välttämättä nähty

PIA LUNDBOM

poliittisesti aktiivisina kansalaisina. Lyökö eläinaktivismiin pikkutyttö-imago epäpoliittisen leiman koko liikehdinnän toimintakentälle? Omassa aineistossani aktivismi määrittyi varsinaista perinteistä poliittista toimintaa täydentäväksi osallistumismuodoksi. Haastateltavani argumentoivat oman toimintansa perusteet ja vaikuttimet selkeästi. Anne kertoi tienneensä jo hyvin nuorena haluavansa toimia luonnon ja ympäristön puolesta. Järjestöissä toimiminen oli hänelle itselleen kaikkein merkityksellisin seikka ja määrittä keskeisimmin sitä, kuka hän on.

Mä tiesin jo niin nuorena, mitä mä haluan tehdä ja kun mä pääsin noihin järjestöihin, niin sen jälkeen mikään muu ei oo ollu eikä oo vielääkään niin merkityksellistä. (Anne)

Ulkoapäin tuleva marginalisointi typeriksi kettutyttöiksi tuntui haastateltavieni mielestä kohtuuttomalta. He kritikoivat esimerkiksi sitä, miten useimmiten toiminnan taustalla olevat moraaliset ja yhteiskunnalliset tekijät oli jätetty muun muassa uutisointien ulkopuolelle.⁴¹

Haastateltavani olivat saaneet kritiikkiä elämäntapavalinnoistaan. Etenkin tyttöjen kasvissyönti oli kohdannut vastustusta ja vähättelyä lähipiirissä. Tyttöjen kasvissyöntiä oli saatettu pitää enemmänkin muoti-ilmiönä kuin rationaaliseen ajatteluun perustuvana henkilökohtaisena valintana. Esimerkiksi haastateltu Maria oli haastatteluhetkellä ollut kasvissyöjänä useamman vuoden, mutta hän kävi edelleenkin vanhempiansa kanssa kädenvääntöä elämäntapansa vuoksi. Elämäntavallisen valinnan perusteleva omille vanhemmille ei ollut Marian mielestä ollut helppoa.

Mun vanhemmat oli aika paljo mun kasvissyöntiä vastaan, ne ihmetteli sitä tosi paljon ja ne ihmettelee sitä edelleen [vuosien jälkeen], mut ehkä ne on oppineet hyväksymään sen, että siitä on tullu mun elämäntapa. Ne on niinku sanonu siitä, että lopeta se pelleily. (Maria)

Kettutyttöistä aktivistinaisiin

Kiltit ja tunnolliset tytöt sekä pahat, ohjailevat pojat on ollut eläinliikehdinnän alusta alkaen kohtaama stereotypia. Tytöt on nähty

tunteen palosta toimivina ja johtajien seurailijoina. Eläinaktivistiksi itsensä identifioiminen on leimannut toimijan radikaaliksi aktivistiksi. Eläinaktivistityttö puolestaan on välittömästi määrittynyt kettutyttöksi. Olla eläinaktivistinainen ei tarkoita automaattisesti sitä, että henkilö tekee vapautusiskuja tai että henkilö on kettutyttö. Radikaali tyttöys on kuitenkin määrittynyt julkisessa keskustelussa tarkoittamaan kettuhäkkejä aukovien tai kaneja varastavien naisaktivistien toimintaa. Aineistoni kautta radikaaliksi toiminnaksi kuitenkin määrittyy ennen kaikkea uudenlaisten toimintakeinojen hyödyntäminen. Radikaali tyttöys ei näy millään yhdellä ainoalla tavalla. Radikaali tyttö voi siten määrittyä tarkoittamaan sekä henkilöä, joka elämäntavallisten valintojensa kautta politikoi, että henkilöä, joka on ”täyspäiväaktivisti”.

Eläinsuojelutoiminta on lähtökohtaisesti ollut aina enemmän tyttöjen kuin poikien toimintaa, eräänlainen feminiininen yhteiskunnallisen toiminnan kenttä. Eläinoikeusliikkeessä esiin tulleet maskuliiniset otteet, kuten uho ja taisteluretoriiikan hyödyntäminen, ovat haastaneet perinteisen käsityksen kilttien tyttöjen eläinten hoivavietistä. Sukupuolen kannalta tarkasteltuna eläinoikeusliikkeen sisällä vaikuttaa olevan samanlaisia ongelmia kuin missä tahansa muussakin yhteiskunnallisessa toiminnassa. Liikkeen hierarkiattomuus saattaa paikka paikoin toteutua vain retorisella tasolla käytännön tilanteen ollessa jotain aivan muuta. Haastateltavieni mukaan tyttöjen oma toiminta vaikuttaa siihen, miten heitä liikkeen sisällä kohdellaan.

Myös eläinaktivistien pyyteettömydestä on keskusteltu paljon. Aktivismin sekä kokonaisuudessaan kärsimyksen vähentämiseksi suuntautuvan toiminnan on ajateltu olevan turhan kevyin perustein määriteltyä, epä-älyllistä ja emotionaalista.⁴² Yksittäisten toimijoiden päämäärät ja keinot eroavat niin kuin missä tahansa muussakin yhteiskunnallisessa toiminnassa. Perinteiset ja radikaalimmat toimintakeinot eivät ole toisiaan poissulkevia. Omat haastateltavani nostivat esille erilaisten toimintakeinojen olemassaolon välttämättömyyden.

Sukupuolen kannalta eläinoikeusliikkeen toimiminen on oman identiteetin määrittelyn lisäksi kamppailua ulkopuolelta tuotettua leimaa vastaan. Aineistoni kautta toimijoiden keskeiseksi haasteeksi määrittyy se, miten ulkopuolelta tuotettuja identifiointitapoja voidaan murtaa varsinaisen asian kuulemiseksi. Ulkoapäin annettu

PIA LUNDBOM

typerän ja tunteellisen kettutyön leima on ollut toimijoiden oman identifioinnin vastainen. Aktivismi on toimijoille itselleen ollut ennen kaikkea väylä politikoida tärkeiksi koetuista asioista. Kyse ei ole ollut pelkästään eläimistä ja eläinten hyvinvoinnin lisäämisestä, vaan kritiikin esittämisestä nykyiselle teknokraattiselle yhteiskunnalle. Kettutyttö politikojana on kuitenkin ristiriitainen yhdistelmä. On mielenkiintoista nähdä, miten suhtautuminen aktivisteja ja aktivismia kohtaan muuttuu ajan saatossa, kun ”kettutyttöistä” tulee aktivistinaisia.

Haastateltavillani toimintakeinot olivat muuttuneet elämänvaiheiden mukana. Aluksi lentolehtisten jakaminen ja mielenosoittaminen saattoivat olla olennaisimpia toimintamuotoja. Myöhemmin lehtikirjoittelusta oli saattanut muotoutua paljon tärkeämpi keino toimia. Kahdella haastateltavillani alkuaikojen ”fanaattisuus” oli muuttunut maltillisemmaksi mediatyöskentelyksi. Eeva pohti eläinoikeustoiminnan suhdetta muihin yhteiskunnallisiin liikkeisiin ja vertasi eläinoikeusaktivismia taistolaisuuteen. Eevan mielestä oman eläinaktivisminsa samoin kuin muiden aktivistien ajoittaisen fanaattisuuden on pystynyt huomaamaan vasta jälkikäteen.

[...] se eläinoikeusliike, mut siitä oikeesti mä puhun siitä ihan niinku noi taistolaiset puhuu taistolaismenneisyydestä, että niin [...] Olimme niin nuoria, niin fanaattisia ja niin sokeita ja enään minä en ole lainkaan sellainen. (Eeva)

Aktivismi oli haastateltavieni mukaan yksi merkittävimmistä asioista heidän elämässään, eikä yksikään uskonut lopettavansa kansalaistoimintaa kokonaan.

Viitteet

1. Haluan kiittää kaikkia haastateltaviani sekä sähköpostitse tiedusteluihini vastanneita suuresta avusta! Artikkelini kommentoinnista kiitokset Pertti Lappalaiselle ja Tiina Rättilälle.
2. Eläinterroristit saatava kuriin. Mielipidekirjoitus. *Pohjalainen* 18.10.2001.
3. Myös turkistytöt, terroristit, tarhakommandot, tarhavandaalit, militantti-vegaanit ja monia muita on ollut esillä. Ks. Väisänen 2001.
4. Kärjistän tässä hieman, aktivisteista on monissa kirjoituksissa puhuttu tietämättöminä nuorina. Ks. myös Väisänen 2001.

Kettutyttöjä vai naisaktivisteja?

5. Ks. myös Lehto 2001.
6. Ks. Bergman 1998, 171.
7. Tässä tekstissä hyödynnän aineistona lähinnä kolmen naisaktivistin haastatteluja. Tunnistamisen estämiseksi kaikki tyttöjen nimet ovat pseudonymejä ja ne vaihtelevat eri sitaateissa. Analyysi pohjautuu kuitenkin koko aineistooni.
8. Pro graduista lähinnä Panu Luukan ja Anne Väisänen tutkimuksissa sukupuoli on yksi keskeinen tarkastelun kohde. Panu Luukan tutkimus on laaja-alainen kuvaus suomalaisesta eläinoikeusliikehdinnästä. Anne Väisänen pro gradu -työssä tarkastellaan sitä, miten aktivistien sukupuoli ja muut henkilökohtaiset ominaisuudet merkityksellistyvät eläinaktivismikeskustelussa. *Muutoksen kevät* -lehden numerossa 7 (1997) käsitellään ainakin kahdessa tekstissä sukupuolen ja aktivismin linkittymistä. Tässä tekstissäni hyödynnän ko. lehden tekstejä Naisena vaihtoehtoliikkeessä -artikkelia, jonka on kirjoittanut Elina Mikola neljän vaihtoehtoliikkeessä toimivan naisaktiivin keskustelun pohjalta sekä "Olen tavallinen nainen" -artikkelia, joka on suoran toiminnan aktivistin, "Pian", haastattelu.
9. Tätä on tarkoitus tuoda esille haastattelusitaattien kautta. Haastatteluja on täydennetty sähköpostikeskusteluihin.
10. Kettutarhoihin iskeneet tytöt: Me halusimme antaa ketuille mahdollisuuden elämään vapaudessa. STT. *Lapin Kansan* 26.7.1995.
11. Väisänen 2001.
12. Väisänen 2001.
13. Ks. myös Väisänen 2001.
14. Tuomivaara 1998, 43.
15. Ks. Durkheim 1982, 99.
16. Ks. Honkatukia 1998.
17. Notko 2000, 17.
18. Ks. Väisänen 2001.
19. Mikola 1997. Naisena vaihtoehtoliikkeessä teksti. *Muutoksen kevät* nro 7, <http://kulma.net/mkevat/naisena.html>. 1.2.2002.
20. Kiinnitin huomioni varsinkin materiaalinkeruun alkuvaiheissa siihen, että kokouksissa, mielenosoituksissa tai eläinoikeusleirillä tyttöjen määrä oli moninkertainen poikiin verrattuna. Yhtenä esimerkkinä voi mainita Piekämäen eläinoikeusleirin marraskuulta 1997. Leirin 88 osallistujasta 69 oli naisia ja 19 miehiä.
21. Ks. Konttinen & Peltokoski 2000.
22. Tuomivaara 1998, 28.
23. Eräs haastateltavani toi syksyllä 2000 haastattelussa esille, että uhoavilla pojilla on korkeampi asema uudessa radikaalissa liikehdinnässä kuin "puurtavilla" tytöillä. Haastateltavani piti tilannetta ongelmallisena, koska hänen mielestään tytöt olivat tiettyssä mielessä jääneet ajatuksiineen alakynteen.
24. Mikola 1997. Naisena vaihtoehtoliikkeessä teksti. *Muutoksen kevät* nro 7, <http://kulma.net/mkevat/naisena.html>. 1.2.2002.
25. Väisänen 2001, 7.
26. Ks. Gordon & Lahelma 1992.
27. Itsehallinnolliset eläinoikeusaktivistit, *Muutoksen kevät* 21, 15.

PIA LUNDBOM

28. Esim. Kröger 1996.
29. Luukka 1998.
30. Olen tavallinen nainen. Suoraa toimintaa toteuttavan naisaktivistin haastattelu. *Muutoksen kevät* nro 7, <http://kulma.net/mkevat/tavallin.html>. 1.2.2002.
31. Eläinsuojeluliitto Animalia on protestoinut julkisesti Marimekon toteuttamaa Grünstein Product Oy:n hankintaa (www.animalia.fi). Animalia on laillisin keinoin toimiva eläinsuojelujärjestö, joka ei hyväksy ilkeiden tekojen tekemistä.
32. Marimekko vaatii aktivisteilta vahingonkorvauksia myynninmenetyksestä. Marimekon mielestä myynninmenetykset aiheutuivat 12.5.2001 järjestetyssä mielenosoituksessa Kämp-Gallerian myymälässä, jonka yhteydessä syytetyt kahliutuivat pyörän D-lukoilla kiinni myymälän hyllyrakenteisiin. (www.oikeuttaelaimille.net)
33. Luukka 1998.
34. Luukka 1998.
35. Luukka 1998.
36. Ks. Väisänen 2001.
37. Vuori 2001.
38. Valittujen Palojen Taloustutkimus Oy:llä teettämässä kyselytutkimuksessa selvitettiin kansalaisten näkemyksiä esimerkiksi aktivistinuorten motiiveista. Vastaajista 27 % piti aktivistien toiminnan ensisijaisena vaikuttimena julkisuuden tavoittelua ja 26 % arveli eläinaktivistien toimivan ensisijaisesti myötätunnosta eläimiä kohtaan. Nuoruuden vallattomuuden näki toiminnan perusteena 23 %, ja 16 % määritteli suurimmaksi tekijäksi kasvatuksen puutteen. Tämän kyselyn mukaan aktivisteille pitäisi antaa lisää kasvatusta ja iän lisääntyminen puolestaan karsii vallattomuuden. Ks. Sirkiä 1998.
39. Orimattilassa 6.12.1997 viisi aktivistia iski tarhaaja Markku Kuisman tilalle. Kyseessä oli neljäs isku samalle tarhalle. Kuisma ampui haulikolla pakoon lähteneitä aktivisteja. Yksi aktivisteista loukkaantui vakavasti, kaksi lievästi. *Helsingin Sanomat* 7.12.1997.
40. Yhteiskunnallisten liikkeiden toimijoiden keskuudessa kritiikkiä puoluepolitiikkaa kohtaan on esitetty ennenkin. Esimerkiksi Talaksen ystäväistä suurin osa oli poliittisesti sitoutumattomia. Puoluepolitiikkaa ei koettu kiinnostavaksi, vaan se nähtiin tylsähkönä. Ryhmän keskuudessa vallitseva ajatus oli, että yhteiskunnassa voi tuloksellisesti toimia ja vaikuttaa puolueiden ulkopuolella. Ks. Järvikoski & Nykänen 1991.
41. Ks. myös Lundbom 2001.
42. Ks. esim. Laura Kolben kirjoitus *Yliopisto* -lehdessä 20/1995.

Kirjallisuus

- Bergman, Solveig (1998) Naisliikkeen moninaisuus. "Uusi" suomalainen naisliike yhteiskunnallisena liikkeenä. Teoksessa *Uudet ja vanhat liikkeet*. Toimittaneet Kaj Ilmonen ja Martti Siisiäinen. Vastapaino, Tampere.
- Durkheim, Emile (1982) *Sosiologian metodisäännöt*. Tammi, Helsinki.

Kettutyttöjä vai naisaktivisteja?

- Eläinaktivistit irti Marimekon kaiteesta. STT. *Kaleva* 12.5.2001.
- Eläinterroristit saatava kuriin. Mieliopidekirjoitus. *Pohjalainen* 18.10.2001.
- Gordon, Tuula & Lahelma, Elina (1992) Tyttöjen toiseus opetuksessa ja koulutuksessa. Teoksessa *Letit liehumaan. Tyttökulttuuri murroksessa*. Toimittaneet Sari Näre ja Jaana Lähteenmaa. Tietolipas 124. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki.
- Honkatukia, Päivi (1998) Tyttöjen tylsät rikokset. *Nuorisotutkimus* 16 (4), s. 46–47.
- Järvikoski, Timo & Nykänen, Hannele (1991) Talaksen Ystävät yhteiskunnallisen toimintaryhmänä. *Nuorisotutkimus* 9 (1), s. 21–27.
- Kettutarhaaja ampui haulikolla tunkeilijoita Orimattilassa. Kolme loukkaantui. STT. *Helsingin Sanomat* 7.12.1997.
- Konttinen, Esa & Peltokoski, Jukka (2000) Ympäristöprotestin neljännen aallon sielunmaisema. *Sosiologia* 37(2), s. 111–129.
- Kolbe, Laura (1995) Kettutyöt yhä tapetilla. *Yliopisto-lehti* 20. http://www.helsinki.fi/lehdet/yolehti/1995_20/ylrost.htm. 5.2.2002.
- Kröger, Leea (1996) Miksi nuoret rupeavat kettutyttöiksi? *Virke* 32(5), s. 44–45.
- Lehto, Jorma (2001) Suomessa ei tarvitse pelätä. "Terrorismi turhan hieno nimi turkistarhaiskuille". *Pohjalainen* 13.9.2001.
- Lundbom, Pia (2001) Yksi kaikkien ja kaikki yhden puolesta? Eläinoikeusliikeddinnän solidaarinen yhteisöllisyys. Teoksessa *Vallattomat marginaalit. Yhteisöllisyyksiä nuoruudessa ja yhteiskunnan reunoilla*. Toimittanut Minna Suutari. Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura, Helsinki.
- Luukka, Panu (1998) *Ei ole oikeutta, on vain me! Radikaali eläinoikeusliike Suomessa*. Valtio-opin pro gradu. Helsingin yliopisto verkkojulkaisut. <http://ethesis.helsinki.fi/julkaisut/val/yleis/pg/luukka/eioleoik.html>. 1.4.2002.
- Notko, Marianne (2000), Tyttöjen suhde väkivaltaan ja aggressioon. *Nuorisotutkimus* 18(1), s. 17–25.
- Oikeutta eläimille -järjestön kotisivu www.oikeuttaelaimille.net 25.4.2002.
- Siisiäinen, Martti (1998) Uusien ja vanhojen liikkeiden keinovalikoima. Teoksessa *Uudet ja vanhat liikkeet*. Toimittaneet Kaj Ilmonen ja Martti Siisiäinen. Vastapaino, Tampere.
- Sirkä, Asko (1998) Suora toiminta, väärät keinot. Valitut palat tutki: eläinaktivismi on uhka koko yhteiskunnalle. *Valitut Palat* 5/1998. <http://www.valitutpalat.fi/lehti/lehti9805/artikkeli01.html>. 30.1.2001.
- Tuomivaara, Salla (1998) Osa 1. Teoksessa Tuomivaara Salla & Purmonen Joni (1998) *Ulos häkeistä! Kaksi näkökulmaa uuden eläinliikkeen sisältä*. Tammi, Helsinki.
- Vuori, Juho (2001) Eläinaktivismi – 1990-luvun radikaaliliike. *Ydin* 35(6), s. 30–31.
- Väisänen, Anne (2001) *Pörrökettupartio. Katsaus eläinoikeuskajien lehti-uutisointiin*. Sosiologian julkaisematon pro gradu -tutkielma. Kuopion yliopisto.

II

ELÄINAKTIVISMI JA POLIITTINEN OSALLISUUS. IDENTITEETIPOLITIIKKA RADIKAALILIIKKEESSÄ.

Pia Lundbom & Jarmo Rinne 2003

Teoksessa Juppi, Pirita, Peltokoski, Jukka & Pyykkönen, Miikka (toim.)
Liike-elämää. Vastakulttuurinen radikalismi vuosituhannen vaihteessa.
SoPhi. 182-210

Uudelleenjulkaisuun on SoPhin suostumus

Pia Lundbom & Jarmo Rinne

ELÄINAKTIVISMI JA POLIITTINEN OSALLISUUS *Identiteettipoliittikkaa radikaaliliikkeessä?*

Oletko sinä osallinen kysyy Oikeutta eläimille -yhdistyksen lentolehtinen. Mustavalkoisessa lehtisessä on nyljetyn ketun kuva, protestointikohteena on turkistarhaus. Kysymys on kohdistettu kenelle tahansa ja siten vastuu eläinten kohtelusta ulotettu koskemaan jokaista mahdollista turkisten kuluttajaa. Eläinsuojeluliitto Animalian lentolehtisessä puolestaan sanotaan: ”*me välitämme koirista... mutta myös kaikista muista eläimistä*”. Toimintakeinojen osalta Oikeutta eläimille -yhdistyksen ja Animalian toiminnassa on merkittäviä eroja, mutta lentolehtisten kautta esille tuleva sanoma on pääpiirteittäin sama: eläimet ansaitisivat parempaa kohtelua. Häikeissä eläimillä on liian pienet tilat, eikä siksi ”*utelias ja aktiivinen kettu voi juosta tai saalistaa*” tai ”*koekani mahdu ojentamaan edes jalkojaan suoriksi laboratorion häkissä*”, kuten Animalian lentolehtisessä kirjoitetaan.

Monille suomalaisille eläinten oikeudet ovat etäinen asia: se, että hevosesta tulee meetvurstia tai että delfinaariossa elävä ja esiintyvä delfiini kärsii, ei herätä kaikissa myötätuntoa. Useimmat syövät pihviä sen enempää miettimättä, mitä lautasella oleva liha on aiemmin ollut. Monia sen sijaan on selkeästi ihmetyttänyt into, jolla eläinoikeusliikkeen nuoret toimijat puhuvat eläinten oikeuksista aikana, jona monet ihmisetkin ovat ahdingossa.

Tässä tekstissä tarkastelemme eläinaktivismia poliittisen osallistumisen muotona sekä tämän osallistumisen identiteettiä rakentavaa vaikutusta. Eläinten oikeuksia koskeva keskustelu ja toiminta on yksi nykyisen radikaaliliikkeen esille nostamista teemoista. Näemme eläinoikeustoiminnan *uuden politiikan* toimintakulttuurina. Aktivismin poliittinen luonne ja ilmiasu eroavat perinteisesti poliitikaksi mielletystä toiminnasta ja aiemmista poliittisista liikkeistä. Puolueiden asemesta uusien poliittisten teemojen esiin nostajiksi ovat nousseet poliittiset liikkeet tai vähemmän muodollisesti ja institutionaalisesti

organisoinut poliittinen liikehdintä. Samalla poliittinen toiminta on saanut uusia muotoja, mikä näkyy muun muassa edustuksellisen demokratian ulkopuolella tapahtuvana kulutus- ja elämäntapapolitiikointina. Tätä ilmiötä voidaan kutsua uudeksi politiikaksi (ks. Martikainen & Wass 2002, 19).

Uusi politiikka kritisoi vakiintuneita poliittisia tyylejä ja hallinnon tapoja. Esimerkiksi Zilliacus (2001, 27) kirjoittaa, että uusi politiikka viittaa poliittisen käytöksen arvopohjaisiin muutoksiin, jotka ovat ylittäneet perinteisiä politiikan jakolinjoja 1960-luvun lopusta lähtien ja jotka ovat osaltaan synnyttäneet läntisissä demokratioissa uusien puolueiden ja yhteiskunnallisten liikkeiden vyöryn. Periaatteessa se myös tarkoittaa, että moninainen joukko uusia poliittisia kysymyksiä ja ideologioita, kuten esimerkiksi ympäristönsuojelu ja feminismi, ovat nousseet julkisuuteen käsi kädessä poliittisissa arvoissa, normeissa ja osallistumisessa tapahtuneiden muutosten kanssa. Hellerin ja Fehérin (1988, 8–9) mukaan perinteisesti ymmärretty politiikka on yhä enemmän muuttumassa markkinavetoiseksi ja politiikasta on tullut taloudellisen kehityksen takaaja: tämä määrittää enenevästi sitä, mitä politiikassa on mahdollista tehdä. Uudessa politiikassa sen sijaan korostuvat *ei-materiaaliset* arvot, henkilökohtaisuus, aktiivinen kansalaisuus, osallistuminen ja itsensä toteuttaminen (esim. Rubin 1994; Byrne 1997, 14; Rättilä 2001, 191; Martikainen & Wass 2002, 19–20).¹

Käytännössä eläinoikeusliikehdinnän toimintakulttuuri vastustaa monia asioita – tai kääntäen – puolustaa monia kysymyksiä. Radikaaliliikehdintä onkin luokiteltavissa vastakulttuuriksi (ks. Lindholm 1998), joka pyrkii saamaan aikaan muutoksia nykyisissä ”toisia” alistavissa olosuhteissa. Kuten muutkin yhteiskunnalliset liikkeet, nojautuu uusi eläinliikehdintä olemassa oleviin ajatus- tapoihin ja käytäntöihin saattaessaan ne kyseenalaisiksi (Ilmonen 1998, 25). Nykyisten liikkeiden ryhmät eivät ole kuitenkaan ainoastaan organisatoris-poliittisia toimintavälineitä, vaan samalla myös persoonallisen samaistumisen kohteita (ks. Konttinen 1999, 21). Liikkeet ja varsinkin ryhmät, jotka muodostavat liikkeitä, mahdollistavat erilaisten identiteettien kautta erilaisten poliittisten toimintamuotojen käyttämisen ja noudattamisen. Käytännössä tällainen *elämänpolitiikka* liittyy yksilötasolla ennen kaikkea elämän hallintaan eettisesti hyväksyttävällä ja globaalit ongelmat huomioonottavalla tavalla (esim. Giddens 1991, 214–215; Roos 1998, 30).

Usein yhteiskunnallisia liikkeitä käsittelevässä diskurssissa ekologisia tai kulttuurisia arvoja puolustavia liikkeitä puhutellaan uusiksi yhteiskunnallisiksi liikkeiksi. Esimerkiksi Kaj Ilmonen kirjoittaa, että uudet liikkeet ovat asemoineet politiikkansa toisin kuin vanhat liikkeet: ne eivät esitä kokonaisvaltaisia poliittisia ohjelmia, eivätkä vaadi kuin osittaisuudistuksia. Näin ollen ne pystyvät ankkuroimaan oman toimintansa perinteisen politiikan ”alapuolelle”, arkielämään ja esiintymään paremman tulevaisuuden puolustajina. Samalla ne kui-

tenkin esiintyvät myös perinteisen politiikan ”yläpuolella”, metapoliittisina voimina vaatimalla muutoksia länsimaiseen elämäntapaan, sen vinoutumiin ja epäkohtiin (konsumerismiin, produktivismiin, patriarkaattiin jne.), eli asioihin, joita mikään poliittinen voima ei kykene yksin muuttamaan. (Ilmonen 1998, 27.) Uusien liikkeiden identiteetit eivät ole myöskään yhden superarvon, oikeudenmukaisuuden varassa (mt., 37). Ne tematisoivat useita ja väliin keskenään ristiriitaisiakin arvoja, kuten vapautta, aitoutta, luonnonmukaisuutta ja veljeyttä/siskoutta. Uudet liikkeet säilyttävät identiteetin varaan perustuvan asemansa niin kauan kuin ne ovat oppositioasemassa olemassa oleville asioiden tiloille. Niiden ote luomaansa toimintatilaan säilyy kuitenkin vain, mikäli ne kykenevät saamaan julkisuutta edustamilleen näkökulmille. Uudet liikkeet voivat samalla käytännössä ilmetä kansalaisten arvomaailman ja poliittisen tietoisuuden muutoksina (ks. Bergman 1998, 169).

Käytännössä uuden politiikan liikkeet tuovat politiikkaan *subjektiivista ontologiaa*, eli henkilökohtaisuuden elementin. Poliittinen toiminta saa kimkokkeen yksilöä lähellä olevista ja merkittäväksi koetuista asioista. Liikkeet politisoivat toimijoiden itsensä kokemia yhteiskunnallisia vääryyksiä (Johnston, Laraña & Gusfield 1994, 3). Lisäksi uusia liikkeitä yhdistää se, että ne ovat nousseet osallistujiksi ja toimijoiksi *jälkiteollisella* ajalla. Myös tämä lisää uusien liikkeiden toiminnan kiinnittymistä ei-materiaalisiin arvoihin ja tavoitteisiin – ne jatkavat toimintansa tavoitteiden ja keinovalikoiman osalta 1960-luvulla syntyneiden vaihtoehtoliikkeiden jalanjäljissä (Gusfield 1994, 65; ks. myös Flacks 1994, 342). Joissain tutkimuksissa jatkuvuus nähdään loogisesti suhteessa liikkeen elinkaareen ja todetaan niiden toiminnan ja poliittisen tyylin muuttuvan vain vastaamaan muuttuvia ajan vaatimuksia (vrt. Kalliala 1999, 128; jatkumoajattelun kritiikistä ks. Rinne 1999, 153–154). Toisaalta voidaan perustellusti väittää liikkeiden maltillistuvan elinkaarensa myöhemmissä vaiheissa. Siisiäisen (1996, 36.) mukaan yleensä yhteiskunnallisen liikkeen syntyvaiheessa valtion kohdistuu suoraa painetta. Suhteiden vakiinnuttua suora vaikuttaminen muuttuu vähitellen muodollisemmaksi ja kanavoituu syntyviin järjestöihin ja yhdistyksiin. Siisiäinen kirjoittaa, että käytännön tasolla erilaisia yhteiskunnallisia liikkeitä ja yhdistyksiä ei ole tarpeellista ymmärtää tai tulkita toisensa poissulkevinä.

Eläinaktivistit Tuomivaara ja Purmonen (1998, 32–33) puolestaan katsovat radikaalin eläinoikeusliikkeen syntyneen tarpeesta luoda vaihtoehto olemassa olleiden eläinsuojelujärjestöjen *realismille* eli lähinnä kosmeettiseksi ja toisarvoisiin asioihin keskittyväksi koetulle instituutioiden kautta vaikuttamiselle. Kysyä tietenkin voi, onko eläinoikeusliikkeessä kyse vain aiemman toiminnan reflektoinnista ja muuntumisesta vastaamaan ajan hengen mukaisia vaateita, vai edustaako nykyinen eläinoikeusliike radikaalia katkosta ja muutosta eläinsuojelu ja eläinoikeuskysymyksen toiminnallisessa poliittisessä tyyliässä. Jälkim-

mäistä näkökantaa tuntuisi tukevan se, että nykyinen eläinaktivismi peilaa itseään aiempaan eläinsuojeluliikehdintään ja pyrkii erottautumaan siitä omaa linjaansa ja tyyliänsä etsien sekä nostamalla teemakseen eläinten oikeudet suojelun asemesta.

Tarkoituksemme on tässä tekstissä tarkastella poliittisessa osallistumiskontekstissa tapahtunutta muutosta, liikehdinnän käyttämiä politikoinnin tapoja ja identiteetin tilannesidonnaista määrittymistä. Tekstimme aineistona on havainnointimateriaalia, muutamien aktivistien haastattelusta muodostuva haastattelumateriaali (vuosilta 1997–2000) sekä ns. vaihtoehtojulkaisuja. Edellä mainitut tarkastelun kiintopisteet kiertyvät käsitykseen, jonka mukaan uusissa poliittisissa liikkeissä tuotetaan tai rakentuu aktivisti-identiteettiä. Osallistumiskontekstin muutos yhdistyneenä muuttuviin toiminnan tapoihin luovat samanaikaisesti sekä tilannekohtaista toimija-identiteettiä että mahdollisesti pysyvämpää aktivisti-identiteettiä. Eläinoikeusaktivismi on ottanut asialistalleen uuden poliittisen teeman, eläinten oikeudet, ja käyttää politikoinnissaan epätavallisia keinoja sekä hakee *tyyliään* (käsitteestä Lappalainen 2002).

Poliittinen toiminta jatkuvana arviointina

Uusien liikkeiden poliittinen toiminta perustuu henkilökohtaisesti koettujen, mutta yhteisölliseen elämään vaikuttavien epäkohtien nostamiseen julkiseksi ongelmaksi. Yhteiskunnalliset muutokset tuottavat uudenlaisia ongelmia ja avaavat mahdollisuuksia politisoida elämänpiiriä. Poliittisen toiminnan kärki voi suuntautua esimerkiksi elinympäristön saastumiseen tai *välineellisen ajattelun* mukaisesti toimivaan eläintuotantoteollisuuteen. Uuden politiikan ympäristöliikettä voidaan pitää vastareaktiona teollistuneen yhteiskunnan tuottamiin seuraamuksiin ja ongelmiin (esim. Beck 1995; Ilmonen 1998, 21; ks. myös Melucci 1994, 117–118). Inglehartin mukaan kyseessä on (länsimaisten yhteiskuntien) arvojärjestelmien post-materialisoituminen (Inglehart 1997, 28). Tämä näkyy uusien poliittisten liikkeiden tavoitteenasettelussa. Toiminnallaan uudet liikkeet pyrkivät vaikuttamaan ihmisten asenteisiin, vahvistamaan ja politisoimaan omaa tapansa elää ja olla: siten ne ovat beckiläisen määritelmän mukaisesti *alapolitiikan* edustajia (Beck 1995, 31). Alapoliittisessa toiminnassa konfliktien ja intressien yksilöllistyminen ei merkitse politiikkaan kyllästymistä, vaan vaikuttamista *alhaalta ylös* (mt., 40), jolloin vaarana toki on kaiken läpi-politisoituminen.

Uudet liikkeet pyrkivät siihen, että niiden jäsenet voisivat itse määrätä oman elämänsä suunnasta ja elämisen tavasta ja että liike voi itse vapaasti määritellä

sen, mitä se pitää tärkeänä ja kamppailun arvoisena (von Beyme 1995, 122). Liike toimii siten paitsi poliittisena toimijana, niin myöskin jäsentensä elämäntavan ja -hallinnan välineenä ja vahvistajana. Ajoittainen, sporadinen ja tempoileva kannanilmaiseminen tai julkisuuteen tulo ei kuitenkaan vielä riitä täyttämään poliittisen liikkeen tai liikehdinnän tunnusehtoja. Poliittisella liikkeellä on myös oltava liikettä ajassa ja tilassa sekä poliittisia päämääriä. Eläinoikeusliikkeellä nämä ehdot täyttyvät, joten sitä voidaan pitää poliittisena liikkeenä, jolla on menneisyys, nykyisyys ja tulevaisuus. Poliittinen liike muuttuu temporaalisuuden (mennyt–nykyinen–tulevaisuus -horisontin) myötä *Klasse an sich* -tyyppisestä löyhästä kollektiivisesta mobilisaatiosta, jonka kannattajilla on pelkästään jossain määrin yhteneväisiä tavoitteita tai arvoja, *Klasse für sich* -muotoiseksi ohjelmalliseksi organisaatioksi, jolla on oma identiteetti, poliittinen tyyli, kiinteähenki ja osallistujien jakama yhteinen arvoperusta sekä toimintaympäristö. Poliittinen liike profiloituu tällöin yhteiskunnallisena koosteena, joka pyrkii tulevaisuuden valloittamiseen. (Ks. Rinne 1999, 152.) Eläinoikeusliikehdinnällä on poliittinen ohjelma, mutta se tuskin organisoi- tuu ohjelmalliseksi organisaatioksi, koska se korostaa autonomisuutta, toimintansa paikallisuutta ja on vaikuttanut anarkismin teoriaperinteestä. Lisäksi epämuodollisempi liikehdintä mahdollistaa vapaamman poliittisen toiminnan, koska erilaisten yhteistyöverkoston luominen ja järjestely tilanteen mukaan on joustavampaa järjestäytymättömässä liikehdinnässä (della Porta & Rucht 2002, 6; ks. myös Rättilä 2001, 198). Koheesio eläinoikeusliikehdinnässä, kuten muissakin uusissa post-materiaalisesti orientoituneissa liikkeissä syntyy niin arvojen jakamisesta kuin toiminnan, sen muotojen ja päämäärien mukaan (Luukka 1998; Lappalainen & Rättilä 1998; Byrne 1997, 14; della Porta & Diani 1999, 13–14).

Osa uusista liikkeistä toki organisoi- tuu elinkaarensa myöhemmissä vaiheissa. Samalla toiminta maltillistuu ja kokonaisvaltaisen aktivismin identiteetin tilalle syntyy muita elämää täyttäviä rooleja ja sitoumuksia. Osa kannattajista saattaa kokea tärkeäksi pyrkiä vaikuttamaan myös niin sanottuja virallisia kanavia hyväksikäyttäen. Liikkeet voivat kiinnittyä valtiorakenteeseen (Ilmonen 1998, 26) ja omaksua sen toimintalogiikan. Osalla uusista liikkeistä liikkeen sisäinen kiinteytys ja 'me-henki' kumpuaa *ekspressiivisistä performansseista* (Kulunych 1997, 333). Tällaisia ovat esimerkiksi mielenosoitusten, kadunvaltausten ja eläinten vapautusiskujen kaltaiset näyttävät mediaspektaakkelit, jotka onnistuessaan vahvistavat ryhmän kiinteyttä ja osaltaan rohkaisevat toiminnan jatkamiseen. Tällaisilla liikkeillä selkeät poliittiset tavoitteet helposti hukkuvat tai sekoittuvat käytettäviin keinoihin eli näyttävään toimintaan. Palkitsevaksi tavoitteiden saavuttamisen asemesta saatetaan kokea ryhmässä toimiminen, ja sillä voi olla jopa itsetarkoituksellinen funktio: tärkeää on ryhmään kuulumisen tunne *Belongness* (Melucci 1996, 69; ks. myös Rinne 1999, 154). Liikkeen ja sen yksit-

täisten jäsenten itseymmärrys ei, ainakaan ensisijaisesti, kumpua poliittisista näkemyksistä vaan ryhmän sisäisestä *me*-hengestä ja ryhmän toiminnasta.

Alati muuttuvassa toimintaympäristössä ilmitulevan poliittisen toiminnan tunnusmerkistöä on antifoundationaalisuus ja essentialismin vastaisuus. Toiminta ei määriy tai pohjaudu joidenkin poliittisten ideologioiden tai muiden arvoperustaisten aatteiden vastustamisena tai kannattamisena. Yhteisessä rintamassa jotakin vastaan tai jonkin puolesta voi marssia arvomaailmoiltaan ja poliittisilta mielipiteiltään hyvinkin heterogeeninen joukko. Samoin osallistumisen tavoitteet voivat olla hyvinkin kaukana toisistaan (esim. della Porta & Rucht 2002, 7–9). Tällainen politiikan tekeminen korostaa poliittisen arvioinnin merkitystä poliittisessa toiminnassa ja osallistumisessa. Toimijoiden on valppaasti ja oikea-aikaisesti reflektoitava aikaisempaa toimintaansa, huomioitava muut toimijat sekä suoritettava jatkuvaa arviointia toimien tarkoituksenmukaisuudesta ja tekojen seurauksista (Lappalainen 2002; Rinne 1999, 151). Poliittikan jakolinjat eivät välttämättä kulje asialinjojen mukaan, vaan mahdollisuudessa toimia yhdessä (erityisesti jotakin vastaan) sekä yhdistymisen ja vastustamisen intensiteetin asteessa. Arvioinnin taitoa korostava politiikkakäsitys ei tietenkään ole vapaa foundationaalisuudesta, mutta se kiinnittää huomiota perustan rakentumisen tapaan eli siihen, miten perustasta on tullut sellainen kuin se kulloinkin on sen sijaan, että se ottaisi politiikan toiminnan puitteet annettuina ja kyseenalaistamattomina. Tästä seuraa, ettei oikeastaan voi olla yleisiä *totuuksia* tai *arvoja*, vaan kaikki totuudet ja arvot ovat tilannekohtaisia, subjektiivisia ja ympäristöönsä sidottuja, toimijoiden määriteltävissä. (Vrt. Pulkkinen 1996, 45, 59)

Toimijuuden ja toimijakonstellaatioiden määrittäessä tilannesidonnaisesti sekä yleispätevien arvojen kieltämisen vuoksi toimijat ovat tuotettuja artefakteina, tässä ja nyt (*post-historiallisesti*) olevina joustavan amebamaisina agentteina. Kulloiseenkin tilanteeseen voidaan luoda yhteinen vastustuksen kohde ja yhteinen kuvitteellinen yhteisö, jonka toimintaan osallistutaan (vrt. Bauman 1997). Poliittinen toiminta tapahtuu korostuneesti ”nyt” -hetkessä vallitsevan tilanteen mahdollistamissa puitteissa. Aiemmillä aktioilla on kyllä vaikutusta toimintaa suuntaavina tekijöinä, mutta ne eivät määrää tapahtuvan toiminnan muotoja tai keinoja. Poliittikan redusoituminen pelkkään ajalliseen ulottuvuuteen kieltää universaalin politiikkakäsityksen ja universaalin poliittisuuden, mutta – paradoksaalista kyllä – tilanteiden ja kontekstien ainutkertaisuus mahdollistaa lähes minkä tahansa ilmiön politisoitumisen. Poliittikan kontingenttiudessa on kysymys juuri tilanteen vaikutuksen ja siitä nousevan toiminnan tuloksien ennustamattomuudesta. (Rinne 1999, 151)

Poliittikan tekemisessä yllättävät pelinavaukset ja vaatimukset kuten ”*olkaamme realisteja – vaatikaamme mahdolltomia*” tai ”*turkistarhaus on kertahetimitolla lopetettava*” paitsi määrittävät *pelinavaajan* oman position, niin myös asettavat hänet suh-

teessa muihin toimijoihin ja itse tilanteeseen (Rinne 1999, 151). Ne mittauttavat tavoitteiden vastaanottoa ja mahdollisuutta mennä läpi poliittisella kentällä mahdollistaen samalla itse asian nousemisen julkisen keskustelun piiriin sekä sen saamisen politiikan asialistoille (siitä, miten tämä onnistuu ks. Juppi tässä kirjassa). Poliitiikan rationaalisuus ja ennustettavuus vähenee, kun se ei ohjautu instituutioiden ja rakenteiden logiikan mukaisesti, vaan poliittinen arviointi määrittelee toiminnan suuntaa suhteessa omiin ja toisten toimijoiden odotuksiin ja oletettuihin kokemuksiin.

Vaihtuvissa toimintaympäristöissä oleminen vaikuttaa myös itse toimijoihin ja toimintaan. Analyttisesti voidaan erottaa toisistaan poliittisen toimijan identiteetti ja poliittisen toiminnan tyyli. Identiteetti on eräässä mielessä pysyvämpi ja toimijan itseymmärrystä heijastava olemisen tapa. Erilaisissa toimintaympäristöissä esiin tuleva poliittisen toiminnan tyyli puolestaan on toimijan, joko individuaalin tai kollektiivin, itsensä esittämisen muoto. Poliittinen tyyli viittaa siten selvästi politiikan toiminnalliseen puoleen ja identiteetti itseensä toiminnan subjektiin (ks. Lappalainen 2002).

Poliittisen identiteetin ja poliittisen toiminnan tyylin erottelu mahdollistaa sellaisen aktivisti-toimijan konstruoinnin, jolle politiikan tekemisen keinot ovat vaihtelevia ja tilannekohtaisesti muuttuvia. Vastaavasti tilanne, jossa poliittinen toimija esittäytyy ja toimii, on vuorovaikutteisessa suhteessa toiminnan tyyliin ja toimijaan. Keskinäisen vaikuttavuuden voi tiivistää muotoon: *tilanne määrittää arvioita, mikä puolestaan määrittää tyyliä reagoida tilanteessa esiin tuleviin ilmiöihin ja lisäksi poliittinen arvio ja siihen liittyvä tyyli luovat tilanteen* (Rinne 1999, 160). Myös turkistarhaiskujen saama julkisuus (ks. Juppi tässä kirjassa; Väisänen 2001) osaltaan käänsi kansalaismielipidettä ja maltillisten ympäristöjärjestöjen asenteita kielteisemmäksi eläinoikeusliikkeelle (*Spectrum of Finnish Opinion. A Report on Finnish Attitudes*. EVA:n selvitys).

Lisäksi se, kuka tai ketkä saavat olla toimijoita muodostui turkistarhaiskujen kohdalla omaksi poliittiseksi kamppailukseen. Anne Väisänen (2001, 54) havaitsi sanomalehtiaineistoon perustuvassa tutkimuksessaan, että aktivistien toimet ja vaatimukset määriteltiin rikollisiksi muistuttamalla tarhauksen olevan laillinen elinkeino, ja laillisen elinkeinon häirintä määriteltiin laittomaksi. Väisänen (emt., 58) kirjoittaa, että toimijoiden määrittelyllä kaupunkilaiskakaroiniksi ja kaupunkilaisuuden korostamisella mitätöitiin toimijoiden esittämä protesti ja varattiin asiantuntijan rooli maalaisille tarhaajille. Kriittikkä tarhausta kohtaan oli siten luvallista esittää vain tarhaajan tai tutkijan positiosta käsin, mutta tällöinkin oli lähtökohtaisesti hyväksyttävä ajatus oikeudesta säilyttää tarhaus elinkeinona. Väisänen kirjoittaakin, että nuorten kaupunkilaisien ei nähty olevan kiinnostuneita maaseudun tilasta, vaan täysin vieraantuneita sen arjesta (vrt. Konttisen artikkeli tässä kirjassa).

Politiikan pelikentät ja osallistuminen

[K]aikki eivät voi tehdä kaikkea ja se että joku on aktivisti, ei merkitse että hänestä tulisi joku jeesus, jonka on kärsittävä ja taisteltava kaikkea maailman epäoikeudenmukaisuutta vastaan [...] (Muutoksen kevät # 21, 15)

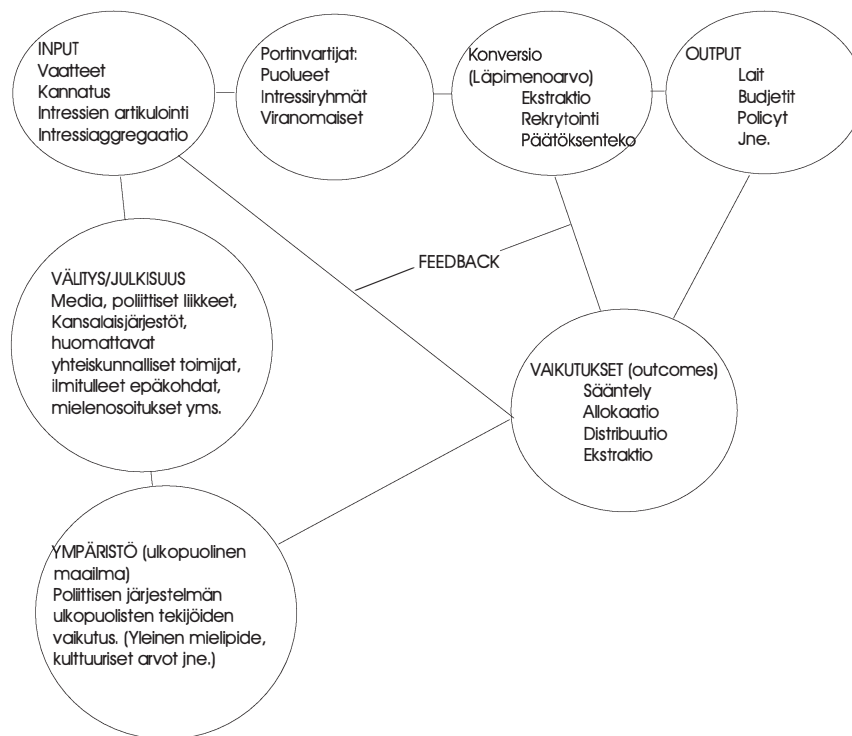
Nykyisin on mahdollista olla poliittisesti aktiivinen hyvin monin eri tavoin. Radikaaliliikehdinnässä toimivakin voi pelkistetyksi ilmaistuna valita itselleen parhaiten sopivat keinot muun yhteisön silti olettamatta, että yksilö tekee yksin kaikkea. Poliittinen näkemys ja käytännön aktiivisuus eivät silti aina kulje käsi kädessä. Esimerkiksi William Gamson (1995, 89) kirjoittaa, että toisinaan ihmiset toimivat ensin ja vasta toimintansa kautta kehittävät toimintaa tukevan poliittisen näkemyksen. Muutokset poliittisessa rakenteessa voivat kuitenkin avata mahdollisuuksia myös yhteiskunnallisille liikkeille ja kollektiiviselle toiminnalle. Varsinkin nuorilla osallistuminen politiikkaan, etenkin puoluepolitiikkaan, kilpailee ja usein häviää muille henkilökohtaisemmille kysymyksille ja toimintatavoille (Highton & Wolfinger 2001, 203). Nuoret myös antavat mieluummin tukensa erilaisille kansalaisjärjestöille kuin poliittisille puolueille (ks. Rootes 1999, 1–3).² Inglehartin (1990, 43) mukaan ihmiset eivät toimi, elleivät he halua tavoittaa jotain päämäärää: ongelmien ja järjestöjen olemassa ololla ei olisi mitään vaikutusta, ellei jokin aate tai arvojärjestelmä motivoisi ihmisiä toimimaan. Ihmiset, jotka osallistuvat yhteiskunnallisiin liikkeisiin, voivat ajatella, että heillä ei voi olla vaikuttamiskeinoja tai mahdollisuuksia poliittisen järjestelmän sisällä.

Instituutiot poliittisen järjestelmän keskeisenä vaikuttamisen ja osallistumisen kanavana mahdollistavat politiikkaa. Samalla ne kuitenkin rajaavat politiikan lähtökohtaisesti institutionaaliseksi. Kansalaisyhteiskuntakeskustelussa (esim. Cohen & Arato 1994; Pulkkinen 1989; 1996; Keane 1998) institutionaalisen politiikan vastavoimaksi nostetaan kansalaisaktiivisuus, joka tuo uusia asioita politiikan piiriin. Uuden politiikan ja etenkin *belongness*-pohjaisen poliittisen liikehdinnän selittämisessä tällainen jäsenyys ei kuitenkaan riitä, sillä valtio *versus* kansalaisyhteiskunta yhdessä luovat eräänlaisen *metateoreettisen kehikon*: kansalaisten poliittinen toiminta ja osallistuminen määrittyvät edelleen suhteessa politiikan instituutioihin (Rinne 1999, 147).

Institutionaalisuuden määrittämässä, kuten myös suhteessa siihen toimivassa, poliittisessa osallistumisessa ja vaikuttamisessa tutkimuksellinen huomio kiinnittyy yhteiskunnan ja poliittisen järjestelmän eri osien välisiin vuorovaikutussuhteisiin ja kosketuspintoihin (ks. esim. Paloheimo & Wiberg 1996, 130). Tällaisen mallin mukaisessa politiikassa on kyse eräänlaisesta *hallintakone-metaforasta*, jossa kokonaisuus on osiensa summa. Poliittinen toiminta tyypistyy

institutionaalisten yhdistysten (virallisten tai kansalaisyhteiskunnallisten) tuottamiksi syötteiksi poliittiselle järjestelmälle tarkoituksenaan vaikuttaa päätöksentekoon. Institutionaalisen politiikan malli niveltyykin saumattomasti 1960-luvulta peräisin olevaan *pakotetun pluralismin* ajatukseen, jonka mukaan poliittinen elämä koostuu *säännellyistä konflikteista*. Ristiriidat hoidetaan tällöin poliittisen järjestelmän pelisääntöjen puitteissa ja ainoat hyväksyttävät toimijat politiikassa ovat perinteisiä instituutiota, rekisteröityjä yhdistyksiä ja virallisia järjestöjä (tästä enemmän Lappalainen 2002). Muutospaineet välittyvät vain virallisten kanavien kautta ja muotoutuvat kanavoitumisvälineensä dynamiikan mukaisiksi (Rinne 1999, 147). Pakotetun pluralismin tavoitteena on eastonilaisittain *arvojen auktoritatiivinen allokointi*, jossa valtiarakenteeseen kiinnittyneet organisaatiot pyrkivät osallisiksi poliittisesta päätöksentekovallasta.

Kuvio 1. Institutionaalisen poliittisen järjestelmän logiikka

(Kuvio JR; vrt. Paloheimo & Wiberg 1996, 132.)

Mallin perusasetelma kuristuu ”demokratian silmukkaan” eli poliittisia muutoksia tapahtuu vain vaaleissa, edustajien valinnoissa. Äänestämällä vaikuttaminen on osallistumisen merkittävin muoto ja käytännössä ainoa kansalaiselta toivottava poliittinen aktiviteetti. Vaaleissa valituksi tulleiden ehdokkaiden oletetaan, uskotaan tai ainakin toivotaan edustavan ja ajavan valitsijoiden tahtoa. Vaaliosallistumisen puolustajilta jää poikkeuksetta mainitsematta, että äänestämällä valitaan vain edustajat instituutioihin. Poliittisten toimintalinjojen tai puolueiden tavoiteohjelmien muotoiluun äänestyksissä ei vaikuteta, ainakaan suoraan, kuten ei myöskään vaikuteta vaalien jälkeen muodostettavaan hallituksen tai vastaavan politiikkaan. (Rinne 1999, 148.) Uusi *aktiivista kansalaisuutta* korostava ajattelu (ks. esim. Rättilä 2001) sekä anarkistiset ryhmät ovatkin ankarasti kritisoineet määräajoittaista ja rajoitettua poliittista osallistumista ja asioihin vaikuttamista (esim. Kaurapuuro # 15).

Ainutkertaisissa tilanteissa tässä-ja-nyt emergoituneet aktiot, poliittiset performanssit sekä pyrkimykset vaikuttaa politiikan sisältöihin eivät mahdu institutionaalisen politiikan selitysmalliin. Poliitiikan ilmiö muuntuu tavalla, jota Ulrich Beck (1995, 33) on kuvannut näin:

Politiikka työntyy kuitenkin esiin muodollisten velvoitteiden ja hierarkioiden tuolle puolen. [...] [T]arvitaan [...] ekspressionistista politiikkakäsitystä [...] joka mahdollistaa yhtäältä yhteiskunnallisen muodon ja toisaalta poliittisen asettamisen keskinäisesti muuttuvina.

Ekpressionistisen politiikan malli avautuu, jos politiikkaa tarkastellaan toiminta- ja liikekäsittienä, kuten Kari Palonen (1993). Palonen erottelee politiikan ilmiön neljään aspektiin, jotka ovat *polity*, *policy*, *politikointi* ja *politisoiminen* (emt., 9–10). Kaksi ensiksi mainittua kuuluvat poliittisiin instituutioihin ja ovat näin muodoin tavoiterationaalisia. Politisoinnin ja politikoinnin ansiosta on mahdollista tarkastella asioita luovasti, tulkiten uusia ja vaihtelevia ilmiötä tai tapahtumia poliittisina ilmiöinä. Palosen jaottelulla voidaan teoreettisesti tarkastella politiikan uusiutumista ja jäsentää sekä selittää poliittisen toiminnan kontingenssia.

Käsittienä *polity* viittaa *politeiaan* eli poliittiseen järjestelmään (emt., 9) ja se samastuu poliittisiin instituutioihin. *Policy* on arendtilaisessa mielessä *valmistavaa* poliittista toimintaa. Siinä suunnitellaan, asetetaan tavoitteet ja pyritään rationaalisesti toteuttamaan suunniteltua. Valmistava politiikka eroaa *politikoinnista*, joka on bismarckilaisesti ymmärrettynä *mahdollisuuden* [osittain myös *mahdotto-man*–JR] *taitoa* ja *taidetta*, kykyä ja potentiaa hyötyä sattumanvaraisesti vaihtuvista tilanteista (emt. 10; ks. myös Lappalainen 1995, 232; Rinne 1999, 148–149; Palonen 2000). Satunnaisesti vaihtuvien tilanteiden hyödyntäminen mahdollisimman hyvin määrittää politikoivaa toimijaa; politiikka on tulevien tilantei-

den ennakoimattomuuden ja arvaamattomuuden hyväksikäyttämistä. Poliitikan aspekteista *politisoiminen* viittaa asioiden, ilmiöiden ja tilanteiden uudelleen tulkintaan tavalla, joka sisällyttää niihin poliittisen ulottuvuuden ja mahdollistaa politikoinnin. Politikointi on luonteeltaan performatiivista ja politisointi puolestaan tulkitsevaa, uusia politiikan pelitiloja avaavaa (Palonen 1993, 11).

Politisoinnit eivät kuitenkaan Palosen (1997) mukaan siirrä poliittisen rajoja, vaan ne uudelleen konstituivat pelikenttää. Kontingenssilla ja satunnaisuudella pelaava ja niitä hyväksikäyttävä politiikka ylläpitää epävarmuutta ja levottomuutta, sillä jokainen tilanne on ainutkertainen, eikä tilanteessa toimimisen tuloksia voi varmuudella ennakoida. Lisäksi valta voidaan ymmärtää weberiläisessä mielessä mahdollisuudeksi (*Chancen*), eikä vaihtoehdottomuuden tai ainoan mahdollisuuden politiikaksi (Palonen 2000). Poliittinen jakolinja kulkeekin tällöin siinä, että voidaan toimia yhdessä toisten toimijoiden kanssa tai asettua toisia toimijoita vastaan (ks. della Porta & Rucht 2002, 7). Poliitikassa toimivalta tämä tietenkin vaatii jatkuvaa arviointia ja taitoa nähdä jokainen aukeava tilanne mahdollisuutena ja valita kulloiseenkin hetkeen sopivin toimimisen ja vaikuttamisen tyyli (Rinne 1999, 149; ks. myös Lappalainen 2002). Samalla politiikassa toimivilta vaaditaan epävarmuuden sietämistä, uskoa omaan asiaansa ja taktista näkemystä uusien ilmiöiden politisoimiseksi sekä viholliskuvien muodostamiseksi. Poliitikkaa voi periaatteessa esiintyä missä vain, jos on olemassa vähintään kaksi eriävää käsitystä jostakin asiasta.

Elämän puolesta, kärsimystä vastaan

Uudet liikkeet luokitellaan helposti yhden asian liikkeiksi, jonkin polttavan epäkohdan esiin nostajiksi, joilla ei ole yleispoliittisia tavoitteita tai vakiintunutta toimijarakennetta (Byrne 1997, 10). Uusissa liikkeissä paikallisen toiminnan merkitys korostuu, jolloin kaikki *totuudet* ja *arvot* ovat tilannekohtaisia, subjektiivisia ja ympäristöönsä sidottuja. Poliittisen arvioinnin merkitys kasvaa ja se määrittelee toiminnan suuntaa suhteessa toisten toimijoiden odotuksiin ja (oletettuihin) kokemuksiin.

Poliitikan rationaalisuus ja ennustettavuus vähenee samalla, kun toiminnasta tulee enenevässä määrin egoistista ja intressimotivoitunutta (esim. Rubin 1994, 181–182). Intressien ja arvojen pluralismi tarjoaa moniaineeksisen pohjan poliittiselle toiminnalle ja politisoi uusia ilmiöitä, esimerkiksi juuri eläinten oikeudet (Rinne 1999, 151). Eläinaktivismi pyrkii vaikuttamaan tärkeäksi kokemaansa asiaan, eläinten kohtelun parantamiseen ja hyväksikäytön poistamiseen. Vaikuttamista on monenlaista ja sitä voidaan harjoittaa monella erilaisella foorumilla. Poliittisella yhteisöllä on kuitenkin omat pelisääntönsä siitä, miten yhteisöllisiin ja julkisiin asioihin voi vaikuttaa. Demokratiaan erottamat-

tomasti kuuluvan *pluralismin* periaatteisiin kuuluu, että yhteiskunnallinen vaikuttaminen rakentuu keskeisiltä osiltaan eri ryhmien väliselle kilpailulle vaikutusvallasta päätöksentekojärjestelmässä. Pluralismin käsitysten mukaan näin kansalaisten intressit ja arvot välittyvät parhaiten julkiseen päätöksentekoon ja hallintoon. Radikaalin liikehdinnän ajamat asiat eivät suodatu poliittiseen järjestelmään liikehdinnässä mukana toimivien järjestöjen tai ryhmien kautta, vaan toiminta kanavoituu tee-se-itse-periaatteen mukaisesti instituutioiden ulkopuolisena toimintana. Toimintansa kautta radikaali liikehdinnän poliittinen toiminta tähtää nopeisiin muutoksiin vallitsevissa sosiaalisissa, yhteiskunnallisissa, kulttuurisissa ja poliittisissa olosuhteissa.

Instituutioiden ulkopuolista poliittista osallistumista ja vaikuttamista on vasta viime aikoina alettu tutkia perusteellisemmin.³ Institutionalisoitunut käsitys politiikasta on varsin pitkään hallinnut kuvaa poliittisesta osallistumisesta ja yhteiskunnallisesta vaikuttamisesta. Erilaisten kilpailevien mielipiteiden on uskottu kulkeutuvan julkishallintoon pluralismin oppien mukaisesti ja vaikuttavan siellä omalla painollaan. Tällaista käsitystä kutsutaan *säännellyksi konfliktiksi* (ks. aiemmin tässä kirjoituksessa). Tällä tarkoitetaan sellaista yhteiskunnallista tilaa ja tilannetta, jossa eri mielipiteitä edustavat ryhmittymät esittävät näkemyksiään ja kamppailevat vaikutusvallasta. Erilaiset mielipiteet kanavoituvat päätöksentekojärjestelmään poliittisten puolueiden tai muiden julkisten yhdistysten, kuten esimerkiksi ammattiyhdistysliikkeen, kautta.

Eläinoikeusliikehdinnän poliittinen agenda ei ole kuitenkaan *yleispoliittinen*. Lisäksi se on selvästi vallitsevaa elinkeinorakennetta ja elämänmenoa vastustava (lihansyönti, nahka-asusteiden käyttö ja eläinten käyttäminen viihdyttämisessä). Eläinaktivismi yleensä liittyy laajempaan ekoradikalismiin ollen näin koko länsimaista teknokraattista maailmankuvaa ja siihen liittyvää välineellistä ajattelua vastustavaa. Eläinoikeuksien erityispoliittisuuden ja yleisemmin koko ympäristöradikalismin vastarinta-asenteen vuoksi eläinten oikeuksia ajava politiikka toimii uskottavimmin perinteisten poliittisten instituutioiden ulkopuolella. Vastarintaliikkeelle tämä on kuitenkin poliittinen hyve. Ulkopuolisuus on myös valinta, sillä radikaali eläinoikeusliike on irtisanoutunut maltillisesta muutospolitiikasta (Tuomivaara & Purmonen 1998).

Toiminnallisesti eläinoikeusliikehdintä on jakautunut lailliseen ja laittomaan sipeen. Laiton eläinoikeusliike toimii maan alla ja siinä toimijat ovat ”kasvottomia aktivisteja” (Tuomivaara & Purmonen 1998, 236). Purmosen mukaan kasvottomuus yhdessä hierarkiattomuuden kanssa suojaa aktivisteja kiinnijäämiseltä ja uhkaa eläinten hyväksikäyttäjiä, sillä *kuka tahansa* voi olla potentiaalinen *ekotaasin* tekijä tai sen kohde (mt. 236). Eläinaktivismilla ja sen liepeillä toimivilla ryhmillä on samansuuntaiset tavoitteet ja rajalinjat toimintatapojen valinnan välillä näyttää olevan liukuva. Laillista toimintalinjaa julkisesti kannattava henkilö saattaa yllättäen jäädä kiinni laittomassa iskussa.⁴ Lail-

linen toimintakulttuuri ilmenee yksilön elämässä lähinnä henkilökohtaisina poliittisina valintoina.

Pelin laittomat keinot

”Sitä muuttuu, kun on ensin asunut tynnyrissä ja kuvitellut että kaikki on hyvin ja sitten huomaa, että kaikki on päin helvettä”, sanoo aktivisti Mika Marenk. (Ydinjoukko hallitsee aktivistien verkostoa, HS 10.4.1998.)

Tämän rikollisuuden laji on poliittista ja sellaiseen on aina ollut vaikea reagoida. (Grönroos 1999.)

Ylikomisario Lars Grönroosin yllä oleva näkemys linkittää aktivismin, rikollisuuden ja poliittisuuden. Myös Mari Kalliala (2000, 61) kirjoittaa, että poliittisesti motivoitunut rikoksen tekijä eroaa tavallisesta poliitikosta, koska hän on valmis uhraamaan itsensä oikeaksi kokemansa asian ja yhteisönsä puolesta. Kalliala (emt.) nostaa esille, että radikaalit liikkeet voidaan toisaalta nähdä myös edelläkävijöinä, ongelmien tunnistajina. Radikaalit liikkeet katsovat samalla myös edustavansa varsinaista kansalaisten ääntä kontrastina sekä perinteisen politiikan ison rahan ja omaneduntavoittelun sanelemille peleille että myös samojen asiakokonaisuuksien puolesta jo pitkään kampanjoineille vaihtoehto- ja yhdenasianliikkeille (Kalliala 2000, 119).

Nykyinen, uuden tyylinen eläinten oikeuksien puolustaminen nousi julkisuuteen Suomessa 1990-luvun puolivälissä, jolloin ”kettutyttöjen” turkistarhaiskut saivat näyttävästi julkisuutta. Poliisi arveli turkistarhan kiinteistöjen seinille spreijattujen EVR-lyhenteiden liittyvän luonnonsuojeluun tai ekologiaan (ks. Luukka 1998). Lyhenteen takaa löytyi Eläinten Vapautusrintama – suomennos englantilaisesta *Animal Liberation Front* -järjestöstä. Suojelupoliisi ja sen myötä myös muut poliisiviranomaiset pitivätkin EVR:aa pitkään ALF:n alajärjestönä (emt.). Lain mukaan teot olivat rikoksia, toiminnallisesti kyse oli uudesta tavasta politikoida. Eläinoikeusaktivistit itse korostivat liikehdintänsä poliittisuutta osana laajempaa ympäristövallankumouksellista liikehdintää (Lähde 1996, 150–151), millä haluttiin tehdä ero normaalin rikollisuuden ja eläinaktivismin laittoman toiminnan välille. Laittoman toiminnan ollessa poliittista toimintaa sen status ja hyväksyttävyys pyrittiin nostamaan eri sfääreihin kuin tavanomaisen rikollisuuden tai ilkivallan (esim. Luukka 1998).

Käytännössä aktivistien toiminta on usein marginalisoitu varsinaisen politiikan ulkopuolelle. Panu Luukan (emt.) mukaan radikaalien yhteiskunnallisten

liikkeiden ”poliittinen” toiminta tapahtuukin aina osittain järjestelmän hyväksynnän rajamailla tai niiden ulkopuolella. Paljon julkisuutta saaneet eläinten vapautusiskut ovat nousseet yhdeksi liikehdinnän politikoinnin tavaksi. Osaltaan siksi liikehdinnän toimintaa ei välttämättä ole haluttu ymmärtää poliittisena tai liikkeen toiminnan ”sanomaa” yhteiskunnallisena. Luukka (1998) kirjoittaa, että:

Eläin- ja ympäristöaktivistit kutsuvat toimintaansa (mielenosoitukset, kansalaistottelemattomuus, sabotaasi) ”ulkoparlamentaariseksi” vastineeksi perinteiselle politiikan teolle. Spreijaamalla EVR- sloganin turkislaikekeen rikotun ikkunan viereen ja kutsumalla liharekkojen polttamista tai minkkien vapauttamista ulkoparlamentaariseksi toiminnaksi, tehdään aktioista korostetun ”poliittisia” ja näin ne kohotetaan vandalismin ja pikkurikollisuuden yläpuolelle.

Liiketutkijat ovat spekuloineet sillä, miten eläinaktivismi on mahdollistunut nimenomaan aiempien liikkeiden toiminnan myötä. Martti Siisiäisen (1996, 36) mukaan yhteiskunnalliset liikkeet syntyvät ympäristöön, jossa on jo olemassa erilaisia yhteiskunnallisia liikkeitä ja yhdistyksiä. Siten entuudestaan olemassa olevien järjestöjen sosiaaliset verkostot luovat samalla edellytyksiä uusien yhteiskunnallisten liikkeiden muotoutumiselle, minkä vuoksi uudet liikkeet kantavat mukanaan itseään edeltävien järjestöjen leimaa. Eläinoikeustoiminta on käytännössä osa laajempaa kansalaisaktivismia (ks. esim. Lundbom 1998, Konttinen & Peltokoski 2000, 114–115, 126), joka ei rajoitu vain yhdelle ainoalle saralle.⁵ Esimerkiksi Ville Lähde (1996, 149) tuo esille, että ”nousevalla radikaaliliikehdinnällä ei ollut yhteistä ohjelmaa tai ideologiaa, pikemmin oli kyse aktiivisista ihmisistä, jotka tunkivat nenänsä kaikkialle”.

Aktivismi kumuloituu ja saa eri tilanteissa erilaisia ilmenemismuotoja. Yhdistävinä elementteinä ovat kuitenkin kapitalismin vastaisuus, toimiminen luonnonvarojen riistoa vastaan, ympäristön ja eläinten välineellisen hyväksikäytön tuomitseminen, kulutusyhteiskuntaa kohtaan tunnettu kriittisyys, kehitysmaiden uskolonisaation vastustaminen, veganismi ja viimeaikoina anti-kapitalismi (ks. Muutoksen Kevään numerot 3/96, 8/98; Tuomivaara & Purmonen 1998; Rinne 1999; Konttinen & Peltokoski 2000; Hines 2001). Poliittista valtaa liikehdintä ei ole juuri saanut. Osaltaan sitä esimerkiksi selittää se, että nykyinen liikehdintä on jäänyt varsin pienimuotoiseksi. Esimerkiksi haastateltu Sami toteaaakin, että se ei ole muotoutunut miksiäkään massojen liikkeeksi:

Esim. 1970-luvun liikkeisiin verrattuna tää ei oo mikään massojen liike. Tietty on tullu käyttöön semmosia juttuja, mitä ei oo Suomessa enne ollu.

Laittomien toimintakeinojen käyttö on jo sinänsä marginalisoinut liikkeen ajamia asioita yhteiskunnallisen keskustelun kentältä. Nykyinen aktivistipolvi odottaa enemmän ja toivoo nopeampaa muutosta kuin aiemmat sekä toimii eri tavalla. Tämä selittyy sillä, että nykyiset aktivistit elävät erilaisessa maailmassa ja heillä on erilaiset kokemushistoriat kuin edeltäjillään (Rinne 1999, 157). Monet aktivistit ovat esimerkiksi eläinten oikeuksiin liittyvissä kysymyksissä absolutistisia, mutta useimmissa muissa kysymyksissä hyvin suvaitsevaisia niin *scenen* vastarinnan merkitysten puitteissa kuin niiden ylikin (Toivanen 1997). Aktivistien absoluuttisuus eläinten oikeuksissa tulee esille siinä, että esimerkiksi turkistarhauksen suhteen ei ole olemassa kompromissia: tarhauksen täytyy loppua ja tarhaajille järjestää vaikka uudelleen koulutuksen kautta muuta työtä.

Jo alkuperäiset ”kettutyöt” ehdottivat tarhaajille alan vaihtoa ja nostivat puheessaan esille, että tarhaajat voisivat esimerkiksi ryhtyä luomuviljelijöiksi.⁶ Myös haastatellut aktivistit suhtautuivat hyvin kriittisesti turkistarhaukseen. Haastateltavat pitivät turkistarhausta turhana elinkeinona, koska on täysin mahdollista elää ilman turkiksia.

Turkiksilla ei oo mitään virkaa maailmassa. Pitäis olla muita elinkeinoja, jotka ei tuota kärsimystä. (Teemu)

Mun ei tartte tarhausta hyväksyä. (Jonna)

Radikaalit vaatimukset eivät ole irrationaalisia, vaan esittäjänsä lähtökohdista yhtä mielekkäitä kuin aikaisempien liikkeiden maltillisemmat vaateet ympäristön suojelusta. Voi myös mainita, että liikehdinnänkin aktivisteissa ensimmäiset julki-iskut herättivät monenlaisia tunteita. Iskujen merkitys oli kuitenkin eläinasioiden esille nostamisessa haastateltavien mielestä sangen tärkeää. Esimerkiksi haastateltu Jonna kertoi, että ensireaktiona iskuihin oli ärtymys ja pelko siitä, että ”kaikki aiemmin tehty työ menee pilalle”:

Kun ekat iskut oli, aattelin toisaalta, että tosi huono juttu [negatiivisen median vuoksi –PL]. Toisaalta se on auttanut tätä liikettä, kun ne jäi kiinni ja tuli näin iso kohu. Siitä lähti asiat liikkeelle.

”Asiat lähti liikkeelle” ainakin siinä mielessä, että aktivismi nousi osaksi yhteiskunnallista keskustelua. Haastateltu Anu näki siinä mielessä iskujen merkityksen suurena:

Kyllä mä nään, että kettutyttöiskujen myötä alkoi eläinasioiden esiinmurtautuminen sellasessa niinku yhteiskunnalliselle keskusteluagendalle, sitä ei voi niinku ollenkaan vähätellä...

Laillinen politikointi

Yhteiskunnalliset protestit eivät koskaan nouse itsestään, vaan ne ovat reaktioita joihinkin tapahtumiin tai ongelmiin (ks. Oliver & Maney 2000, 464). Esimerkiksi eläinoikeusfilosofi Peter Singerin (1996, 15) mukaan ihminen on aina tappanut toisia lajeja, mutta koskaan tehotuotanto ei ole ollut niin säälimätöntä kuin tällä hetkellä. Maataloudessa toimitaan niin kuin muisakin liikeyrityksissä eli yritetään tuottaa mahdollisimman paljon mahdollisimman pienillä kustannuksilla. Myös Ted Benton (1996, 15) vertaa kapitalistisen teollisuuden palkkatyöläisten kohtelua ja eläinten hyväksikäyttöä yhteiskuntajärjestelmän puitteissa. Kummassakin pyritään saamaan toisesta mahdollisimman paljon hyötyä irti mahdollisimman vähillä kustannuksilla. Singer (1996) tuo kirjoituksissaan esille myös sen, että eläimet ansaitsevat hyvän kohtelun. Monet eläimistä kärsivät ja tuntevat kipua.

Liikehdinnän politikointi on esittänyt kritiikkiä etenkin tehotuotantoa kohtaan ja varsinkin eri iskujen kautta toiminnan performatiivinen luonne on tullut yleisön ”nähtäväksi”. Esimerkiksi puhuessaan häkkikanojen oloista, broilerituotannosta tai siitä, miten lehmiä lypsetään tehotuotannon puitteissa liian usein, aktivistit samalla politisoivat eläinten olot oman kokemukseksi kautta (vrt. Koivunen & Liljeström 1996, 274). Politisointi tarkoittaa tässä eläinten osalta ennen kaikkea sitä, että koska eläimet eivät osaa puhua ja kertoa kokemuksistaan, toimivat aktivistit ikään kuin äänitorvena. Kuitenkin samalla politikoinnina aktivistit ovat kyenneet vahvan argumentoinnin ja kampanjoinnien avulla saamaan toiminnalleen runsaasti julkisuutta.

Eläinten kohtelu ja olot ovat alulle paneva epäkohta eläinaktivismissa ja tämän politisoiminen osoittaa luovaa poliittista lukutaitoa. Avautuvat tilanteet nähdään mahdollisuuksina ja tulevaisuuden ratkaisuja rajoittavat ainoastaan nykyisyydessä tehtävät toiminnan linjaukset. Toisin sanoen synnytetään kuilu kokemustilan ja odotushorisontin välillä (Heller ja Fehér 1988, 19), mikä mahdollistaa eläinten oikeuksien politisoimisen ja niillä politikoinnin ja joka myös määrittelee (kontingentin) odotuksen kyllästämästä toiminnasta kumpuavaa politikointia. Kokemukset – vaikkapa eläinaktivistin kommenttien vastaanotto politiikan edustuksellisissa instituutioissa tai mediassa – ovat elämän *kovia faktoja*, jotka vaikuttavat ”nyt-hetkessä” tulevan toiminnan tyyliin, mutta eivät suinkaan determinoi sitä. Odotusten ja kokemusten välinen kuilu aiheuttaa jatkuvan tyydyttämättömyyden ja tyytymättömyyden.

Se, että nykyiset aktivistit odottavat enemmän kuin aiemmat aktivistipolvet, juontuu heidän kokemuksensa erilaisuudesta, eikä niinkään poliittisesta naiviudesta ja tietämättömyydestä. Näin vanhempien ja maltillisempien aktivistien valitukset nykyisestä liian radikaalista toiminnasta ja liian radikaaleista tavoitteista pohjautuvat heidän omiin, ei nykyaktivistipolven, kokemuksiin ja

niistä kummunneisiin odotuksiin. Radikaalit vaateet eläinten oikeuksista eivät tee vaateista irrationaaleja, vaan viittaavat ainoastaan niiden nousevan eri kokemustiloista (mt., 20; Rinne 1999, 157).

Hannu Toivasen (1997) mukaan useimmille mukaantulo eläinoikeusliikkeeseen ja vegaanisen elämäntavan omaksuminen on kasvanut laajemmaksi politisoitumiseksi. Toisaalta vegaaniksi ryhtyminen saattaa olla – kuten monien nuorten anarkistien kohdalla – myös politisoitumisen seuraus. Poliittisuus on siten nimenomaan lähtökohdiltaan ruohonjuuritasolla tapahtuvaa tee-se-itse-toimintaa. Poliittiseksi voi muotoutua ja määrittä sellaisia kysymyksiä, jotka aiemmin on määritelty kokonaan poliittisen ulkopuolisiksi teemoiksi. Ruokakysymykset ja kuluttaminen ovat nousseet vähintäänkin osaksi yksilön poliittista keinovalikoimaa. Veganismia esimerkiksi voidaan kuvata poliittisten tekojen ryppäänä. (ks. myös Lundbom 2002.) Poliittiset näkemykset tai ajatukset näkyvät yksittäisen aktivistin elämässä etenkin arjen tasolla tapahtuvina valintoina. Myös uusia tapoja innovoidaan, esimerkiksi elektronista kansalais-tottelemattomuutta vastustettavien yritysten tai järjestöjen tietoliikenteen tukkimiseksi yhteyksiä ylikuormittamalla (ks. Muutoksen Kevät 12/99; www.animal-liberation.net/tactical; Lundbom 2001b).

Kuka minä olen – identiteetti ja liikehdintä

Internetin vaikutusta liikehdinnän toimintakulttuuriin on vaikea arvioida, mutta se on ainakin paikkaan sitomattomuutensa vuoksi helpottanut liikehdinnän laillisiin aktioihin osallistumista. Netin kautta kollektiiviset identiteetit ja yhteisöllisyyden tunne voivat rakentua ihmisten välille, jotka eivät tunne toisiaan. Siten eri konteksteissa eri ihmisten keskuuteen voi muotoutua yhteisöllisyyden tunne. (Ks. Ohlemacher 1992; Lundbom 2001a.)

Konttisen ja Peltokosken (2000) mukaan uusimman aallon ympäristöaktivisteja yhdistää kokonaisvaltainen huoli ympäristöstä, eläimistä ja ihmiskunnasta. Liikehdinnän protestiaalto korostaa toimintaa tässä ja nyt (emt., 126). Tämä pätee myös eläinaktivismiin. Eläinaktivismissa keskeisen eettisen periaatteen muodostaa luonnon, eläinten ja myös ihmisten itseisarvon tunnustaminen ja siitä seuraava hyväksikäytön ja kärsimyksen vastustaminen. Eläinaktivistit perustelevatkin usein toimintaansa juuri vääryyden vastustamisella. Omia epäeettisiä tekoja toimijat saattavat pyrkiä oikeuttamaan vetoamalla vielä suuremman vääryyden vastustamiseen (ks. Heller ja Fehér 1988, 42). Lisäksi eläimet nähdään tuntevina, sensitiivisinä olentoja ja sen vuoksi niillä pitää olla ihmisoikeuksien tapaisia oikeuksia (Tuomivaara ja Purmonen 1998; myös Luukka 1998).

Eläinaktivismi määrittyy kannattajilleen toimintana, jonka periaatteisiin ei

sovi muodollinen organisoituminen, vaan ennemminkin jonkin asian puolesta ja jotakin vastaan toimiminen. Jaettu käsitys eläinten oikeuksista ja sensitiivisyys niiden hyväksikäytölle rakentavat eläinoikeusaktivisti-identiteettiä. Ilmaantumisensa jälkeen eläinaktivismi on joutunut taistelemaan olemassaolostaan ja perustelevaan kannattajilleen ja ulkopuolisille olemassa olonsa oikeutusta. (ks. tällaisista *Gemeinschaft*-yhteisöistä Bauman 1996, 187–188.) Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että eläinoikeusliikkeen toiminta on se virike, joka saa uudet kannattajat liittymään toimintaan ja pitää vanhat kannattajat mukana riiveissä. Näin toiminnasta itsestään näyttäisi tulevan keskeinen elementti aktivisti-identiteetin ymmärtämisessä.

Uusia yhteiskunnallisia liikkeitä käsittelevässä kirjallisuudessa pohditaan paljon identiteetin ja toiminnan suhdetta. Yleensä puhutaan *individuaalisesta* ja *kollektiivisesta* identiteetistä (esim. Melucci 1989; 1996). Kuitenkin nimenomaan toiminnan ymmärtämiseksi on tarpeen pohtia myös *julkisen* identiteetin merkitystä poliittisissa liikkeissä. Individuaalinen identiteetti on yksilön oma käsitys itsestä subjektina ja toimijana, ja siihen liittyy jatkuvuuden ja samana pysymisen kokemus. Jaettu arvoperusta ja usko toiminnan oikeutukseen, joka jo analyttisesti kuuluu kollektiiviseen identiteettiin, osaltaan vahvistaa minäkuva ja itseymmärrystä. Kollektiivinen identiteetti avulla yksilöistä muodostuu *me-henkilinen* ryhmä, jolla on riittävän samankaltainen jaettu normatiivinen ja preskriptiivinen arvomaailma, jotta ryhmän koheesio on mahdollista ja että ymmärrys itsestä ja toisista ryhmäläisistä kollektiivisena toimijana syntyy (ks. Melucci 1996, 69; Rinne 1999, 160). Tämä tarkoittaa yhteistä näkemystä asiakysymyksistä, tavoitteista ja niihin pääsemisen keinoista. Tarkoituksemme ei silti ole väittää, että liikehdintää pitäisi koossa yksi, yhtenäinen kollektiivinen identiteetti. Enemmänkin kollektiivinen identiteetti on muotoutunut tiettyjen henkilöiden ja toimijaryhmien keskuuteen. Kollektiivinen identiteetti voi rakentua aikaan ja paikkaan sidotustikin.

Julkinen identiteetti on harvemmin ollut esillä uusista liikkeistä puhuttaessa. Kuitenkin se on poliittisen toiminnan kannalta mielenkiintoisin, sillä se luo *me-he-erottelun* (Rinne 1999, 160). Implisiittisesti se tarkoittaa erottautumista, vaihtoehdon esittämistä tai vastustettavan *toisen* konstruointia. Se merkitsee erontekoa muista kentän toimijoista sekä heille esittäytymistä ja esiintymistä, sen lisäksi siihen kuuluu tai ainakin vaikuttaa muiden (liikkeen ulkopuolisten) määritelmät liikkeestä (Johnston, Larāna & Gusfield 1994, 18 – 19). Siten julkiseen identiteettiin kietoutuu kaksi ristiriitaista tendenssiä. Yhtäältä se on liikehdintän ja sen toimintatyylin representaatio ja toisaalta se on niiden saama reseptio. Tämä paradoksaalisuus näkyy esimerkiksi siinä, että eläinaktivistit leimataan korostetusti kaupunkilaisiksi, joilla ei ole pätevyyttä arvostella tai protestoida maaseudun ilmiöitä (ks. esim. Väisänen 2001, 58). Toisaalta taas aktivistit itse voivat oikeuttaa toimintaansa yleisillä eettisillä

perusteluilla ja vedota eläinten oikeuksiin.

Mielenkiintoista poliittisen liikehdinnän identiteeteissä on niiden kohtalonomainen kietoutuminen toisiinsa ja samalla liikkeessä toimivan henkilön persoonaan itseensä. Aiemmin mainittu politiikan kontingenssi luo epävarmuutta ja hallitsemattomuutta. Tietoisuus tästä on musertava ja osaltaan selittää ihmisten liittymistä poliittisiin liikkeisiin, jotta edes ajatus elämän hallinnasta säilyisi. Liikkeessä toimiessaan yksilö saattaa kokea itse vaikuttavansa tai ohjaavansa kohtalooaan (*creating destiny*) ja ainakin hän on osa jotakin suurempaa kokonaisuutta. Tällainen *kohtalonyhteisö* voi kuitenkin pahimmillaan olla pakoa vapaudesta eli vastuun ottamisesta omista teoistaan ja ratkaisuisistaan pitäen sisällään totalitarismin idun. (Heller ja Fehér 1988, 18.) Eläinoikeusaktivismin iskulauseen: ”*Ei ole oikeutta – on vai me!*” voi nähdä tässä kontekstissa. Radikaali-liikkeen poliittisen identiteetin (individuaalisena, kollektiivisena ja julkisena identiteettinä) tunnustaminen ja omaksuminen muuntuu satunnaisuudesta kohtaloksi. Radikaaliaktivistina elämällä on merkitystä, päämääriä ja samanhenkisiä tovereita.

Liikkeen julkinen identiteetti koostuu julkisuudessa tapahtuvasta toiminnasta. Tyypillisiä eläinaktivismin toimintamuotoja ovat erilaiset kampanjat joko Internetissä tai julkisissa tiloissa. Julkiset performanssit ovat samalla sekä demonstraatioita sinällään eli heijastuksia liikkeen itseymmärryksestä että liikkeen päämäärien nostamista julkiseen keskusteluun eli politisoimista (ks. Kulynych 1997, 333). Toiminnan ei tarvitse olla suunniteltua tai edes rationaalista, riittää kunhan se tuo esiin liikkeen tavoitteet (mt., 337). Performansseilla osoitetaan epäkohta, luodaan me-henkeä ja erottaudutaan muista.

Julkisuus politikoinnin välineenä?

Tiedotusvälineissä on esiintynyt vihjailuja siitä, että kansalaisjärjestöt eivät toimikaan julkilausumiensa kunnioitettavien päämäärien hyväksi, vaan keskittyvät ”omien päämääriensä” ajamiseen, usein median avustuksella. (Tuomivaara 1998, 109.)

Yhteiskunnallisilla liikkeillä on usein kahtalainen suhde mediajulkisuuteen. Liikehdinnän julkisen identiteetin kannalta median merkitys on keskeinen; kuva liikehdinnän toimintatavoista välittyy yleisölle median kautta. Liikkeet tarvitsevat julkisuutta, sillä käytännössä kansalaisjärjestöjä tai liikkeitä voidaan pitää eräänlaisena poliittisena oppositiona (ks. Tuomivaara 1998, 110). Siinä mielessä kansalaisjärjestöillä voi olla kykyä reagoida esimerkiksi puolueita nopeammin johonkin yhteiskunnalliseen kysymykseen. Julkisuuden hyväksikäyttäminen on yksi uusien liikkeiden poliittisen toi-

minnan tapa, sillä niillä on yleensä vähän taloudellisia resursseja, eikä eläinaktivismi tässä suhteessa poikkea muista uusista poliittisista liikkeistä. Protestin menestystä voi myös arvioida suhteessa mediajulkisuuteen ja julkisuuden määrään. Huomion saamiseksi toimintamuotojen täytyy olla massamuotoisia, radikaaleja, innovatiivisia tai näitä kaikkea yhdessä (della Porta 2000, 240). Uudet liikkeet luovat nimenomaan julkisuuden kautta toimintatilaa sellaisille kysymyksille, joita ei aiemmin ole mielletty poliittisiksi (Ilmonen 1998, 30). Uusille liikkeille ja toimintaryhmille julkisuus on välttämätöntä, koska niiden toiminta on vahvasti sidoksissa niiden hallussa oleviin informaatioresursseihin. Eri ryhmät tarvitsevat julkisuutta yhtäältä diskurssiensa vakiinnuttamiseen. Samalla julkisuus myös velvoittaa asiantuntijuuteen eli toimijat joutuvat jatkuvasti päivittämään ja ”pitämään yllä” tietojään.

Negatiivinen mediajulkisuus saattaa turhauttaa monia toimijoita, jos varsinainen asia jää taka-alalle (ks. Lundbom 2001b). Median esille tuottama terroristin imago nykyisistä eläinasioista ajavista on uhannut rajoittaa nykyistä eläinoikeusliikettä marginalisoimalla sen yliampuvana (ks. myös Shapiro 1996, 127; Juppi tässä kirjassa). Eläinaktivisteista tai ylipäätään niin sanotun uuden liikehdinnän toimijoista on julkisuudessa piirretty myös tietynlainen muotokuva, jonka mukaisesti eläinaktivistilla on rastat, lävistyksiä, kirpputorilta hankitut kirjavat vaatteet ja lukuisia rintamerkkejä. Toisaalta aktivistien ”virallisen Suomen vastaista” ulkomuotoa voidaan pitää itsessään merkinä järjestön periaatteisiin sitoutumisesta ja eläinaktivisti-identiteetistä. Yhtäältä ulkoapäin luodulla muotokuvalla on haluttu määrittää, keitä aktivistit ovat. Aktivistien esille nostamia ongelmia on saatettu haluta luokitella vähäpätöisiksi muodostamalla käsitys ”teini-ikäisistä rautanaamoista”.

Media on luonut eläinten oikeuksia puolustavista ihmisistä virheellisen kuvan. Kaikki muutosta haluavat eivät ole sateenkaarenvärisiä, teini-ikäisiä rautanaamoja, jotka käyttäytyvät aggressiivisesti. Mukana on aivan tavallisia ihmisiä. (Muukkonen & Särkisilta 1999, 17.)

Huomion kiinnittäminen pelkästään ulkonäköön tai ikään sekä aktivismin näkeminen ainoastaan rikollisuutena on vihastuttanut monia toimijoita. Eniten liikehdinnän toimijat ovat kritisoineet mediajulkisuuden yksipuolisuutta: toiminnan tarkoituksen jääminen median käsittelyn ulkopuolelle tuottaa aktivistien toiminnasta yksipuolisen kuvan. Varsinkin eläinten oikeuksien käsittelyn vähäisyys turhautti useimpia haastateltavia. Ainakin muutama haastateltavista piti kohtuuttomana sitä, että yhtäältä aktivismista puhutaan julkisuudessa terrorismina, mutta toisaalta ei selitetä toiminnan taustoja tai motiiveja. (Ks. myös Lundbom 2001b.) Useampi haastatelluista

nosti esille sen, että eläinten oikeuksia on tarkasteltu julkisuudessa vain vähän tai ei juuri ollenkaan (myös Lundbom 1998).

Me yritetään parhaamme ja kuitenkin mediassa ei puhuta mitään eläinten oikeuksista. (Sami)

Haastateltu protestoi myös sitä vastaan, että eläinaktivistien elämäntavallisista valinnoista ei juuri ole haluttu keskustella. Sami nosti haastattelussa esille, että 1990-luvun loppupuolella liikehdinnässä oli mukana hänen mielestään varsin paljon streittareita.⁷

Aika terveellisiä elämäntapoja tässä tarjotaan. [...] Yleinen käsitys on se, että nuoria manipuloidaan tekemään kaikkea. (Sami)

Yleisön käsitys aktivismista on ollut usein hyvin erilainen kuin aktivistien itsensä. Esimerkiksi eri sanomalehtien mielipidekirjoituspaloilla tai lehtien verkkoversioiden keskustelusuorilla on toisinaan keskusteltu sangen kiivaasti aktivismin ”tarpeettomuudesta” ja luokiteltu aktivisteja hyvin erilaisin tavoin. Muun muassa sanomalehti Kalevan verkkolehdestä Juttutupa-keskustelupalstalla oli alkuvuodesta 2001 yhtenä keskusteluteemana Eläinten vapautusrintama. Tarkasteluhetkellä (helmikuun lopussa) viestejä asiasta oli kirjoitettuna vähän yli toistakymmentä, osan sisällön ollessa jokseenkin suppea. Osalla keskustelijoista oli kuitenkin sangen selkeä mielipide aktivisteista. Esimerkiksi nimimerkki Hihhulit linnaan (2.2.2001) kirjoittaa näin:

Suurin osa näistä luonnon ”suojelijoista” on tuskin jalallaan metsään astunut. Samaten he eivät ole turkistarhassakaan käyneet muuta kuin terroritekojaan tekemässä. Kysymys on siitä, että on kiva leikkiä edistyksellistä, vaikka todellisuudessa he vain toistavat suuren maailman hihhuloitten sanoja.

Viestistä välittyy ajatus leikkimisestä ja siitä, etteivät toimijat oikeasti tiedä, mitä tekevät, vaan seuraavat ulkomaisia esikuviaan. Toisaalta puolestaan nimimerkki Erkki (2.2.2001) esittää oman näkemyksensä siitä, miksi turkiksista tuli vastustuksen kohde, eikä esimerkiksi nahkatakaista:

Turkiksissa kulkevaa naista on helppo ruutata maaliruiskulla ja huudella törkeyksiä, mutta nahkatakkinen prätäkäjengiläinen tai muu kovanaama on toinen juttu.

Eläinten vapautusiskuista on siten liikehdinnän koko olemassa olon ajan

käyty kaikista kiivaimmat debaetit mediassa. Ulkoparlamentaarisena politikointina iskujen toteuttaminen on jatkunut suomalaisen liikehdinnän koko elinkaaren ajan. Esimerkiksi vuoden 2001 aikana on ollut ainakin joitakin iskuja.

Vuoden 2001 vapautusiskut alkoivat jo tammikuussa, kun taipalsaarelaisella turkistarhalla värjättiin kaikki tarhan 400 kettua luonnonhennalla. Yllättävän aikainen iskusarja jatkui jo huhtikuussa, kun kahdelta turkistarhalla päästettiin irti minkkejä.” (Muutoksen kevät 21/2001, 11).

Orimattilan vuoden 1997 ampumistapauksen jälkeen osa aktivisteista on nostanut esille huolensa siitä, mitä tulevaisuus tuo tullessaan. Välien kiristyminen entisestään on ollut yksi asia, mikä on mietityttänyt ainakin haastateltua.

Kyl mua vähän huolestuttaa se, jos välit kiristyy... ihan siis esim. tarhaajien (vastapuolen) kans, että alkaa tuleen väkivaltaisia yhteenottoja... (Sami)

Politikointitapojen yhteentörmäyksiltä ei voine jatkossakaan vältyä. Toisaalta esimerkiksi haastateltu Eija kertoi, että hänen mielestään sellaista eläinoikeusliikehdintää, missä hän aloitti toimintansa, ei ole enää olemassakaan:

Et mä, ainakin se eläinoikeusliike, mihin mä aikanaan menin mukaan, niin sitä ei oo enää olemassa sellaisenaan...

Mihin vie liikehdinnän tie?

Eläinaktiivisuuden kautta eläimistä ja niiden oikeuksista on tullut osa arkipäiväistä poliittista kielenkäyttöä. Aktivisteille politikointi vaikuttaa kuitenkin olevan ennen kaikkea väline, jolla tavoitellaan tärkeintä päämäärää, eläinten vapautumista. Useimmat liikehdinnän toimijat ovat sitoutuneet väkivallattomaan suoraan toimintaan. Monet valtaväestössä – tai ainakin median esille nostaman kuvan mukaan – kuitenkin haluaisivat nähdä ristiriidan protestojien päämäärän, eläinten kärsimyksen vähentämisen, ja samanaikaisesti tapahtuvan ihmisille aiheutetun kärsimyksen välillä (ks. myös Shapiro 1996). Tosiasiassa iskuja ovat tehneet vain harvat, useimmat ovat rauhanomaisesti keskittyneet tiedottamiseen, mielenosoittamiseen ja esimerkiksi ylikansallisten yritysten boikotointiin.

Uudet liikkeet eivät jakaudu ideologioiden mukaisesti, vaan ne syntyvät huolesta elämän jatkumisesta, yhdistyen länsimaisen elämänmenon kritiikkiin.

Kritiikin esittämisen tavat vaihtelevat tilannekohtaisesti. Julkisuus on kuitenkin keskeinen foorumi liikehdinnälle tuoda julki omia poliittisia tavoitteitaan niin sanottujen *normaalien kanavien* asemesta. Julkisuuden saaminen puolestaan vaatii liikehdinnältä innovatiivista julkisen tilan haltuunottoa. Tämä näkyy käytetyissä keinoissa, jotka ovat poikkeuksen politiikka ja katkoksellisia suhteessa aiempaan toimintaan. Lisäksi liikehdintä muodostuu hyvin erilaisista toimijoista ja yhteisöistä, joilla on joitakin yhteisiä päämääriä (ks. Lindholm 1998; Lundbom 2001; Konttinen & Peltokoski 2000). Myös aktivisti Juho Vuoren (2001, 31) mukaan ”toiminta ennen järjestöä” -asetteen vuoksi on hankala selkeästi erottaa toisistaan erilaisia aktivisteja. Siten jaottelu esimerkiksi eläinaktivisteiksi ja globalisaatiokriittisiksi aktivisteiksi on vaikeaa. Tämä seikka mahdollistaa tilanne- ja kontekstikohtaisesti vaihtuvat toimijakonstellatit ja yhteistyösuhteet.

Aktivistisen liikehdinnän itseymmärrys muodostuu toiminnan ja politikoinnin tyylin perusteella. Se näkyy julkisessa, kollektiivisessa ja aktivistien individuaalisessa identiteetissä (Rinne 1999, 162). Yksilön identiteetti ja liikehdinnän kollektiivinen identiteetti ovat kuitenkin vuorovaikutuksessa. Emile Durkheimin (1990, 362) mukaan yksilön velvollisuudet itseään kohtaan ovat tosiasiallisesti velvollisuuksia yhteisöä kohtaan. Yhteisön kanssa jaetaan kollektiivinen identiteetti, tunteet oikeasta ja väärästä. Aktivistien kollektiiviselle identiteetille ”oikein” on olla vegaani ja jakaa tietoa, ”väärin” on puolestaan tarhata turkiseläimiä tai harjoittaa tehomaa-alausta. Lainsäädäntö ja normit eivät siinä mielessä aina vastaa toisiaan, aktivistien mielestä ei ole moraalinen rikos esimerkiksi värjätä turkiseläimiä hennalla, koska eläin ei siinä kuole. Yhteisöllisen (vallitsevan) moraalin ja yksilöllisen etiikan törmätessä on vaikea sanoa, mikä on oikein ja mikä väärin, kun puhutaan esimerkiksi eläinten vapautuksista.

Toisaalta toimijat voivat käytännön toiminnan kautta myös pyrkiä rakentamaan poliittisen näkemyksensä. Identiteetti määrittyy ympäristön lisäksi myös ajassa ja sen rakentaminen merkitsee suhteen luomista menneeseen niin yksilön kuin yhteisönkin tasolla (ks. Relander 1998 28). Identiteetillä ”pelaaminen” implikoi yhtäältä sitä, että poliittinen toimintakulttuuri on kokenut muutoksen. Samalla se viestittää, että yksilön kannalta kyseessä on hyvin tärkeä toiminta. Lisäksi identiteettipolitiikka herättää kysymyksen siitä, ovatko yksilön vaikutusmahdollisuudet nykyisessä ajassa kaventuneet, kun toimintakentäksi muuttuu varsinaisen politiikan kentän sijasta henkilökohtainen elämä. Esimerkiksi Michel Maffesoli (1995, 27) kirjoittaa, ettei subjekti enää hallitse maailmaa itsensä herrana, vaan on joku muu taho, joka hallitsee. Oma elämä voi olla siten yksi niistä harvoista pelikentistä tai maailmoista, joilla itsehallinta on enää mahdollista.

Eläinoikeusaktivismi määrittyy monimuotoiseksi, verkostomaiseksi yhteis-

kunnalliseksi liikehdinnäksi, jonka muodostavat erilaiset toimijat, sekä yksilöt että ryhmät. Liikehdinnän toiminnalle on luonteenomaista spontaanisuus ja vallitsevien olosuhteiden kritikoiminen. Liikehdinnässä on myös sekä kansallisia että kansainvälisiä piirteitä ja voidaan sanoa, että ainakin osalla toimijaryhmistä on vähintäänkin oman ryhmänsä sisällä yhteisesti jaettu kollektiivinen identiteetti. (Lundbom 2001b; vrt. Diani 1992.)

Liikehdinnän toimintakulttuuri on siten monitasoinen. Liikkeen elinkaarren aikana kuitenkin on selviä merkkejä siitä, että toimijoiden määrä on vähentynyt huomattavissa määrin. Esimerkiksi 1996 tai 1997 varsinkin pääkaupunkiseudulla järjestettiin suomalaisessa eläinoikeusliikkeen mittakaavassa suuria, yli sadan hengen mielenosoituksia. Vuoden 2001 aikana mielenilmauksissa on ollut paikalla verrattain vähän ihmisiä, arviolta 20–30 henkilöä. Toimijoiden määrän vähentyminen voi tarkoittaa sitä, että liikehdintä on murrosvaiheessa ja että liikehdintä etsii tällä hetkellä uusia politikoinnin tapoja. Kuitenkin esimerkiksi Ilmo Massa (1998, 27) kirjoittaa, että epävarmuuden läpäisemässä kulttuurissa, jossa ihmiset joutuvat koko ajan pohtimaan elämäntilannettaan ja hakeutumaan uusiin asemiin, pienikin avainpaikalla olevien moraalisten toisinajattelijoiden ja -tekijöiden määrä saattaa olla riittävä käynnistämään kulttuurisia muutoksia.

VIITTEET

- ¹ Poliittinen liikehdintä ei ole liikkeen tavoin organisoitunut muodollisesti instituutioksi, eikä sillä ole samassa mielessä ajallista jatkuvuutta tai rakenteellisia toimintatapoja. Liikehdintä painottuu liikkeitä spontaanimmiin toiminnallisiin aspekteihin enemmän tässä-ja-nyt-pohjalta. Näin se toimintamuodoltaan joustavampana on houkuttelevampi kuin sääntömääräiset kokoukset ja vetoaa mm. satunnaisiin hang-around-tyyppisiin, jotka saattavat ottaa osaa järjestettyihin aktioihin. Liikkeet voivat kuitenkin hyödyntää liikehdintää pyrkiessään nostamaan tärkeitä asioita keskusteluun. Liikehdintään voi olla helppo mennä mukaan – tai vaihtoehtoisesti helppo jättäytyä pois. Esimerkiksi mielenosoitukset turkiksia vastaan voidaan nähdä liikehdintänä, johon osallistuu myös muitakin kuin eläinaktivisteja. (Ks. Rinne 1999.)
- ² Tarkoituksemme ei ole suinkaan väittää, että liikehdinnässä olisi kyse pelkästään nuorisoliikkeestä. Silti toimijoiden nuoruus on ollut yksi luokitteluväline, jolla esimerkiksi mediassa toimintaa on marginalisoitu, eikä sen vuoksi ikäaspektiakaan voi jättää liikehdinnän tarkastelun ulkopuolelle.
- ³ Esimerkkinä uudemmasta kansalaisaktivismia koskevasta tutkimuksesta katso <http://www.uta.fi/laitokset/politiikka/tproj/activity/>.

- ⁴ Kuten esimerkiksi Orimattilassa joulukuussa 1997 kävi.
- ⁵ Osa toimijoista on kritikoitunut jokseenkin yleistä tapaa linkittää eläinaktivismi osaksi ympäristöaktivismia. Muutama haastatelluista toimijoista nosti haastattelussa esille, että aivan yhtä ”oikea” tarkastelutapa olisi nähdä eläinoikeusliike naisliikkeen jatkumona tai ihmisoikeusliikkeeltä oppia saaneena. Esimerkiksi Yhdysvalloissa eläinoikeusliikkeen uranuurtaja tai oppi-isä Henry Spira omaksui osan nykymuotoisen eläinoikeusliikehännän toimintataktiikoista ihmisoikeusliikkeeltä (ks. Singer 1998).
- ⁶ Esim. STT/ Lapin Kansa 26.7.1995 uutinen otsikolla ”Me halusimme antaa ketuille mahdollisuuden elämään vapaudessa”. Uutisessa kerrottiin Salli ja Salosen pitämästä tiedotustilaisuudesta. Salli ja Salonen olivat tiedotustilaisuudessa kertoneet ymmärtävänsä että tarhaajien on hankittava myös leipänsä ja ehdottivat luomuviljelyä uudeksi ammattialaksi.
- ⁷ PL kiinnitti 1997 Pieksämäen eläinoikeusleirillä oitis huomionsa siihen, että suurin osa leirin noin 90 osallistujasta oli ilman alkoholia.

KIRJALLISUUS

- Bauman, Zygmunt (1996). *Postmodernin lumo*. Tampere: Vastapaino.
- Bauman, Zygmunt (1997) *Sosiologinen ajattelu*. Tampere: Vastapaino.
- Beck, Ulrich (1995). Poliitiikan uudelleen keksiminen: kohti refleksiivisen modernisaation teoriaa. Teoksessa Beck, Ulrich; Giddens, Anthony & Lash, Scott: *Nykyajan jäljillä*. Jyväskylä: Gummerus.
- Benton, Ted (1996). *Animal Rights: An Eco-Socialist View*. Teoksessa Garner, Robert (toim.): *Animal Rights. The Changing Debate*. Houndmills, Basingstoke, Hampshire and London: Macmillan Press LTD, 19 – 42.
- Bergman, Solveig (1998). Naisliikehännän moninaisuus. ”Uusi” suomalainen naisliike yhteiskunnallisena liikkeenä. Teoksessa Ilmonen, Kaj & Siisiäinen, Martti (toim.): *Uudet ja vanhat liikkeet*. Tampere: Vastapaino, 165–186.
- Byrne, Paul (1997). *Social Movements in Britain*. London and New York: Routledge.
- Cohen, Jean L. & Arato, Andrew (1992). *Civil society and political theory*. Cambridge (Mass.): MIT Press.
- della Porta, Donatella (2000). Edustuksellisten demokratioiden uudet haasteet. *Politiikka* 42:4, 324–248.
- della Porta, Donatella & Diani, Mario (1999). *Social Movements. An Introduction*. Oxford: Blackwell Publishers Ltd.
- della Porta, Donatella & Rucht, Dieter (2002). The Dynamics of Environmental Campaigns. *Mobilization* 7:1, 1–14.
- Diani, Mario (1992). The concept of social movement. *The sociological review* 49:1, 1–25.
- Durkheim, Emile (1990). *Sosiaalisesta työnjaosta*. Jyväskylä: Gaudeamus.

- Flacks, Richard (1994). The Party's over – So What Is to be Done. Teoksessa Johnston, Hank, Larāna, Enrique & Gusfield, Joseph R. (toim.): *New Social Movements: From Ideology to Identity*. University of Minnesota Press, 330 – 351.
- Gamson, William (1995). Constructing Social Protest. Teoksessa Johnston, Hank & Klandermans, Bert (toim.): *Social Movements and Culture*. London: University of Minnesota Press, 85 –106.
- Giddens, Anthony (1991). *Modernity and Self-Identity*. Cambridge: Polity Press.
- Grönroos, Lars (1999). Kettutyöt, eläinaktivistit, ekoterroristit vai mitä ne ovat... *Suomen poliisilehti* 79:2, 50–51.
- Guither Harold D. (1998). *Animal Rights: History and scope of a radical social movement*. Carbondale and Edwardsville: Southern Illinois University Press.
- Gusfield, Joseph R. (1994). Reflexivity of Social Movements. Teoksessa Johnston, Hank, Larāna, Enrique & Gusfield, Joseph R. (toim.): *New Social Movements: From Ideology to Identity*. University of Minnesota Press, 58 –78.
- Heller, Agnes & Fehér, Ferenc (1988). *The postmodern political condition*. Polity Press with Basil Blackwell.
- Hines, Colin (2001). *Lokalisatio. Vaihtoehto vapaakaupan ylilyönneille*. Helsinki: Like.
- Highton, Benjamin & Wolfinger, Raymond E. (2001). The First Seven Years of the Political Life Cycle. *American Journal of Political Science* 45:1, 202–209.
- Ilmonen, Kaj (1998). Uudet ja vanhat yhteiskunnalliset liikkeet. Teoksessa Ilmonen, Kaj & Siisiäinen, Martti (toim.): *Uudet ja vanhat liikkeet*. Tampere. Vastapaino, 15 –43.
- Ilmonen, Kaj & Siisiäinen, Martti (1998). Johdanto. Teoksessa Ilmonen, Kaj & Siisiäinen, Martti (toim.): *Uudet ja vanhat liikkeet*. Tampere: Vastapaino, 7 – 14.
- Inglehart, Ronald (1990). Values, Ideology, and Cognitive Mobilization in New Social Movements. Teoksessa R.J. Dalton & M. Kuechler (toim.): *Challenging the Political Order. New Social and Political Movements in Western Democracies*. Cambridge: Polity Press, 43–66.
- Inglehart, Ronald (1997). *Modernization and Post-modernization: Cultural and economic, and political change in 43 societies*. Princeton, New Jersey: Princenton University Press
- Jaatinen, Pertti (1989). Ekososialimista ekoanarkismiin. Artikkeleita ekologian ja politiikan ”rajalta”. *Jyväskylän yliopiston Valtio-opin laitos julkaisuja* 59.
- Johnston, Hank, Larāna, Enrique & Gusfield, Joseph R. (1994). Identities, Grievances, and New Social Movements. Teoksessa Johnston, Hank, Larāna, Enrique & Gusfield, Joseph R. (toim.): *New Social Movements: From Ideology to Identity*. Philadelphia: Temple University Press, 3 –35.
- Kalliala, Mari (2000). *Rikos osana poliittista liikettä*. Julkaisematon lisensiaattityö. Yleisen valtio-opin laitos: Helsingin Yliopisto.
- Keane, John (1998). *Civil Society. Old Images, New Visions*. Cambridge (UK): Polity Press.

- Koivunen, Anu & Liljeström, Marianne (1996). Paikantuminen. Teoksessa Koivunen, Anu & Liljeström, Marianne (toim.): *Avainsanat. 10 askelta feministiseen tutkimukseen*. Tampere: Vastapaino.
- Konttinen, Esa (1999). *Ympäristökansalaisuuden kyläsepät*. Jyväskylä: SoPhi.
- Konttinen, Esa & Peltokoski, Jukka (2000). Ympäristöprotestin neljännen aallon sielunmaisema. *Sosiologia* 37:2, 111 – 129.
- Kulynych, Jessica J. (1997). Performing Politics: Foucault, Habermas, and Postmodern Participation. *Polity* 30:2.
- Lappalainen, Pertti (1995). Poliittikan tasot ja ulottuvuudet. Teoksessa Ruostetsaari, Ilkka (toim.): *Vaalit, Valta ja Vaikuttaminen. Juhlakirja Olavi Borgin 60-vuotispäiväksi*. Tampere: Tampereen yliopistopaino, 227–246.
- Lappalainen, Pertti & Rättilä, Tiina (1998). *Finnish Alternative Movements as Challengers of Social Capital*. Julkaisematon konferenssiesitelmä, pidetty ECPR:n konferenssissa Warwickissa 23.–28.3. 1998, workshop 19: Social Capital and Political Science.
- Lappalainen, Pertti & al. (1999). Tyylipolitiikan ytimessä johdattelua aiheeseen. Teoksessa Lappalainen, Pertti (toim.): *Tyylikästä kansalaisaktiivisuutta*. Poliittikan tutkimuksen julkaisuja 11, Tampereen yliopisto, 123–144.
- Lappalainen, Pertti (2002). *Poliittisen tyylin taito. Poliittisen toiminnan muutos ja sen tutkimus*. Tampere: Vastapaino.
- Linkola, Pentti (1986). *Vihreän liikkeen tavoiteohjelma*. Järvenpää: Copycorner.
- Lundbom, Pia (1998). ”Mitä me haluamme? Oikeutta elämille!” *Sosiologisia silmäyksiä suomalaisen eläinoikeusliikkeeseen*. Julkaisematon pro gradu -tutkielma. Yhteiskuntatutkimuksen laitos, Lapin Yliopisto.
- Lundbom, Pia (2001a). Globaali nuorisokulttuuri ja uusyhteisöllisyyden etiikka. Teoksessa Hoikkala, Tommi (toim.): *Globalisaatiokeskustelu ja nuorisopolitiikka*. Opetusministeriön Lundbom, Pia (2001b). Yksi kaikkien ja kaikki yhden puolesta? Eläinoikeusliikehinnän solidaarinen yhteisöllisyys. Teoksessa Suutari, Minna (toim.): *Vallattomat marginaalit. Yhteisöllisyyksiä nuoruudessa ja yhteiskunnan reunoilla*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura, 49–75.
- Lundbom, Pia (2002). Porkkanan purentaa, kettujen vapauttamista ja mielenosoittamista. Osallisuuden uudet muodot? Teoksessa Gretscher, Anu (toim.) *Lapset, nuoret ja aikuiset toimijoina. Artikkeleita osallisuudesta*. Helsinki: Suomen Kuntaliitto, 107–120.
- Luukka, Panu (1998). *Ei ole oikeutta, on vain me. Radikaali eläinoikeusliike Suomessa*. Julkaisematon pro gradu -tutkielma. Yleisen valtio-opin laitos, Helsingin yliopisto.
- Lähde, Ville (1996). Muutoksen kevät ja ympäristövallankumous. Teoksessa Heima-Tirkkonen, Tuula; Kallio-Tamminen, Tarja & Selin, Tove (toim.): *Ruohonjuurista Elämänpuuksi. Suomalainen vaihtoehdotliikehdintä*. Helsinki: Vihreä Sivistysliitto, 148 –152.
- Maffesoli, Michel (1995). *Maailman mieli: yhteisöllisen tyylin muodoista*. Helsinki:

- Gaudeamus.
- Martikainen, Tuomo & Wass, Hanna (2002). Laskeva äänestysaktiivisuus sukupolvi-ilmiönä. *Politiikka* 44:1, 17–30.
- Massa, Ilmo (1998). Elämänpolitiikka epävarmassa kulttuurissa. Teoksessa Roos, Jeja-Pekka & Hoikkala, Tommi (toim.): *Elämänpolitiikka*. Helsinki: Gaudeamus.
- Melucci, Alberto (1994). A Strange kind of Newness: What's "New" in the New Social Movements? Teoksessa Johnston, Hank, Laräna, Enrique ja Gusfield, Joseph R. (toim.): *New Social Movements: From Ideology to Identity*, 101 – 132. Philadelphia: Temple University Press.
- Melucci, Alberto (1996). *Challenging Codes*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Muukkonen, Mirka & Särkisilta, Anna (1999). Vegaanin kasviskeittokirja. Helsinki: Like.
- Ohlemacher, Thomas (1992). *Social Relays: Micro-Mobilization via the Meso-Level. An Empirical Study of protest Groups Against Low-Flying Military Jets in West Germany*. Wissenschaftszentrum Berlin für Sozialforschung. FS iii, 92 –104.
- Oliver, Pamela E. & Maney, Gregory M. (2000). Political Processes and Local Newspaper Coverage of Protest Events: From Selection Bias to Triadic Interactions. *American Journal of Sociology* 106:2, 463–505.
- Paloheimo, Heikki & Wiberg, Matti (1996) *Politiikan perusteet*. Helsinki: WSOY.
- Palonen, Kari (1993). Introduction: From Policy and Polity to Politicking and Politization?. Teoksessa Palonen, Kari & Parvikko, Tuija (toim.): *Reading the political, exploring the Margins of Politics*. Tampere: The Finnish Political Science Association, 7 – 15.
- Palonen, Kari (1997). *Kootut retoriikat: esimerkkejä politiikan luennasta*. Jyväskylä: SoPhi
- Palonen, Kari (2000). *Max Weber's Relegitimation of Democracy. Aspects of the Rhetoric of Conceptual Revision*. Julkaisematon seminaaripaperi, esitetty History of Political and Social Concepts Group -konferenssissa Kööpenhaminassa 19.–21. 10. 2000.
- Pulkkinen, Tuija (1989). *Valtio ja vapaus*. Helsinki: Tutkijaliitto.
- Pulkkinen, Tuija (1996). *Postmodern and political agency*. Helsinki, Hakapaino.
- Relander, Jukka (1998). Historia, muisti, identiteetti. Teoksessa Houni, Pia & Suurpää, Leena (toim.): *Kuvassa nuoret*. Tampere: Tampereen yliopistopaino, 27–45.
- Rinne, Jarmo (1999): Ympäristövallankumouksellista ja eläinten oikeuksien politiikkaa. Teoksessa Pertti Lappalainen (toim.): *Tyylikästä kansalaisaktiivisuutta*. Poliitiikan tutkimuksen julkaisuja 11, Tampereen yliopisto, 145–165.
- Rootes, Christopher (1999). Environmental Movements: From the Local to the Global. *Environmental Politics* 8:1, 1–12.
- Rubin, Charles. T. (1994). *The Green Crusade: Rethinking the Roots of Environmentalism*. Lanham: Rowman & Littlefield Publishers.
- Rättälä, Tiina (2001). Kansalaistuva politiikka? Huomioita kuntalaisaktiivisuudesta

- poliittisena toimijuutena. *Politiikka* 43:3, 190–207.
- Shapiro, Kenneth (1996). The Caring Sleuth: Portrait of an Animal Rights Activist. Teoksessa J. Donovan & C. J. Adams (toim.): *Beyond Animal Rights. A Feminist Caring Ethic for the Treatment of Animals*. New York: Continuum.
- Singer, Peter (1996). Animal Liberation. Teoksessa Garner, Robert (toim.): *Animal Rights. The Changing Debate*. Houndmills, Basingstoke, Hampshire and London: Macmillan Press.
- Singer, Peter (1998) *Ethics Into Action. Henry Spira and the Animal Rights Movement*. Lanham, Boulder, New York, Oxford: Rowman & Littlefield Publishers.
- Siisiäinen, Martti (1996). Yhteiskunnalliset liikkeet, yhdistykset ja hyvinvointivaltio. Teoksessa Matthies, Aila-Leena, Kotakari, Ulla & Nylund, Marianne (toim.): *Välittävät verkostot*. Tampere: Vastapaino.
- Spectrum of Finnish Opinion. A report on Finnish attitudes 1999. EVA:n tutkimusraportti.
- Theseleff Hannu & Sihvola Juha (1994). Antiikin filosofia ja aatemaailma. Helsinki: WSOY.
- Toivanen, Hannu (1997). ”Do it yourself” – DIY vastarinnan sosio-kulttuurisia merkityksiä organisoivana periaatteena ja käytäntönä. Julkaisematon kulttuuriantropologian syventävien opintojen tutkielma, Joensuun yliopisto.
- Tuomivaara, Salla & Purmonen, Joni (1996). Uusi eläinoikeusliike. Teoksessa Heima-Tirkkonen, Tuula; Kallio-Tamminen, Tarja & Selin, Tove (toim.): *Ruohonjuurista elämänpuuksi. Suomalainen vaihtoehtoliikehdintä*. Helsinki: Vihreä Sivistysliitto.
- Tuomivaara, Salla ja Purmonen, Joni (1998). *Ulos häkeistä – Kaksi näkökulmaa uuden eläinliikkeen sisältä*. Helsinki: Tammi.
- Tuomivaara, Salla (1998). Media, valta ja kansalaistoiminta. *Tiedotustutkimus* 21:2, 109–114.
- von Beyme, Klaus (1995). Biopolitical Ideologies and Their Impact on the New Social Movements. Teoksessa Heller, Agnes; Puntsher, Riekman S. (toim.): *Biopolitics: The Politics of the Body, Race and Nature*. Aldershot, Avebury, 113–132.
- Väisänen, Anne (2001). *Pörrökettupartio. Katsaus eläinoikeusiskujen lehti uutisointiin*. Sosiologian julkaisematon pro gradu -tutkielma. Kuopion yliopisto.
- Ziliacus, Kim O.K. (2001). ‘New Politics’ in Finland: The Greens and the Left Wing in the 1990s. *West European Politics* 24:1, 27–54.

Internet

- ”Electronic civil disobedience”, www.animal-liberation.net/tactical.
- Juttutupa, Kalevan verkkosivut (www.kaleva.fi), helmikuu 2001.
- ”Musta/vihreät päivät 1998”, <http://www.saunalahti.fi/~ravelre/tampere/>.
- Nuorisoyksikön tilaama muistio. <http://www.alli.fi/nuorisotutkimus/muistiot/>

[globaali.pdf](#). Viitattu 9.4.2002.

Oikeutta eläimille –järjestön kotisivut: <http://www.oikeuttaelaimille.net/>.

Sanomalehdet

Helsingin Sanomat 10.4.1998, ”Ydinjoukko hallitsee aktivistien verkostoa”.

Lapin Kansa 26.7.1995, ”Me halusimme antaa ketuille mahdollisuuden elämään vapaudessa”.

Aineistona käytetyt julkaisut

Kaurapuuro – Anarkistinen kulttuurijulkaisu, nro 15.

Laaksonen, Heidi (1997). Median marginalisoimat eli vähän tutkimusta, paljon mielipiteitä ja jonkin verran juoruja. Muutoksen kevät 4.

Muutoksen Kevät: Ympäristövallankumouksellinen aikakauslehti. Numerot 4/1997, 6/1997; 12/1999; 21/2001.

Purmonen, Joni (1996). Metsä Mennikäisen kirjepalstalle editoitu lukijakirje, Muutoksen Kevät 2.

Toivanen, Sami (1996): Ekotaasi on moraalisesti voimatonta. Muutoksen Kevät 2.

Vuori, Juho (2001). Eläinaktivismi – 1990-luvun radikaaliliike. *Ydin* 35:6, 30–31.

III

KUN PIHDIT KAMERAAN VAIHTUIVAT... ELÄINOIKEUSAKTIVISTITIEN POLIITTINEN TYYLIMUUTOS.

Pia Lundbom 2009

Julkaisussa Politiikka 51:2, 107-116

Uudelleenjulkaisuun on Politiikka-lehden suostumus

Kun pihdit kameraan vaihtuivat... Eläinoikeusaktivistien poliittinen tyyli muutos

PIA LUNDBOM

ABSTRACT
Animal rights movement and the change of political style

Since 1995, when the first publicly noticed animal liberation acts in Finland were done, the animal right activists have constituted one of the most discussed Finnish political movements. The movement has not been always very pleasant for the activists. In my article I shall analyse the campaign Cruel Truth, released in November 2007, as an example. Through the concepts of "political style" and "framing" I examine the recent changes in animal right activism. It was a wise decision of the activists to change the practical tool of their politics from the tongs to the camera, and as a result their political agenda has gained much increased visibility.

Johdanto

Emakko ei pääse liikkumaan karsinassa, kanat nokkivat toisiaan, porsas näykkii toisen porsaan verillä olevaa achteria. Lyhyessä muutaman minuutin mittaisessa videopätkässä katsojan silmille vyöryy likaisten ja ahtaissa tiloissa olevien eläinten kuvia (ks. Julma totuus – tehotuotanto.net). 2000-luvun jälkipuoliskon aktivismi haastaa videomateriaalin avulla ketä tahansa ajattelemaan sitä, mikä on tehmaatalouden tämän hetken tilanne.

Keväästä 1995 lähtien eläinoikeusliike toimintatapoineen on ollut yksi eniten keskustelua herättäneistä kansalaisaktivismin muodoista. Suomessa eläinaktivismi nousi näkyvästi esille niin kutsuttujen "kettutyttöjen" toukokuussa 1995 tekemien ensimmäisten turkistarhaiskujen jälkeen. Keväällä 1995 kettutyötöet tunkeutuivat pohjanmaalaisille turkistarhoille voimapihtien ja sorkkarautojen avulla. Myöhemmin kettutyötöet saivat ehdollisen rangais-
tuksen ja mittavat korvausvaatimukset maksettavikseen. (ks. VaaHO 16.12.1996, 1974).

Näiden ensimmäisten julkihuomiota saaneiden eläinten vapautusiskujen tekemisestä on kulunut

pian 15 vuotta aikaa. Suomalaista eläinoikeusaktivismia on analysoitu eri näkökulmista, mutta useimmat tehdyistä tutkimuksista keskittyvät 1990-luvun tai 2000-luvun alun aktivismiin. Eri-tyisesti tuore Julma totuus: Tutkimus suomalaisesta eläintuotannosta -kampanja, jonka materiaalia aktivistit kuvasivat 101 eläintilalla, haastaa kysymään, mitä eläinoikeusaktivismissa on tapahtunut viimeisten vuosien aikana. Tarkastelenkin tässä artikkelissa erityisesti eläinoikeusaktivismissa tapahtunutta muutosta eläinaktivistien poliittisen tyylin ja mediasuhteen näkökulmasta. Konkreettisenä ta-pausesimerkkinä 2000-luvun lopun aktivismista käytän edellä mainittua Julma totuus -kampanjaa ja vertaan sitä aiempiin aktivismin muotoihin. Analysoin ja peilaan aiempaan, miten eläinoikeusliike on onnistunut Julma totuus -kampanjallaan agendansa kehystämisessä ja poliittisessa tyyli-sään. Nostan keskusteluun sen toimintatilan, joka eläinoikeusaktivisteille avautuu poliittisten mah-dollisuuksien ja rajoitusten reunaehtojen keskellä (ks. Tarrow 1998, 72; Lindholm 2005, 30). Pei-lauspintana analyysissäni on aktivistien kampanja-puheelle välittömästi kampanjamateriaalin marras-

kuussa 2007 tapahtuneen julkaisemisen jälkeen nousut mediakeskustelu. Tämän näytteen avulla analysoin tarkemmin aktivistien mediasuhteen muutosta. Aktivistien materiaali on kuvattu ensisijaisesti etelä- ja länsisuomalaisilla tiloilla. Sen vuoksi käytän näyteaineistona Helsingin Sanomien, Hämeen Sanomien ja Etelä-Suomen Sanomien kirjoituksia. Tuon alueellisella lehtivalinnalla aktivistien paikallista mediasuhdetta näkyväksi. Tutkin niin aktivistien tuottaman materiaalin kuin aktivistimista kirjoitettujen artikkeleiden pohjalta poliittisen tyylin muutosta.

Tekstini alussa esittelen lyhyesti suomalaisen eläinoikeusaktivismiin historiaa ja kuvaan eläinoikeusliikkeen keskeisiä tavoitteita. Tämän jälkeen käsittelem aktivismin mediasuhdetta ja mediajulkisuuden keskeisyyttä aktivismille. Tästä siirryn varsinaisen kampanjan ja sen aikaansaaman mediapuheen analyysiin ja tutkin aktivismin poliittisen tyylin muutosta. Lopuksi pohdin, miten tekniset välineet ovat muuttaneet aktivistien toimintaedellytyksiä. Tekstini funktiona on ottaa osaa laajempaan yhteiskunnallisten liikkeiden ja niiden toimintaedellytysten muutosta käsittelevään keskusteluun.

Eläinoikeusliike yhteiskunnallisena liikkeenä ja tutkimuskohteena

Yhteiskunnallisilla liikkeillä ymmärretään perinteisesti organisaatioita ja ryhmiä sekä yksilöitä, jotka toimivat yhdessä muuttaakseen yhteiskuntaa (ks. Kaldor 2006, 116). Eläinten hyvinvoinnin lisäämiseen, eläinten suojeluun, eläinten oikeuksien edistämiseen sekä eläinten vapauttamiseen tähtäävää toimintaa ovat edistäneet erilaiset toimijat niin kansallisesti kuin globaalistikin vuosikymmeniä, jollei vuosisatoja. Eläinten oikeuksia esille nostavassa puheessa korostetaan, ettei ihmisillä ole oikeutta hyväksikäyttää tai alistaa eläimiä (ks. esim. Regan 1980, Pivetti 2005). Suomessa eläinoikeusliikkeen synty ja nousu voidaan paikantaa 1990-luvun alkuun (ks. Luukka 1998). Keväällä 1995 ”kettutyttöiskut” ja Oikeutta eläimille -yhdistyksen perustaminen loivat uudenlaista poliittista toimintatilaa eläinten asioista kiinnostuneille toimijoille. Pirita Jupin (2004, 27) mukaan Oikeutta eläimille antoi toimijoille mahdollisuuden identifioida itsensä nimenomaan eläinoikeusaktivisteiksi.

Eläinoikeusaktivismi on koko elinkaarensa ajan ollut luokiteltavissa varsinkin radikaaliksi toiminnaksi, koska osa toimijoista on käyttänyt tai kannatta-

nut laittomia keinoja (ks. myös Lindholm 1998, Lundbom 2002). Vapautusiskut tapahtuivat EVR:n eli Eläinten Vapautusrintaman nimissä. Tosin etenkin julkisuudessa erilaiset ryhmät ja toiminnot niputettiin keskenään (ks. Luukka 1998). Eläinoikeusliikkeen toimijat kritikoivat etenkin turkistarhausta ja tehomaataloutta (ks. esim. Luukka 1998, Lundbom 2001).

Aktivistit ovat politikoineet eläinten puolesta, koska eläimet eivät ”sanattomina” itse pysty puolustamaan oikeuksiaan (ks. Lundbom 2001, 56). Eläinoikeusaktivistit ovat pyrkineet laajentamaan eettistä näkökulmaa ja puhetapaa siten, että eläinten asema otettaisiin perusteellisempaan keskusteluun. Esimerkiksi kysymys lajisorrosta ja eri eläinlajien erilaisesta ja eriarvoisesta asemasta on ollut yksi asia, jota on haluttu pohdittavan tarkemmin. Saara Kupsala ja Salla Tuomivaara (2004, 311) kirjoittavat, että muun muassa eläinoikeusliikkeen toiminnan ja ruokaskandaalien vaikutuksesta eläinten hyväksyttävästä kohtelusta on tullut samanlainen yhteiskunnallinen kiistakysymys kuin ympäristökysymyksestä 1960–1970-luvuilla. Jo 1990-luvun puolivälistä alkaen yksi yhteiskunnallisesti kiinnostava havainto on ollut, että eläinoikeustoimijoista osa ja ainakin radikaaleimmat ovat pitäytyneet virallisen yhdistystoiminnan ulkopuolella. Martti Siisiäisen (1998, 219–220) mukaan tärkeät yhteiskunnalliset liikkeet ovat perinteisesti lähes poikkeuksetta hyväksyneet formaalin yhdistyksen organisoitumisen mallikseen. Liikkeiden toimintakeinot ovat olleet yleensä lainsäädäntöä kunnioittavia ja väkivaltaa karttavia (emt.).

Uusi aktivismi, jona eläinoikeusaktivismia Suomessa voitiin 1990-luvun puolivälissä puhutella, sai monet tutkijat kiinnostumaan siitä, mistä toiminnassa oikein on kyse. Varsinainen tutkijoiden marssi kentälle tapahtui 1990-luvun lopussa ja 2000-luvun alussa. Eläinoikeusaktivismia tulkittiin ja kuvattiin ainakin ympäristöprotestin neljäntenä aaltona, radikaaliliikkeenä, muutosliikkeenä ja vastakulttuurina (ks. Kontinen & Peltokoski 2000; Luukka 1998, Lindholm 1998; Kokkonen 2003; Rasimus 2006). Osa aktivisteista saattoi haastattelussa kertoa olleensa jo tai olevansa pian jonkun toisen tutkijan haastateltavana. Voikin sanoa, että 1990-luvun lopun ja 2000-luvun alun suomalaista eläinoikeusaktivismia on tutkittu perusteellisesti muun muassa toimijoiden kokemusten, yhteisöllisyyden ja mahdollisuuksien kannalta (ks. Lundbom 2001 ja 2002; Juppi 2004; Rasimus 2006).

Tutkijoiden mielenkiinto kohdentui siis kiinnostavaan yhteiskunnalliseen toimintaan. Aktivistien politikointi ei ollut 1990-luvulla saati sitten 2000-luvun alussa mikään massojen liike, muttei eläinoikeusliikettä sellaiseksi ole pyrkinytkään. Nyt 2000-luvun lopussa voi todeta, että eläinoikeusliike sekä jättäytyi että myös jätettiin politikoijaryhmänä marginaaliin. Osa eläinoikeusliikkeen toimijoista oli mukana keväällä 1995 perustetussa Oikeutta eläimille -yhdistyksessä, osa toimi näkyvästi eri foorumeilla erilaisten yhteiskunnallisten kysymysten nimissä ja osa valitsi kasvottoman ja laittoman toiminnan eläinten vapautusten muodossa. Pyrkimys sekä uudenlaiseen politikointiin, kulttuuriseen muutokseen eläinten kohtelussa että hierarkiattomaan toimintakulttuuriin oli julkilausuttu tavoite. Ensimmäisten kettutyttöjen tekemien eläinten vapautusiskujen saaman julkisen huomion määrää ei varmasti kukaan ollut osannut arvioida etukäteen. Jälkikäteen voi arvioida, ettei julkisuusstrategiaa oltu osattu kunnolla miettiä ja tapa toimia median kanssa oli aktivismin alkuvuosina lapsenkengissä.

Eläinoikeusaktivismin ”liikkeen” voi sanoa lähestulkoon pysähtyneen, kun loppuvuodesta 1997 orimattilalainen turkistarhaaja Markku Kuisma ampui haulikolla viittä tarhalle menossa ollutta aktivistia. Pirita Juppi (2004) huomauttaakin, että aktivismin alettiin suhtautua tapauksen jälkeen negatiivisemmin julkisuudessa. Myös osalle eläinoikeustoimijoista tapahtuma oli liikaa: 1990-luvun lopussa liikkeen dynaamisuus kuihtui aika tavalla ja osa toimijoista löysi itselleen uusia toimintareenoita (ks. myös Juppi 2004, 32). Osalle eläinoikeustoimijoista globalisaatiokriittisestä liikehdinnästä paikantui uusi politikointikenttä (ks. Lindholm 2005). 11.9.2001 New Yorkissa tapahtuneet terrori-iskut puolestaan aikaansaivat myös globalisaatiokriittisen liikehdinnän lamaantumisen ja asteittaisen rauhanliikkeen tai sodan vastaisen liikehdinnän vahvistumisen.

Eläinoikeusaktivismin mediasuhde

Etenkin eläinten vapautusiskut pitivät eläinaktivismin tiiviisti median huomion kohteena 1990-luvulla. Muut aktivistien toimintakeinot jäivät julkisuudessa eläinten vapautuksia tarkastelevan puheen varjoon (ks. Juppi 2003). Kansalaistoimijoiden ajamien yhteiskunnallisten kysymysten edistämässä mediahuomion saaminen ja medioissa

esille pääseminen on tärkeä teema. Erilaiset kommunikaatiomuodot ovat keskeisiä ja media olenainen, myös siksi, että median välittämän tiedon avulla tullaan tietoisiksi eri puolilla maailmaa tapahtuvista protesteista ja kampanjoista (ks. myös Kaldor 2006, 145). Media on sekä politikoinnin väline että politikoinnin arena.

Mediassa puhutilan saaminen on haastavaa, eikä huomio ole aina toivotunlaista. Yksi poliittisen toiminnan elinehdoista on kuitenkin se, tuleeko yhteiskunnallinen protesti kuulluksi ja kuinka laajempi yleisö suhtautuu esille nostettuun kysymykseen. Käytännössä kansalaistoimijoilla on paine uudistua ja uudistaa toimintatapojaan saadakseen viestinsä kuuluville. Jo 1990-luvun lopussa ja 2000-luvun alussa tekemissäni aktivistahaastattelussa useampi haastateltava toi esille, että mediatilasta kamppailtaessa mustavalkoisilla lentolehtisillä tai aina samankaltaisilla, muuttumattomilla kampanjoilla ei saa tuiki tarpeellista (media)huomiota (ks. esim. Lundbom 2001, 2002). Toisaalta haastateltavat pohtivat, ettei mediahuomion hallintaan ollut mitään mahdollisuuksia ja kampanjoitavan asian sijasta puhe kiinnittyi yleensä joko uhkaaviksi koettuihin politikointitapoihin, kuten eläinten vapautusiskuihin, aktivistien nuoruuteen tai sukupuoleen. Kettutyttöiksi puhuttelu sai aikaan sen, että usein huomion kohteena olivat erityisesti tytöt sekä enemmän esimerkiksi eläinten vapautusiskut kuin toimintaan kannustavat ideologiset ja moraaliset lähtökohdat (Lundbom 2002, 88). Aktivismin suhde mediaan on siten ollut varsin kaksijakoinen. Yhtäältä mediahuomiota on toivottu, mutta sitä ei ole useimmiten saatu varsinaiselle asialle eli eläinten kohtelulle ja oikeuksille. Toisaalta mediassa ei välttämättä osattu toimia. 1990-luvun kuluessa internetistä tuli keskeinen foorumi, mutta vasta 2000-luvun kuluessa eläinoikeusliikkeen toimijat ovat toden teolla ottaneet verkon ja viestimet haltuunsa.

Liikkeen tyylit ja poliittiset mahdollisuudet puntarissa

Internetillä on ollut oma keskeinen roolinsa eläinoikeusaktivistien poliittisen toimintatilan muotoutumisessa. Poliittisella mahdollisuusrakenteella tarkoitetaan niitä poliittisen systeemin piirteitä, jotka edesauttavat tai estävät liikkeiden syntymistä ja toimintaa (ks. Tarrow 1998). Käytännössä poliittisen mahdollisuusrakenteen käsitteellä tarkoite-

taan esimerkiksi erilaisia poliittisen ympäristön tarjoamia mahdollisuuksia osallistua yhteiskunnalliseen liikkeeseen (ks. myös Ilmonen & Siisiäinen 1998). Ari Rasimuksen (2006, 149) mukaan 1990-luvulla poliittinen mahdollisuusrakenteen näytti pikemminkin sulkeutuneen kuin avautuneen. Poliittisen mahdollisuusrakenteen ulottuvuuksiin Tarrowin (1998, 77–80, ks. myös Rasimus 2006, 111–152) mukaan kuuluvat poliittisten instituutioiden avoimuuden aste, poliittisten ryhmittymisten aste, vaikutusvaltaisten liittolaisten saaminen, muutokset eliitissä sekä hallinnon poliittinen toimintakyky. Rasimus (emt., 115) pohdiskelee markkinoiden kasvaneen merkityksen mahdollisia vaikutuksia poliittisten instituutioiden avoimuuteen. Rasimuksen (emt.) haastattelemien aktivistien mukaan markkinahenkisyys eri ilmentymineen kavensi kansalaisten vaikuttamismahdollisuuksia. Rasimuksen (emt., 127) haastattelemat toimijat suhtautuivat skeptisesti mahdollisuuksiinsa vaikuttaa poliittisten puolueiden kautta itselleen tärkeisiin asioihin. Institutionaalisen politiikan sisäisissä vuorovaikutussuhteissa ei tapahtunut sellaisia muutoksia, jotka olisivat avanneet tilaa liikehdinnälle (emt., 131). Rasimuksen (emt., 132) mukaan voidaan todetakin, etteivät puolueliittolaiset olleet 1990-luvulla liikehdinnälle kaikkein tavoiteltavimpia liittolaisia. Myöskään 1990-luvun eliiteissä ei Rasimuksen mukaan tapahtunut sellaista hajaantumista, joka olisi avannut liikkeille mahdollisuusrakennetta (emt., 139). Käytännön viranomaistointi (etenkin poliisitoiminta) puolestaan oli Rasimuksen (emt., 146) haastattelemien aktivistien kokemusten mukaan osoittautunut epäoikeudenmukaiseksi ja ylimitoitetuksi. Edellä mainitut tekijät eivät Rasimuksen (emt., 149–150) havaintojen mukaan kuitenkaan estäneet aktivismin voimistumista. Valitulla poliittisella tyylillä oli tässä oma roolinsa. Poliittinen tyyli on oiva käsite kuvaamaan sitä tapaa, jolla toimijat pyrkivät erottautumaan muista poliittisista ryhmistä ja aktivisteista (ks. Lappalainen 2002, 23; Lappalainen 1999). Tyylillä viitataan poliittiseen profiloitumiseen, siihen, miten toimijat pyrkivät tuomaan asiansa esille omaperäisessä muodossa (ks. Lappalainen 2002, 25). Jarmo Rinne (1999) ja Pertti Lappalainen (1999, 2000, 2002) ovat jo aiemmin analysoineet eläinoikeusliikkeen poliittista tyyliä ja osoittaneet käsitteen käyttökelpoisuuden.

Pertti Lappalaisen (2000, 250) mukaan tyyli rajoittuu nimenomaan toimintaan ja sen dynamiik-

kaan, mikä tekee tyylistä jotenkin rajatumman ja tarkemman käsitteen kuin mitä esimerkiksi identiteetti on. Lappalainen (emt.) hahmottelee pitkäaikaiseksi poliittiseksi tyyliksi sitä tilannetta, että toimijat joutuvat luomaan itselleen pysyväisluonteisemman tyylin vakuuttaakseen yleisöjään. Lappalaisen (2000, 251) mukaan tyyli on elementti, joka tekee politiikoinnista myös ennakoimatonta. Hän (2000, 251) toteaa, että kun poliittiset toimintatavat ovat rutinoituneet ja urautuneet tiettyihin kaavoihinsa, ne eivät synnytä sanottavia reaktioita. Vaikka poliittiset mahdollisuudet eivät Rasimuksen (2006, 149–150) mukaan 1990-luvulla olleet suotuisia, voimistui aktivismi ja tähän yhtenä selittäjänä tekijänä oli, että aktivistien valitsema poliittinen tyyli oli riittävän erottautuva ”normaaliksi” määrittyneestä poliittisesta tyylistä. Eläinoikeusaktivistit onnistuivat herättämään 1990-luvun lopussa yhteiskunnallista keskustelua tehotuotannosta ja turkistarhauksesta. Pirita Jupin (2004, 278) mukaan todennäköisesti ilman eläinoikeusliikehdinnän toiminnan mediassa nostattamaa kohua tarhauskysymys ei olisi politisoitunut niin näkyvästi. Eläinaktivistien tyyli ilmeni siinä, millä tavoin esimerkiksi turkistarhauksesta ja tarhaajista puhuttiin riiston ilmentyminä tai pienempien hyväksikäyttäjinä (ks. Lappalainen 2002, 27).

Poliittisen tyylin rinnalla kehysten ja kehystämisen käsite auttavat hahmottamaan ja kuvaamaan sitä, millaisesta ilmiötodellisuudesta eläinoikeusaktivistien toiminnassa oikein on ollut ja on kyse sekä tulkitsemaan tapahtunutta muutosta. Kehystäminen on yksi yhteiskunnallisten liikkeiden tutkimuksessa laajalti käytetty käsite. Kehystämällä tarkoitetaan tilannemäärittelyä: ”mitä tässä oikein on meneillään” (ks. Goffman 1986). Siten yksittäinen asia saa merkityksensä vasta jonkun tietyn asian osana (ks. Karvonen 2000, Luhtakallio 2005). Yleisön kannatusta pyritään keräämään ja samalla myös asettamaan kyseenalaiseksi vastapuolen tekemiä kehystyksiä. Esimerkiksi Maija Sarpon (2008) tutkimus Uraaniton-org – liike määritteli Itä-Uudenmaan uraani-kaivos-hankkeen kansalaisten oikeuksia loukkaavaksi yhteiskunnalliseksi ongelmaksi. Sarpon (2008) mukaan kehystämällä Uraaniton.org onnistui muodostamaan Itä-Uudellemaalle yhtenäisen protestirintaman. Yhtenäisen protestirintaman aikaansaaminen osoittaa taitavaa poliittista arviointikykyä ja lukutaitoa sekä osaamista poliittisen tyylin ja retoriikan valinnassa (ks. Lappalainen 2002, 161).

Lappalainen (2000, 256) huomauttaa, että eläinliikkeen toimintatyyli ja hallitsevien poliittisten instituutioiden suhtautuminen siihen kertovat osaltaan suomalaisen(kin) yhteiskunnan fragmentoitumisesta. Lappalainen (2000, 257) kirjoittaa, että eläinliike on alusta asti pyrkinyt tietoisesti toimimaan räväkästi, minkä se ei olettanutkaan miellyttävän kaikkia. Liike halusi myös selkeästi erottaa muista samaa ongelmaa jollakin tavalla ratkomaan pyrkineistä toimijoista (ks. Lappalainen 2000, 257). 1990-luvun aktivistien politikointityyli oli raflaavaa, sisälsi voimakasta, ärhäkkää ja tunteisiin vetoavaa artikulointia. Massan suosiota ei tavoiteltu, eikä myöskään saatu (ks. Lappalainen 2002, 161).

Miten sitten eläinaktivistit ovat jäsentäneet ja jäsentävät sekä kehystävät toimintaansa? Oman toimintakulttuurin muokkaamisen sekä luomisen aikaansaajana ja edistäjänä voi olla kokemus ja tunne siitä, etteivät entuudestaan olemassa olevat toimintamuodot vastaa tarpeita (ks. myös Lundbom 2002). Lappalainen (2000, 260) kirjoittaa, että jatkuvan uudelleenarvioinnin vuoksi eläinliikkeen toimintatyölineen repertuaarin tulevaisuutta ei voida tarkasti ennakolta määrittellä. Lappalaisen (2000, 261) mukaan taitava poliitikko ei voi ennakolta sitoutua itsepintaisesti valmiisiin (ideologisiin) visioihin. Eläinoikeustoimijoiden kritiikin keskeiset kohteet ovat toiminnan alkuvaiheista lähtien pysyneet jotakuinkin samoina. Eläinten oikeuksia ajavien aktivistien mielestä eläimet ovat tällä hetkellä niin turkistarhauksessa kuin teho- maataloudessa kohtuuttoman kohtelun kohteena. Eläinten pitäisi aktivistien mukaan saada elää vapaina ja kullekin lajille tyypillisen käytöksen mahdollistavissa olosuhteissa. Eläinten ongelmia aktivistien mukaan ovat aiheuttamassa niin yksittäiset kuluttajat kuin tuottajatkin ja siksi tiedotuksen toivotaan vaikuttavan kenen tahansa asenteisiin ja arvoihin. (vrt. Gamson 1995, 90; Snow & Benford 1988, 198).

Eläinoikeusliikkeen toimijat ovat pyrkineet vaikuttamaan ihmisten kulutustottumuksiin ja vähintäänkin oman elämänsä tasolla toimimaan elämää kunnioittavalla tavalla. Hallitseva eli eri toimijoita yhdistävä kehys on ollut koko liikkeen elinkaaren ajan huoli eläinten kohtelusta, mikä on konkretisoitunut vapauttamisen ideologian muodossa (ks. Snow & Benford 1992, 138–141). Poliittisten mahdollisuuksien rajautuminen oman elämän sisälle ei silti tyydytä kaikkia toimijoita.

Painostaminen oli yksi niistä toimintatavoista, joka sai ainakin osan aktivisteista jättäytymään pois toiminnasta. Haastatteluiden perusteella osalle aktivisteista esimerkiksi osaksi keinovalikoimaa 1990-luvun lopussa tullut mielenosoittaminen turkistarhaajan kotipihalla vaikutti olevan yksinkertaisesti mahdoton (käyttää itse tai hyväksyä toisten toteuttamana) toimintakeino. Liikkeen hallitseva kehys kaventui ja samalla osa aktivisteista jättäytyi pois varsinaisesta eläinoikeusliikkeenästä.

Tapausesimerkinä Julma totuus -kampanja

2000-luvun lopulla eläinoikeusliikkeen toimijoiden poliittinen mahdollisuuskenttä vaikuttaa olleen jonkun verran suotuisampi kuin 1990-luvun jälkipuoliskolla. Tässä selittäviä tekijöitä on useita, joista ensimmäinen liittyy politikoinnin tyylin uudelleenvalintaan ja toinen siihen, miten liikkeen toimijoiden muotoilemaan kehukseen on suhtauduttu. Suora toiminta laillisine ja laittomine muotoineen on ollut yksi keskeinen erontekijä ja vedenjakaja eläinten asioiden vuoksi politikoiden välillä. Osan eläinoikeustoimijoista valitsema räväkkä poliittinen tyyli on tarkoittanut samalla joidenkin potentiaalisten agendan tukijoiden jättäytymistä kauemmaksi liikkeestä, vaikka asia olisikin koettu omaksi. Esimerkiksi turkistarhoille tehdyt iskut ovat eittämättä sulkeneet ulkopuolelle osan turkistarhauksen kriittisesti suhtautuvista eli potentiaalisista liikkeen tukijoista. Oletan, että Julma totuus – kampanja on muuttanut asetelmaa. Varsin laajalti kritikoitu poliittisen mahdollisuusrakenteen käsite voi avata ymmärrystä eläinoikeusaktivistien Julma totuus -kampanjan menestykselle vuoden 2007 lopussa (ks. myös Rasimus 2006).

Julma totuus -kampanjaa tehdessään aktivistit kävivät 21 suomalaisella broileritilalla, 60 sikalassa ja 20 kanalassa vuosina 2006 ja 2007. Eläinoikeusliikkeen toimijat ovat jo aiempina vuosina määritelleet eläinten huonot olot ja tehotuotannon tavan kohdella eläimiä muutosta vaativaksi tilanteeksi. Toimijat ovat kuitenkin väistämättä vuosien aikana uudelleenarvioineet poliittisia toimintatyylijään. Kamerakännykällä tehdyt taltioinnit sekä uudelleen asemoivat liikkeen poliittista tyyliä että nostivat tehotuotannon olosuhteet puheenaiheeksi, pyrkivät herättämään potentiaalisten kiinnostuneiden huomiota että saamaan poliittista toimintatilaa. Eri puolilla maailmaa toimivat aktivistit ovat koonneet ja tuottaneet kuvamateriaalia aiemminkin.

Kohderyhmä on kuitenkin useimmiten ollut rajattu. Voidaan todeta, että tekemällä videoista rajatun aktivistijoukon sijasta kenen tahansa katsottavia toimijat haastavat suurempaa yleisöä tekemään itse omat analyysinsä. Aktivistit keskittyvät herättämään potentiaalisia, tiedostavia kansalaisia ajattelemaan.

Julma totuus -kampanjan funktiona on osaltaan kritikoida sitä julkikuvaa, mikä maataloudesta ja isojen tilojen arjesta vallitsee. Toimijat kohdistavat kritiikkiään koneelliseen, välineelliseen tapaan suhtautua eläimiin, siihen, miten ”kanoja kohdellaan ainoastaan munintakoneina” (Julma totuus). Aktivistit haluavat rikkoa illuusion tilojen hyvistä elinolosuhteista ja kotimaisesta ”puhtaasta” tuotannosta. Politikoinnin tapana vallitsevaan julkikuvaan puuttuminen on suuri haaste – voi pohtia, kuinka hyvin elinolosuhteisiin liittyvistä faktoista ollaan edes halukkaita puhumaan. Kampanjan sivuilla aktiivit kuvaavat, miten heidän havaintojensa mukaan olosuhteet tiloilla olivat kauheat (ks. Julma totuus – tehotuotanto.net). Kampanjan toimijoiden puheessa kyseenalaistetaan koko eläinten hyväksikäytön idea: toimijat vastustavat eläimen asettamista tuotantovälineeksi.

Aktivistit kertovat kampanjasivuilla käyneensä kaikilla löytämillään tiloilla, jotka eivät olleet lukittuja eli tiloille ei murtauduttu materiaalin kuvaamista varten. Toimijat kuvaavat valinneensa suoran toiminnan toimintakeinoon, koska he tavoittelevat toimintansa päämäärää itsenäisesti, kuvamateriaalin taltiointia apuna käyttäen (ks. kampanjan sivut). Kampanjan nettisivuilla kuvamateriaali on kokonaisuudessaan katsottavissa kampanjan etusivulta avautuvasta linkistä (Julma totuus, linkki: Katso kuvat ja videot!). Dokumentointi ja materiaalin jakaminen kaiken kansan nähtävälle on selkeä muutos suomalaisten 1990-luvun aktivistien toimintavalikoimaan. Tässä apuna on ollut eittämättä se, että internet on kehittynyt ja uusia foorumeita, keskusteluareenoita ja julkaisuväyliä on rakennettu (esimerkkeinä YouTube tai Facebook). Tapahtunut virtuaalisten toimintamahdollisuuksien lisääntyminen on otettu siten toimijoiden keskuudessa erinomaisesti haltuun. Teknologian hyväksikäyttö ja teknologian tuomat mahdollisuudet ovat muutenkin avartaneet yhteiskunnallisten liikkeiden mobilisointikanavia sekä vaikuttamiskeinovalikoimaa (ks. esim. Carty & Onyett 2006, 230).

Kampanjan julkistamisessa eläinoikeusaktivistit toimivat kaikkea muuta kuin yön pimeinä tunteina

ja hiljaisuudessa. Tiloilla kuvattua materiaalia julkistettiin marraskuun 28.päivä 2007 Ylen A-studio – ajankohtaisohjelmassa. Ohjelma sai aikaan valtavan keskusteluryöpyyn niin eläinten olosuhteista kuin siitä, että aktivistit olivat menneet tiloille kuvaamaan materiaaleja luvatta. Tyylivalintana materiaalin julkistaminen valtakunnallisessa televisio-ohjelmassa kertoo siitä, että viesti haluttiin selkeästi suunnata massalle. Pirta Juppi (2008, 155) toteaa, että huomio kiinnittyi kuitenkin itse asiaky-symykseen, suomalaisen eläintuotannon ongelmiin. Jarmo Rinne (2008, 75) kirjoittaa samasta loppuvuoden 2007 tapahtumaketjusta:

”joukon aktivisteja onnistui herättää melkoinen kohu eläinten kohtelusta maataloilla valtamedian suosiollisesti julkaistua heidän salaa kuvamia video-otoksia suomalaisilta tuotantotiloilta. Poliittisen osallistumisen ja toiminnan tutkimuksen näkökulmasta mainitun kaltaiset kampanjat rikastavat ja laventavat ymmärrystä politiikan vaikuttamisen keinoista ja toimintakentistä.”

Oikeutta Eläimille -yhdistyksen Ylen TV1:n A-studiolle toimittamia videonauhoja ryhtyi tutkimaan Elintarviketurvallisuusvirasto Eviran ohella poliisi (Hämeen Sanomat 1.12.2007). A-studion lähetyksen jälkeisinä päivinä kampanja oli esillä muutenkin valtakunnan mediassa ja huomiot lähestyivät materiaalia sekä aktivistien toimintaa eri näkökulmista. Kuvamateriaalin keräämistä ja esittämistä verrattiin muun muassa alkuperäisten kettutyttöjen eläinten vapautuksiin. Esimerkiksi Helsingin Sanomien politiikan toimittaja Minttu Mikkosen (5.12.2007) mukaan ”järkyttävät videot suomalaisilta sika- ja siipikarjatiloilta olivat tehokkainta suoraa toimintaa sitten ”kettutyttöjen” turkistarhaiskujen 1995”. Hämeen Sanomissa puolestaan Markku Peltonen kirjoitti (13.12.2007), että ”Oikeutta eläimille -yhdistys ansaitsee tunnustuksen. Se rakensi tuotantoeläinten hoidosta kampanjan, jota natsi-Saksan propagandaministeri Josef Göbels kadehtisi.”

Evira teki kuvatuille eläintiloille tarkastuksia, joissa ei paikantunut dramaattisia rikkeitä. Hämeen Sanomien pääkirjoituksessa 9.12.2007 huomautettiin, että ”tarkastukset osoittivat, etteivät aktivistien kuvaamat kärsimykset ole arkipäivää suomalaistiloilla. Niistä ei voi vetää johtopäätöstä, että eläinsuojelun taso olisi romahtanut ja että tuottajat olisivat piittaamattomia rikollisia”. Samaissa

pääkirjoituksessa myös todettiin, että ”vaikka mainostojen luoma kaunis kuva maalaisidyllistä ei enää täysin vastaa todellisuutta, suomalainen kotieläintalous kestää kriittistäkin tarkastelua”. Etelä-Suomen Sanomien pääkirjoituksessa samaisena päivänä (Helminen 2007) kuitenkin todettiin syntyneestä kohusta, että suomalaisten käsitys maataloudesta on juuttunut menneisyyteen. Samaisessa pääkirjoituksessa huomautettiin lisäksi, että ”aktivistit ovat urbaaneja ihmisiä, jotka eivät ymmärrä maataloudesta mitään”.

Mielipidekirjoituksissa (esim. 4.12.2007 Hämeen Sanomissa) sekä vaadittiin muutosta ja tehokasvatuksen lopettamista että paheksuttiin aktivistien harjoittamaa sikamaista mustamaalausta (esim. Etelä-Suomen Sanomat 12.12.2007). Muutamia kertoja Hämeen Sanomien teksteissä esitettiin kysymyksenä (esim. pääkirjoituksessa 1.12.2007), ”miksi yhdistys ei tehnyt näkemästään rikosilmoitusta heti ja päättänyt näin ilman viivettä myös eläinten kärsimyksiä”? Osin materiaalin löydöksiin reagoitiin siten julkikeskustelussa epäillen ja paheksuen materiaalin myöhäistä julkistamista, osin kritikoiden sitä, miksi maatalouden ”kimp-puun” hyökätään ja puolustaan sitä, että pääosalla tiloista asiat ovat hyvin. Aktivistien kampanja kehystyi siten poliittiseksi aktivismiksi, mutta myös eläinsuojelurikoksiksi. Jo 1990-luvun lopulta tuttu puhe urbaaneista, maaseudun olosuhteita tuntemattomiksi aktivisteista hahmottui kolmanneksi kehukseksi.

Poliisille Julma totuus -kampanja tarkoitti tutkintatöitä. Rikostutkintoja poliisi pääsi tekemään sekä aktivistien kuvaustoimien että aktivistien tekeminen ilmoitusten perusteella. Välittömästi kuvamateriaalin julkistamisen jälkeen osa maataloustuottajista teki rikosilmoituksen luvattomasta kuvaamisesta (esim. 30.11.2007 Etelä-Suomen Sanomat). Aktivistit puolestaan ilmoittivat poliisille eläinten huonosta kohtelusta tiloilla. Etelä-Suomen Sanomissa 15.1.2008 uutisoitiinkin, että ”poliisille on tehty 49 rikosilmoitusta eläinaktivistien tunkeutumista tuotantoeläintiloille. Rikosilmoituksista 40 on tehty Länsi-Suomen ja yhdeksän Etelä-Suomen läänin alueella. Poliisi tutkii tiloille tunkeutumisia julkisrauhan rikkomisena. Eläinaktivistit kuvasivat tiloilla videoita, joita Oikeutta eläimille -järjestö julkisti marraskuussa. Poliisi selvittää myös, onko tuotantoeläintiloilla tapahtunut eläinsuojelurikoksia. Tutkintapyyntöjä on tehty 73 tilasta.”

Mediasuhteessa on kiistatta tapahtunut muutosta. Materiaalin julkistaminen valtakunnallisessa mediassa kuvastaa sitä, että eläinoikeusaktivistien toiminnalle on avautunut uudella tavalla poliittisia mahdollisuuksia ja toimintatilaa. Aktivisteilla on ollut taitoa arvioida poliittista tilannetta ja miettiä, millaisella politikointimuodolla ja myös sisällöllä teema saadaan nostettua käsittelyyn laajemmin (ks. Lappalainen 2000, 2002, 187). Tätä on kuitenkin osaltaan edistänyt aiempien vuosien aikana tehty eläinten oikeuksien ajamiseen edistävä toiminta, vaikka toiminnan yhteiskunnallisia vaikutuksia onkin vaikea arvioida. Kenen tahansa suomalaisen oli oletettavasti helpompaa ymmärtää eläinten huonoihin elinolosuhteisiin maataloudessa kohdistuva kritiikki kuin esimerkiksi etäisemmäksi koettu turkistarhaukseen kohdistuva politikointi. Toimijoiden poliittisen onnistumisen mahdollisuuksia paransi kenen tahansa kuluttajan näkökulmasta kiinnostava teema. Lisäksi politikoinnin tapana suora toiminta ei kampanjassa sisältänyt ilkivaltaa, eikä eläimiä pyritty saamaan ulos tiloilta. Tavallisille kansalaisille aktivistit niin Julma totuus -kampanjassa kuin muissakin toiminnoissa tarjoavat kasvissyöntiä elämäntavallisena valintana.

Kun analysoidaan kampanjaa ja kampanjointityyliä, on huomionarvoista, että kampanjan kritiikin kärki kohdentui koko tuotannonalaan, eikä niinkään yksittäiseen tuottajaan. Siten aktiivit onnistuivat siirtämään keskustelussa huomion kohti koneellista, tehokasta ja mahdollisimman halpaan hintaan pyrkivää tuotannontapaa sekä sitä, millaiset elinolosuhteet eläimillä on. Politikoinnin tapana kuvatus tyylinen kritiikki on oletettavasti tehokkaampaa kuin huomion keskittäminen yhteen eläintilan pitäjään. Niin laajempi yleisö kuin osa aktivisteistakin paheksuu esimerkiksi tuottajan tai tarhaajan kotipihalla mielenosoittamista moraalisesti arveluttavana toimintatyylinä. Valtayleisön tukea on siten lähtökohtaisesti helpompi saada kuvamateriaalilla ja koko tuotannonalaa kritikoiden. Kuvamateriaalia kuka tahansa voi myös katsella ja tehdä itse oman analyysinsä ja tulkintansa.

Huomioita aktivistien agendan luomisen mahdollisuuksista

Olen analysoinut tässä tekstissä eläinoikeusaktivistien toimintakeinojen, poliittisen tyylin sekä mediasuhteen muutosta. Aktivistien poliittisen tyylin muutos näkyy etenkin mediaosaamisen kehitty-

senä, mutta myös fokusoidumpana tavoitteena saada kuka tahansa suomalainen pohtimaan eläinten elinoloja maataloilla. Näyteaineistona käytetyt sanomalehtitekstit tekevät näkyväksi edelleenkin moniäänistä suhtautumista aktivismiin.

Eläinoikeusaktivismiin on suhtauduttu tässä artikkelissa tutkitun tapausesimerkin perusteella 2000-luvun lopussa toisella tavalla kuin 1990-luvun jälkipuoliskolla: etenkin aktivismin mediasuhde on uudelleenrakentunut. Tätä ei selitä se, että eläinten oikeuksien vuoksi toimivat olisivat luopuneet päämäärästään tai madaltaneet tavoitteitaan. Toimijat pyrkivät kampanjoimaan ja politikoimaan ravistelevalla, harkitun räväkällä otteella. Poliitikoijina aktivistit ovat pysyttäneet ruohonjuuritason tasolla, eikä toiminta ei ole järjestäytynyt rekisteröityneeksi yhdistykseksi. Julma totuus -kampanjassa kukaan yksittäisen aktivisti ei ole asemoitunut toimijoiden viralliseksi äänitorveksi tai asetautunut johtohahmoksi. Verrattuna 1990-luvun kampanjoihin voi todeta, että mediatyötä on kuitenkin selvästi mietitty harkiten.

Tiina Rättilä toteaa (2004, 86), että kuten monet 1970-luvun uudet yhteiskunnalliset liikkeet, myös uudempi kansalaisaktivismi pyrkii vaikuttamaan kulttuurisiin ajattelutapoihin ja arkikäytäntöihin. Eläinten oikeuksien puolesta kampanjoivat aktivistit haluavat saada aikaiseksi suuria muutoksia eläinten kohteluun ja samalla myös ihmisten asenteisiin sekä kuluttamiseen. Poliittisina keinoina aktivisteilla ovat olleet käytössä laajalti erilaiset protestointitavat. Kampanjoinnin kohteet ovat pääpiirteittäin pysyneet samoina, tosin 2000-luvun jälkipuoliskolla tehomatalouden kritikointi on ollut turkistarhauksen vastustamista keskeisempi teema. Räväkkä poliittinen tyyli on säilyttänyt asemansa eläinoikeustoimijoiden suosimana linjana.

Virtuaalisuutta hyödyntävien välineiden yleistyminen on lisännyt aktivistien toimintamahdollisuuksia. Internetin kehittyneet keinot tiedottaa sekä myös mobilisoida uusia toimijoita ovat lavenaneet eläinoikeusliikkeen kokoavaa kehystä. Julkisessa puheessa eläinaktivistien kuvaamat videot on otettu vakavasti ja esille nostetut kysymykset on huomioitu poliittisina ongelmina. Viranomaiset tarttuivat asiantilan selvittelyyn tosin ottaen keskusteluissa kriittisesti esille myös sen, että aktivistien olisi ollut tarpeen raportoida tiloilla tekemistään havainnoista viranomaisille jo aiemmin. Tiina Rättilä (1999, 49) toteaa, että kysymys oikeista ja hyväksyttävistä poliittisten toiminnan tyyleistä ei

ole vähämerkityksinen. Kuitenkin pohtia voi sitä, milloin rajojen rikkominen on liikkeen toimijoiden näkökulmasta huono tai menestyksenkäs poliittisen tyylin valinta.

Toisin kuin 1990-luvulla, eläinoikeustoimijoita ei ole enää nähty yksinomaan uhkaavina tai terroristisina, vaikka luvaton kuvaamista eri eläintiloilla myös kritikoitiin. Myös Pirita Juppi (2008, 158) kirjoittaa, että aktivistit pääsivät Julma totuus -kampanjan myötä esiin julkisuudessa uskottavina ja vakavasti otettavina lähteinä. Toimijat pääsivät ensisijaisesti puhumaan eläinten oloista. Videoiden esittely sai aikaan poliisitutkintoja, viranomaisellivetyksiä ja ehkä ensimmäistä kertaa suomalaisen eläinoikeusaktivismin historiassa poliisi ja toimijat saatettiin nähdä lähestulkoon yhteistyökumppaneina. Onnistuakseen yhteiskunnallisen liikkeen on Tarrowin mukaan saatava julkisuutta ja vaikutusvaltaisia liittolaisia. (ks. Tarrow 1998, 76–80). Poliittinen ja yhteiskunnallinen eliitti, lähinnä muutama kansanedustajat, esittivät erilaisia kantoja luvattomien videopätkien olemassaoloon.

Eläinoikeusaktiivien toimintavälineenä kamera osoitti voimansa ja eläinoikeusliike sai mahdollisuuden epäkohtien esille nostamiseen. Poliittisen tyylin näkökulmasta videokuvaaminen oli myös varsin *tyylikästä* – väitän, että taltiointi oli tehokkaampi tapa artikuloida agendaa kuin useampi kymmenen mielenosoitusta – mielenosoituksia poliittisina tilanteina väheksymättä. Tiedotusvälineet tarjosivat aktivistien argumenttien esittämiselle julkista tilaa. Siten toimijat pääsivät esittämään näkemyksiään eri foorumeilla. Huomio kiinnittyi eläinten asiaan, eikä niinkään siihen, millaiset henkilöt olivat politikoimassa eläinten elinolosuhteiden nimissä.

Aktivistien mediataidoissa tapahtunut muutos on huomattava. Erona 1990-luvun mustavalkoisiin lentolehtisiin Julma totuus -kampanjan sivut on toteutettu visuaalisesti taiten. Mediatyöhön toimijoilla näytti olevan selkeä suunnitelma ja kampanjalla nimetyt tiedottajat. Aktivistit osoittivat oppineensa sekä mediatyöskentelystä että politikointitilasta valtavasti. Tähän tosin on lisättävä, että nykyiset toimijat ovat eri aktivistipolvea kuin 1990-luvulla kampanjoineet: puhutaan myös osin uusista toimijoista, jotka ovat ottaneet opikseen aiempien aktivistipolvien kokemuksista. Myös Pirita Juppi (2008, 155) huomauttaa, että eläinaktivistit näyttivät hoitavan suhteensa valtamediaan poikkeuksellisen ammattimaisesti.

Aktivistien pitkän tähtäimen päämääränä on eläinten hyväksikäyttämisen ja alistamisen lopettaminen. Välivaiheena voi sanoa olevan tiedon jakaminen niille, jotka eivät ole pohtineet tuotantotalouden reunaehtoja ja arjen todellisuutta (ks. myös Lindholm 2005, 176). Herättelyssä on myös onnistuttu. Kampanjasivujen lisäksi Facebookissa on Totuus suomalaisesta eläintuotannosta -ryhmä, jossa toukokuun lopussa 2009 oli yli 3600 jäsentä (ks. www.facebook.com, ks. myös Juppi 2008). Julkisuuden merkitys on aktivismin elinvoiman ehdoton

edellytys eli tiedon tuotannon merkitys on suuri niin nyt kuin tulevaisuudessakin (ks. Ilmonen 1998, 30). Voimapihtien vaihto kameraan osoittaa aktivisteilta hyvää poliittista lukutaitoa ja taitoa arvioida uudelleen tyyliään. Sosiaalisen median kehittymisen myötä lisääntyneet politikointimahdollisuudet ovat eittämättä olleet suomalaiselle eläinoikeusliikkeelle eduksi. Jatkossa on tarpeen analysoida lisää sitä, millainen muutos sosiaalisen median myötä on tapahtunut aktivismissa globaalilla tasolla.

LÄHTEET

- Aktivistien kuvauskeikoista puolensataa rikosilmoitusta. Etelä-Suomen Sanomat 15.1.2008. Viitattu 4.4.2009. <http://www.ess.fi/?article=177740>
- Carty, Victoria & Onyett, Jake (2006) Protest, Cyberactivism and New Social Movements: The Emergence of the Peace Movement Post 9/11. *Social Movement Studies*, 5:3, 229–249.
- Eläinaktivistit eivät sopuile. Pääkirjoitus 9.12.2007. Hämeen Sanomat. Viitattu 2.4.2009. <http://www.hameensanomat.fi/?article=65965>
- Eläinten tehokasvatus pitäisi lopettaa. Mielipidekirjoitus 4.12.2007. Hämeen Sanomat. Viitattu 2.4.2009. <http://www.hameensanomat.fi/?article=65828>
- Totuus suomalaisesta eläintuotannosta, avoin ryhmä, <http://www.facebook.com>. Viitattu 31.5.2009.
- Gamson, William (1995) *Constructing Social Protest*. Teoksessa Johnston, Hank & Klandermans, Bert (eds.) *Social Movements And Culture*. London: University of Minnesota Press.
- Goffman, Erving. 1986. *Frame Analysis. An Essay on the Organization of Experience*. Boston: Northeastern University Press.
- Helminen, Ari. 2007. Pääosassa sika. Etelä-Suomen sanomat, pääkirjoitukset. 9.12.2007. Viitattu 4.4.2009. <http://www.ess.fi/?article=172812>
- Ilmonen Kaj. 1998. Uudet ja vanhat yhteiskunnalliset liikkeet. Teoksessa Ilmonen, Kaj ja Siisiäinen, Martti (toim.) *Uudet ja vanhat liikkeet*. Tampere: Vastapaino.
- Ilmonen, Kaj & Siisiäinen, Martti. 1998. *Uudet ja vanhat liikkeet*. Tampere. Vastapaino.
- Ilmonen, Kaj. 2004. Suomalainen kansalaisyhteiskunta ja yhteiskunnalliset muutostrendit 1990-luvulla. Teoksessa Helkama Klaus ym., *Artikkelikokoelma tutkimushankkeesta sosiaaliset innovaatiot, yhteiskunnan uudistumiskyky ja taloudellinen menestys*. Elektroninen aineisto, viitattu 30.3.2009. <http://www.sitra.fi/Julkaisut/Heiskala.pdf>
- Julma totuus. Tutkimus suomalaisesta eläintuotannosta. Julma totuus – tehotuotanto.net. Viitattu 30.3.2009, 4.4.2009, 8.4.2009, 30.5.2009, 31.5.2009, 25.6.2009. http://www.oikeuttaelaimille.net/ttnet/index.php?option=com_frontpage&Itemid=32
- Juppi, Pirita. 2003. Eläinoikeustoiminta määrittelykamppailun ja marginalisoinnin kohteena. Teoksessa Pirita Juppi, Jukka Peltokoski & Miikka Pyykkönen (toim.) *Liike-elämää. Vastakulttuurinen radikalismi vuosituhannen vaihteissa*. Jyväskylä: SoPhi, 141–177.
- Juppi, Pirita. 2004. "Keitä me olemme? Mitä me haluamme?" Eläinoikeusliike määrittelykamppailun, marginalisoinnin ja moraalisen paniikin kohteena suomalaisessa sanomalehdistössä. Jyväskylän yliopisto. <http://dissertations.jyu.fi/studhum/9513920348.pdf>
- Juppi, Pirita. 2008. Eläinaktivistien videot vahvuttivat median. Jaakkola Maarit (toim.) *Journalismikritiikin vuosikirja 2008*. 155–159. <http://journalismikritiikki.wordpress.com/>
- Kaldor, Mary. 2006. Globaali kansalaisyhteiskunta – vastaus sodan ongelmiin. Suomentanut Maria Lyytinen. Helsinki: Like kustannus oy.
- Karvonen, Erkki. 2000. Tulkintakehyks (frame) ja kehystäminen. *Tiedotustutkimus* 23:2, 78–84.
- Kokkonen, Juhana (2003) Totuus on toisenlainen. Oikeutta eläimille-yhdistyksen identiteetti verkostoyhteiskunnassa. Uskontotieteen pro gradu tutkielma. Humanistinen tiedekunta. Helsingin yliopisto.
- Konttinen, Esa & Peltokoski, Jukka. 2000. Ympäristöprotestin neljännen aallon sielunmaisema. *Sosiologia* 37:2, 111–129.
- Kupsala, Saara & Tuomivaara, Salla. 2004. Sosiologinen eläintutkimus: eläinten yhteiskunnallinen merkitys sosiologian tutkimuskohteena. *Sosiologia* 41 (2004): 4, 310–321. <http://elektra.helsinki.fi/se/s/0038-1640/41/4/sosiolog.pdf>
- Lappalainen, Pertti. 1999. Eläinliikkeen tyyli – oire murroksesta vai poikkeus säännöstä? Teoksessa Lappalainen, Pertti (toim.) *Tyylikästä kansalaisaktiivisuutta*. Tampere: Tampereen yliopiston politiikan tutkimuksen laitoksen julkaisuja 11/1999, 123–144.
- Lappalainen, Pertti. 2000. Rakenteista fragmentteihin, tiedoista toimintaan – suomalaisen kansalaisaktivismin tyylien ja niiden kontekstin muutoksista. *Politiikka: Valtiotieteellisen yhdistyksen julkaisu* 42: 4, 249–264. <http://elektra.helsinki.fi/se/p/politiikka/42/4/rakentei.pdf>
- Lappalainen, Pertti. 2002. Poliittisen tyylin taito. Tampere: Vastapaino.
- Lindholm, Arto. 1998. Radikaali ympäristöaktivismi modernin murroksessa. Helsingin yliopisto, sosiaalipolitiikan julkaisematon pro gradu.

- Lindholm, Arto. 2005. Maailman parantajat. Globalisaatio-kriittinen liike Suomessa. Helsinki: Gaudeamus.
- Luhtakallio, Eeva. 2005. Kehysanalyysi mediakuvien sukupuolirepresentaatioiden tutkimuksessa. *Sociologia* 42:3, 189–206.
- Lundbom, Pia. 2001. Yksi kaikkien ja kaikki yhden puolesta. Eläinoikeusliikkeen solidaarinen yhteisöllisyys. Teoksessa Suutari, Minna (toim.) Vallattomat marginaalit. Nuorisotutkimusverkosto & Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 20. 49–75.
- Lundbom, Pia. 2002. Kettutyttöjä vai naisaktivisteja. Teoksessa Aaltonen, Sanna & Honkatukia, Päivi (toim.) Tulkintoja tytöistä. Hki. SKS; Nuorisotutkimusverkosto, Nuorisotutkimusseura. 88–105.
- Lundbom, Pia. 2003. Hei kaveri, millä välineillä äänestät. Teoksessa Paakkunainen, Kari (toim.) Kyllä politiikalle, mutta... Opetusministeriö, Nuorisotutkimusverkosto, Nuorisosiain neuvottelukunta. Helsinki: Yliopistopaino, 84–96.
- Luukka, Panu. 1998. Ei ole oikeutta, on vain me – Radikaali eläinoikeusliike Suomessa.
- Valtio-opin pro gradu-tutkielma. Helsinki: Helsingin yliopisto, verkkojulkaisu. Viitattu 30.3.2009. <http://ethesis.helsinki.fi/julkaisut/val/yleis/pg/luukka>
- Mikkonen, Minttu. 2007. Eläinräkkäysvideot uudistavat aktivismia. *Helsingin Sanomat*. 5.12.2007. Viitattu 2.4.2009. <http://www.hs.fi/politiikka/artikkeli/E1%C3%A4inr%C3%A4kk%C3%A4kk%C3%A4ysvideot++uudistavat+aktivismia/HS20071205S11YO02e77>
- Määrittelykamppailu eläimistä tehotuotannon keskellä. Viitattu 2.4.2009. <http://www.oikeuttaelaimille.net/www2/langfi/tietoa/tehotuotanto/tehotuotantokampanjasta>
- Peltonen, Markku. 2007. Yle jatkaa eläinräkkääjien tukemista. *Alanurkka* 13.12.2007. Hämeen Sanomat. Viitattu 2.4.2009. <http://www.hameensanomat.fi/?article=66181>
- Pivetti, Monica. 2005. Natural and unnatural: Animal welfare and rights activists' representations of animals and animal biotechnology in Italy. University of Helsinki, Faculty of Social Sciences, Department of Social Psychology. Viitattu 24.2.2009. <http://urn.fi/URN:ISBN:952-10-2287-6>
- Rasmus, Ari. 2006. Uudet liikkeet. Radikaali kansalaisaktivismi 1990-luvun Suomessa. Tampere University Press. Acta Electronica Universitatis Tampereensis 565. <http://acta.uta.fi/pdf/951-44-6758-2.pdf>
- Regan, Tom. 1980. Animal Rights, Human Wrongs. *Environmental Ethics*, Vol. 2, No.2, 99–120. Uudelleenjulkaistu teoksessa Zimmermann Michael E., Callicott J. Baird, Sessions, George, Warren, Karen J. & Clark John (eds.) *Environmental Philosophy. From Animal Rights to Radical Ecology*. Prentice Hall, Upper Saddle River, New Jersey 07458, s. 41–55.
- Rikostutkinta aivan paikallaan. Pääkirjoitus. Hämeenlinna 1.12.2007. Viitattu 2.4.2009. <http://www.hameensanomat.fi/?article=65659>
- Rinne, Jarmo. 1999. Ympäristövallankumouksellista ja eläinten oikeuksien politiikkaa. Teoksessa Lappalainen, Pertti (toim.) Tyylikästä kansalaisaktiivisuutta. Tampereen yliopisto, Poliittikan tutkimuksen laitos. Julkaisuja 11/1999, 145–165.
- Rinne, Jarmo. 2008. Poliittisen toiminnan yksilöistyminen ja henkilökohtaistuminen. *Politiikka : Valtiotieteellisen yhdistyksen julkaisu* 50:1: 75–83. <http://elektra.helsinki.fi/se/p/politiikka/50/1/politiitti.pdf>
- Rättälä, Tiina. 2004. Kuokkavieraat, aktivistit, kansalaiset: keitä ovat kansanvallan tulevaisuuden tekijät? *Futura* 23: 2: 82–89. <http://elektra.helsinki.fi/se/f/0785-5494/23/2/kuokkavi.pdf>
- Sarpo, Maija. 2008. Kehystäminen Uraanon.org-kansalaisliikkeen mobilisaatiossa. Helsingin yliopisto, biotieteellinen tiedekunta, bio- ja ympäristötieteiden laitos, ympäristönsuojelutiede. Pro gradu. Viitattu 28.3.2009. <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe200808041750>
- Siisiäinen, Martti. 1998. Uusien ja vanhojen liikkeiden keinovalikoimat. Teoksessa
- Ilmonen, Kaj & Siisiäinen, Martti (toim.) *Uudet ja vanhat liikkeet*. Tampere: Vastapaino.
- Sikamaista mustamaalaamista. *Etelä-Suomen sanomat*, mielipidekirjoitus 12.12.2007. Viitattu 4.4.2009. <http://www.ess.fi/?article=173226>
- Snow, David & Benford, Robert. 1988. Ideology, Frame Resonance and Participant Mobilization, Teoksessa Klandermans, Bert & Kriesi, Hanspeter & Tarrow, Sidney (eds.) *From Structure to Action: Comparing Social Movement Research Across Cultures*. *International Social Movement Research*. Volume 1. London: jai Press, 197–219.
- Snow, David & Benford, Robert. 1992. *Master Frames and Cycles of Protest*. Teoksessa Morris, Aldon D & Muller McClurgh Carol (ed.) *Frontiers in Social Movement Theory*. New Haven: Yale University Press.
- Tarrow, Sidney. 1998. *Power In Movement. Social Movements, Collective Action And Politics*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Tilojen salakuvaamisesta tehty useita rikosilmoituksia. 30.11.2007. *Etelä-Suomen sanomat*. Viitattu 4.4.2009. <http://www.ess.fi/?article=171644>
- VaaHO 16.12.1996, 1974. Rangaistuksen mittaaminen, ehdollinen rangaistus, tapaus kettutyöt. Viitattu 4.4.2009. <http://www.finlex.fi/fi/oikeus/ho/1996/19961923>
- Yhdistys: eläimet kärsivät suomalaisilla tuotantotiloilla. 29.11.2007. Hämeen Sanomat. Viitattu 2.4.2009. <http://www.hameensanomat.fi/?article=65608>

IV

KULTTUURISISTA TOISISTA VAKAVASTI OTETTAVIKSI POLIITTISIKSI TOIMIJOIKSI? POHDISKELUA ELÄINOIKEUSAKTIVISMIN KULTTUURISESTA TOISEUDESTA.

Pia Lundbom 2011

Julkaisussa Nuorisotutkimus 29:3, 47-57.

Uudelleenjulkaisuun on Nuorisotutkimus-lehden suostumus

Kulttuurisista toisista vakavasti otettaviksi poliittisiksi toimijoiksi

– pohdiskelua eläinoikeusaktivismiin kulttuurisesta toiseudesta

Pia Lundbom

Tarkastelen artikkelissani suomalaista eläinoikeusaktivismia kulttuurisen toiseuden kehyksen kautta. Olen kiinnostunut kysymyksestä, onko kulttuurisen toiseuden käsite relevantti kuvaamaan tämän päivän aktivismia. Kulttuurisella toiseudella tarkoitan sekä liikkeen ulkopuolelta esimerkiksi mediassa tuotettua toiseuden asemaa että aktivistien kokemaa (ja tuottamaa) toiseutta. Lisäksi tarkastelen, onko aktivismin kategorisoinnissa ja aktivistien poliittisessa toiminnassa tapahtunut ”kulttuurinen käänne” (ks. Ylä-Anttila 2005, 56). Rajaan huomioni ja kiinnostukseni erityisesti aktivismin kulttuuriseen ja poliittiseen toiseuteen.

Eduskuntavaalien alla huhtikuussa 2011 eläinaktivistit yllättivät bannerollinsa ja muun materiaalinsa kanssa Tampereella vaalitulaisuudessa puhuneen pääministeri Mari Kiviniemen. Protestin ponttimena oli keskustapuolueen läheinen suhde turkistarhaukseen. Lisämaustetta aktivistien protestoinnille toi se, että Kiviniemi oli saanut eduskuntavaalikampanjaansa tukea turkistuottajilta. Aktivistit näyttäytyivät vastaavalla tavalla vaalitulaisuudessa myöhemmin myös Hämeenlinnassa ja Riihimäellä. Vaaleja edeltävänä maanantaina 11.4.2011 Kiviniemi vaatikin muun muassa Iltasanomien lööpissä vaalirauhaa, kun kävi

ilmi, että myös hänen vaalimainoksiaan oli muunneltu hänelle epäedullisella tavalla. Keskustan vaalijulisteiden tilalle oli yön aikana ilmestynyt uusia muunnelmia alkuperäisistä vaalijulisteista ainakin Helsingissä ja Tampereella. Julisteita oli kahta erilaista. Toisessa Kiviniemen suuhun pannaan sanat ”Haluatko eläimet pieniin häkkeihin? Niin minäkin.” Kuvassa pääministerin suusta valuu verinoro. Toisessa julisteessa on kuva ketusta ahtaassa häkissä. Tekstissä lukee: ”Kettu ilman virikkeitä. Asiaa.”

Edellä kuvatut tempaukset olivat vuoden 2011 eduskuntavaalien alla eläinaktivistien uusimmat poliittiset toimintakeinot. Keinot

ovat muuttuneet vuosien saatossa. Suomalainen eläinoikeusaktivismi nousi kaiken kansan tietoisuuteen keväällä 1995 niin sanottujen kettutyttöjen tekemien turkistarhaiskujen myötä. 1990-luvun aikana aktivistit loivat eläinoikeuspolitiikkaa erilaisin keinoin. Mielenosoitukset, perinteiset lentolehtisten jakamiset, boikottikampanjat ja keskustelutilaisuudet nostivat eläinten kärsimystä esille eri foorumeilla samanaikaisesti. Käytännössä eläinoikeusliikkeen toimintakulttuuriin on kuulunut useiden eläimiin liittyvien epäkoh- tien yhtäaikainen esilläpito (ks. Lundbom & Rinne 2003, 182).

Aktivismin keskiössä ovat eläinten oikeudet: eläinten hyväksikäyttö ja hyväksikäyttöä ylläpitävät rakenteet halutaan saada loppu- maan. Yhteiskunnallisena liikkeenä aktivismille on tärkeää myös se, millaista yhteisöllisyyttä liikkeeseen syntyy ja miten uusia toimijoita mobilisoituu. Kulttuurisella liikkeellä, kuten eläinoikeusaktivismilla, on kulttuurisia normeja. Valtakulttuuriset normit ja valta- kulttuurille vaihtoehtoisia toimintalogiikkaa esittävän aktivismin kulttuuriset normit olivat etenkin aktivismin alkuvuosina jatkuvalla tör- mäyskurssilla.

Aktivistien käyttämät poliittiset toiminta- tavat vaikuttavat siihen, millaisena heidät nähdään ja kategorisoidaan. Toiseus on artikke- lissani teoreettinen apparaatti, tulkinnallinen kehys, ja eläinoikeusaktivismin muutos on tulkinnan kohde. Toiseus tulkintakehyksenä on sosiokulttuurinen konteksti: olen kiinnos- tunut siitä, miten kulttuurisen toiseuden tul- kintakehys asemoi aktivisteja ulkoapäin, mutta myös siitä, millaista on koettu kulttuurinen toiseus (ks. kehystämisestä esim. Väliverronen 1995). On huomionarvoista, ettei poliittinen toiseus ole vain ongelma aktivisteille vaan myös aktivistien itsensä tuottamaa. Tässä mielessä kyse on myös toiseuden hallinnasta ja taidosta tuottaa halutunlaista toiseutta, eikä pelkästään määrittelyn kohteeksi joutumista.

Tarkastelukohtena muutokset toiminnassa ja toiseudessa

Olen tutkinut eläinoikeusaktivismia 1990-lu- vun lopusta lähtien erilaisten empiiristen ai- neistojen avulla. Olen haastatellut ja havain- noinut aktivisteja sekä analysoinut heidän kampanjoitaan. Kiinnostukseni kohteina ovat olleet niin yhteisöllisyys, sukupuolikategori- sointi ja kulutuspolitiikointi kuin aktivismin mediasuhdekin. (Esim. Lundbom 2001; 2002; 2003; 2007; 2009.) Tässä artikkelissa tarkas- telen aihetta kahdesta näkökulmasta: yhtäältä analysoin poliittisen toiminnan muutosta eläinaktivismissa ja toisaalta tarkastelen kult- tuurisen toiseuden käsitettä ja aktivistien toi- seuden muutosta. Lähestymistapani on ensi- sijaisesti teoreettinen. Lähestyn siis toiseutta aiempien eläinoikeusaktivismia käsittelevien tutkimusten pohjalta. Tehdäkseni huomioita kulttuurisen toiseuden määrittelystä ja ko- kemuksellisuudesta kävin läpi viime vuosien aikana valmistuneita eläinoikeusaktivismia käsitteleviä tutkimuksia. Aiemmat tutkimuk- set eivät ole pelkästään teoreettisen kehyksen osa vaan myös auttavat rakentamaan käsitystä siitä, miten aktivismi ja suhtautuminen akti- vismiin ovat muuttuneet.

Tämän artikkelin ja aktivismin muutoksen todentamisen kannalta kolme varsin tuoretta pro gradu -tutkielmaa ovat kiinnostavia niin aineistonkeruuhetken, aineistotyyppien kuin näkökulmiensakin valossa. **Miira Rauhamäki** (2008) käsittelee tutkielmassaan laittomia keinoja käyttävien aktivistien kollektiivista identiteettiä. Rauhamäen (2008, 133) haas- tattelemat aktivistit eivät kokeneet laillisia kei- noja riittäviksi tavoiksi edistää eläinten asiaa entistä julmemmassa, eläimiä hyödyntävässä tehotuotannossa. Rauhamäen tutkimuksen ai- neisto on koottu vuosien 2001–2004 aikana. **Meeri Sipilän** (2011) tiedotusopin pro gradu

-tutkielmassa tarkastellaan eläinoikeusliikkeen media-aktivismia Tarhauskielto-kampanjassa talvella 2010. Sipilä (emt.) analysoi media-aineiston ja haastatteluaineiston avulla **Pirita Jupin** (2004) väitöskirjatutkimukseen peilamalla aktivismin kategorisoinnin sekä eläinoikeusliikkeen toimintatapojen muutosta. **Toni Malmin** (2011) pro gradu-tutkielmassa tutkitaan seurantatutkimuksena aktivistina pysymistä ja aktivismista luopumista sekä aktivismin nivoutumista henkilökohtaiseen elämään. Malm (emt.) hyödyntää **Ari Rasimuksen** vuosina 2000 ja 2001 tekemiä teema-haastatteluita sekä omia uusintahaastatteluitaan vuodelta 2010.

Kulttuurisen toiseuden kehys

Tarkastelen seuraavaksi teoreettisena työkaluna käyttämäni kulttuurisen toiseuden määritelmää. Kulttuurinen toiseus pitää käsitteenä sisällään ajatuksen tutusta ja vieraasta, tavanomaisesta ja tästä eroavasta. **Tanja Lamminmäki-Kärkkäinen** (2002) kirjoittaa, että ”toiseus on itselle tai toiselle tuotettu identiteetti, jonka perusaineiksina on yhteenkuuluvuus ja vieraus sekä usein toissijaisuus”. Lamminmäki-Kärkkäinen (emt.) pohtii, miten toiseuden tuottamisessa ei anneta kuunnella toisen sanomaa. Ymmärrän tämän niin, että toiseuden tuottamisen valta rakentaa tulkintakehyksen, joka ei ”päästä läpi” tulkintakehyksestä poikkeavia sanomia. Lamminmäki-Kärkkäisen (emt.) mukaan tässä on olennaista asenne, jossa meillä on ”tieto” toisen intresseistä. Tällöin tulkitsemme hänen sanansa suoraan ilman tarvetta pysähtyä miettimään kuulemaamme. Voi siis aiheellisesti myös pysähtyä pohtimaan, tulkitaanko aktivisteja heidän oletettujen piirteidensä kautta pysähtymättä kuuntelemaan, mitä toimijat pyrkivät sanomaan (vrt. Butler 2006, Hall 1999).

Toiseuden konstruktivisuus on Lamminmäki-Kärkkäisen (emt.) esittämän esimerkin mukaan ”sitä, että jos tiedämme henkilön lestadiolaiseksi ja lestadiolaiset patriarkaaliseksi, kuulemme ja näemme kaiken henkilön tekemisen osana suurta patriarkaattikertomusta”. Olennainen piirre toiseuden määrittämisessä suhteessa on, että henkilö antaa itselleen luvan määritellä toisen ihmisen olemuksen tätä itseään kuulematta. Tämä edellyttää Lamminmäki-Kärkkäisen (emt.) mukaan suhtautumiseen sisäänrakennettua toissijais-tamisen mekanismeja.

Anna Kulmalan (2006, 70) mukaan toiseus viittaa yksilön kokemukseen erilaisuudesta, ulkopuolisuudesta ja ehkä myös eriarvoisuudesta. Näin ollen toiseuden tilaan tai paikkaan joutuminen ei ole ihmisen itsensä kokonaan hallittavissa. Kulmala (emt., 71) kirjoittaa, että toiseus ilmaisee kokemuksellista suhdetta esimerkiksi toisiin ihmisiin, ihmisryhmiin ja yhteiskuntaan. Toiseudessa erilaisuus ja erottuminen normaaliksi ja tavalliseksi katsotusta tulevat näkyväksi. Toiseus valtaviiran positiosta käsin tehtynä tulkintana ja toiseus kokemuksena tuottavat samanaikaisesti erilaisia määrittäyksiä toiseudelle. Voi siis rinnakkain tulla tulkituksi ulkopuolelta toisenlaisena, erilaisena ja samanaikaisesti kokea itse olevansa toisenlainen, erilainen. Nämä toiseuden kategoriat eivät välttämättä kuitenkaan kohtaa. Tulkinta toiseuden olennaisesta tekijästä voi poiketa.

Toiseutta ja toiseuden rakentumista on pohdittu varsinkin uskontoja ja rasismia koskevissa tutkimuksissa (ks. esim. Hall 1992, 1999). Muun muassa maahanmuuttajia ja islamia on tutkittu ja tarkasteltu vieraan ja toiseuden tulokulmista. Tulkintakehyksenä toiseus mahdollistaa erilaisten ”toisten” ja ”toiseuksien” tarkastelun. Toiseksi määrittyville ei välttämättä anneta puheenvuoroa tai mahdollisuutta avata mielipiteitään.

Myös stereotypisointi saattaa vaikeuttaa

omien näkökantojen esilletuomista. **Mikko Lehtonen** (2004, 21) toteaa, että stereotypisoimalla tietty ihmisryhmä esitetään ikään kuin se olisi homogeeninen. Lehtonen jatkaa (emt.): ”tietyt käyttäytymisen, ulkomuodon tai muiden piirteiden muodot irrotetaan stereotyyppioissa yhteyksistään ja esitetään kuin ne olisivat ominaisia koko ryhmälle”. Meillä ei niinkään ole identiteettejä, vaan me tuotamme niitä kaiken aikaa ajatuksillamme ja teoillamme (emt, 123). Lehtonen (emt., 124) toteaa, että yhteisöllisiä identiteettejä tuotetaan uudelleen harjoittelemalla, kertaamalla ja välittämällä tiettyjä merkityksiä. Toisto luo tunteen jatkuvuudesta ja yhdenmukaisuudesta. Jos joku toiseutetaan, hänen ei Lehtosen (emt., 260) mukaan ajatella kuuluvan ”meihin”. Siten toiseuttaminen on toisen näkemistä itselle vastakkaiseksi, ei vain itseän nähden erilaiseksi” (emt., 263).

Todellisuus perustuu **Stuart Hallin** (1992, 17) mukaan aina myös siihen, miten se esitetään. Toiseutta esitetään, näytetään ja todennetaan arkisissa vuorovaikutustilanteissa. Media käyttää määrittelyvaltaa siinä, mitä asioita käsitellään ja miten; Hallin (emt.) sanoi heijastamiensa asioiden tuottamisessa ja muodostumisessa. Hallin (1992, 19) mukaan ”on pyrkimys kieltää ’erilainen’, tukahduttaa se, jähmettää se, tietää siitä kaikki, jotta sitä voisi valvoa, jotta erilaisesta voisi tehdä vallan kohteen”.

Yhteiskunnalliset liikkeet pyrkivät ajamaan omia päämääriään ”ideologisen taistelun” avulla (Saari 2006, 92). Media ja mediateknologia ovat välittäjiä välillämme enenevässä määrin (ks. Kangaspunta 2011, 20). **Pentti Raittila** esittääkin, että (2005, 37) ”jos journalismi esittää toisen luonteavassa vuorovaikutuksessa ’meidän’ kanssa, yksilön on sosiaalistuessaan myös helpompi hyväksyä hänet osaksi yhteisöä”.

Eläinaktivistien kulttuurisen toiseuden rakentuminen

Aktivistien oma näkemys on päinvastainen: Teot ja toiminta ovat osoitus heidän luontosuhteensa erilaisuudesta nk. tavallisiin ihmisiin verrattuna.

Arto Lindholm (1998, 22) kuvaa edellisessä sitaatissa aktivistien näkemystä luontosuhteestaan. Aktivistit, ainakin Lindholmin (emt.) analyysin mukaan, tekevät eroa itsensä ja ”tavallisten ihmisten” välillä. Tämä on yksi esimerkki eronteosta, luokittelusta, joita voidaan tehdä ja on tehty puhuttaessa aktivisteista. Erontekoja ja luokitteluita aktivisteihin ja muihin tekevät median, turkistuottajien, tutkijoiden ja yhteiskunnallista keskustelua seuraavien ihmisten ohella aktivistit itsekkin.

1990-luvun eläinaktivismin kulttuurista asemaa voidaan selittää poikkeamisella suomalaisesta kansalaistoiminnan perinteestä, johon on kuulunut järjestäytyneisyys ja lainkuuliaisuus. Yhteiskunnalliset liikkeet ovat 1900-luvulla lähes poikkeuksetta omaksuneet yhdistysmuotoisen toimintamallin (Siisiäinen 1998, 221). Myös uudet toimintamuodot, kuten 1960-luvulla mielenosoitukset, ovat saaneet suomalaisen järjestäytyneen muodon. Tästä mallista poikkeaminen luo jo itsessään toiseuden aseman. 1990-luvulle tultaessa yhdistyssidokset muuttuivat selvästi (Siisiäinen 2007, 312). Uudet yhdistyssidokset ovat heikkoja ja toimijat sitoutuivat yhdistykseen rajallisesti. Aikaisemmat yhdistykset olivat yhdessä tuottamisen yhteisöjä, monet uusimmista egoprojekteja ja yhdistysmuotoisen kuluttamisen tapoja. **Siisiäisen** (emt.) mukaan onkin usein jo kyseenalaista puhua ”kollektiivisista” yhdistys- ja liikeidentiteeteistä samaan tapaan kuin aikaisempien vuosikymmenten vapaaehtoisyhenteenliittymien yhteydessä. Hänen (emt.) mukaansa lienee kysymys kollektiivisista identiteeteistä, mutta erilaisista, pirstaleisimmista ja ”ohuemmista”.

Aktivismia käsittelevissä tutkimuksissa on havaittu, että toimijoiden nuoruus ja sukupuoli olivat varsinkin 1990-luvun jälkipuoliskolla tyypillisimpiä tapoja tulkita aktivisteja. Esimerkiksi kettutyöiksi puhuttelu sai aikaan, että usein huomion kohteena olivat erityisesti tytöt sekä enemmän esimerkiksi eläinten vapautusiskut kuin toimintaan kannustavat ideologiset ja moraaliset lähtökohdat (Luukka 1998; Lundbom 2002, 88). Stereotypisointi tietynlaiseksi, poikkeavaksi ja erilaiseksi oli tavanomaista. **Anne Väisänen** (2003, 24) kuvaa, kuinka aktivismia ei kategorisoida poliittiseksi toiminnaksi vaan ensi sijassa rikollisuudeksi ja kapinaksi. ”Toisen asema” eli vieraan kategoriaan luokitelluksi tuleminen oli osalle aktivisteista hankala, ajoittain jopa mahdoton poliittinen positio. Aktivistien puhuttelu vaikkapa terroristeina sai monet heistä pohtimaan, miten jaksaa nostaa esille tärkeäksi kokemiaan yhteiskunnallisia asioita (Lundbom 2001). Ulkopuoliset tarjosivat toimijoille tämän tästä erilaisia yhteiskunnallisia ja poliittisia kysymyksiä ajettavakseen.

Ari Rasimus (2006, 324) kirjoittaa, että suomalaisen eläinoikeusliikkeen vuorovaikutus ympäröivään yhteiskuntaan oli 1990-luvulla voimakkaiden ristiriitojen sävyttämä, voimakkaampien kuin radikaalilla ympäristöliikkeellä. Rasimuksen mukaan (emt., 327) ”OE:ssa [Oikeutta Eläimille -yhdistyksessä] elää varsin vahvana riippumattomuuden ja vapaamuotoisuuden henki (...) ja sen halutaan säilyvän selkeänä vaihtoehtona Animalian edustamalle toimintatavalle”. Rasimus arvioi tavoitteiden saavuttamisen laittomien toimintakeinojen avulla olevan äärimmäisen epätodennäköistä. Hänen haastateltavansa uskoivat toiminnan ammattimaistuvan ja asian-tuntemuksen esimerkiksi turkistarhauksesta jo lisääntyneen. (Emt., 328, 331–332.)

Eläinaktivisteja kuvattiin 1990-luvun lopussa ja 2000-luvun alussa myös hyvin erilaisilla käsitteillä. Esimerkiksi **Miik-**

ka Pyykkönen (2003, 225) kirjoittaa, että ”viranomaislausuntojen antajat, päätoimittajat ja kolumnistit käsittelevät aktivisteja... sanomalehtiaineistossa terroristeina, ekoterroristeina, fundamentalisteina, ääriaineiksena, vähemmistönä, pienenä ydinjoukkona, tyttöinä tai poikina tai nuorina”. Aktivismin näkeminen ja puhutteleminen kulttuurisesti toisena on samalla ollut oikeanlaisena ja sopivana pidetyn poliittisen toimintatavan vahvistamista. (Ks. myös Lundbom 2007, 288.) Toiselta on tuotettu siten esimerkiksi korostamalla aktivistien ikää ja sukupuolta, rakentamalla kuvaa pienestä ydinjoukosta, jolla ei ole todellista merkitystä yhteiskunnallisen muutoksen aikaansaajina, tai puhumalla ääri-ideologiaa kannattavista fundamentalisteista, toisista, joihin ei tarvitse tai voi suhtautua vakavasti.

Kulttuurisen toiseuden tuottaminen on siten ollut hyvin monitasoista ja myös monikäsitteistä. Pirita Jupin (2005, 31) mukaan symbolinen uhka ja tutulla maaperällä kohdattu kulttuurinen vieraus on pyritty ottamaan haltuun määrittelemällä toiminta yksiselitteiseksi johonkin kategoriaan. Jupin (emt., 36) aineistossa eläinoikeusliikkeen määrittelyyn ovat osallistuneet monet eri toimijat ja hallitsevaksi julkisuuden toimijaksi nousee poliisi. Lindholmin (1998, 36) mukaan ”melko tyypillinen julkisuuskuva on, että aktivistit jo nuoren ikänsä vuoksi ovat kypsymättömiä ja kasvettuaan automaattisesti kohoavat muun yhteiskunnan tasolle”.

Nuoruuden aiheuttamaan toiseuteen on yhdistynyt liikkeen ajaman eläinoikeusasian sekä epäkonventionaalisten toimintakeinojen kulttuurinen vieraus (Juppi 2005, 31). Nuorten toiminnan perusteita ei ole juuri pohdittu ja toiminta on kategorisoitu terrorismiksi (ks. Lundbom 2001). Samanaikaisesti aktivisti saattoi tulla luokitelluksi moninkertaisesti toiseksi – ja nuori radikaali naisaktivisti näyttäytyä toiseuden ilmentymänä. Aktivistien poliittinen toiseus haastoi ainakin

1990-luvun lopussa ja 2000-luvun alussa siten samalla pohtimaan, millä tavoin ja keiden on mahdollista esittää kritiikkiä vallitsevia olosuhteita kohtaan. Aktivistit ovat eittämättä asettuneet mutta myös asetettu marginaaliin. Kulttuurisesti toiset ovat joutuneet perustelemaan omia näkökantojaan moniäänisesti ja monipuolisesti.

Kysymykset määrittelyvallasta ja yhteisöjen roolista toiseuden tuottajana ovat kiintoisia. Kokemuksellisena toiseutena marginaalista politikointi vaikutti olleen osalle vuosituhanen vaihteen aktivisteista toivottava positio, eikä esimerkiksi puoluepolitiikka vaikuttanut olevan minkäänlainen vaihtoehto (ks. esim. Lundbom 2003). Aktivistit ajavat asioita, koska kokevat sen itselle oikeaksi tavaksi toimia (Malm 2011, 51). Yhtäältä marginaaliin asettamisen positio tuntui raskaalta ja jatkuva poliittisen agendan määrittelykamppailu väsyttävältä (ks. uupumuksesta myös Lundbom 2001, Malm 2011, 82-83). Ulkopuolelta tuleva toiseuden määrittelemisen ja koettu toiseus ruokkivat myös toisiaan. Toisaalta osalle aktivisteista marginalisointi saattoi olla jopa voimaannuttavaa (ks. myös Juppi 2004).

Suhde puoluepolitiikkaan kollektiivisen identiteetin keskiössä

Kollektiivisen identiteetin rakentamisessa määrittelyprosessi meihin ja muihin on keskeinen. Meillä on universaali taipumus kategorisoida lähes lukemattomin eri tavoin ihmisiä meihin ja muihin, omiin ja vieraisiin (Jouhki 2006). Negaatio on yksi keskeinen käsite, tai voisiko sanoa prosessi, kollektiivisen identiteetin rakentumisessa. Negaation eli kieltämisen kautta rajataan se, mitä ”me” emme ainakaan ole. Negaation avulla meistä, kollektiivista, tulee vahvempi ryhmä. Itsen

kannalta ”samanlaiset” luokituvat kollektiivisen ”meidän” joukkoon. Toisenlaiset taas ovat ”muita”, vieraita. (Ks. myös Perho 2010 ja Souto 2011.)

Vahvat määrittelyt ja myös negatioiden tekeminen ovat kuuluneet eläinoikeusliikkeen keskeisesti. Vahvat tunteet ja näkemykset ilmentävät asiaa kohtaan tunnettua vakavuutta, mutta myös lisäävät liikkeen yhteisöllisyyttä. Kollektiivinen identiteetti on yksi tapa tuottaa toimijoiden keskinäistä yhteisöllisyyttä ja samalla myös omatoimisesti rakentaa toiseuden asemaa. Yhteisöllisyys on mille tahansa ryhmälle tärkeä tunne. Eläinoikeusaktivismia ja aktivisteja käsittelevissä tutkimuksissa yhteisöllisyys näyttäytyy muun muassa toimijoiden motivaatiota ylläpitävänä voimana ja yhtenä toiminnan jatkamisen jaksamista edistävänä tekijänä (ks. Lindholm 1998; Luukka 1998; Lundbom 2001; Rasimus 2006). Muiksi määrittyvät etenkin eläimiä huonosti kohtelevat tuottajat. Olennaista on toki juuri se, missä mielessä muiksi määrittyvät kaikki muut.

Kollektiivisen identiteetin ja kulttuurisen toiseuden käsitteiden käytössä on keskeisin erottava tekijä se, kuka saa määritellä toiseuden: onko se toimija itse vai vaikkapa poliisi (ks. Juppi 2004; Sipilä 2011, 127–128). Aktivistien kollektiivisen identiteetin tuotannossa ja sitä kautta toiseuden omaksumisessa ovat keskeisiä poliittisen toiminnan tavat ja suhde konventionaaliseen politiikkaan. Suhde puoluepolitiikkaan ja äänestämiseen oli osalla aktivisteista aktivismin alkuvuosina hyvin negatiivinen. Esimerkiksi 1990-luvun loppupuolella Lindholmin (1998, 34) haastateltavista kukaan ”ei sanonut äänestävänsä, ja kaikki kielsivät mahdollisuuden, että heitä joskus nähtäisiin mukana poliittisessa elämässä”. Muutamia vuosia Lindholmia myöhemmin aktivisteja haastatelleen Rasimuksen (2006, 125) haastateltavat suhtautuivat äänestämiseen hyvin positii-visesti. Kuitenkin Rasimuksen (emt., 281)

haastattelemat aktivistit asennoituivat puoluepolitiikkaan varauksellisesti tai epäluuloisesti. Aktivistit suhtautuivat melko pessimistisesti mahdollisuuksiin vaikuttaa puolueiden kautta tärkeisiin asioihin.

Eläinten oikeudet kuluttamisen lähtökohdaksi

Reilut 15 vuotta eläinliikkeen julkisen esiinmarssin jälkeen voi päällimmäisenä havaintona todeta, että eläinoikeusaktivismi on edelleen voimissaan. Vuonna 1995 perustettu Oikeutta eläimille -järjestö on pysynyt rekisteröimättömänä ruohonjuuritason toimijana. Eläinoikeustoimintaa on omien havaintojeni mukaan nimitetty muun muassa nuorten toimijoiden aktivistikouluksi, jossa toimija oppii ”perustaidot” ja siirtyy aktivistiuralla eteenpäin (ks. myös Malm 2011 seurantatutkimus). Monet 1990-luvun puolivälin näkyvät eläinoikeusaktivistit vaikuttavat nykyisin erilaisissa toimintamuodoissa – vakiintuneissa kansalaisjärjestöissä, puolueissa tai muissa liikkeissä. Eläinoikeusliike on hakenut muotoaan ja tapojaan toimia.

Liikkeen muutosta, toimijoiden katoa ja tulevaisuuden suuntaa on analysoitu vuonna 1999 myös *Oikeutta eläimille* -lehdessä: ”Eläinliikkeen ensimmäisten vuosien aikana elettiin liikkeen voimakkaan kasvun aikaa. Monet varoittelivat jo silloin epäaidolta tuntuvan kasvun vaaroista. Nyt ’muoti’ tai alkuaikojen huuma on ohi ja monet mielenosoituksista tutut kasvot ovat kadonneet uusien muotien mukana. Monet kadonneet kasvot ovat poissa myös siitä syystä, että kampanjoiminen ylivoimaisilta tuntuvia rakenteita ja kulttuurissamme vallalla olevia eläinkäsityksiä vastaan on turhauttavaa. Työtä tehtiin vaikka kuinka, mutta tulokset tuntuivat laihoilta. Monet paloivat loppuun, toiset katsoivat, ettei aktivismilla ole merkitystä tai asian eteen tehdyt uhraukset eivät olleet sen

arvoisia.” Arto Lindholm (1998, 22) kirjoittikin, että ”jotkut ovat saaneet aktivismista uutta sisältöä elämälleen ja ovat toiminnassa mukana vuodesta toiseen, mutta toisaalta haastatteluaineistoni perusteella vaihtuvuus aktivistien keskuudessa on suuri”.

Vaikka aktivisti on valittu positio toisin kuin vaikkapa maahanmuuttajan positio, liikkeen elinvoimaisuudessa on kyse kuitenkin ennen kaikkea kulttuurisista kategorioista ja niiden hallinnasta, ei niinkään konkreettisista ihmisistä. Eräissä aiemmissa tarkasteluissa (Lundbom 2009, Rinne 2011) on havaittu, että aktivistien poliittinen tyyli on elänyt ja poliittinen toiminta on muotoutunut varsin refleksiiviseksi. Yhteiskunnallista tilannetta osataan lukea paremmin ja toimia niissä reunaehdoissa relevantimmalla tavalla.

Kampanjointi on 1990-luvun kuluessa suuntautunut ja suuntautuu edelleen samanaikaisesti niin turkistuottajiin kuin keihin tahansa kuluttajiin sekä myös poliitikkoihin. Aktivismia tutkinut **Panu Luukka** (1998, 3) kirjoittikin, että ”kyseessä on moraalinen ristiretki ja yksi tämän hetken kaikkein poliittisimmista liikkeistä, sillä liikkeen vaatimukset kohdistuvat meihin kaikkiin ja arkipäiväisiin valintoihimme: älä syö lihaa, älä juo maitoa, älä käytä turkiksia tai älä vie lastasi sirkukseen”. Kuluttajan rooli ja kulutuskulttuuri ovat liittyneet koko liikkeen elinkaaren ajan keskeisesti eläinoikeusaktivismiin toimijuuteen. Aktivistit haastavat jokaista pohtimaan vastuutaan kuluttajina eläimiä hyväksikäyttävien rakenteiden uusintamisessa. Käytännössä Oikeutta eläimille -liikkeen jäsenyys tarkoittaa ainakin kasvisyöntiä ja mielellään vegaaniseen ruokavalioon siirtymistä (ks. Kokkonen 2004, 85). **Juhana Kokkonen** (emt., 89) huomauttaa kuitenkin, että OE:n tapauksessa identiteetti, viholliset ja päämäärät nivoutuvat huomattavan monimutkaiseksi uskomusten ja väittämien kokonaisuudeksi. Kokkonen (emt., 86) analyysin mukaan ”kampanjoinnin kohteet voidaan jaotella tär-

keysjärjestykseen sen mukaan, kuinka nopeasti OE uskoo saavuttavansa päämääränsä. Turkistarhaus ja -teollisuus on ehdoton ykköskohde, ja sen kieltämisen uskotaan voivan tapahtua Suomessa suhteellisen nopeasti. Marimekko on tärkein turkisteollisuuden personoitu vihollinen. Yhdistyksessä uskotaan myös varsinkin kosmetiikkateollisuuden eläinkokeiden suhteellisen nopeaan kieltämiseen”. Näin vuonna 2011 voi todeta, että osassa kampanjoista aktivistit ovat onnistuneet, esimerkiksi Marimekko on myynyt pois kiistanalaisen Grünsteinin vuoden 2004 lopussa.

Julkisuusstrategian muutos

Panu Luukka (1998, 75) on kirjoittanut 1990-luvun lopulla eläinoikeusliikkeen ongelmana olleen se, että aktivisteilta puuttuu omien lehtien lisäksi foorumi, jolla se voisi tiedottaa turkistarhauksen eettisistä ongelmista. **Pertti Lappalaisen** (2005, 138) mukaan kansalaisten on ollut hyvin vaikea julkaista omaehtoisesti perinteisissä viestimissä, mutta Internet on Lappalaisen mukaan muuttanut tilannetta oleellisesti, koska verkossa on runsaasti avointa julkista tilaa myös kansalaisille. **Joonas Rokka** (2009, 86) toteaaakin, että kulttuurisen lukutaidon lisäksi on hallittava myös kulttuurinen kirjoitustaito. Vaikka Rokka viittaaakin enemmän kuluttajakansalaisille suunnattuun markkinointiin, tämä näkemys on peilattavissa myös aktivistien kampanjointiin. Menestyäkseen kulttuurisina toisina poliittisella kentällä on aktivistien osattava pelata kielellä ja luoda valtakulttuurin kannalta riittävän ”sopivaa” kieltä asiansa ilmaisemiseksi. Aktivistit ovat selvästikin ottaneet haltuun Rokan kulttuuriseksi kirjoitus- ja lukutaidoksi määrittämät taidot. Etenkin tältä osin kulttuurista muutosta on tapahtunut aktivistien kannalta edullisempaan suuntaan. Aktivistit itsekin lausuvat tämän:

OE on alkanut saada uudenlaisen imagon, kettutyttöjen järjestöstä on tullut arvostettu toimija, jolta pyydetään lausuntoa mitä erilaisimmista asioista. (OE juhlanumero 2010, 16.)

Julkinen suhtautuminen muun muassa aktivistien kuvamateriaalikampanjoihin herättää myös kysymyksen siitä, onko kulttuurisen toisen kategoriolla ja käsitteellä enää selitysvoimaa. Eläinten huonon kohtelun todentaminen kuvamateriaalin avulla on herättänyt tavalliset suomalaiset pohtimaan, millaista tuotantoa halutaan olla tukemassa. Eläinoikeusaktivistien agenda ei ole muuttunut, mutta toiminnan poliittinen tyyli on elänyt. Eläinoikeusliikkeen synty, nousu ja jossain mielessä tuhokin voidaan paikantaa 1990-luvulle (ks. Luukka 1998).

Nyt liike elää taas uutta nousuaan. Kettujen vapauttamisen sijasta 2010-luvun aktivistien politikointivälineenä on näkyvimmin kärsivä eläimiä käsittelevä kuvamateriaali, joka on nostanut aktivistit ja heidän agendansa television ajankohtaisohjelmiin. Kun 1990-luvun puolivälissä tietämättömiksi, urbaaneiksi nuoriksi naisiksi kategorisoiduille aktivisteille tarjottiin parempia harrastuksia tai haluttiin antaa isän kädestä, ei 2010-luvun aktivistien kampanjoissa nuoruutta, sukupuolta tai tietopohjaa ei ole nostettu esille (ks. Lundbom 2001; Lundbom & Rinne 2003; Juppi 2005).

Risto Alapuro (2000, 107) kirjoittaa, että länsimaissa asuvien kokemukset ja koko elämä tapahtuvat yhä enemmän mediavälitteisessä ja yleensä merkitysvälitteisessä maailmassa, jossa kulutus on huimalla tavalla kasvanut. Takavuosien kettujen ja minkkien vapautusuutisten jälkeen kampanjoinnin keskipiste on muuttunut. 2010-luvun aktivistit vyöryttävät silmillemme kerta toisensa jälkeen kuvia kärsivistä eläimistä niin turkistarhoilta kuin tehotuotantolaitoksistakin. Suomalainen eläinoikeusliike toimijoinen on lyhyen historiansa aikana muuttunut imagoltaan urbaanien kakaroiden huonosta

harrastuksesta huomionarvoiseksi vastapolitiikoinnin taitajaksi. Agenda itsessään ei ole vaihtunut, mutta poliittisen toiminnan keinot ovat. Mustavalkoisten lentolehtisten jakamisen sijaan aktivistien kuvamateriaalit ovat nousseet kerta toisensa jälkeen esille eri ajankohtaisohjelmissa ja uutisissa.

Liikkeen jatkuvuuden kannalta on huomionarvoista se, että liike on sekä onnistunut mobilisoimaan uusia toimijoita että päivittämään keinovalikoimaansa. Eläinoikeusaktivismi on Suomessa ollut koko elinkaarensa ajan varsinkin nuorten toimijoiden liikehdintää. Esimerkiksi tuoreimmissa kampanjoissa on esiintynyt pääosin nuoria aikuisia, vaikka jokunen pitkän linjan aktivistikin on ollut esillä. Menestyäkseen yhteiskunnallinen liike tarvitsee uusia jäseniä ja uusia aktiivisia toimijoita. Oletankin, että iso osa Oikeutta elämille -järjestön nimissä 1990-luvulla toimineista aktivisteista ei ole enää nykyisissä kampanjoissa aktiivisia. Seurantatutkimuksia on tehty suhteellisen vähän. **Toni Malmin** (2011) seurantatutkimuksen yksi keskeinen tulos oli se, ettei yksikään haastatelluista 1990-luvun aktivisteista toiminut enää liikkeissä. Aktivismi, perinteisessä mielessä ymmärrettyä, oli siis Malmin haastateltaville taaksejäänyttä elämää. Aktivistien asenteet olivat kuitenkin säilyneet lähes muuttumattomina. (Ks. Malm 2011.) Malmin (emt., 91) aineistosta nousi myös esille havainto siitä, että aikaisemmin marginaalissa toimineet aktivistit toimivat nykyisin järjestelmän sisältä käsin.

Vakavasti otettava poliittinen toinen?

Onko kulttuurisen toiseuden tuottaminen sitten loppunut? Tulkintani ja havaintojeni mukaan ei kokonaan. Nyt vuonna 2011 voi kuitenkin sanoa, että toiseuden rakentaminen on ainakin valtajulkisuudessa vähentynyt.

Meeri Sipilän (2011, 128) mukaan aktivistit ovat onnistuneet siirtämään median huomion eläinoikeusliikkeen toimintatavoista turkistarhaukseen ja sen eettisiin ongelmiin. Sipilän (2011, 129) haastattelemat aktivistit olivat ilmeisen innoissaan yhdistyksensä eläinoikeuskysymyksille voittamasta mediahuomiosta. Aktivistien tuoreimmat kampanjat kohdistuvat koko tehotuotannon kenttään. Aktivistit ovat päässeet puhumaan eläinten asemasta, eivätkä he ole joutuneet jokaisessa julkisessa tilanteessa puolustusasemaan. Onko aktivismista sitten tullut osa valtakulttuuria? Ei, mutta muuttunut mediasuhde kertoo asenneilmaston muutoksesta ja myös siitä, että yksittäisille kuluttajille eläinten kohtelu on määrittynyt tärkeäksi ja merkitykselliseksi asiaksi. Kulttuurisen toiseuden tuottaminen tapahtuu siten enemmän toimijoiden omilla ehdoilla.

Kulttuurinen toiseus ja aatteen kulttuuriset sisällöt kuvastavat kuitenkin hyvin eläinoikeusaktivismia kuin myös selittävät eläinoikeusaktivismiin kategorisointia. Poliittisella kentällä kulttuurisesti toisenlaisiksi määrittyvien aktivistien on pitänyt kamppailla saadakseen agendansa kuulluksi. 1990-luvun lopun aktivismin voi sanoa jollakin tavalla sisältäneen ”kunnon aktivistilta” näyttämisen elementtejä, niin puhetapojen kuin elämäntavallisten valintojenkin kannalta (vrt. Butler 2006; Hall 1999). Alapuron (1997) ja **Martti Siisiäisen** tulkintoja (1996) peilaten voi pohtia, että uuden polven aktivistit ovat sosiaalistuneet kansalliseen toimintakulttuuriin toisella tavalla. Toimijat ovat hyödyntäneet enemmän Alapuron (1997) kuvaamaa esittämistä joukkotiedotuksen välityksellä. Poliittinen työskentely kuvamateriaalin avulla sopii kansalliseen toimintakehykseen paremmin kuin vaikkapa turkistarhaeläinten vapautukset. Kuvamateriaalin tallentaminen ja esittäminen mahdollistaa kenelle tahansa toiminnan analysoinnin ja kaventaa todennäköisesti siten tarvetta ulkopuoliselle toiseuden kategorisoinnille.

Eläinten kuvaaminen ja kuvatun materiaalin näyttäminen eivät uhkaa kenenkään henkeä. Alapuro (1997, 52) toteaa, että niin sanottujen kettutyttöjen esitys törmäsi laillisuuden ja laittomuuden vastakohtaan, mitä loukkasi ja järkytti. Nykyaktivistien poliittinen toiminta asettuu hieman selkeämmin samalle jatkumolle aiempien vuosikymmenten keinojen kanssa.

Kulttuurisesta toiseudesta puhuttaessa on kuitenkin otettava huomioon, että aktivistit on paitsi asetettu myös itse asettautuneet marginaaliin niin valitsemiensa toimintatapojen kuin järjestäytymisen logiikankin vuoksi. Aktivistien kohtaama marginalisointi herättää silti myös kysymyksen siitä, millaista aktiivisuutta halutaan tai ei haluta yhteiskunnassa kohdata. Vaikka nuorten poliittisen ja yhteiskunnallisen aktiivisuuden vähentyminen on jaettu huoli, vaikuttaa yhteiskunnallisessa puheessa olevan selvästi vaikeuksia rakentaa yhteisymmärrystä sopivanlaisesta politiikasta.

Lähteet

- Ahtiainen, Ilkka (2010): Kamalat kuvat ovat eläinaktivistien uusi media-ase. Helsingin Sanomat 28.2.2010. <http://www.hs.fi/kotimaa/artikkeli/Kamalat+kuvat+ovat+el%C3%A4inoikeusaktivistien+uusi+media-ase/1135253315966>. (Viitattu 30.3.2011.)
- Alapuro, Risto (2000): Kuinka neuvoteltavia sosiaaliset suhteet ovat? Teoksessa Tommi Hoikkala & J. P. Roos (toim.) 2000-luvun elämä. Sosiologisia teorioita vuosituhannen vaihteesta. Helsinki: Gaudeamus: 102–111.
- Alapuro, Risto (1997): Suomen älymystö Venäjän varjossa. Helsinki: Hanki ja jää.
- Butler, Judith (2006): Hankala sukupuoli: Feminismi ja identiteetin kumous. Suomentaneet Tuija Pulkkinen & Leena-Maija Rossi. Helsinki: Gaudeamus.
- Hall, Stuart (1992): Kulttuurin ja politiikan murroksia. Tampere: Vastapaino.
- Hall, Stuart (1999): Identiteetti. Kirjoituksia Minästä ja Toisesta. Tampere: Vastapaino.
- Ilmonen, Kaj (2006): Suomalainen kansalaisyhteiskunta ja yhteiskunnallinen muutos 1990-luvun lopulla. Teoksessa Risto Heiskala & Eva Luhtakallio (toim.) Uusi jako. Miten Suomesta tuli kilpailukyky-yhteiskunta?

- Helsinki: Gaudeamus, 105–130.
- Jouhki, Jukka (2006): Tulkintoja toiseudesta. *Lectio praecursoria* Jyväskylän yliopistossa 31.1.2006. *Elore* 13(1), 1–5. http://www.elore.fi/arkisto/1_06/jou1_06.pdf. (Viitattu 9.4.2009.)
- Juppi, Pirita (2004): ”Keitä me olemme? Mitä me haluamme?” Eläinoikeusliike määrittelykamppailun, marginalisoinnin ja moraalisen paniikin kohteena suomalaisessa sanomalehdistössä. Jyväskylän yliopisto. <http://dissertations.jyu.fi/studhum/9513920348.pdf>. (Viitattu 30.3.2011.)
- Juppi, Pirita (2005): Medioitu moraalinen paniikki eläinoikeusliikkeen määrittelijänä. *Nuorisotutkimus* 23(3), 31–49.
- Kangaspunta, Seppo (2011): Traditionaalista yhteisöstä verkko-yhteisöön. Teoksessa Seppo Kangaspunta (toim.) Yksilöllinen yhteisöllisyys. Avaimia yhteisöllisyyden muutoksen ymmärtämiseen. Tampere: Tampereen yliopistopaino, 15–34.
- Kokkonen, Juhana (2003): ”Totuus on toisenlainen. Oikeutta eläimille -yhdistyksen identiteetti verkosto-yhteiskunnassa. Uskontotieteen pro gradu- tutkielma. Helsingin yliopisto. http://juhana.tajunta.com/juhana_kokkonen_totuus_on_toisenlainen.pdf. (Viitattu 8.4.2011 ja 11.4.2011.)
- Kulmala, Anna (2006): Kerrottuja kokemuksia leimatusta identiteetistä ja toiseudesta. *Acta Universitatis Tampereensis* 1148. Tampere: Tampere University Press.
- Kuusisto-Arponen, Anna-Kaisa (2002): Ulkopuolisuuden haaste toiseuden tutkimuksessa. *Kosmopolis: rauhan-, konfliktin- ja maailmanpolitiikan tutkimuksen aikakauslehti* 32(1), 61–68. <http://elektra.helsinki.fi/se/k/1236-1372/32/1/ulkopuol.pdf>. (Viitattu 9.4.2009.)
- Lamminmäki-Kärkkäinen, Tanja (2002): Teoksessa Rauni Räsänen & Katri Jokikokko & Maria-Liisa Järvelä & Tanja Lamminmäki-Kärkkäinen (toim.) Interkulttuurinen opettajankoulutus. Utopiasta todellisuudeksi toimintatutkimuksen avulla. Oulun yliopisto, Kasvatustieteiden tiedekunta, Kasvatustieteiden ja opettajankoulutuksen yksikkö. <http://herkules oulu.fi/isbn9514268075/>. (Viitattu 30.3.2011.)
- Lappalainen, Pertti (2005): Verkolla valtaa. Jyväskylä: SoPhi.
- Lehtonen, Mikko (2004): Johdanto: Säiliöstä suhdetempaan. Teoksessa Mikko Lehtonen & Olli Löytty & Petri Ruuska: Suomi toisin sanoen. Tampere: Vastapaino, 9–28.
- Lehtonen, Mikko (2004): Suomi on toistettua maata. Teoksessa Mikko Lehtonen & Olli Löytty & Petri Ruuska: Suomi toisin sanoen. Tampere: Vastapaino, 121–148.
- Lehtonen, Mikko (2004): Vieraus ja viisaus. Teoksessa Mikko Lehtonen & Olli Löytty & Petri Ruuska: Suomi toisin sanoen. Tampere: Vastapaino, 247–270.

- Lindholm, Arto (1998): Radikaali ympäristöaktivismi modernin murroksessa. Sosiaalipolitiikan pro gradu tutkielma, Helsingin yliopisto, valtiotieteellinen tiedekunta, yhteiskuntapolitiikan laitos. <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/18238/radikaal.pdf?sequence=3>. (Viitattu 9.4.2011. ja 10.4.2011.)
- Lundbom, Pia (2001): Yksi kaikkien ja kaikki yhden puolesta? Eläinoikeusliikkeen solidaarinen yhteisöllisyys. Teoksessa Minna Suutari (toim.) Vallattomat marginaalit. Helsinki: Nuorisotutkimusseura/Nuorisotutkimusverkosto, julkaisuja 20, 46–75.
- Lundbom, Pia (2002): Kettutyttöjä vai naisaktivisteja? Teoksessa Sanna Aaltonen & Päivi Honkatukia (toim.) Tulkintoja työtöistä. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura & Nuorisotutkimusseura/Nuorisotutkimusverkosto, julkaisuja 26, 88–105.
- Lundbom, Pia (2003): Hei kaveri, millä välineillä äänestät. Teoksessa Paakkunainen, Kari (toim.) Kyllä politiikalle, mutta... Nuoret ja eduskuntavaalit 2003. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 35 & Nuorisosiain neuvottelukunta, 84–96.
- Lundbom, Pia & Rinne, Jarmo (2003): Eläinaktivismi ja poliittinen osallisuus. Identiteettipolitiikkaa radikaali-liikkeessä. Teoksessa Pirita Juppi & Jukka Peltokoski & Miikka Pyykkönen (toim.) Liike-elämää. Vastakulttuurinen radikalismi vuosituhannen vaihteessa. Jyväskylä: SoPhi, 181–210.
- Lundbom, Pia (2007): Kansalaisaktivismia, oppimista ja uusien toimintamahdollisuuksien etsimistä. Teoksessa Tommi Hoikkala & Anna Sell (toim.) Nuorisotyötä on tehtävä. Helsinki: Nuorisotutkimusseura/Nuorisotutkimusverkosto, julkaisuja 76, 284–298.
- Lundbom, Pia (2009): Kun pihdit kameraan vaihtuivat... eläinoikeusaktivistien poliittinen tyylinmuutos. Poliittikka: Valtiotieteellisen yhdistyksen julkaisu 51(2), 107–116.
- Luukka, Panu (1998): Ei ole oikeutta, on vain me. Radikaali eläinoikeusliike Suomessa. Valtio-opin pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto, valtiotieteellinen tiedekunta, yleisen valtio-opin laitos. <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/18287/eioleoik.pdf?sequence=1>. Oikeuttaelaimille.net Oikeutta eläimille-järjestön nettisivut. (Viitattu 30.3.2011.)
- Malm, Toni (2011): Aktivistin eetos. Seurantatutkimus 1990-luvun radikaalitoimijoista. Sosiologian pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto, valtiotieteellinen tiedekunta. https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/26608/gradu_lopullinen.pdf?sequence=2. (Viitattu 31.7.2011.)
- Perho, Sini (2010): Rasistisuus nuorten yhteisöissä. Tutkimus vuosituhannen vaihteen Joensuusta. Helsinki: Nuorisotutkimusseura/Nuorisotutkimusverkosto, julkaisuja 103.
- Raittila, Pertti (2005): Auttaako uutisen dialogisuus toiseuden poistamisessa? Teoksessa Pentti Raittila (toim.) Etnisyyttä, rasismia ja dialogia sanomalehdissä ja Internetissä. Tampere: Tampereen yliopisto, Tiedotusopin laitos, Julkaisuja C 39/2005, 33–54.
- Rasmus, Ari (2006): Uudet liikkeet. Radikaali kansalaisaktivismi 1990-luvun Suomessa. Tampere: Tampere University Press.
- Rauhama, Miira (2008): Miksi eläinaktivisti menee ”maan alle”? Laitonta suoraa toimintaa käyttävien eläinoikeusaktivistien motiivit taktikoilleen. Yhteiskuntapolitiikan pro gradu -tutkielma. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, yhteiskuntatieteellinen tiedekunta, yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos.
- Rinne, Jarmo (2011): Henkilökohtaistuva politiikka: Tutkimusmatkoja refleksiiviseen kansalaistoimintaan. Tampere: Tampere University Press, Acta Universitatis Tamperensis, 1587.
- Rokka, Joonas (2009): Uusi yhteisöllisyys ja aktiivinen kulluttaja. Teoksessa Liisa Uusitalo & Maria Joutsenvirta (toim.) Kulttuuriosaaminen. Tietotalouden taitolaji. Helsinki: Gaudeamus. 69–92.
- Saari, Kari (2006): Katujen poliittinen kansalaisuus murroksessa? Näkökulmia mielenosoituksiin ja niiden kontrollointiin. Teoksessa Mikko Saastamoinen & Pekka Kuusela (toim.) Kansalaisuuden ääriä. Hallinta ja muodonmuutokset myöhäismodernilla ajalla. Helsinki: Yliopistopaino Kustannus, Palmenia-sarja, 85–115.
- Siisiäinen, Martti (1998): Uusien ja vanhojen liikkeiden keinovalikoimat. Teoksessa Kaj Ilmonen & Martti Siisiäinen (toim.) Uudet ja vanhat liikkeet. Tampere: Vastapaino, 219–243.
- Siisiäinen, Martti (2007): Uudet yhdistykset ja intressien representaatio. Teoksessa Tapani Kaakkurinniemi & Juri Mykkänen (toim.) Poliittikan representaatio. Juhlakirja Kyösti Pekoselle hänen 60-vuotispäivänään. Helsinki: Valtiotieteellinen yhdistys, 302–327.
- Sipilä, Meeri (2011): ”Kuvasta katsoo piinattu eläin”. Eläinoikeusliikkeen media-aktivismi Tarhauskielto-kampanjassa talvella 2010. Tiedotusopin pro gradu-tutkielma. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Souto, Anne-Mari (2011): Arkipäivän rasismi koulussa. Etnografinen tutkimus suomalais- ja maahanmuuttajanuorten ryhmäsuhteista. Helsinki: Nuorisotutkimusseura/ Nuorisotutkimusverkosto, julkaisuja 110.
- Väisänen, Anne (2003): Sukupuoli eläinoikeusiskujen lehtiutisoinneissa. Nuorisotutkimus 21(2), 19–26.
- Väliveron, Esa (1995): Metsä sairastaa. Ympäristöuhkan määrittely sanomalehdissä. Tiedotustutkimus 18(4).
- Ylä-Anttila, Tuomas (2005): Julkisuus ja yhteiskunnalliset liikkeet – kansallisista globaaleiksi? Teoksessa Susanna Paasonen (toim.) Aktivismi. Verkostoja, järjestöjä ja arjen taitoja. Nykykulttuuri. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino oy, 42–68.

V

SUOMALAISEN ELÄINOIKEUSLIIKKEEN TOINEN AALTO VERKOTTUNEENA JA VAKIINTUVANA

Pia Lundbom 2016

Julkaisussa Politiikka 58: 3, 193-205

Uudelleenjulkaisuun on Politiikka-lehden suostumus

Suomalaisen eläinoikeusliikkeen toinen aalto verkottuneena ja vakiintuvana

PIA LUNDBOM

ABSTRACT
The second Wave of Finnish Animal right activism. Connective and settling activism

In my article I analyze the recent changes within the Finnish animal rights movement, along with the key issues facing the movement today. The article is based on empirical data, which consists of interviews of activists. The interviews were conducted in early 2015 in southern Finland. I will analyze, how activists define their position, and how activist attempt to change the perception and treatment of animals. The activists discussed, how they got involved and what caused their interest in animal rights questions. Based on the analysis, I conclude, that animal rights activists are nowadays more willing to engage in media discussion, think more strategically than in early years of the movement and are able to gain positive attention from the public. Social media plays an important role: it enables more connective action. Activists think more about the strategies, ways of action and media relations.

Johdanto

Käsittelen tässä artikkelissa suomalaisen eläinoikeusliikkeen nykytilaa erityisesti digitaalisen verkostoitumisen, mediasuhteen ja organisatoristen muutosten näkökulmasta. Vertailen liikkeen syntyhetkeä ja nykyhetkeä. Nykyhetken analyysiin käytän keräämäni kvalitatiivista aineistoa. Aineiston pohjalta esitän liikkeen siirtyneen toimintatyyliä ”toiseen aaltoon”.

Eläinoikeusliikkeen syntyhetkeksi kuvataan useimmiten kevättä 1995 ja silloin tapahtuneita ensimmäisiä isoja kettujenvapautuksia (ks. Juppi 2004, 26; Konttinen ja Peltokoski 2004, 11–23; Luukka 1998, 51). Iskujen kanssa samoihin aikoihin tapahtui myös toinen suomalaisen eläinoikeusliikkeen kannalta olennainen hetki: Oikeutta eläimille -järjestön (OE) perustaminen huhtikuussa 1995.

Tarhaiskut herättivät runsaasti kohua ja tuomittiin yleisesti. Ensimmäisten iskujen jälkeisessä epäselväs- sä ja hämmentävässä tilanteessa käytännössä myös kaikki vakiintuneet ympäristö- ja eläinsuojelujärjes- töt kiiruhtivat tuomitsemaan iskut eläinten hyvin-

vointia millään tavalla edistämättömiksi (Rasimus 2006, 252). Esimerkiksi Animaliaassa vältettiin jonkin aikaa jopa oikeus-sanon käyttöä (Aarnipuu 2011, 151). Myös Oikeutta eläimille-järjestöön pidettiin etäisyyttä varmuuden vuoksi monta vuotta (emt., 156). Tilanne oli monilla tavoin hämmentävä: oli- vathan monet Oikeutta eläimille -yhdistyksen pe- rustajista aiemmin ajaneet eläinten asiaa aiemmin Animaliaassa ja eläinsuojeluyhdistyksissä (ks. Tuomi- vaara 1998).

Eläinoikeusliikkeen julkivaiheen käynnistyessä sen sisältö oli uutta suomalaisessa yhteiskunnallisessa toiminnassa. Uutta olivat paitsi teemat, joista kam- pailua käytiin, myös keinot, joilla asioita oltiin val- miita edistämään. Toukokuun 1995 iskuja voi pitää eräänlaisena avaintapahtumana, joka laukaisi kehiti- tyneet jännitteet manifestoituneeksi protestiksi ja muokkasi herättämänsä julkisen keskustelun kautta protestojista kollektiivista subjektia: sekä yhteiskun- nallista puheenaihetta että tunnistettua yhteiskun- nallista toimijaa (Konttinen ja Peltokoski 2004, 11, 18–21). Ilman iskujen tuomaa julkisuutta liike olisi kenties jäänyt vain pääkaupunkiseudun tai eteläisen

Suomen ilmiöksi ja vetänyt mukaansa vain jo ennestään muussa ruohonjuuritason toiminnassa aktivoituneita ihmisiä (Juppi 2004, 28). Suuresta julkisuudesta huolimatta eläinaktivistien poliittinen sanoma ei kuitenkaan tullut kuulluksi kovin hyvin. Vaikka eläinaktivisteille itselleen oli selvää, ketä ja mitä he edustivat ja mitä vaativat ja tavoittelivat, medialle ja suurelle yleisölle eläinoikeusliike oli etenkin alussa pitkälti mysteeri (Juppi 2004, 14).

Eläinoikeusliike ei ole joutanut tai neuvotellut tavoitteestaan lopettaa eläinten hyväksikäyttö kokonaan. 2000-luvun alussa tällaista ehdottomuutta perusteltiin eläinoikeusliikkeessä sillä, että oli jo olemassa riittävästi eläinsuojelujärjestöjä, jotka pyrkivät edistämään eläinten hyvinvointia esimerkiksi laisäättäjiin vaikuttamalla sekä monenkeskisen yhteistyön avulla. (Rasmus 2006, 256.) Liikkeen kaoottisen alkuaan jälkeen eläinoikeuskentällä on kuitenkin tapahtunut paljon (ks. Aaltola 2013, 207; Lundbom 2009). Politikoinnista on tullut keskitetympää, suunnitelmallisempaa ja vuorovaikutteisempaa.

Charles Tilly (2004, 98) kirjoitti vuonna 2004, että yhteiskunnallisissa liikkeissä on tapahtunut 2000-luvulla merkittäviä muutoksia, mikä konkretisoituu muun muassa liikkeiden esittämässä vaatimuksissa. Yhteiskunnalliset liikkeet sisältävät Charles Tillyn (2004, 151) mukaan kolmenlaisia vaatimuksia: ohjelma (program), identiteetti (identity) ja asema (standing). Ohjelmavaatimukset sisältävät määrittelyn tuen tai vastustuksen aktuaalisille tai ehdotetuille toimille liikkeen vaatimusten kohteille. Identiteettivaatimukset koostuvat vakuutuksissa että ”me”, vaatijat, muodostamme yhdistetyn voiman, joka pitää huomioida. Asemavaatimukset puolustavat (assert) siteitä ja yhtäläisyyksiä toisiin poliittisiin ryhmiin, esimerkiksi ulossuljettuina vähemmistöinä. (Tilly 2004, 151) Kymmenen vuotta Tillyn arvion jälkeen voidaan todeta, että muutos on näkynyt varsin hyvin eläinoikeusaktivismissa: identiteettivaatimusten rinnalle ovat tulleet niin ohjelmaan kuin asemaankin liittyvät vaatimukset. Suomalaiset eläinoikeusaktivistit eivät ole järjestäytyneet puhtaasti rekisteröityneisiin yhdistyksiin vaan keskeinen toimija ja toiminnan linkki on rekisteröimättömänä yhdistyksenä toimiva Oikeutta eläimille (OE). Oikeutta eläimille -yhdistys on rekisteröimätön yhdistys, jonka toimijoilla on yhteisiä intressejä, arvoja ja identiteettejä sekä kasvokkaisia kontakteja (ks. Siisiäinen 1996, 44–46). Joissakin kampanjoissa järjestön rooli on ollut vain välittää materiaalia julkisuuteen. Tällöin

toimintoja ei ole tehty yhdistyksen nimissä, eivätkä toimijat välttämättä ole millään tavalla Oikeutta eläimille -yhdistyksessä aktiivisesti mukana. Oikeutta eläimille on Suomessa ainoa ruohonjuuritason toimija, joka edustaa eläinten oikeuksia. Lähimpänä Oikeutta eläimille-yhdistystä on Animalia, joka puolestaan on eläinten oikeuksia edistävä rekisteröitynyt kansalaisjärjestö. Oikeutta eläimille -tukiyhdistys ry puolestaan mahdollistaa toiminnan edellytyksiä.

Oikeutta eläimille -yhdistyksellä on aktiivisena tiedotusvälineenään muun muassa Facebook-ryhmä, jolla oli lokakuun alkupuolella 2016 yli 65 000 tykkääjää. Agenda kiinnostaa siis kymmeniä tuhansia henkilöitä, joista marginaalisen joukon voi sanoa olevan eläinaktivisteja. Sosiaalisessa mediassa eläinten oikeudet ovatkin saaneet kannatusta sekä luoneet poliittista toimintatilaa aktivisteille.

Esitän, että eläinoikeusliikkeen kehityksessä voidaan puhua ”toisesta aallosta”, mitä luonnehtii etenkin muuttuva mediasuhde sekä muutokset organisaatioajattelussa. Eläinoikeusliikkeestä on rakentunut strategisempi ja harkitumpi poliittinen toimija, joka analysoi omia menestymisen edellytyksiään.

Digitaalisesti verkostoitunut aktivismi

Aktivismin muutoksen ymmärtämiseksi on tärkeää käsitellä verkottuvan toiminnan erityispiirteitä. W. Lance Bennett ja Alexandra Segerberg (2012, 744) erottavat kaksi personoidun kommunikaation elementtiä, jotka ovat erityisen olennaisia laajamittaisen verkottuvan toiminnan muodostamisessa. Ensinnäkin *henkilökohtaiset toimintakehykset* sisältävät erilaisia yksilöllisiä perusteita muutosta vaativan tilanteen vastustamiseen. Toiseksi erilaiset henkilökohtaisessa käytössä olevat *kommunikaatioteknologiat* mahdollistavat näiden teemojen jakamisen (emt.). Tapahtuupa tämä sitten tekstien, tviittien, sosiaalisten verkostojen jakamisen tai YouTube-mashuppien (kollaasien) postaamisen kautta, kommunikaatioprosessi itsessään sisältää pidemmälle vietyä personointia digitaalisten verkostojen levittämisen kautta ystäville ja luotetuille henkilölle. (Bennett ja Segerberg 2012, 744–745.)

Bennettin ja Segerbergin (2012, 746) mukaan henkilökohtaiset toimintakehykset eivät leviä automaattisesti. Ihmisten täytyy näyttää toisilleen, kuinka he arvostavat, muokkaavat ja jakavat teemoja. Tässä interaktiivisessa henkilökohtaistamisen ja ja-

kamisen prosessissa digitaaliset teknologiat tekevät kommunikaatioverkostoista kattavampia. Nämä teknologiat ja niiden käyttötavat usein pysyvät organisatorisina mekanismeina. (Bennett ja Segerberg 2012, 746.) Verkottuvaan toimintaan perustuvat verkostot ovat paljon yksilöllisempiä ja teknologisesti organisoituja prosessikokonaisuuksia, mikä johtaa toimintaan ilman kollektiivisen identiteetin kehysten vaatimuksia tai organisatorisia resursseja, joiden olisi vastattava mahdollisuuksiin tehokkaasti (Bennett ja Segerberg 2012, 750).

Toisinaan ihmiset näissä vuorovaikutustilanteissa voivat olla maailman toisella puolella, mutta yhteyden luomisessa ei edellytetä esimerkiksi jäsenyyttä jossakin organisaatiossa, puoluetusta tai yhteisesti jaettua ideologista kehystä. Verkottuvan toiminnan lähtökohta on omaehtoinen yksilöllisten ideoiden, mielikuvien ja resurssien jakaminen toisten kanssa (Bennett ja Segerberg 2012, 753).

Tämä jakaminen voi tapahtua Facebookissa tai muussa sosiaalisessa mediassa. Tämänkaltaiset toimintaverkostot voivat Bennettin ja Segerbergin (emt.) mukaan laajentua nopeasti henkilökohtaisten toimintaverkoston ja digitaalisten toimintamuotojen mahdollistamina.

Kollektiivinen ja verkostoituva toiminta voivat Bennettin ja Segerbergin (2012, 754) mukaan esiintyä rinnakkain samassa toimintaympäristössä. Bennett ja Segerberg (2012) erottelevat kaksi verkottuvan toiminnan muotoa. Ensimmäinen muoto pohjautuu omaehtoiseen, itseohjautuviin verkostoihin. Toinen pohjautuu organisaatioiden mahdollistamiin verkostoihin. Kollektiivista toimintaa Bennett ja Segerberg (2012, 756) kuvaavat organisatorisesti välittyneiksi verkostoiksi. Verkottuvassa toiminnassa keskeinen koossapitävä elementti on jakaminen: persoonallistuminen, joka johtaa toiminnan ja sisällön jakamiseen sosiaalisissa verkostoissa (Bennett & Segerberg 2012, 760). Kommunikaatioteknologiat mahdollistavat verkostojen kasvun (emt.).

Empiirinen aineisto ja sen analyysi

Artikkelini pohjautuu tammi–helmikuussa 2015 keräämäni empiiriseen aineistoon. Tässä artikkelissa käytän ensisijaisena aineistona haastattelupuhetta ja keskiössä on aktivistien kokemustieto.

Olin aktivisteihin yhteydessä sekä Facebookin että sähköpostin avulla ja sain myös kohtaamiltani akti-

visteilta vinkkejä, keiden kanssa voisi olla mielekästä keskustella aktivismin muutoksesta ja nykytilasta. Haastattelin kuutta eläinaktivistia, jotka ovat eri tavoin mukana Oikeutta eläimille -yhdistyksessä. Yksi haastatelluista on ollut mukana parisen vuotta, muut haastatellut pitkään, aktivismin alkuvaiheista saakka. Haastateltavat olivat konkareita, asiantuntijoita niin eläinoikeusteemassa kuin vaikuttamistyössä.¹

Seurasin Oikeutta eläimille -yhdistyksen sosiaalisessa mediassa, etenkin Facebookissa julkaisemia tiedotteita ja kampanjamateriaaleja. Tammikuussa 2015 julkaistiin aktivistien kuvaamaa materiaalia vasikoiden elinolosuhteista. Vasikkamateriaali herätti hieman keskustelua, mutta mitään laajamittaista yhteiskunnallista debattia materiaalista ei julkaisuhetkellä vaikuttanut rakentuvan.

Olen haastatellut aktivisteja aiemminkin, 1990-luvun loppupuolella ja 2000-luvun alussa. Muutamien vuosien ajan seurasin etäämpää käytyä yhteiskunnallista keskustelua ja totesin, että jotain perustavanlaatuaista on muuttunut niin eläinten asemaa käsittelevässä yhteiskunnallisessa puheessa kuin eläinaktivistien toiminnassakin. Bennettin ja Segerbergin (2012) kuvaama digitaalisemman toimijuuden suunta on hyödynnettävissä analysoitaessa suomalaisen eläinaktivismin muutosta. Tulkitsen, että Bennettin ja Segerbergin (2012) kuvaaman mukaisesti perusorganisaatio antaa kollektiiviselle toiminnalle edellytyksiä, mutta väljempi, digitaalisen verkostoitumisen tilanne mahdollistaa eläinten oikeuksista keskustelemisen huomattavasti eläinoikeusliikettä laveamman toimijajoukon kesken. Viimeaikaista tutkimusta suomalaisesta eläinoikeusaktivismista on yllättävän vähän. Tuoreimmat tarkastelut eläinoikeusaktivismista ovat kaikki pro gradu -tasoisia tutkielmia (Malm 2011; Männistö 2009, Niinikoski 2013; Rauhamaa 2008; Sipilä 2011).

Kutsun systemaattisesti työtani eläinoikeusliikkeen tutkimukseksi, koska aktivistit kuvaavat omaa toimintaympäristöään eläinoikeusliikkeenä. Osa aktivisteista käytti liikkeestä sanaa ”skene”. Osa kertoi mieltävänsä itsensä osaksi globaalia eläinoikeusliikettä, vaikka toimintatyyliä toki vaihtelevat maasta toiseen.

Haastattelut olivat tilanteina vapaamuotoisia ja vuoropuheluun pohjautuvia. Keskustelut kestivät vähän yli tunnista vähän yli kahteen tuntiin. Haastateltavani ovat kaikki aikuisia miehiä ja naisia. Tapasimme kahviloissa ja ravintoloissa, joista oli vähintäänkin saatavissa vegaanista purltavaa. Keskus-

telimme tapaamisten aluksi siitä, mikä kunkin henkilön alun alkaen oli saanut kiinnostumaan eläinten oikeuksista. Jollekin liikkeeseen mukaantulo oli tapahtunut ystävyysuhteiden kautta, toisille taas epäoikeudenmukaisuuden kokemusten kautta.

Kerroin tekemistäni huomioista ja kysyin myös, oliko haastateltava samaa mieltä kanssani tai miltä tekemäni tulkinta hänen mielestään vaikutti. Kysyin, sopiiko tällainen vuoropuhelu menettelytapana. Käytännössä tarkoitukseni ei ollut testata hypoteeseja vaan analysoida samalla yhteisen keskustelun avulla tekemieni tulkintojen relevanttisuutta (ks. myös Alasuutari 2011, 269). Aktivistit ovat itse oman toimintansa parhaita asiantuntijoita, vaikkakin osa kuvasikin elävänsä eräänlaisessa kuplassa, jossa on vaikea arvioida esimerkiksi sitä, millaista muutosta esimerkiksi katukampanjoinnissa on tapahtunut. Liikkeen ulkopuolelta tehdyt tulkinnat ovat joka tapauksessa erilaisia kuin liikkeen sisältä asiaa katsoen (ks. myös Alasuutari 2011, 269). Haastatteluita koostui puhtaaksikirjoitettuna ykkösen rivivälillä yhteensä parikymmentä sivua tekstiä. Lähetin kustakin tapaamisesta tekemäni muistiinpanot luettavaksi haastateltavalle. Luin koko haastattelumateriaalin aluksi läpi useampaan kertaan. Kysyin jokaiselta näkemyksen siitä, haluaako mieluummin esiintyä omalla nimellään vai olla mukana anonyyminä. Osa toivoi anonyymiteettä, osa omalla nimellään mukana oloa ja osalle tällä ei ollut mitään merkitystä. Koska eläinaktivistien joukko ei ole mitenkään valtaisa, päädyin esittämään kaikki haastateltavat anonyymeinä tekstin sisällä. Tekstin lopussa kerron kuitenkin omalla nimellä toimimisen valinneiden nimet. Tarkoitukseni on siten enemmänkin taata nimettömyys niille, jotka nimettömyyttä toivoivat, kuin kävellä omalla nimellä esiintymistä toivoneiden näkemysten yli. Analyttinen ja tulkitseva suhde toimijoiden toiminnalle syntyi ehdottomasti jo silloin, kun keskustelimme. Haastattelijana olen osa yhteistä hetkeä ja teen tulkintoja aktivismistaan kertovan toimijan puheesta (ks. Jokiranta 2003, 82). Toimijoiden puheesta tekemäni huomiot, analysoimani kokemukset sekä aineistositaatit ovat eri ihmisiltä. Voin kuitenkin todeta muutamia asioita.

Eläinoikeusliikkeessä toimii edelleen myös henkilöitä, jotka ovat olleet mukana Oikeutta eläimille -yhdistyksen alkuaajoista saakka, eli 1990-luvulta. Olen keskustellut muutamien samojen toimijoiden kanssa melkein 20 vuotta sitten kuin alkuvuodesta 2015. Mukanaolo on saattanut olla vaihteista ja

aktiivinen yhteiskunnallinen toiminta sisältää paljon muutakin vaikuttamistoimintaa. Osa haastateltavistani oli toiminut haastatteluhetkellä lähes tuon 20 vuotta ja reflektoi monipuolisesti tapahtunutta kehitystä. Haastateltavien omassa elämässä eläinoikeusliikkeellä ja aktivismilla oli hyvin merkittävä rooli ja aktivismi kokonaisvaltaista.

Koska aihe ja aktivismi olivat teemoina itselleni varsin tuttuja, pidin parhaana tapana toimia väljän teemakehikon avulla. Mikäli olisin tuntenut teeman huonommin, en olisi uskaltanut vaivaamaan toimijoita ilman perusteellista kysymysapparaattia. Teoreettinen pohjaorientaatio, mihin toimijuutta ja toimintaa etukäteen peilasin, liittyi niin eläinoikeusaktivismin nykytilaan muissa Pohjoismaissa, kansalaisaktivismin kehitykseen kuin viestintätapojen muutokseen.

Analysoin haastateltavien puhetta aineistolähtöisen sisällönanalyysin menetelmällä. Haastateltavien puheen olen jäsenellyt ensin väljemmiksi teemakokonaisuuksiksi ja sitten isommiksi asialuokiksi. Jaottelin toimijoiden puheen ensin tiettyjen kattokäsitteiden mukaan: ”eläinrakas”, ”oma aktivismin alkuhetki”, ”toimintakeinot”, ”toimintakulttuuri”, ”eläinten asema ja eläintenolot”, ”kampanjointi”, ”rajat”, ”toiminnantehokkuus”, ”strategiat”, ”harkinta”, ”positiivisuus”, ”vegaanahaaste”, ”kuvat”, ”media”, ”sosiaalinen media”, ”liike”, ”liikkuvat toimijat”, ”ammattimaistuminen”, ”identiteetti”, ”organisaatio”, ”ruohonjuuri”, ”kasvu” sekä ”tulevaisuus”. Näistä teemoista isommiksi asiakokonaisuuksiksi muodostin sisällöllisinä kantavina teemoina neljä kokonaisuutta: 1. eläinasia, 2. organisoituminen, 3. mediasuhde sekä 4. toimintakeinot. Tekstini etenee näiden kantavien teemojen kautta, vaikkakin ne ovat osin päällekkäisiä ja ristikkäisiä.

Eläinasia kategoriana nivoutuu laiveampaan sosiologiseen sekä filosofiseen kehukseen ihmisen ja eläimen välisistä suhteista. Aktivistien eläinasian, eläinten oikeuksien, edistämiseen kuuluu myös kollektiivisen identiteetin ja kehystämisen prosessit. Aineistona kuuden aktivistin puhe ei ole massiivinen: haastateltujen puhetta on lähestyttävä heidän kokemuksinaan. Teoreettisina tulokulmina olen kiinnostunut aktivistien poliittisista positioista: miten aktivistit määrittävät omaa toimijuuttaan, rooliaan liikkeessä, arvioivat poliittisen toimintansa mahdollisuuksia ja paikantavat liikkeen tulevaisuussuuntia. Asettamaani kehukseen peilaten aineisto antaa mahdollisuudet tehdä tulkintoja aktivistien puheesta. Olen käyttänyt muissa teks-

teissäni aineistona kampanjamateriaaleja, sanomalehtiartikkeleja, verkkokeskusteluja ja mielenosoituskemuksia (mm. Lindholm ja Lundbom 2010; Lundbom 2001, 2002, 2003, 2004, 2007, 2011). Tässä keskityn toimijoiden kertomaan. Olen hyödyntänyt aktivistien puhetta aineistona toki aiemminkin ja tässä mielessä voi sanoa, että olen palannut lähtöpisteeseen (esim. Lundbom 2001, 2002). Lähetin tämän tekstin ensimmäisen version luettavaksi myös haastateltaville, en niinkään hakeakseni vahvistusta tekemilleni tulkinnoille vaan toimiakseni avoimen vuoropuhelun keinoin ja myös tutkimuseettisesti tyylikkäällä tavalla. Aktivismi on osalle toimijoista elämäntyyli.

Eläinasian vahvistuminen

Eläinten käyttötapojen nopea muutos on tuottanut yhteiskunnalle haasteen keskustella entistä vahvemmin eläinetiikan kysymyksistä, mikä näkyy myös eläinoikeusliikkeen nousuna (Kupsala 2011,6). Carl Cohen (1997, 91) toteaa, että kysymys eläinten oikeuksista on merkittävä, koska mikäli eläimillä nähdään olevan oikeuksia, niitä täytyy myös kunnioittaa riippumatta ihmisille koituvasta taakasta tai vastuusta.

Lihantuotannossa ja lihateollisuudessa koettiin 1990-luvun lopussa ja 2000-luvun alkupuolella skandaali toisensa perään. Monet suomalaiset suhtautuivat lihantuotantoon jo valmiiksi varovaisen kriittisesti, kun keskustelun painopiste kääntyi taas 2000-luvulla tuotantoeläinten hyvinvointiin (Aarnipuu 2011, 176). Samalla aktivistien toimintakulttuuri alkoi muuttua vuorovaikutteisemmaksi.

”toimintakulttuuri on muuttunut keskustelevammaksi, jolloin se viesti on mahdollista saada paljon laajemmalle. Ihmisillä on mahdollista ymmärtää, miksi sä teet, kun sä pystyt perustelevaan sen”

Huolimatta jaetusta huolesta eläinten asemasta ja kohtelusta, haastateltavani olivat rekrytoituneet liikkeeseen hieman erilaisin tavoin. Osa kertoi olleensa jo pienenä eläinrakkaita. Osa kertoi tavanneensa oikeanlaisia ihmisiä, joiden kautta oli päätyneet mukaan Oikeutta eläimille -yhdistyksen kokoukseen ja löytänyt sitä kautta itselleen sopivan toimintaympäristön. Haastatteleillani aktivisteilla oli myös erilaisia kokemuksia eläinten huonon kohtelun kohtaamisesta, mikä motivoi ja haastoi toimimaan. Jokainen haastateltava oli hyvin sitoutunut toimintaan. Haastateltavat kokivat, että on eettistä antaa eläinten

elää ja olla ilman ihmisten hyväksikäyttöä. Kuluttajan rooli vegaanina oli heille tärkeää, mutta ei näytettyntynyt riittävänä toimintana eläinten kokeman väkivallan vähentämiseksi ja lopettamiseksi.

”Eläinten oikeudet, asia ei ole mihinkään muuttunut, oikeudenmukaisuudesta ja eläinten kohtaamasta väkivallasta kyse”

”kaikki se mitä on vuosien varrella nähnyt, vaikka se on hirveän masentavaa, niin se on myös voimavara. Kaikki se, miten eläimiä pidetään. Eläinten alisteiseen asemaan kuitenkin törmää päivittäin, on se sitten ruokalautasella tai se, miten ihmiset kohtelevat lemmikkejään. Se huutava vääryys, mitä tapahtuu, ei siinä voi olla toimimattakaan.”

”Että onhan se myös itsestä että mähän saan siitä tunteen että teen jotain hyvää... se tuntuu mahdolltomalta, ettei tekis niin paljo kun pystyy”

Kokemus eläinten tilanteen masentavuudesta vaikutti samaan aikaan sekä toimintaan velvoittavalta että voimavaralta. Myös Kerstin Jacobssonin ja Jonas Lindblomin (2013, 56) tutkimat ruotsalaiset eläinaktivistit kuvasivat henkilökohtaista tunnetta vihasta, surusta ja valtakulttuurista vieraantumisesta. Tämä tunne ei rakentunut pelkästään avoimissa konflikteissa turkistenmyyjien tai eläinkokeiden tekijöiden kanssa, vaan myös arkielämän tasolla liikkeen ulkopuolisten ystävien ja sukulaisten kanssa tai ruokaostoksilla. Jacobsson ja Lindblom (2013, 56) kirjoittavat, että vastavirtaan mennessä tunnetyn tekeminen muotoutuu jatkuvaksi, päivittäiseksi työksi. Myös radikaalien ympäristö- ja eläinoikeustyhmien Yhdysvalloissa tekemiä rikoksia tutkineiden Jennifer Varriale Carsonin ym. (2012) haastattelemat aktivistit kuvasivat nimenomaan sisäisen moraalisen kompassin olevan tärkeä ohjaava tekijä heidän päätöksenteossaan. Haastateltavani kertoivat ruokavalion ja kuluttamisen olevan osa, mutta sellaisenaan riittämätön

”olin vegaani ja se tuntui tosi hyvältä. Aika nopeasti siitä tuli kans sellainen olo että se ei kauheasti muuta sitä todellisuutta mikä niillä eläimillä on. Tää kysymys on muutakin mitä syön ja tuli sellainen fiilis että pakko tehdä jotain tälle asialle”

”eläinten pahoinpitelystä 99 % tapahtuu lautasella. Kaikki ei ole kuitenkaan pelkästä kulutuksesta kiinni”

Jacobssonin ja Lindblomin mukaan eläinoikeusaktivistit kärsivät jatkuvasti riittämättömyyden tunteesta, suhteuttaen oman velvollisuuden tunteensa heidän tukeaan kaipaavien eläinten loputtomaan määrään. Myös haastateltavani näkivät velvollisuudekseen tehdä eläinten heikon aseman parantamiseksi, mitä suinkin kykenevät. Eläinten oikeudet ja eläinten asema rakentui kuitenkin toimijoiden puheessa osaksi isompaa yhteiskunnallista kamppailua, jossa suhteen muutos niin eläimiin kuin toisiin ihmisiinkin olisi tarpeellista.

Yhteiskunnallisena kysymyksenä niin eläinasian kuin eläinoikeusliikkeen aseman uudelleentarkastelu oli keskeistä. Haastateltavat näkivät tärkeänä pakottaa kuluttajat kohtaamaan nykytilan kurjuus. Osa arvioi kuitenkin tarvittavan myös sopivankaltaista tarttumapintaa ja toimintamahdollisuuksien tarjoamista positiivisten mielikuvien rakentamisen kautta. Esimerkkinä positiivisesta mahdollisuudesta kaikki haastateltavat mainitsivat vegaanihaasteen. Vegaanihaasteessa ajatus on olla kuukausi vegaanina ja kokeilla, miltä se elämäntapana vaikuttaa. Tammikuussa 2015 toteutettu kampanja sai hyvin osallistujia ja paljon huomiota. Elämäntavalliset valinnat ja kenen tahansa yksittäisen henkilön kuluttajaroolin pohtiminen sekä toisenlaisten toimintatapojen omaksuminen on yksi keskeinen asia, mitä aktivistit toiminnallaan hakevat. Aktivistit kuvasivat, kuinka välttämätöntä olisi saada muutettua mielikuvia, mutta myös positiivisen kuvan vahvistamisen kautta. Vegaanihaasteen koettiin onnistuvan ikään kuin salakavalasti tuomaan eläinten oikeuksia esille. Kuitenkin samaan aikaan valtakulttuurin haastaminen rakentui aktivistien puheessa keskeiseksi.

”Yhteiskunnallisena kysymyksenä statuksen nostaminen on tärkeä asia”

”Ihmisille ei tunnu riittävän se että vaan kerrotaan vaan täytyy melkein pakottaa näkemään, mikä se todellisuus on ja se johtaa vähitellen mielikuvan muuttumiseen. Toisaalta myös sellainen positiivisen kuvan vahvistaminen on toimivaa myös.”

”eläinoikeusliike on tullut jäädäkseen. että suurin osa on varmaan tiedostanut sen, että eläimet tulee jossain vaiheessa lyömään läpi”

Haastateltavani arvioivat myös eläinasian itsessään rakentuvan isommaksi yhteiskunnalliseksi kysymykseksi. Osa aktivisteista pohti sitä, että joka tapauksessa kasvissyönti tulee lisääntymään.

Myös Britanniassa eläinoikeusaktivistit löytää jatkuvasti kadun kulmista selittämästä omia näkökantojaan ja yrittämästä paikantaa toivomilleen uudistuksille liittolaisia. He näkyvät massamediassa sekä internetissä ja etsivät jatkuvasti erilaisia deliberatiivisen politiikan foorumeita muokatakseen käynnissä olevaa dialogia ja myös debatoivat siitä, milloin kysymys eläinkokeista lyö läpi valtaviiran politiikkaan (ks. Humphrey ja Stears 2006, 408). Valtaosa länsimaisen maailman ihmisistä ei ole vegaaneja eikä vastusta lihaa tai maitotuotteita. Silti eläinoikeusaktivistit kannustavat heitä siihen ja toivovat paikantavansa laajan kirjon poliittisia strategioita aatteen edistämiseen (Humphrey ja Stears 2006, 417). Kasvissyönnin lisääntymisen haastateltavani näkivät hyvänä ja joka tapauksessa oletettavana suuntana.

”se eläinten asema, se on jotenkin kaikista kurjin kaikista, ei ketään muuta tapeta 20 miljardia vuodessa maailmassa ja eläinten asema on vaan niin heikko...”

”haluaisin että sekä ihmisen suhde eläimiin mutta myös toisiin ihmisiin muuttuisi”

”haluan että yhteiskunnan kuva muista lajeista muuttuu ja että se hyväksyntä muuttuu ja koko sellainen, miten suhtaudutaan muihin lajeihin ja luontoon muuttuu. Ja luonnollisesti toivon että lihankulutus vähenis ja kasvissyönti lisääntyisi. Ja luulen, että se joka tapauksessa niin käy koska yksinkertaisesti kohta resurssit eivät riitä. Toivon kasvissyönnin lisääntymistä enemmän että muutos tulisi siihen miten ihmiset huomioi muita lajeja”

Organisoituminen digiajassa – rakenteita ja väljiä verkostoja

Poliittisen toimijuuden muotona eläinoikeusaktiivimi edustaa ruohonjuuritason toimintaa väljine toimijaverkostoineen. Yhteiskunnallisia liikkeitä käsittelevän keskustelun kontekstissa eläinoikeusliikettä voi kutsua uudeksi yhteiskunnalliseksi liikkeeksi (ks. Ilmonen 1998; Siisiäinen 1998). Toiminta on ollut varsin hierarkiatonta ja konsensusukseen perustuvaa. Oikeutta eläimille -yhdistyksessä esimerkiksi ei ole ”toiminnanjohtajaa” tai hallitusta, joka raamittaisi, miten toimitaan tai mitkä ovat sopivia keinoja politikoida. Konsensusperiaatteen mukaisesti käytännössä kaikista isommista linjauksista on täytynyt rakentua yhteinen ymmärrys. Haastateltavien mu-

kaan toimijat ovat voineet toteuttaa erilaisia ideoita, mutta useimmat ovat mieluiten toimineet yhdessä toisten kanssa.

Teknologia myös tukee tällaista väljää organisointimistapaa. Donatella della Porta (2005, 73) kirjoittaa, että yhteiskunnalliset liikkeet reflektivat siirtymiä ympäristössään: ne ovat pakotettuja sopeutumaan ulkoisissa olosuhteissa tapahtuviin muutoksiin, mutta liikkeet myös varautuvat muutoksiin. Aktivistit ovat osanneet hyödyntää kamerapuhelinten mahdollisuuksia sekä internetin eri julkisuusympäristöjä. Tämä on varsin merkittävää.

Fleischerin (2014, 25) mukaan käynnissä on vastavallankumous, eikä vastavallankumousta voi ajatella ilman Facebookia, jonka kansainvälinen läpimurto tapahtui vuonna 2007. Fleischer (2014, 27) toteaa, että käynnissä olevassa vastavallankumouksessa avainasemassa on ”sosiaalisen median” käsite, joka on sittemmin saanut hyvin erikoistuneen merkityksen. Sosiaalista mediaa luonnehtii katoavaisuus ja hetkellisyys, mutta samanaikaisesti kaikki arkistoidaan (ks. Fleischer 2014, 29). Journalismista on tullut ”meidän kaikkien” viestintälaji (Uskali 2013, 13). Verkkojen verkko, internet, on avannut tien avoimen uutisecosysteemin aikaan (emt.). Viholliskuvien käyttö on muuttunut, samoin aktivistien kohtaamat puhetavat. Esimerkiksi sosiaalista mediaa ja tämän päivän aktivistin mediamaisemaa tutkineen Trebor Scholzin mukaan perinteinen ajattelu ystävästä ja vihollisesta ei enää päde (Scholz 2008, 355). Tämä ei kuitenkaan Scholzin mukaan tarkoita sitä, etteikö tuomitseminen olisi mahdollista tai tarpeellista (emt.).

Dieter Ruchtin mukaan yhteiskunnallinen liike muodostuu kahdenlaisista komponenteista. Ensimmäkin ryhmien ja organisaatioiden verkostoista, jotka ovat valmistautuneet mobilisoimaan toimijoita protestiaktioihin edistämään tai vastustamaan yhteiskunnallista muutosta. Toiseksi yksilöistä, jotka osallistuvat protestiaktioihin tai kontribuoivat resursseja olematta sen kummemmin organisaatioihin tai yhteiskunnallisten liikkeiden ryhmiin osallisia. (Rucht 1996, 186). Ruchtin (1996, 186) sanoin mobilisaatio on yhteiskunnallisten liikkeiden rakenteiden luomista ja protestiaktioiden valmisteleminen ja läpiviemistä.

Liikkeen rakenteeksi Dieter Rucht (1996, 186) kutsuu organisatorista perustaa ja niitä mekanismeja, jotka palvelevat liikkeen resurssien keräämistä ja käyttöä. Tulkitsemme kysymyksen olevan siitä, miten kukin toimintaryhmä rakentaa esimerkiksi visionsa

siitä, kuinka kussakin tilanteessa kannattaa toimia. Vaikka Ruchtin (1996, 186) mukaan liikkeen rakenne on pääosin suunniteltu mobilisointiin, se saattaa palvella myös muita tarkoituksia, kuten tiedon levittämistä liikkeen sisällä, kollektiivisen identiteetin muodostamista tai liikkeen johtajien persoonallisten intressien täyttämistä. Martti Siisiäisen (1992, 57) sanoin erilaisissa liikkeissä ja erilaisina poliittisina aikoina kollektiivisen toiminnan muotoutumisen periaatteet poikkeavat toisistaan. Samassa ajassakin on erilaisia kollektiivisen toiminnan rakentumisen tapoja. Eläinoikeusliike on koko elinkaarensa ajan ollut haastattelujen perusteella varsin liikkuva: aktivistit niin sanotusti tulevat ja menevät. Osa lähtee, mutta myös palaa.

”mä haluaisin ajatella että olisi olemassa sellainen liike, joka ei olisi riippuvainen järjestöistä”

Rakenteista neuvottelua ja niiden luomista

Organisoinnin tavat ovat myös eläneet ja liikkeen toiminnossa on ollut erilaisia kampanjoita, tapahtumia ja ruohonjuuritason vaikuttamistyötä. Aktivistien tuleminen ja meneminen tekee toiminnosta toisaalta varsin joustavia, mutta tarkoittaa myös ”pysyvän väen” vähyyttä. Uusien toimijoiden saaminen mukaan on mille tahansa yhteiskunnalliselle liikkeelle ja toimintamuodolle välttämättömyys. Osa aktivisteista toimii näkyvästi OE:n kautta ja nimissä, osa saattaa osallistua vain yksittäisiin mielenosoituksiin. Tämä on varsin hyvin linjassa Ruchtin kuvauksen kanssa.

Turkistarhauksen vastaista protestointia eläinaktivistit ovat jatkaneet vuosia. Yksi kohdennetuista kampanjoista on ollut turkissomisteita käyttävien vaateliikkeiden vastainen toiminta, joista esimerkiksi on ollut vuosia jatkunut Halosen vastainen toiminta. Yksi haastateltavista totesi strategisen työstön alkaneen jo 1990-luvun lopussa, kun todettiin, että olisi viisainta pohtia toimintaa niin, että mihin se tulee vaikuttamaan: miten resurssit kannattaa käyttää. Strategiapohdinta on kuitenkin jäsentynyt vuosien varrella kampanja kampanjalta aiempaa fokusoidummaksi.

”-97 alettiin harkita asioita. Silloin heräsi ajatus, että voi olla joku strategia, joka johtaa johonkin. Tampereella turkisliikkeiden edessä osoitettiin mieltä aina 5 minuuttia kerrallaan, jonka aikana liikkeen ovet laitettiin lukkoon. 5 minuutin jälkeen siirryttiin seuraavan liikkeen eteen kam-

panjoimaan. Päätettiin keskittyä vain yhteen liikkeeseen. Se oli sellainen ensimmäinen ajatus strategiasta [...]

”On toiminnasta on tullut harkitumpaa, mietitään strategioita ja mietitään pitemmän tähtäimen suunnitelmaa eikä niin hutkita”

Kampanjoiden tavoitteiden pohdinta ja työstö on hyvä esimerkki siitä, miten aktivistien suhde organisoitumiseen on muuttunut. Kampanjoiden suunnittelemisen lisäksi myös Oikeutta eläimille -järjestön rakenne on muuttunut. Järjestön sisälle on luotu neuvosto, jonka kokoukset ovat avoimia. Neuvoston syntyhistoriaa haastateltavat kuvasivat seuraavasti. Ensinnä huomattiin, että vaikkapa eläinoikeusleireillä oli huomattavan paljon vähemmän kävijöitä kuin aiemmin. Tämän vuoksi kaivattiin mekanismeja, joiden avulla voidaan varmistaa, että jotkut varmasti kantavat vastuuta ja tekevät sovitut asiat.

Neuvoston perustaminen osaksi Oikeutta eläimille-yhdistyksen toimintaa on varsin merkittävä muutos alkuaikojen anarkistiseen toimintakulttuuriin verrattuna. Osa haastateltavista kertoi suhtautuneensa neuvoston luomiseen kriittisesti, epäillen sen rikokan toiminnan luonnetta. Eräs haastateltava analysoi organisoituneempaan toimintaan liittyvää dilemmaa. Kun ”eläinoikeuskeskenessä” toimijoiden identiteetti rakentuu aktivisti-identiteetiksi, ei välttämättä haluaisi luopua vaihtoehtolähtökäytännöstä siirtymään koordinoitumpaan aktivistiympäristöön. Haastateltavan mukaan vaihtoehtoidentiteetin väljyys ja toisaalta ammattimaisempi, suurelle yleisölle suunnattu tapa toimia käyvät ristivetoa. Kuitenkin toimijat selvästi pohtivat tehokkaimpia tapoja vaikuttaa ja organisoida toimintaa mahdollisimman hyvin.

Neuvosto on kuitenkin tuonut lisää rakennetta toimintaan, minkä haastateltavat arvioivat olevan pääsääntöisesti hyvä asia. Kun kokouksia on kerran kuukaudessa, pysyy tietty säännönmukainen raami sen seuraamiseen, mitä ollaan tekemässä, mitä on tapahtunut ja mitä tarvitsisi tehdä lisää. Valtakunnallisia kokouksia OE:lla on ollut puolivuositain. Eräs haastateltava mainitsi, että nyt ollaan tehty toimintasuunnitelmakin. Tämä oli hänen arvionsa mukaan jäsentävää, mutta myös jokseenkin uutta OE:n toiminnassa.

”Varmaan semmoinen perusjärjestötyö, semmoisten perustyö ei ole kauheasti muuttunut, mielenosoituksia, seminaareja yms.”

Toinen teema, mistä haastateltavien mukaan parhaillaan keskustellaan, on työntekijän tai työntekijöiden palkkaaminen. Aktivistit tosin kertoivat, että tästä on keskusteltu jo vuosia, mutta konsensuksen haussa on kulunut aikaa. Eläinoikeusliikkeessä ei ole mukana mitenkään mittavaa joukkoa ruohonjuuritason toimijoita ja haastateltavat pohtivat, kuinka palkallisen työntekijän olemassaolo voisi sekä parantaa asian edistämistä että tukea pitkään mukana olleita aktivisteja. Myös kysymystä uusien aktivistien rekrytoimisesta käsitellään huolellisesti ja strategisesti. Oikeutta eläimille -yhdistyksen taloudellinen tilanne on myös parantunut merkittävästi, esimerkiksi kuukausilahjottajien myötä. Yhdistys kuitenkin aikoo pysyä yksinomaan lahjoitusvaroin toimivana.

Organisointimuutosten ohella sekä sisältö että toimintakeinojen valikoimat ovat kehittyneet, voi sanoa, toimintoja vakiinnuttavaan, systemaattisempaan ja rakenteellisempaan suuntaan. Voidaankin puhua suomalaisen eläinoikeusliikkeen omasta toisesta aallosta.

Toimintakeinot, kuvat ja sosiaalinen media

Yhteiskunnalliset liikkeet esittävät nimissään vaatimuksia tahoille, joiden toivovat muuttavan toimintatapojansa. Vaatimusten esittäminen tapahtuu erilaisten kampanjoiden ja performanssien avulla (ks. Tilly 2004). Sydney Tarrow (1994) painottaa, että yksi modernien yhteiskunnallisten liikkeiden voima on taito yhdistää erilaisia toimintakeinoja (Tarrow 1994, ks. Munro 2005, 83).

John McCarthyn (1996, 141) mukaan yhteiskunnallisten liikkeiden tutkijat ovat päätyneet varsin selkeään konsensukseen mobilisoivien rakenteiden merkityksestä tiettyjen yhteiskunnallisten liikkeiden kehityskaaren ja laveampien liikesykliden ymmärtämisessä. McCarthy tarkoittaa mobilisoivilla rakenteilla kollektiiviseen toimintaan osallistumisessa sovittuja tapoja, jotka erityisesti sisältävät taktiset repertuaarit, yhteiskunnallisten liikkeiden organisatoriset muodot sekä erilaisista elementeistä muodostuvat yhteiskunnallisten liikkeiden repertuaarit. Protestiaktiot ovat liikkeiden näkyviä tuotteita, jotka suunnataan toimijoille ja liikkeen ulkopuoliselle yleisölle.

Michelle Beyeler ja Hanspeter Kriesi (2005, 97) kirjoittavat, että ”huomio ei tietenkään ole riittävää liikkeelle, jotta sen viesti leviäisi. Ei riitä, että liikkeen viesti ymmärretään. Vaatimusten täytyy saada tukea

yleisöltä [...]”. Beyelerin ja Kriesin (emt.) mukaan mediahuomion saaminen protestiaktioille edellyttää, että viestit muotoillaan vahvojen mielikuvien ja symbolien varaan.

Myös digitaalinen media on aina yhdistetty sosiaaliseen muutokseen (White 2014, 125). Indymedia kehitettiin Seattlen 1999 protesteihin (ks. White 2014, 133). Suomessa Vaikuttava tietotoimisto, Takku-media ja Eläinoikeusfoorumi keskustelufoorumeineen ovat olleet esimerkkejä ruohonjuuritason digitaalisista media- ja vaikuttamisprojekteista. Vaih-toehtomedioiden merkitystä ei voi vähätellä. Aktivistien itse tekemät pienlehdet eivät kuitenkaan kuuluneet valtavaestön lukemistoon, eikä turkistarhausta vastustavien lentolehtisten äärelle päätynyt kuka tahansa.

1990-luvulla aktivisteilla oli paljon omaa, vaihto-ehdoista mediatuotantoa. Se oli kuitenkin varsin etäällä valtamediasta, jonka toimijoiden kanssa aktivistit eivät olleet kovin innokkaita käymään vuoropuhelua. Eläinoikeusaktivistit tekivät siis monenlaisia vastakulttuurisia mediatuotteita ja perinnettä vastamedioiden tuottamiseen löytyi. Aktivistien poliittisten viestien jakamiseen sosiaalisen median kehitys ”räjäytti pankin”. Charles Tilly (2004, 85) kuitenkin kehottaa välttämään teknologista determinismia, eikä hänen mukaansa pelkkä uusi media muuttanut yhteiskunnallisten liikkeiden luonnetta. Tillyn (2004, 85) sanoin tyypillisesti jotkut yhteiskunnallisten liikkeiden organisoijat omaksuivat uuden median käytön toimintaan, jota harjoittivat muutenkin. Usein Tillyn (2004, 85) mukaan tuollaiset omaksumiset kuivuivat kokoon, mutta muutamat tekivät sen niin hyvin, että he tuottivat muutoksia organisaatioon ja tarjosivat malleja toisille organisaatioille, jotka olivat tekemässä samanlaisia kampanjoita. Aktivistit hyödyntävät uutta kuvausteknologiaa, mutta haluavat viestinsä myös ja nimenomaan televisioon näkyvyyden vuoksi.

”2006–2007 aloitettiin tilojen kuvaaminen... Päätettiin, että materiaalit täytyy melkein hinnalla millä hyvänsä saada mediaan. Ajateltiin, että ne kuvamateriaalit täytyy saada telkkariin. Mitä useampi ihminen näkee ne kuvat, sen parempi”

”käännekohta oli se, kun me alettiin tekemään niitä investigaatiokampanjoita 2007 ja sillo tapahtu jotain. Kyl mä nään että eläinten asioita otetaan niin paljon tärkeimpinä ja olennaisempina asioina tässä yhteiskunnassa nytten. Ja sehän

meidän tavoite on ollutkin nytten eikä vielä olla siellä päätepisteessä vielä, lähelläkään”

Kun eläinasian käsittelylle oli rakentunut paremmin tilaa yhteiskunnallisena asiana, lisäsivät salakuvat tätä tilaa entisestään. Huomio kiinnittyi asiaan eikä aktivisteihin. Keskustelua toki käytiin myös siitä näkökulmasta, onko salakuvaaminen oikeutettua vai ei. Kuvakampanjoihin on osallistunut haastateltavien mukaan muutamia kymmeniä ihmisiä eri puolelta Suomea. Aktivistit toisaalta omaksuivat hyvin uuden median kampanjoihinsa. He lähtivät siitä oletuksesta, että kun ihmiset pakotetaan katsomaan, niin he myös tiedostavat ja ymmärtävät eläinten hädän paremmin. Haastateltavien mukaan tavoitteiden edistäminen onnistuu näin paremmin.

Viesti mediaan ja mediasuhteen uudelleenrakentuminen

Mediasuhteen uudelleenrakentuminen on ollut yksi eläinoikeusliikkeen suurimmista muutoksista. Sen takana on kuitenkin muutakin kuin salakuvat. Haastatteleminen aktivistien puheessa mediasuhteen uudelleenrakentumisen taustalla nähdään kolme keskeistä asiaa. Ensinnäkin aktivistit ovat olleet valmiimpia vuoropuheluun. Toiseksi salakuvat ovat luoneet eläinasialle keskustelutilaa. Kolmanneksi turkistarhauskuvat ovat käytännössä kokonaan loppuneet. Nämä kaikki tekijät yhdessä ovat sekä muuttaneet aktivisteja kohtaan tapahtuvaa marginalisointia että mahdollistaneet varsinaisesta eläinasiasta keskustelun.

Tarkastelupintaa keskustelutilan rakentumiseen tarjoaa Bennettin ja Segerbergin (2012) kuvaama verkottuva toimijuus. Oikeutta eläimille -yhdistys on esimerkiksi jakanut Facebook-sivuillaan eri aktivistien kokoamaan kuvamateriaalia, mitä kautta kuvalinkit ovat lähteneet leviämään varsinkin sosiaalisessa mediassa. Materiaalin jakaminen mahdollistaa eläinoikeustematiikan esille saamisen myös sellaisten toimijoiden parissa, jotka eivät suoraan seuraa vaikkapa Oikeutta eläimille -yhdistyksen Facebook-sivua tai internetsivuja. Kuvat ovat siten levinneet niin Suomessa kuin ulkomaillakin sekä muodollisia että epämuodollisia sosiaalisia verkostoja pitkin. Materiaalin jakamisen avulla politikointi antaa vähintäänkin mahdollisuuden siihen, että kuvia tai muita tietomuotoja kohtaava analysoi saamaansa tietoa sellaisenaan ensin.

Monessa mielessä suomalainen aktivismi on hyvin toisenlaista kuin vaikkapa Britanniassa tai Yhdysvalloissa. Rachel Monaghanin (2013, 933) mukaan Iso-Britanniassa on 1970-luvulta lähtien ollut eläinoikeusryhmiä, jotka ovat hyödyntäneet väkivaltaisia tekniikoita asiansa ajamisessa. Taktiikat ovat sisältäneet muun muassa tuhopolttoja, palopommeja ja autopommien käyttöä. Ruotsalaista eläinoikeusaktivismia tutkineiden Jonas Lindblomin ja Kerstin Jacobssonin mukaan valtamedia Ruotsissa usein keskittyy laittomiin toimiin ja mediapresentaatioissa aktivistit esitetään lainrikkojina ja ”toisina”, usein stereotypoivalla tavalla (Lindblom ja Jacobsson 2013, 137). Tämä on verrattavissa suomalaiseen tilanteeseen ennen salakuvia (ks. esim. Lundbom 2011).

”Tuo ei ole tapahtunut mitenkään kovin tietoisesti tai kovin suunnitellusti että on niinku tajuttu, että ne kuvat toimii.”

”meillä ei ole superpaljon itsessään se viesti muuttunut”

Käytännössä haastateltavien mielestä eläinoikeusliikkeen poliittinen sisältö ei ole juurikaan muuttunut, mutta puhutavat ovat muuttuneet ja mediassa toimiminen on harkitumpaa. Aktivistien intressi käydä vuoropuhelua median kanssa on lisääntynyt, mikä on myös vaikuttanut mediasuhteen rakentamiseen. Haastateltavat kuvasivat aiemmin esimerkiksi aktivistien päätyneen julkisuuteen sen perusteella, kuka heikoimmin osasi perustella kieltäytymisensä. Esimerkkeinä mainittiin myös, että mediaan lähetettiin kokouksesta poissaolija, mikä ei välttämättä ollut kovin rakentava tapa asian artikulointiin.

”kyllä me yritetään nyt miettiä sitä, tarjota juttuaiheita mediaan ja aikaisemmin se oli pitkälti niin, että se kuka suostui menemään mediaan, meni mediaan.”

Aktivistien mukaan osa mediasuhteen uudelleenrakentumisesta on ollut myös sattumaa. Väljien sosiaalisten verkostojen olosuhteissa yhteiskunnallisen asian menestystä on vaikea ennustaa (ks. Bennett ja Segerberg 2012). Medianäkyvyyden ja mediatilan saaminen eläinten huonolle kohtelulle on ollut erittäin keskeinen päämäärä, jonka toteutumiseen on tehty paljon työtä. Haastattelemani toimijat suhtautuivat hyvin analyttisesti salakuvakampanjoihin. Toiminnan nähtiin olevan kuvauskampanjojen

ympärillä olevaa tiedotustoimintaa eläinten oloista. Eräs aktivisteista arvioi näkyvyyden saamisen pyrkimysten olevan eräänlaista mediaheilstelua.

”mun mielestä eläinoikeustoiminta Suomessa pyörii tällä hetkellä noiden kuvauskampanjojen ympärillä. Se pyörii mediaheilstelun ja sosiaalisen median ympärillä. Tällä hetkellä julkaistaan materiaalia ja yritetään saada sille mahdollisimman paljon näkyvyyttä.”

”monelle ihmiselle tuli shokkina se että Suomesakin eläimet on niin huonoissa oloissa. Ja sitten kun se sai medianäkyvyyttä niin paljon. Ja sitten on tavallaan ite ollut helpompi puhua niistä eläinten oloista kun ihmiset on ite nähnyt että ne tosiaan on niin kurjat. Vaikka toki eihän ne kaikkia saavuta.”

Osa toimijoista on lähtenyt siitä, että toiminta omilla kasvoilla ja omalla nimellä on myös tehokkaampi tapa edistää eläinten asiaa. Tällöin julkisessa keskustelussa ei niinkään käytetä energiaa ja tilaa sen pohittamiseen, ketkä ovat kuvien takana, vaan keskitytään siihen, mitä kuvat eläinten tilanteesta näyttävät. Aktivistien tila tuottaa julkisuuteen puhetta eläinkysymyksestä on vuosien varrella vaihdellut. Osa haastateltavista pohtikin sitä, kuka ja ketkä nähdään asiantuntijoina, relevantteina kommentaattoreina eläinten oloihin ja asemaan liittyvissä asioissa. Aktivistien kehystys eläinten kärsimyksistä on hetkittäin huomioitu paremmin. Media ei yksinomaan raportoi uutisia vaan myös konstruoi niitä (Kruse 2001, 68). Mediassa saatu julkisuus on tehnyt toiminnan poliittisia päämääriä näkyväksi (ks. Seppänen ja Välvirronen 2013, 13).

”mediahuomio on muuttunut positiivisemmaksi ja käytännössä turkistarhaiskuja ei ole enää tehty. Ihmiset on esiintynyt omilla kasvoillaan että sekin on muuttunut ja auttanut siinä. Ja sitten ihan joku netti ja Facebook”

2000-luvun jälkipuoliskolta lähtien eläinaktivistien päämääränä vaikuttaa olleen ensinnäkin kuvamateriaalinsa saaminen valtamediaan. Toiseksi he ovat pyrkineet saamaan selkeästi korkeassa asemassa olevia päättäjiä, kuten vastuullisia ministereitä, vastaan esitettyyn aineistoon. Aktivistit eivät kuitenkaan pääosin ole ammattijournalisteja. Osa haastateltavista toikin esille, että kampanjoita ja mediatyötä tehdään ”amatööreinä ja untuvikkoina”. Haastateltuaineiston perusteella alun alkaen ei osattu edes

kuvitella, miten hyvin materiaalit menevät läpi. Median kiinnostus näyttää kuitenkin vähentyneen, kun kyseessä alkaa olla ”eilisen uutinen”.

”2011 jälkeen median kiinnostus on hiipunut noihin salakuvausjuttuihin. Aluksi ei osattu ajatella sitä, miten kiinnostunut media olisi salakuvista.”

Nyt puolestaan vaikuttaa siltä, että on jälleen tarve kehittää uutta, koska salakuvat eivät enää ole uutinen. Zygmunt Bauman (2002,78) kirjoittaa, että tappiot eivät ole lopullisia, vahingot eivät ole korvaamattomia, mutta myöskään voitot eivät ole ratkaisevia. Baumania mukaillen aktivistien salakuva-materiaaleillaan saama mediatiila voidaan nähdä mediahuomion voittona, mutta jotta asia ja sanoma pysyvät kenen tahansa ulottuvilla, ajatukseen voitosta ei voi tuudittautua. Protesti täytyy uusintaa ja ongelmakohdat pitää keskustelun keskipisteessä.

Yhteenveto ja pohdinta

Eläinoikeusliike ei keskity enää niin paljon kollektiivisen identiteetin rakentamiseen kuin aiemmin (ks. Cherry 2010; Jasper ja Poulsen 1995). Sitoutuminen toimintaan on hyvin vahvaa, mutta identiteetti vaikeuttaisi merkityksen vähemmän. Tehokkaan toiminnan tavoitteen ja aktivisti-identiteetin välillä voi olla ristivetoa, mikä näkyy erityisesti pitkään toimineilla aktivisteilla. Eläinoikeusaktivistien toiminta on rakentunut strategisemmaksi, harkitummaksi sekä vuorovaikutteisemmaksi. Ajatukset sekä liikkeen kasvusta että toiveet eläinten aseman muuttamisesta ovat aikaansaaneet pitkään, aktivistien keskuudessa vuosia jatkuneen keskusteluun siitä, millaisin toimin liikettä kannattaisi kehittää.

Sekä Oikeutta eläimille -yhdistys että suomalainen eläinoikeustoiminta kokonaisuudessaan elää uutta vaihetta, jonka lopputulemana aktivistit olettavat ja toivovat olevan eläinasian vahvistuminen suomalaisessa yhteiskunnassa. Sosiaalisen median merkitys hahmottui tärkeäksi varsinkin tiedon jakamisen näkökulmasta. Salakuvissa ei kuitenkaan ole kysymys mistään sosiaalisen median ilmiöstä vaan oman, itsetuotetun sisällön välittämisestä sosiaalisen median kautta laajempien verkostojen ja kiinnostuneiden nähtäville. Voikin pohtia, ovatko aktivistit tee-se-itse-medioidensa kautta jo alun alkaen olleet mediavälitteisen poliittisen toiminnan etujoukkoa. Eläinten

oikeuksista keskusteleminen kiinnostaa ja tavoittaa myös muita kuin varsinaisia eläinaktivisteja. Osa haastateltavista pohti, miten oma osaaminen on kampanjoiden myötä kehittynyt ja kuinka omaa osaamistaan voisi edelleenkin lisätä esimerkiksi viestinnässä. Muutamille aktivisminä oli elämäntyö.

Suomalaisen eläinoikeusliikkeen toinen aalto eroaa ensimmäisestä aallosta siten, että ensinnäkin organisoitumisen tapa on jäsentyneempi. Organisoituminen on kuitenkin jatkuvan neuvottelun kohteena. Toiseksi liikkeen toimijoiden kokemuskaari on monilla huomattavan pitkä ja alle täysi-ikäiset aktivistit harvinaisia. Toimijoiden oma kokemus vaikuttamisesta on niin vankka, että organisatoristen rakenteiden ja toimintamuotojen menestymisen edellytysten reflektointitaidot eittämättä mahdollistavat perusteellisen arvioinnin. Kolmanneksi toisen aallon eläinoikeusliike on käytännössä jättänyt taakseen laittomat eläinten vapautukset. Keinovalikoima on ainakin tässä vaiheessa ”kesyntyneempi” ja uudelleenrakentunut, mikä on helpottanut eläinoikeusliikkeen lähentymistä myös muiden järjestöjen kanssa. Verkottuvan toiminnan mukainen tiedon jakaminen on lisännyt kiinnostusta eläinten asiaan. Sisällön tuottamiseen on ottautunut moni sellainen toimija, joka ei ole välttämättä ollut aiemmin mukana liikkeessä. Omilla nimillä ja kasvoilla tapahtuva toiminta ilmentää samalla myös toisenlaista suhdetta julkisuuksiin.

HAASTATTELUT TAMMIKUU 2015,
KIITOS HAASTATELTAVILLE

Karry Hedberg
Saila Kivelä
Kristo Muurimaa
Anonyymi
Anonyymi
Anonyymi

KIITOS MYÖS AJATUSTEN VAIHDOSTA KEVÄÄLLÄ
2015 KOSKIEN ELÄINASIAN YHTEISKUNNALLISTA
JÄSENTYMISTÄ

Salla Tuomivaara, Animalia ry
Kati Pulli, Suomen Eläinsuojeluyhdistysten liitto ry
Kerstin Jacobsson, Göteborgin yliopisto

VIITTEET

¹ Tekemieni haastatteluiden lisäksi keskustelin myös eläinasian yhteiskunnallisesta jäsenytymisestä sekä eri yhdistysten roolista Animalian toiminnanjohtajan Salla Tuomivaaran, Suomen Eläinsuojeluyhdistysten liitto ry:n (SEY ry) toiminnanjohtajan Kati Pullin kanssa sekä Ruotsin eläinoikeusaktivismia tutkineen sosiologian professori Kerstin Jacobssonin kanssa. Näiden keskusteluiden funktiona oli ensisijaisesti syventää omaa ymmärrystäni eläinasian yhteiskunnallisesta merkityksestä.

LÄHTEET

- Aaltola, Elisa. 2013. Eläinoikeudet Suomessa. Teoksessa Catharina Grant, *Eläinten oikeudet*. Suomentanut Risto Tiittula. Helsinki: Into, 197–208.
- Aarnipuu, Tiia. 2011. *Jonkun on uskallettava katsoa. Animalian puoli vuosisataa*. Helsinki: Like Kustannus oy.
- Alasuutari, Pertti. 2011. *Laadullinen tutkimus 2.0*. Tampere: Vastapaino.
- Bauman, Zygmunt. 2002. *Notkea moderni*. Suomentanut Jyrki Vainonen. Tampere: Vastapaino.
- Bennett, W. Lance ja Segerberg, Alexandra. 2012. The Logic of Connective Action. *Information, Communication & Society* 15:5, 739–776.
- Beyeler, Michelle ja Kriesi, Hanspeter. 2005. Transnational Protest and the Public Sphere. *Mobilization* 10 (1), 95–109.
- Black, Jason Edward. 2003. Extending the rights of personhood, voice, and life to sensate others: A homology of right to life and animal rights rhetoric. *Communication Quarterly* 51:3, 312–331. DOI: 10.1080/01463370309370159.
- Carson, Jennifer Varriale, LaFree, Gary ja Dugan, Laura. 2012. Terrorist and Non-Terrorist Criminal Attacks by Radical Environmental and Animal Rights Groups in the United States, 1970–2007. *Terrorism and Political Violence* 24:2, 295–319.
- Cohen, Carl. 1997. Do Animals Have Rights? *Ethics & Behavior* 7:2, 91–102.
- Grant, Catharina. 2013. *Eläinten oikeudet*. Suomentanut Risto Tiittula. Helsinki: Into.
- Humphrey, Mathew ja Stears, Marc. 2006. Animal rights protest and the challenge to deliberative democracy. *Economy and Society* 35:3, 400–422.
- Jacobsson, Kerstin ja Lindblom, Jonas. 2013. Emotion work in animal rights activism. A moral-sociological perspective. *Acta Sociologica* 56:1, 55–68.
- Jacobsson, Kerstin. 2012. Fragmentation of the collective action space: the animal rights movement in Poland. *East European Politics* 28:4, 353–370.
- Jasper, James M. ja Poulsen, Jane D. 1995. Recruiting Strangers and Friends: Moral Shocks and Social Networks in Animal Rights and Anti-Nuclear Protests. *Social Problems* 42 (4), 493–511.
- Jokiranta, Harri. 2003. *Se on miehen elämää. Maaseudulla asuvia miehiä kertomassa elämänsä. Sosiaalityön väitöskirja*. Acta Electronica Universitatis Tamperensis 291. <http://acta.uta.fi>. Viitattu 10.11.2015.
- Juppi, Pirita. 2004. *Keitä me olemme? Mitä me haluamme? Eläinoikeusliike määrittelykamppailun, marginalisoinnin ja moraalisen paniikin kohteena suomalaisessa sanomalehdissä*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Konttinen, Esa ja Peltokoski, Jukka. 2004. *Ympäristöprotestin neljäs aalto. Eläinoikeusliike ja uuden polven ympäristöradikalismi 1990-luvulla*. Jyväskylä: SoPhi
- Kriesi, Hanspeter. 1996. The organizational structure of new social movements in a political context. Teoksessa Doug McAdam, John D. McCarthy ja Mayer N. Zald (toim.), *Comparative Perspectives on Social Movements. Political Opportunities, Mobilizing Structures, and Cultural Framing*. Cambridge University Press, 152–184.
- Kruse, Corwin R. 2001. The Movement and the Media: Framing the Debate Over Animal Experimentation. *Political Communication* 18:1, 67–87.
- Kupsala, Saara. 2011. *Eläinten aseman muuntuminen Suomessa. Yhteiskuntatieteellinen selvitys maa- ja metsätalousministeriölle eläinsuojelulain kokonaisuudistusta varten*.
- Lindblom, Jonas ja Jacobsson, Kerstin. 2014. A Deviance Perspective on Social Movements: The Case of Animal Rights Activism. *Deviant Behavior* 35:2, 133–151.
- Lindholm, Arto ja Lundbom, Pia. 2010. Tunteet yhteiskunnallisissa liikkeissä. Teoksessa Esa Konttinen ja Jukka Peltokoski (toim.), *Verkostojen liikettä*. <http://kans.jyu.fi/tutkimuksia/kirja/liikekirja2.pdf/view>, 176–193.
- Lundbom, Pia. 2001. Yksi kaikkien ja kaikki yhden puolesta? Eläinoikeusliikkeen solidaarinen yhteisöllisyys. Teoksessa Minna Suutari (toim.), *Vallattomat marginaalit*. Nuorisotutkimusseura / Nuorisotutkimusverkosto, 46–75.
- Lundbom, Pia. 2002. Kettutyttöjä vai naisaktivisteja? Teoksessa Sanna Aaltonen ja Päivi Honkatukia (toim.), *Tulkintoja työtöistä*. SKS ja Nuorisotutkimusseura / Nuorisotutkimusverkosto, 88–105.
- Lundbom, Pia ja Rinne, Jarmo. 2003. Eläinaktivismi ja poliittinen osallisuus. Identiteettipoliittikkaa radikaaliliikkeessä. Teoksessa Pirita Juppi, Jukka Peltokoski ja Miikka Pyykkönen (toim.), *Liike-elämää. Vastakulttuurinen radikalismi vuosituhaten vaihteessa*. Jyväskylä: SoPhi, 181–210.
- Lundbom, Pia. 2009. Kun pihdit kameraan vaihtuivat... Eläinoikeusaktivistien poliittinen tyyli muutos. *Politiikka* 51:2, 107–116.
- Lundbom, Pia. 2011. Kulttuurisista toisista vakavasti otettaviksi poliittisiksi toimijoiksi? pohdiskelua eläinoikeusaktivismin kulttuurisesta toiseudesta. *Nuorisotutkimus* 29 (2011), 3, 47–57.
- Luukka, Panu. 1998. *Ei ole oikeutta, on vain me! Radikaali eläinoikeusliike Suomessa*. Valtio-opin pro gradu-tutkielma. Helsinki: Helsingin yliopisto, verkkojulkaisu. <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe19991283>. Viitattu 10.11.2015.
- Malm, Toni. 2011. *Aktivistin eetos. Seuratutkimus 1990-luvun radikaalitoimijoista*. Valtiotieteellinen tiedekunta, sosiologian pro gradu. Helsinki: Helsingin yliopisto. https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/26608/gradu_lopullinen.pdf?sequence=2. Viitattu 10.11.2015.
- McCarthy, John. 1996. Constraints and opportunities in adopting, adapting and inventing. Teoksessa Doug McAdam, John D. McCarthy ja Mayer N. Zald (toim.), *Comparative Perspectives on Social Movements. Political Opportunities, Mobilizing Structures, and Cultural Framing*. Cambridge University Press, 141–151.
- Monaghan, Rachel. 2013. Not Quite Terrorism: Animal Rights Extremism in the United Kingdom. *Studies in Conflict & Terrorism* 36:11, 933–951.
- Munro, Lyle. 2005. Strategies, Action Repertoires and DIY Activism in the Animal Rights Movement. *Social Movement Studies: Journal of Social, Cultural and Political Protest* 4:1, 75–94.
- Männistö, Sini. 2009. *Vastamainonta – performatiivista häirinnän*

- politiikkaa. Oikeutta eläimille -yhdistyksen vastamainoskampanijat yhteiskunnallisessa määrittelykamppailussa. Valtio-opin pro gradu tutkielma. Tampereen yliopisto.
- Niinikoski, Anna-Kaisa. 2013. *Sikatehokas mediakampanja: taupaustutkimus eläinoikeusliikkeen ja median suhteesta eläinoikeusaktivistien kertomana vuoden 2009 Sikatehtaat-kampanjassa. Viestinnän, median ja teatterin yksikkö*. Tiedotusopin pro gradu. Tampere: Tampereen yliopisto. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:uta-201312051685>. Viitattu 10.11.2015.
- Oikeutta eläimille. <http://www.oikeuttaelaimille.net/>
- Oikeutta eläimille. Yhteisöorganisaatio. Facebook. <https://www.facebook.com/oikeuttaelaimille?fref=ts>. Viitattu 28.4.2015
- Rasmus, Ari. 2006. *Uudet liikkeet. Radikaali kansalaisaktivismi 1990-luvun Suomessa*. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Rauhamaa, Miira. 2008. *Miksi eläinaktivisti menee maan alle? Laitonta suoraa toimintaa käyttävien eläinoikeusaktivistien motiivit taktiikoilleen*. Jyväskylän Yliopisto, Yhteiskuntatieteellinen tiedekunta, Yhteiskuntapolitiikan pro gradu –tutkielma.
- Rucht, Dieter. 1996. The impact of national contexts on Social movement structures: A cross-movement and cross-national comparison Teoksessa Doug McAdam, John D. McCarthy ja Mayer N. Zald (toim.), *Comparative Perspectives on Social Movements. Political Opportunities, Mobilizing Structures, and Cultural Framing*. Cambridge: Cambridge University Press, 205–226.
- Seppänen, Janne ja Väliverronen, Esa. 2012. *Mediayhteiskunta*. Tampere: Vastapaino.
- Siisiäinen, Martti. 1992. Kollektiivisen toiminnan organisointuminen. Teoksessa Raimo Blom ja Martti Siisiäinen, *Politiikan sosiologia*. Jyväskylän yliopiston sosiologian laitoksen julkaisu- ja 52, 72–87.
- Siisiäinen, Martti. 1996. Yhteiskunnalliset liikkeet, yhdistykset ja hyvinvointivaltio. Teoksessa Aila-Leena Matthies, Ulla Kotakari ja Marianne Nylund (toim.), *Välittävät verkostot*. Jyväskylä: Gummerus, 33–48.
- Sipilä, Meeri. 2011. ”Kuvasta katsoo piinattu eläin”. *Eläinoikeusliikkeen media-aktivismi Tarhauskielto-kampanjassa talvella 2010*. Tiedotusopin pro gradu. Tampere: Tampereen yliopisto. <https://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/82668/gradu05171.pdf?sequence=1>. Viitattu 10.11.2015.
- Tarrow, Sidney. 1994. *Power in Movement: Social Movements, Collective Action, and Politics*. New York: Cambridge University Press
- Tilly, Charles. 2004. *Social movements, 1768–2004*. Lontoo: Paradigm Publishers.
- Tuomivaara, Salla ja Purmonen, Joni. 1998. *Ulos häikeistä! Kaksi näkökulmaa uuden eläinliikkeen sisältä*. Helsinki: Tammi.
- White, Andrew. 2014. *Digital Media and Society. Transforming Economics, Politics and social practices*. Lontoo ja New York: Palgrave MacMillan.